

18

Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesine Tepki
İtfaiye İşçisi Direniyor

Asgari Ücrete Günde 1 Lira Zam

Türkiye İş Kurumu Genel Kurulu Yapıldı

SGK Genel Kurulu Yapıldı

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Yayın Organı

Kasım - Aralık 2009 / Ocak - Şubat 2010

Sayı : 387

ISSN 1300-6843

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Mustafa KUMLU

Genel Başkan

Mustafa TÜRKEL

Genel Sekreter

Ergün ATALAY

Genel Mali Sekreter

Nihat YURDAKUL

Genel Eğitim Sekreteri

Pevrul KAVLAK

Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ Adına
Genel Başkan

Mustafa KUMLU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:

Hasan Tahsin BENLİ
hasantahsin@turkis.org.tr

GRAFİK - TASARIM:

Münir GÜRAN
munirguran@turkis.org.tr

FOTOĞRAFLAR:

Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sokak No. 10
06410 Yenışehir / ANKARA
Tel: 433 31 25 (4 Hat)
Faks: 433 68 09 - 433 85 80
http://www.turkis.org.tr
e-posta: turkis@turkis.org.tr

Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına Uyar

Yayın Türü: Yaygın Süreli, 2 Aylık

Baskı :

Ziraat Gurup Matbaacılık A.Ş.
Ziraat Bankası Tesisleri
İstanbul Yolu Trafo Karşısı
Varlık-Ankara
Tel : 384 73 44 - 45

Baskı Tarihi: 25.02.2010

132 İşçinin Kitaplığı

119 Çalışma Yaşamında
Kasım-Aralık 2009

118 TÜRK-İŞ'in Gündeminden

116 2010 Yılı'nın Başlama Vuruşu:
Açlık Sınırı 812.- Lira

115 Ethem Ezgü'yü Kaybettik

110 Tüketici Dünyası
Sinan VARGİ
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

106 Yeni Ekonominin Yükselen Değerleri:
"Etik Tüketici ve Etik Ticaret"
Ferda HEKİMCİ
Milli Prodüktivite Merkezi Teknik Müşaviri

104 Ülkeler ve Sendikalar
Hakan SÜKUN
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

100 OECD Verilerine Göre Türkiye'nin
Sosyal Gelişimi
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

98 Kadına Dair
Hülya UZUNER
TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Uzmanı

96 2010 Yılı Göstergeleri
Namık TAN
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

94 AB ve Çalışma Hayatı
Güven SAVUL
TÜRK-İŞ Uzman Yardımcısı

91 Asgari Ücret ve Geçim Şartları
Enis BAĞDADIÖĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

86 Bir Kriz Hikayesi
Dr. Naci ÖNSAL
TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

84 Uluslararası Sendikal
Hareket
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

2 Emegın Sömürüsü Artarak Sürüyor
"Asgari Ücrete Günde 1 Lira Zam"

7 "Sayın Başbakan Özelleştirme İnadından Vazgeçmeli,
Emeğe Saygılı Olmalıdır."

8 Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesine Tepki

11 Üç Konfederasyondan TBMM'ne Mektup

12 İtfaiye İşçileri Direniyor

15 Yılın Verimli İşçi ve İşverenleri Ödüllendirildi

16 Türkiye İş Kurumu Genel Kurulu

19 Konfederasyonlardan Ortak Tepki

20 Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Kurulu

22 2009 Yılı İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri
Sona Erdi

26 Grizu Patlaması Sonucunda 19 Maden
İşçisi Can Verdi

27 Genel Maden-İş Sendikası Raporu

31 Türkiye Maden-İş Sendikası Raporu

32 Hava-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

33 T. Çimse-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

62 "Sendikalar Toplu Sözleşmelerde
Psikolojik Maliyeti de Hesaba Katmalıdır."

Prof. Dr. Nebi SÜMER
ODTÜ Psikoloji Bölümü Başkanı

66 Krize Karşı Emek Masası
Refik ERBAŞ
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

68 İşçi Hareketinin Değişimi ve Önündeki Sorunlar
Prof. Dr. Vedat BİLGİN
TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

72 Sosyal Güvenlik
Celal TOZAN
TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

74 TEKEL Özelleştirmesi
Av. Tülay ÖZERMAN
Tekgıda-İş Sendikası Genel Sekreter Yardımcısı

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, Komisyon toplantısını terk ederek basına açıklamasını Bakanlık önünde yaptı.

Emeğin Sömürüsü Artarak Sürüyor “Asgari Ücrete Günde 1 Lira Zam”

Asgari Ücret Tespit Komisyonu 2010 yılında geçerli olacak asgari ücreti belirledi. Komisyon toplantılarına TÜRK-İŞ temsilcileri katılmadı. Altışar aylık dönemler itibarıyla uygulanacak yeni asgari ücret; 16 yaşından büyük işçiler için Ocak-Haziran döneminde yüzde 5,2 oranındaki artışla brüt 729,00 TL, net 576,57 TL olacak. Temmuz-Aralık dönemi için artış oranı yüzde 4,3 olurken, tutarı brüt 760,50 TL, net 599,12 TL oluyor. Net asgari ücretteki artış yılın ilk yarısında günlük 1 lira, ikinci yarısında günlük 75 kuruş düzeyinde kaldı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın çağrısı üzerine 10 Kasım 2009 günü yapılan ilk toplantıya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer katılmadı. Toplantının açılışını yapan Çalışma Genel Müdürü, bir konuşma yapmayacağını, yönetmelik gereği bu toplantıların gizli olduğunu, basın temsilcilerinin

de sadece görüntü alacağını belirtti. Komisyonunda işçi kesimini temsil eden heyetin başkanlığını yapan TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul; Sayın Bakanın toplantıya katılmamış olmasının önemli bir eksiklik olduğunu, kamuoyunun asgari ücret konusunda hükümetin ve tarafların görüşlerini öğrenmek istediğini, bu tavrın yanlış olduğunu belirtti ve işçi kesimi olarak asgari ücret konusundaki görüş ve taleplerini açıklamak istediklerini belirtti. Toplantı öncesi açıklama yapılmasına izin verilmemesi üzerine TÜRK-İŞ heyeti bu durumu protesto ederek toplantıyı terk etti.

TÜRK-İŞ'in Protestosu

Asgari Ücret Tespit Komisyonu ile ilgili değerlendirmeleri Konfederasyonda yapacaklarını ve bundan sonraki toplantılara katılıp katılmamayı Bakanlığın atacağı adıma bağlayan TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri, toplantıdan çıkışta basın temsilcilerinin

konuyla ilgili sorularını cevaplandırdı ve özetle görüşlerini açıkladı:

“Sayın Bakanın bu toplantıya katılmaması ve taraflara açıklama yaptırılmaması bu işin ciddiye alınmadığını göstermektedir. Sayın Bakanın çok daha önemli bir işi var ki, böyle önemli bir toplantıya katılmamaktadır. Önümüzdeki günlerde kamuoyuna bir açıklama yaparak bu olumsuzluğu telafi eder diye düşünüyoruz.

Asgari ücret teknik bir konudur. Teknik bir konu üzerinde pazarlık yapılmaz. Uyuşmazlık, anlaşmazlık mutlaka olacaktır, ama anlaşamıyoruz diye birbirimizle kavga edecek lüksümüz yoktur. Hükümet bizim hükümetimizdir, ancak hükümetten daha fazla çalışanı seviyoruz. Bunun için bize bir kırgınlık varsa buna razıyız. Çünkü biz çalışanları temsil ediyoruz. Bu konuda adım atacak olan hükümettir, bunu onlardan bekliyoruz ve eğer adım atılırsa her zaman varız. Biz insanlarımızın, çocuklarımızın

ve ailelerini namerde muhtaç etmeden hizmet etmelerini ve çalışmalarını istiyoruz.”

Komisyonunda işçi kesimi, TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, TEKSİF Genel Başkanı Nazmi Irgat, Türk Metal Genel Sekreteri Muharrem Aslıyüce ile TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcıları Enis Bağdadioglu ve Namık Tan'dan oluşan bir heyet ile temsil edildi.

Yaptırılmayan Konuşma

Asgari Ücret Tespit Komisyonu açılış toplantısında işçi kesimi adına TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri tarafından yapılacak olan ve fakat yaptırılmak istenmeyen konuşma metni aşağıdadır:

“2010 yılında uygulanacak asgari ücreti tespit etmek üzere, Sayın Bakanın çağrısı üzerine toplandık.

Asgari Ücret, çalışanların düşük ücretlere karşı korunmasına ve emek sömürsünü önlemeye yönelik önemli ve etkin bir sosyal politika aracıdır.

İşçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olarak da tanımlanmaktadır.

Asgari ücreti belirleme çalışmalarına başladığımız bugün -anlamli bir tesadüf olarak- tüm dünyada ve ülkemizde “İnsan Hakları Günü” olarak anılmaktadır. İnsan hakları, yaşadığımız çağa damgasını vuran temel kavramlardandır. İnsanlık tarihinin tüm aşamasında, insanın insan olma özelliğinden dolayı sahip olduğu temel haklara kavuşması ve kendi onuruna sahip çıkması kolay olmamıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde “Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık onuruna uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma araçlarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücret hakkı vardır” ifadesi yer almaktadır.

Ücretin temel insan haklarının güvencesi altında bir sosyal hak niteliği taşıması, asgari ücret kavramının da kaynağını ve temelini oluşturmaktadır.

Asgari ücret konusundaki yaklaşımımız, savunduğumuz ilkeler bilinmektedir.

Yapılacak çalışmalar sonrası belirlenecek asgari ücretin çalışanların beklentilerini karşılayacak düzeyde olmasını temenni ediyoruz.

Ancak bu konuda umutlu olmadığımı hemen ifade etmek istiyorum.

Bilindiği üzere, asgari ücreti belirleyecek Komisyon işçi-işveren-hükümet üçlü yapısı çerçevesinde oluşturulmuş ve çalışmalarını özerk biçimde sürdüreceği varsayılmaktadır. Asgari ücretin pazarlık ücreti olmadığı; bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücret olduğu ileri sürülmektedir.

Halen uygulanmakta olan asgari ücret, Komisyonun işveren-hükümet kesimi tarafından oy çokluğuyla belirlenmiştir. İşçi kesimi olarak karar toplantısına katılmadık.

Çünkü Komisyon çalışmalarında, devletin resmi kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) rakamlarına itibar edilmemiştir. Komisyonunda görev yapan işveren ve hükümet kesimi tarafından asgari ücret pazarlık konusu yapılmıştır. Asgari ücret belirlenirken geçim koşulları, aile unsuru, refah payı dikkate alınmamıştır. Böylece asgari ücret, tespit edildiği andan itibaren yetersiz, çelişkili ve tutarsız olmuştur, her ay eksik ödenmiştir.

Günümüzde çalışma hayatına yeni bir vizyon, yeni bir anlayış, yeni bir zihniyet getirmek düşüncesi sıklıkla dile getirilmektedir. Köklü değişim ve gelişimden söz edilirken, öncelikle çalışanların geçim koşullarını doğrudan belirleyen asgari ücret konusunda bugüne kadar sergilenen yanlış ve haksız uygulamaları ortadan kaldıracak adımlar atılmalıdır.

Bugün net asgari ücret günde 18,22 liradır.

Diğer bir ifadeyle; “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden

asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlanan asgari ücretin parasal karşılığı bu tutardır.

Bu tutar, insanca bir yaşam düzeyi sağlamaktan uzak “açlık ücreti” dahi değildir.

Hiç şüphe yok ki, yaşanan ekonomik kriz, yaygınlaşan işsizlik, rekabet gücü, yatırım ortamı, ihracat, faiz, işgücü piyasasının yapısı ve benzeri birçok ekonomik gerekçe dikkate alınarak asgari ücretin “komisyon tarafından belirleneceği” yapılacak çalışmalarda işveren hükümet temsilcileri tarafından ifade edilecektir.

Ancak hiçbir gerekçe, asgari ücretin, karın tokluğuna çalışmak için gerekli harcama tutarını bile karşılamaya yetmediği gerçeğini değiştirmez.

Önemli olan Hükümetin asgari ücrete olan yaklaşımı ve bakış açısıdır.

Ancak geçmiş tecrübelerimizin de gösterdiği gibi, çoğu zaman, ülkede uygulanmakta olan ekonomik programın başarılı olması gereğinden hareketle ortaya konulan kimi görüşler bazı kesimler tarafından “talimat” olarak algılanmaktadır.

Ülkemizde geçmiş dönemde uygulanan ve etkisi günümüze kadar devam eden, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları politikalarının asgari ücrete bakış açısı bilinmemektedir. O bakışta maalesef insan unsuru yoktur.

Asgari ücret uygulamasının amacı, düşük ücret temelinde sürdürülecek haksız rekabet ortamını ortadan kaldırmaktır.

Geçmişte denenmiş ve yanlışlığı ortaya çıkmış model ve uygulamalar, umarız ki “reform” adı altında, yeniden gündeme getirilmeyecektir.

Asgari ücretle ilgili olarak söylenebilecek çoğu hususu geçmiş toplantılarda, konuyla ilgili yaptığımız çalışmalarda dile getirdik.

TÜRK-İŞ, siyasal iktidarın bu konuda sergileyeceği açılıma göre Komisyon çalışmalarına bundan sonraki katılımı değerlendirecektir.”

Yönetim Kurulu'nun Açıklaması

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu 16 Aralık 2009 Çarşamba günü bir açıklama yaparak "TÜRK-İŞ, asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarına katılımın ön koşulunu; geçim koşulları, aile unsuru, refah payı gibi unsurlar dikkate alınarak devletin resmi kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan hesaplama sonucunun kabul edilmesinde görmektedir" demiş ve bu doğrultuda hükümet kesimince bir yaklaşım gösterilmediği için Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun yapılacak ikinci toplantısına işçi kesimi olarak katılım olmayacağını belirtmiştir. Konuyla ilgili TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nun açıklaması şu şekilde olmuştur:

"Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 2010 yılında geçerli olacak asgari ücreti belirlemek üzere 10 Aralık 2009 Perşembe günü toplantıya çağırılmıştır. Geleneksel hale gelen uygulamayla, toplantıya Sayın Bakanın katılımı ve milyonlarca çalışanı doğrudan ilgilendiren asgari ücretle ilgili Hükümetin yaklaşımını açıklaması beklenirken bu mümkün olamamıştır.

Ayrıca Komisyon toplantısının açılışında, yıllardır var olan uygulama bir tarafa bırakılarak, sosyal tarafların asgari ücrete ilişkin görüş, talep ve beklentilerini kamuoyuyla paylaşma imkanı Bakanlığın müdahalesiyle engellenmiştir.

Çalışma hayatına yeni bir vizyon, yeni bir zihniyet getirmek düşüncesinde olanların bu yanlış ve sosyal diyalog yerine dayatmacı yaklaşımı, Komisyonunda işçi kesimini temsil eden Konfederasyonumuz temsilcileri tarafından protesto edilmiş ve toplantı terk edilmiştir.

Asgari ücret, çalışanların düşük ücretlere karşı korunmasına ve emek sömürsünü önlemeye yönelik önemli ve etkin bir sosyal politika aracıdır. Asgari ücret konusundaki yaklaşımımız, savunduğumuz ilkeler bilinmektedir. İşçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir asgari ücretin belirlen-

mesi, milyonlarca çalışanın beklentisi ve sosyal devlet olmanın bir gereğidir.

TÜRK-İŞ, asgari ücretin pazarlık ücreti olmadığı, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle belirlenen taban ücret olduğu görüşündedir. Buradan hareketle TÜRK-İŞ, asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarına katılımın ön koşulunu; geçim koşulları, aile unsuru, refah payı gibi unsurlar dikkate alınarak devletin resmi kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan hesaplama sonucunun kabul edilmesinde görmektedir.

Köklü değişim ve gelişimden söz edenler, öncelikle çalışanların geçim

koşullarını doğrudan belirleyen asgari ücret konusunda bugüne kadar sergilenen yanlış ve haksız uygulamaları ortadan kaldıracak bu adımı atmalıdır.

TÜRK-İŞ, Hükümet kesimi tarafından bu yönde bir açılımda bulunulmadığı için bugün yapılacak Komisyon toplantısına katılmayacaktır.

Yaşanan ekonomik kriz ve yaygınlaşan işsizlik gerekçe yapılarak, asgari ücretin Hükümet tarafından insanca bir yaşama düzeyi sağlamaktan uzak "sefaleti sürdürmeye yönelik" düzeyde belirlenmek istenmesi kabul edilmez niteliktedir. TÜRK-İŞ oynanmak ve dayatılmak istenen bu oyunda rol almayacaktır."

TÜRK-İŞ Asgari Ücrette Ne İstiyor?

Asgari ücret, çalışanların ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesine yönelik etkin bir sosyal politika aracıdır. Asgari ücretin belirlenmesi çalışmalarında, çalışanların düşük ücretlere karşı korunması ve çağdaş bir toplum içinde yaşayan işçinin, ailesi ile birlikte olağan ihtiyaçlarının karşılanması esastır.

Komisyon çalışmalarında yer alan işçi kesimi temsilcileri olarak asgari ücretin belirlenmesinde;

- Anayasa'da yer alan "geçim şartları" yaklaşımının dikkate alınması;
- İşçinin ailesi ile birlikte günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir tutarın esas olması;
- İşçinin ve ailesinin harcama kalıbının esas alınması ve hesaplamalarda Türkiye İstatistik Kurumu verilerinin kullanılması;
- Bilimsel verilerle hesaplanan net tutarın işçinin eline geçmesinin sağlanması;
- Sanayi/tarım ve yaş, cinsiyet ayırımı yapılmadan ulusal düzeyde tek olması;
- İşçilerin arasında nitelik, kıdem, işin mahiyeti gibi ekonomik amaçlı değerlendirmelerin tümünden bağımsız olarak ele alınması, ekonomik ölçülerin ötesinde sosyal bir ücret olarak kabul edilmesi;
- İşçinin satın alma gücünün ileriye dönük olarak korunabilmesi için gerekli bir iyileştirmenin ayrıca ilave edilmesi;
- Belirleme yapılırken en düşük devlet memuru maaşının dikkate alınması;
- Gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik olarak ayrıca refahtan pay içermesi;

ilke ve görüşlerini savunuyoruz, bu doğrultuda sonuç alınması için çaba gösteriyoruz. Asgari ücretin, ülkenin bugünkü koşullarında "insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" sağlaması gerektiğini vurguluyoruz.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Komisyon'un ikinci toplantısında TÜİK, DPT ve Hazine Müsteşarlığı'nın ekonomik ve sosyal alandaki gelişmeleri değerlendiren raporlarının görüşüldüğünü belirtmiş ve üçüncü toplantının 29 Aralık 2009 günü yapılacağını bildirmiştir.

Asgari Ücret Başkanlar Kurulu Gündeminde

Çalışma yaşamındaki acil ve güncel konuları görüşmek üzere 23 Aralık 2009 günü olağanüstü toplanan TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nun bir gündem maddesi de asgari ücret oldu. Başkanlar Kurulu'nun açılışında yaptığı konuşmada asgari ücret konusuna da değinen TÜRK-İŞ Genel Başkanı özetle şöyle demiştir: "Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda da bugüne kadar karşılaşmadığımız uygulamalar yapılmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ilk toplantıya katılmamış ve taraflara kamuyu önünde konuşma hakkı verilmemiştir. Bu nedenle TÜRK-İŞ ilk günden toplantıları terk etmek durumunda kalmıştır. O günden bugüne yaşanan gelişmeler asgari ücretin yine gerçek veriler gözetilerek belirlenemeyeceğini ortaya koymuştur ve

TÜRK-İŞ, asgari ücret belirlemelerinde yer almayacak, bu ayıba ortak olmayacaktır" Başkanlar Kurulu sonrası yayınlanan bildiri de ise şu belirlemede bulunulmuştur: "TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Hükümet talimatıyla asgari ücret yerine "sefalet ücretinin" belirleneceği bu günden belli olan Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplantılarına TÜRK-İŞ'in katılmayacağını ve bu ayıba ortak olmayacağını altını bir kez daha çizmektedir"

Asgari Ücreti İşveren-Hükümet Belirledi

TÜRK-İŞ temsilcilerinin katılmadığı Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun 29 Aralık 2009 günlü toplantısında da siyasal iktidar yeni asgari ücreti işveren temsilcileriyle birlikte kararlaştırmış ve kamuoyuna birlikte açıklamıştır.

Komisyonun kararına göre; 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39 uncu maddesi gereğince, iş sözleşmesi ile çalışan ve bu kanunun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin asgari ücreti, 16 yaşını doldurmuş işçiler için yılın ilk yarısında brüt 729 lira, ikinci yarısında 760,50 liradır. 16 yaşını doldurmamış işçilerin asgari ücreti ise yılın

ilk yarısında 621 lira, ikinci yarısında ise 648 lira olmaktadır.

Asgari ücretten sosyal güvenlik işçi primi, gelir vergisi, işsizlik sigortası gibi ödemeler için yılın ilk yarısında yüzde 20,9 ve ikinci yarısında yüzde 21,2 oranında kesinti yapılmaktadır. Asgari ücretli bir çalışan 2010 yılında toplam 542,34 lira vergi ödemek durumundadır. SGK primi ve işsizlik sigortası için ödeyeceği tutar ise yıllık 1.343,82 liradır.

Yapılan bu kesintilerden sonra 16 yaşından büyük işçilerin asgari ücretten geçen tutar yılın ilk altı ayında 576,57 lira ve yılın ikinci altı ayında 599,12 lira olmaktadır. Bir diğer ifadeyle asgari ücret ilk altı ay günde 1 lira, ikinci altı ay günde 75 kuruş artmaktadır.

Yönetim Kurulu'nun Değerlendirmesi

2010 yılında geçerli olacak asgari ücretin işveren-hükümet kesimi temsilcileri tarafından belirlenmesini "Emeğin sömürsü aratarak sürüyor" olarak değerlendiren TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu "Hükümet tarafından önceden belirlenmiş ve işveren kesimince benimsenmiş olan asgari ücret, Komis-

ASGARI ÜCRET

	Okak'2009	Temmuz'2009	Okak'2010	Temmuz'2010
Brüt Aylık Asgari Ücret (TL/Ay)	666,00	693,00	729,00	760,50
SGK Primi	93,24	97,02	102,06	106,47
Gelir Vergisi	34,97	38,41	38,27	42,29
Damga Vergisi	4,00	4,16	4,81	5,02
İssizlik sigortası	6,66	6,93	7,29	7,61
Kesintiler Toplamı	138,86	146,52	152,00	160,93
Kesinti Oranı	20,9%	21,1%	20,9%	21,2%
Net Aylık Asgari Ücret (TL/Ay)	527,14	546,48	576,57	599,12
İşverene Maliyeti				
SGK işveren primi	96,57	100,49	105,71	110,27
İşsizlik sigortası işveren primi	13,32	13,86	14,58	15,21
Toplam İşgücü Maliyeti	775,89	807,35	849,29	885,98

yon iradesini yok sayan bir anlayışla karara bağlanmıştır” açıklamasını yapmıştır.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu’nun konuya ilişkin açıklaması şu şekildedir:

“Asgari ücret, işçinin ekonomik ve sosyal durumunun iyileştirilmesi için önemli bir araç ve sosyal devlet olmanın gereği olan bir uygulamadır. Bu uygulamanın bir amacı da, çalışanların düşük ücretlere karşı korunması yanı sıra rekabetin emek sömürüsüne yol açmadan yapılmasıdır.

TÜRK-İŞ, kuruluşundan beri savunduğu asgari ücretin kutsal ve sosyal ücret kavramına yaraşır, insanca yaşama düzeyini sağlayacak, gelir dağılımındaki adaletsizliği düzeltecek, işsizlik gerekçe yapılarak çalışanların sömürülmesine engel olacak düzeyde belirlenebilmesi için çaba göstermektedir.

Ancak siyasal iktidar, asgari ücreti belirlemekle görevli Komisyonun daha ilk toplantısında gerçek niyetini ortaya koymuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın çağrısı üzerine toplanan Komisyonun açılışına Sayın Bakanın katılması ve hükümetinin görüş ve yaklaşımını açıklaması beklenirken bu mümkün olmamış, milyonlarca çalışanı ve ailesini doğrudan ilgilendiren asgari ücretle ilgili işçi ve işverenin konuşma yapması da hükümet tarafından engellenmiştir.

Siyasal iktidar, demokratik gelenekleri ve sosyal diyalog yaklaşımını bir yana bırakarak, önceden belirlediği asgari ücreti dayatmak yolunu tercih etmiştir. Öyle ki, Anayasanın 55 maddesinde yer alan “asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları göz önünde bulundurulur” açık hükmüne rağmen bu şart yerine getirilmemiş ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ndan çalışanların geçim koşullarını ortaya koyan çalışma talep edilmemiştir. Geçmiş yıllarda Komisyonun işveren-hükümet oy çoğunluğunun devletin resmi rakamlarına itibar etmek yerine çok daha düşük bir asgari ücret tutarını kabul ve ilan etmek yaklaşımı böylece yeni bir boyut kazanmıştır.

2010 yılında geçerli olacak asgari ücret güvenilir, objektif ve bilimsel ve-

riler yerine hükümetin keyfi yaklaşımı ile belirlenmiştir. Üzülerek belirtmek gerekir ki, işveren kesimi temsilcileri de bu sorumluluğa ortak olmuştur. Böylece tespit edildiği andan itibaren asgari ücret yetersiz, çelişkili ve tutarsız olmaktadır. İnsanca bir yaşama düzeyi sağlamaktan uzak; “açlık ücreti” bile değildir. Çalışanların yoksulluğunu daha da yaygınlaştıracaktır.

Komisyonunda işçi kesimini temsil eden Konfederasyonumuz temsilcileri oynanmak istenen bu oyunun parçası olmayı kabul etmemiş ve hükümetin yaklaşımını protesto ederek çalışmalara ve bugün yapılan karar toplantısına katılmamıştır.

Açıklanan asgari ücret işverenin ve hükümetin çalışana olan yaklaşımını açıkça ortaya koymuştur. Bu yaklaşım emek sömürüsünü sürdürmeye dönüktür. Uluslararası Para Fonu (IMF) temelli ekonomik politika uygulamalarına devam edildiğinin göstergesidir. Çalışanlar, teğet geçtiği ileri sürülen ekonomik krizin faturasını ödemeye zorlanmaktadır.

Çalışma hayatına yeni bir vizyon, yeni bir zihniyet getirmek düşünce ve iddiasında olanlar, köklü değişim ve gelişimden söz edenlerin gerçek yüzü; çalışanların geçim koşullarını doğrudan belirleyen asgari ücret konusunda sergiledikleri tutumla açığa çıkmıştır.

Belirlenen asgari ücretin vebali bu kararı alanların sırtında kalacaktır.”

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu’nun 30 Aralık 2009 günü yapılan olağanüstü toplantısı sonrasında açıklanan bildiride ise konuyla ilgili “TÜRK-İŞ’in belirleme ayıbına ortak olmadığı asgari ücretin 2010 yılında da yine sefalet ücreti olarak belirlendiği” değerlendirilmiştir.

Çalışma Bakanına Mektup

Öte yandan yılın son günü TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer’e bir mektup göndererek; asgari ücretin belirleniş tarzı ve oranını eleştirmiş, açılış toplantısına katılmasını “yalnızca komisyon üyelerine,

TÜRK-İŞ’e ya da sendikalara karşı değil, asgari ücretle çalışan milyonlarca işçiye ve ailesine de yönelik incitici bir tavır” olarak değerlendirmiştir.

Mektupta “demokratik gelenekleri ve sosyal diyalog yaklaşımını bir yana bırakarak, önceden belirlediği asgari ücreti dayatmak yolunu tercih etmek kabul edilebilir bir yaklaşım olamaz” ifadesine yer verilerek, açıklanan asgari ücretin işverenin ve hükümetin çalışanlara olan yaklaşımını açıkça ortaya koyduğu vurgulanmıştır. Yapılan değerlendirmede “Asgari ücret daha yürürlüğe girmeden, ardı ardına yapılan zamlarla, çalışanlar bir kez daha mağdur edilmiştir. Hükümet 2009 yılının son gününde halkımızın üzerine adeta zam yağdırmıştır. Özellikle benzine yapılan zam, ülkede her şeye zam geleceğinin de habercisidir” görüşü savunulmuş ve:

“Bütün bu gelişmeler dikkate alındığında, çalışma yaşamımızın tarihinde benzeri görülmedik bu yaklaşımı, temsil ettiğimiz kitle ve milyonlarca asgari ücretli çalışan ve aileleri olarak anlamak ve katılmak mümkün değildir. En temel ihtiyaçları bile karşılamaktan uzak kalan yeni asgari ücretin bir an önce tekrar gözden geçirilmesi bir zorunluluktur. Bu konuda göstereceğiniz yaklaşım ise, Bakanlığınızın ve zatiâlinizin çalışma barışına ve sosyal diyaloga verdiği önemin bir göstergesi olmaktadır” denilmiştir.

ILO’ya Aykırı

Genel Başkan Mustafa Kumlu Hükümetin ILO’nun asgari ücretin tespitine dönük anlaşmasına uymadığını belirterek “Konfederasyonumuz, Hükümetin asgari ücret belirlemele- rindeki tavrını ILO’ya bildirecektir” dedi. Türkiye’nin, ILO’nun 26 sayılı Asgari Ücret Tespit Usulleri İhdası- na İlişkin Sözleşmesi’ni imzaladığını anımsatan Kumlu “Hükümet bu sözleşmenin gereklerini yerine getirmekte, sözleşme ihlal edilmektedir. Asgari ücret belirlemelerindeki dayatmacı yaklaşıma karşı yapılabilecek hukuki girişimlerde gündemimizde- dir” diye konuştu.

“Sayın Başbakan Özelleştirme İnadından Vazgeçmeli, Emeğe Saygılı Olmalıdır.”

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, devam eden özelleştirmeler ve 4-c statüsüne geçirilmek istenen işçiler ile ilgili 9 Aralık 2009 günü bir açıklama yaptı. Yönetim Kurulu açıklamasında şunlara yer verildi:

“Türkiye, yıllardan beri özelleştirme kısıkcı altında bulunmaktadır. 1985-2009 yılları arasında 199 kuruluş özelleştirilmiş, bunlardan 125’i kapatılmıştır. En yoğun özelleştirme AKP Hükümeti döneminde yapılmıştır. Özelleştirme nedeniyle 42 bin işçi işini kaybetmiş, bunlardan yaklaşık 18 bini her türlü işçi olma hakkından yoksun bırakılarak 4-c kapsamına alınmıştır. 4-c kapsamında çalıştırılanlar sendika üyesi olamadığı gibi, kıdem tazminatı hakkından da yoksundur. Özelleştirme mağduru olarak tanımlanan bu eski işçiler, yeni 4-c’liler, yılın 10 ayı ile sınırlı bir süre ve düşük ücretle, iş güvencesinden mahrum bir şekilde çalıştırılmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası direktifleri doğrultusunda yapılan bu özelleştirmelerle, Türkiye’nin tarihi boyunca kaniyla, canıyla var ettiği tesisler yok pahasına elden çıkarılmış, özelleştirmeler getirdiği işsizleştirme ile birlikte toplumsal yaraların derinleşmesine yol açmış, elde edilen özelleştirme gelirleri ise hiçbir yaraya merhem olamamış, satış masrafları ve faizler arasında kaybolup gitmiştir.

Türkiye’de özelleştirmeler IMF-Dünya Bankası direktifleriyle yapılmıştır. Madem ki bu politikaların yanlışlığı İstanbul’da yapılan IMF-Dünya Bankası toplantılarında itiraf edilmiştir, yapılması gereken bu yanlıştan vazgeçmektir.

Hal böyleyken ve özelleştirmelerin açtığı yaralar hala kanarken hiç ders alınmamışçasına Tekel, enerji ve liman İşletmeleri özelleştirme süreci içindedir ve Türkşeker’e ait fabrikaların özelleştirme ihale teklifleri dün alınmıştır.

Türkşeker’e ait Türkiye’nin batısından doğusuna kadar 25 adet şeker fabrikası bulunmakta, fabrikalar, bulundukları bölgeler açısından işsizliği önleyici ve sosyal hayatı düzenleyici önemli bir rol oynamaktadır. Kar ve zarar eden fabrikaların birbirini dengelediği Türkşeker’de, toplamda kamuya ait olan şeker fabrikaları her yıl kar etmektedir. Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi durumunda ne olacağı geçmişte yaşanan örneklerden bilinmektedir. Bu fabrikaların büyük bir bölümü kapatılacaktır ve ülkemizin en köklü kurumlarından biri daha tarih olacaktır. Tabii işin en önemli boyutlarından biri, bu fabrikaların kapanması ile birlikte Türkiye’nin şeker ve şekerin yan ürünleri bakımından da dışa bağımlı bir ülke haline gelecek olmasıdır. Türkiye’yi kendi kaynaklarından mahrum bırakıp, kat kat pahalıya şeker ithal eder duruma getirmek, bu Hükümet açısından övünülecek bir durum olmayacaktır. Söz konusu özelleştirme işsizliğe de neden olacak, işsiz kalan şeker işçileri tıpkı diğer örneklerinde olduğu gibi 4-c kapsamına alınarak güvencesiz bir mağduriyete mahkum edilecektir.

Bugün Tekgıda-İş Sendikamızın örgütlü olduğu sigara fabrikalarını yabancı tekellere satan Hükümet, şimdi de işlevsiz hale getirdiği yaprak tütün işletmelerini kapatma sürecindedir. Bu işyerlerinde çalışan 12 bin işçimizin mağduriyeti ortadadır. Kapatma kararının ardından işçilerimiz, özlük haklarıyla

birlikte başka kamu kuruluşlarında çalışmak istemekte, tıpkı Selüloz-İş sendikamızın örgütlü olduğu Taşucu Kağıt İşletmeleri’nin kapatılması üzerine mağduriyet yaşayan işçilerimiz gibi, kendileri için öngörülen 4-c statüsünü kabul etmemektedir. Sayın Başbakan’ın bu süreçte Tekel işçilerine yönelik ‘Yatarak para kazanma dönemi bitti, yatan gider, üretmeyene para yok’ sözleri ise TÜRK-İŞ topluluğu tarafından öfke ve üzüntü ile karşılanmıştır. Sayın Başbakan bilmelidir ki, bu ülkede yatarak para kazananlar işçiler değildir ve TÜRK-İŞ Sayın Başbakan’ı ‘emeğe saygı’ya davet etmektedir.

Şeker-İş, Tekgıda-İş, Selüloz-İş ve diğer sendikalarımızın verdikleri ve kamuoyuna mal olmuş mücadele TÜRK-İŞ’in mücadelesidir.

Hükümet, özelleştirmelerin bu güne kadar ülkeye verdiği zararı artık görmeli ve inadı bırakarak, Türkşeker özelleştirmesi ve diğer özelleştirmelerden vazgeçmelidir. Hükümet, kapatılan işletmeler nedeniyle işsiz kalan işçilerimizi de özlük haklarıyla birlikte diğer kamu kuruluşlarına nakletmelidir.”

Şeker Fabrikalarının Özelleştirilmesine Tepki

Kumlu: “Şeker sanayini özelleştirmek altın yumurtlayan bir tavuğu daha kesmektir. Ülkemizin daha da fakirleşmesini beraberinde getirecektir.”

8

Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi girişimlerine karşı, Şeker-İş Sendikamızın sürdürdüğü mücadele tüm hızıyla devam ediyor. Şeker-İş Sendikamız 19 Aralık 2009 günü TÜRK-İŞ'te Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun da katıldığı bir basın toplantısı düzenledi. Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul ve bağlı sendikalarımızın Genel Başkanlarının da katıldığı basın toplantısında bir konuşma yapan Kumlu, özelleştirmelerin 'IMF ve Dünya Bankası direktifleri' doğrultusunda yapıldığını belirterek, özelleştirmeyle Türkiye'nin kendi kaynaklarından mahrum bırakıldığını bildirdi. Kumlu, şeker fabrikalarının özelleştirmesiyle şekerin pahalıya ithal edileceğini de kaydetti. Kumlu şunları söyledi:

“Türkiye, yıllardan beri özelleştirme kısıfı altında bulunmaktadır. 1985-2009 yılları arasında 199 kuruluş özelleştirilmiş, bunlardan 125'i kapatılmıştır. En yoğun özelleştirme ise, Ak Parti Hükümeti döneminde yapılmıştır. Özelleştirilen kurumların önce ve sonraki işçi sayıları incelendiğinde, 22 bin 424 işçi

işten çıkarılmıştır. 4-c kapsamında çalışan işçi sayısı ise, 18 bin 791'dir. 4-c kapsamında çalıştırılanlar sendika üyesi olamadığı gibi, tazminat hakları da bulunmamaktadır. Özelleştirme mağduru olarak tanımlanan işçiler, yılın 10 ayı ile sınırlı bir süre ve düşük ücretle güvencesiz bir şekilde çalıştırılmaktadır.

IMF ve Dünya Bankası direktifleri doğrultusunda yapılan bu özelleştirmelerle, Türkiye'nin tarihi boyunca kaniyla, canıyla var ettiği tesisler yok pahasına elden çıkarılmış, özelleştirmeler getirdiği işsizleştirme ile birlikte toplumsal yaraların derinleşmesine yol açmış, elde edilen özelleştirme gelirleri ise, hiçbir yara-ya merhem olamamıştır.

Biliyorsunuz, Ekim ayı, İstanbul'da yapılan IMF-Dünya Bankası yıllık toplantısı nedeniyle, Türkiye'de sürdürülen IMF-Dünya Bankası politikalarının Hükümet de dahil tüm kesimlerce yeniden değerlendirildiği bir ay olmuştur. Bizzat kurum yetkililerinin yıllardan beri sürdürdüğü politikalar nedeniyle özelleştirme verdiği, Başbakan Recep

Tayyip Erdoğan'ın da, yetkilileri 'başını iki elinin arasına alarak nerede yanlış yaptıklarını düşünmeye' çağırdığı ve 'yoksulların sesini dinleyin' diye seslendiği bu toplantılardan önemli mesajlar çıkmıştır. Gelişmekte olan ülke halklarını, alabildiğine yoksullaştıran, sosyal devlet anlayışından mahrum kılan bu politikaların, artık sürdürülemez olduğu bu toplantılarda kabul edilmiştir.

Bildiğiniz gibi bu politikaların başında özelleştirmeler gelmektedir.

IMF direktiflerinin ilk elden mağduriyetini yaşayan kesimlerin temsilcisi olarak TÜRK-İŞ, gelinen noktada, sürdürülen ekonomik politikalarda değişiklik yapılmasını beklemektedir. Türkiye'de özelleştirmeler IMF-Dünya Bankası direktifleriyle yapılmıştır. Madem ki bu politikaların yanlışlığı itiraf edilmiştir, Türkiye artık bu yanlış sürdürmemelidir.

Özelleştirmelerin açtığı yaralar hala kanarken hiç ders alınmamışçasına gündemde Türkiye Şeker Fabrikaları'nın özelleştirilmesi bulunmaktadır. Nitekim bugün Portföy

C'yi oluşturan Türkşeker'e ait Çarşamba, Çorum, Kastamonu, Kırşehir, Turhal ve Yozgat Fabrikalarının ihalesi için son başvuru tarihidir.

Türkşeker'e ait Türkiye'nin batısından doğusuna kadar 25 adet şeker fabrikası bulunmaktadır. Kar ve zarar eden fabrikaların birbirini dengelediği Türkşeker'de, toplamda kamuya ait olan şeker fabrikaları her yıl kar etmektedir. Bu kapsamda Türkşeker 2008 yılında 3,2 milyon TL kar elde etmiştir. Altın yumurtlayan bir tavuğu daha kesmek, memleketimizin daha da fakirleşmesini beraberinde getirecektir.

Şeker fabrikalarının özelleştirilmesi durumunda ne olacağı geçmişte yaşanan örneklerden bilinmektedir. Bu fabrikaların büyük bir bölümü kapatılacaktır ve ülkemizin en köklü kurumlarından biri daha tarih olacaktır. Tabii işin en önemli boyutlarından biri, bu fabrikaların kapanması ile birlikte Türkiye'nin şeker ve şekerin yan ürünleri bakımından da dışa bağımlı bir ülke haline gelecek olmasıdır. Türkiye'yi kendi kaynaklarından mahrum bırakıp, kat kat pahalıya şeker ithal eder duruma getirmek, bu hükümet açısından övünülecek bir durum olmayacaktır. Söz konusu özelleştirme işsizliğe de neden olacaktır. İşsizliğin yüzde 20'lere ulaştığı ülkemizde, yeni mağdurlar yaratmak son derece sakıncalıdır.

Şeker-İş Sendikamız, ülkesine ve temsil ettiği üyelerine karşı duyduğu sorumluluk gereği, bu özelleştirmelerin durdurulmasını istemektedir. Bizlere teslim ettikleri 400 bin imzayı, başta Başbakanlık olmak üzere ilgili tüm kurumlara göndereceğiz. Bilinmelidir ki Şeker-İş Sendikamızın verdiği mücadele TÜRK-İŞ'in mücadelesidir. Hükümet, Türkşeker özelleştirmesini durdurmalıdır. Bu, ülkemiz için bir ihtiyaç, bu tesislerde çalışan insanlarımız ve aileleri için de bir zarurettir."

Gök: "Özelleştirme Durdurulmalıdır"

Basın toplantısında, Şeker-İş Sendikası Genel Başkanı İsa Gök de bir konuşma yaptı. Gök şunları söyledi:

"2000 yılından bu yana şeker üreticisi uluslararası şirketlerin ve onların ülkemizdeki uzantıları olan anti-şeker lobisi tarafından ülkemizdeki şeker fabrikalarının özelleştirilmesi için baskılar her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu baskılar neticesinde Türkşeker özelleştirme programına alınmıştır ve Portföy C'yi oluşturan Türkşeker'e ait Çarşamba, Çorum, Kastamonu, Kırşehir, Turhal ve Yozgat Fabrikaları ihaleye çıkartılmıştır ve ihale için son teklif verme tarihi olarak da bugün belirlenmiştir.

Portföy C'yi oluşturan bu fabrikalar özelleştirildiğinde en az üçünün kapandığı görülecektir. Sektöründeki özelleştirmelerin devam etmesi neticesinde ise Türkşeker zarar etmeye başlayacak, özellikle doğu bölgelerimizde sosyal amaçlı olarak kurulan şeker fabrikaları başta olmak üzere 18-20 fabrika kapanacaktır.

Fabrikaların kapanması durumunda Türkiye'nin kayıpları büyük olacak, Türkiye şekerde dışa bağımlı bir ülke konumuna gelecektir. Bununla birlikte, ülkemiz sadece şekerde değil, şekerin yan ürünleri olan melas, küspe, yem, alkol gibi ürünlerde de dışa bağımlı olacak. Türkşeker'in yan kuruluşları olan makine fabrikaları, Elektromekanik Aygıtlar Fabrikası, Şeker Enstitüsü, Tohum İşleme Fabrikası gibi ülkemizin alanındaki ender ve yetkin kuruluşları da kapanmak zorunda kalacaktır. Türkiye başta mevcut sanayi tesislerine yönelik makine ve elektromekanik aygıtlar üretimi olmak üzere şeker ve tohum alanındaki Ar-Ge faaliyetlerinde de dışa bağımlı hale gelecektir.

Bunun neticesinde Türkiye, son yıllarda sürekli yükselen dünya şeker fiyatlarından şeker ithal etmek zorunda bırakılacak ve pazar haline gelecektir.

Özelleştirme sonucunda kapanacak olan bu fabrikaların etkilediği alanlar dikkate alındığında ise; 300 binin üstünde pancar çiftçisi pancar tarımından dışlanacak. 13 binden fazla şeker fabrikası çalışanı işsiz kalacak. Aileleri ile birlikte düşünlüğünde doğrudan etkilenenlerin sayısı 2 milyona ulaşacaktır. Yan sektörler göz önüne alındığında ise yaklaşık 6 milyon kişi şeker sektöründeki özelleştirmeden olumsuz etkilenecektir.

İşsizliğin daha da büyümesine neden olacak bu durum; büyük şehirlerin varoşlarına olan göçü arttıracak, terör olaylarını tırmandıracak ve ülkemizin güvenlik sorunları önüne geçilmez bir hal alacaktır. Ayrıca yaklaşık 1 milyon dekar alanda pancar tarımı yapılamayacak, pancar üretimi 4,5 milyon ton, şeker üretimi 550 bin ton daralacak, ülke ekonomisinde 1,5 milyon liradan fazla katma değer kaybı yaşanacaktır.

Öte yandan dünyada şeker fiyatları, şeker üretimindeki daralmaya bağlı olarak hızla yükselmektedir. Şeker Reformu çerçevesinde AB ülkelerinde şeker üretimi azalmıştır. Dünya şeker piyasalarında belirleyici konumda bulunan Brezilya ve Hindistan'daki şeker üretimi olumsuz hava koşulları nedeniyle bu yıl hızla gerilemiştir. Bunun yanı sıra pek çok ülkenin şeker pancarı ve şeker kamışından enerji üretimine yönelmesi ile birlikte dünya şeker üretiminde son yıllarda büyük bir düşüş yaşanmıştır. Tüm bu gelişmeler dünyada şeker fiyatlarının hızla artmasına neden olmuştur.

Bu gelişmeleri dikkatle izleyen ve stratejik bir ürün olan şeker üretme gücünü elinde bulundurmak isteyen ülkeler şeker sanayilerine

gerekli yatırımları yapmaya başlamışlardır. Ülkemizde ise tam aksine bu gelişmeler göz ardı edilerek fabrikalarımızın özelleştirilmesi ısrarı sürdürülmektedir. Artık bu anlamsız ısrardan vazgeçilmelidir.

Küresel ekonomik krizin etkilerinin ağır bir şekilde hissedildiği, işsizliğin büyük bir hızla büyüdüğü ve yoksulluğun artık dayanılmaz boyutlara ulaştığı bugünlerde, pek çok kişinin işsiz kalması ile sonuçlanacak olan özelleştirme girişimi; Türkiye'nin ekonomisi açısından daha da içinden çıkılmaz bir durum yaratacaktır.

İşsiz ve açsız kalacak insanların durumları Türkşeker'in özelleştirilmesini yıllardır bekleyen anti-şeker lobisini tabii ki ilgilendirmemektedir. Bu kesim; sadece Türkiye'nin en kısa sürede pazar ve NBŞ üretim merkezi haline dönüşmesi için çabalamaktadır. Bu çabaların neticesinde Portföy C ve B fabrikalarının ihale ilanları ardı ardına yayınlanmıştır.

Portföy B'yi oluşturan ve doğu bölgelerimizde yer alan Malatya, Erzinan, Elazığ ve Elbistan Şeker Fabrikaları; bölgesel kalkınma ve sosyal amaçlı olarak kurulmuş fabrikalardır. Özelleştirme sürecinde bu fabrikalara talip olan özel sektör; istihdam yaratma ve bölge ekonomilerini geliştirme gibi bir kaygı taşımadığından doğu illerimizdeki bu fabrikaları sadece değerli arazileri, taşınmazları ve şeker pancarı kotaları için satın alacak. Kısa bir süre içinde de bu fabrikaları kapatacaktır. Bu durum zaten pek çok konuda yatırımdan yoksun olan doğu illerimizin daha da gerilemesine sebep olacaktır.

Türkiye, net şeker ithalatçısı Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerine yakınlığı nedeniyle, mevcut olanaklarını değerlendirerek şeker üretimini artırabildiği sürece geleceğin yıldız ülkesi olabilecek potansiyele sahiptir. Ayrıca Türkşeker'in gerekli teknoloji ve kapasite yatırımlarını

yapabilecek imkanları da mevcuttur. Dolayısıyla Türkiye bütün bu imkanlarını seferber ederek şimdiden bütün gücüyle pancar ve şeker üretmeli, yükselen şeker fiyatlarından şeker ihraç etmenin yollarını aramalı ve gerekli pazarları oluşturmalıdır.

Bütün bu atılımların, en ufak bir krizde sarsılarak üretimini durdurran, işçi kıyımı yapan özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Ülkemizin ve şeker sektörünün geleceğine yapılacak bu yatırım, ancak ve ancak sektöre devlet desteğinin sağlanması ve devlet korumasının devam etmesi ile mümkün olacaktır.

Halen içinde bulunduğumuz küresel kriz, tüm dünyadaki gıda krizi riski ve dünyada şeker sektöründe yaşanan gelişmeler doğrultusunda, Türkiye tercihini doğal ve sağlıklı pancar şekerinden yana kullanmak, şeker üretimini sürdürmek ve mümkün olduğunca artırmak zorundadır. Şeker pancarı üretimi yapan ülkelerde olduğu gibi pancar çiftçisine gerekli destek sağlanmalı, bütçeden tarım kesimine ayrılan pay yükseltilmeli, pancar üretim maliyetleri minimize edilmeli, Türkşeker fabrikalarının teknolojik yenilenmesi sağlanarak sektör rahatlatılmalıdır.

Bunun için de Türkşeker özelleştirilmemeli, aksine Türkiye'nin krizden çıkışı için anahtar rol üstlenmeli; sektör sırf kar amacıyla hareket eden özel kesimin insafına terk edilmemeli, sektörün asıl sahipleri olan pancar çiftçileri, şeker işçileri ve devletin birlikte yer alacağı yeni bir model oluşturularak; Türkiye'nin dünyada şeker üreten ve ihraç eden sayılı ülkeler arasına girmesi sağlanmalıdır.

Bu amaç doğrultusunda Sendikamız Şeker-İş; özelleştirmenin durdurulması için yıllardır mücadele etmektedir. Bu çerçevede özelleştirilmesi planlanan fabrikalarımızın bulunduğu illerde; şeker işçileri-

nin, pancar çiftçilerinin, siyasi parti temsilcilerinin, sivil toplum kuruluşlarının, yöre esnafı ve halkının katılımıyla Sendikamız tarafından eylemler gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra şeker fabrikalarının özelleştirilmesine karşı bir imza kampanyası düzenlenmiştir. Bu kampanyada topladığımız 400 bin imzayı, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Sayın Mustafa Kumlu'ya; Başbakanlık ve ilgili tüm kurumlara ulaştırılması için teslim ediyoruz.”

Danıştay'dan Yürütmeyi Durdurma

Danıştay 13. Dairesi, Şeker-İş Sendikamızın açtığı davada, Türkiye Şeker Fabrikaları (TÜRKŞEKER) AŞ.'ye ait Kastamonu, Kırşehir, Tural, Yozgat, Çorum ve Çarşamba Şeker Fabrikalarının bir bütün halinde portföy grubu olarak (Portföy C) özelleştirilmesine ilişkin ihale ilanı ve şartnamesinin yürütmesini durdurdu.

Dairenin yürütmeyi durdurma kararında, şeker sektöründe arz talep dengesinin bozulmaması, istikrarlı işleyişin sürdürülmesi, dışa bağımlılık yaratılmaması, üretimin sürdürülebilmesi gözetilerek özelleştirme işlemi yapılması gerektiği; şartnamenin ise bu ilkeleri sağlamaktan uzak olduğu ifade edildi. Şartname ile sadece portföy bazında 5 yıllık üretim şartı ve 50 milyon dolarlık teminat alımı öngörüldüğü belirtilen kararda, şartnamede, fabrikalarda üretimin sürdürülebilirliği için yeterli önlemlerin alınmadığına da yer verildiği kaydedildi.

Kararın, 4'e 1 oy çokluğuyla alındığı bildirildi. Portföy C olarak adlandırılan TÜRKŞEKER'e ait 6 şeker fabrikasının özelleştirilmesi ihalesinin nihai pazarlık görüşmelerine 9 firma katılmıştı. Nihai pazarlık görüşmelerinde en yüksek teklifi 606 milyon dolarla Ak-Can Şeker Sanayi ve Ticaret AŞ. vermişti.

“Kiralık İşçilik Düzenlemesini Gündeminize Almayın”

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül tarafından yeniden görüşülmek üzere TBMM'ne iade edilen ve son günlerde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından yapılan açıklamalarda tekrar gündeme getirileceği ifade edilen “kiralık işçilik” düzenlemesiyle ilgili ortak bir açıklama yaptı. 11 Aralık 2009 günü yapılan açıklamada şöyle denildi:

“Kamuoyunda ‘kiralık işçilik’ ya da ‘işçi simsarlığı’ yasası olarak bilinen ve özel istihdam bürolarına mesleki anlamda geçici iş ilişkisi kurma yetkisi veren düzenlemenin yeniden gündeme getirilmiş olmasını kaygıyla karşılamaktayız.

Bu ısrarlı ve inatçı tavrı, insan haklarına saygı duyan ve toplumsal uzlaşma ile sorunlara çözüm arayan bir anlayışla bağdaştırmamız mümkün değildir.

4857 sayılı İş Yasası hazırlanırken işçi-işveren konfederasyonları ve zamanın Çalışma Bakanı söz konusu maddeyi tasarıdan oybirliğiyle çıkartmıştır. Sayın Cumhurbaşkanlığı işçi sendikalarının haklı gerekçelerini gördükten sonra Temmuz ayında yasayı TBMM'ne yeniden görüşülmek üzere iade etmiştir. İktidar partisi ve TBMM'de grubu bulunan tüm siyasi partiler bu yasayı yeniden sahiplenmek yerine gündeminden çıkartmayı tercih etmiştir. Başta çalışan kesim olmak üzere kamuoyunun bu düzenlemeden duyduğu rahatsızlık ortadayken, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın ‘kiralık işçilik’ düzenlemesine ilişkin ısrarcı tutumunu kaygıyla izlemekteyiz.

Kiralık işçiliği yerleştirmeye çalışan bu anlayış bir sosyal politika yak-

laşımından ve bütünlüğünden uzak olduğu gibi, ILO'nun ‘insan onuruna yakışır iş’ politikasına da aykırıdır.

Sendikasıylaştırmaya yasal kılıf hazırlama aracı olan özel istihdam büroları ve kiralık işçilik, aynı zamanda toplu sözleşme hakkına erişimi engelleyen ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldıran bir düzenlemedir.

Ülkemizde işsizlik ve istihdam yaratamama sorunlarına yönelik kendi içinde tutarlı ve çok boyutlu bir istihdam stratejisi henüz bulunmamaktadır, sosyal koruma sistemleri geliştirilmemişken, sendikal örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmamışken, toplu sözleşme hakkı ve kapsamı başta ILO normlarına aykırı, AB ülkelerine göre oldukça sınırlıyken, diyalog mekanizmalarını bile çalıştırmadan, oldu bittilerle neoliberal düzenlemeler yapmak, iş piyasasında kaos yaratmaktan, istikrarı ve iş barışını torpillemekten, sorunları daha karmaşık hale getirmekten başka hiçbir işe yaramayacaktır.

Kaldı ki, kiralık işçilik düzenlemesi, endüstri ilişkilerine olumlu bir katkı yapmayacağına, istihdamı artırmayı sağlayamayacağına göre kime hizmet edecektir?

Böyle bir düzenlemeyi ikinci kez gündeme almak, ihtiyaçtan çok sendikalara inat bir yasa çıkartma arzusunu tatmin etmekse o zaman Bakanlık için ‘çalışma’ değil, ‘çatışma bakanlığı’ tanımı daha doğru olacaktır.

Ülkemiz ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda sıkıntılı günler yaşıyorken, oluşturulmaya çalışılan iş barışını temelden sarsacak böyle bir düzenlemeyi gündeme getirmek sorumlu ve sağduyulu bir davranış olarak görülemez.

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK olarak insan onuruna yakışır işi koruyacak en temel kurum olan TBMM'ne sesleniyor, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın bu konudaki ısrarını göz ardı ederek emeği kiralık hale getirecek ve işçi simsarlığına yol açacak bu düzenlemeyi asla gündemine alması çağrısında bulunuyoruz.”

Son Dakika

Tasarıdan Çıkarıldı

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yasal düzenlemeyi TBMM'ye geri göndermesinin ardından, kiralık işçilikle ilgili düzenleme, hazırlanan bir “torba yasa” ile yeniden gündeme getirildi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer'le görüşen TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi ve HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu, bu gelişme karşısında ortak tavır göstererek, “Bu düzenlemenin isminden, son noktasına kadar karşıyız. Hiçbir yerine evet demeyeceğiz” dediler. AKP grup başkanvekilleriyle de görüşen konfederasyon başkanları, “Bu düzenleme çıkarsa ortalık ayağa kalkar, ülkede genel grev rüzgarı eser” deyince Hükümet geri adım attı. Başbakan Erdoğan'ın, “Yeni bir gerilim istemiyoruz. Düzenlemeyi erteleyin” talimatı verdiği öğrenildi. Ardından dün kiralık işçi düzenlemesi tasarıdan çıkarıldı.

İtfaiye İşçileri Direniyor

Kumlu: “Üreten, alinterinin baştacı edildiği, özgürce örgütlenebildiğimiz, yasakların olmadığı bir Türkiye istiyoruz..”

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 7 Aralık 2009 günü yaptığı İstanbul İtfaiyesi hizmet alımı ihalesini, itfaiye hizmetini yürüten Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bimtaş AŞ.'nin kazanmadığı açıklandı. Böylece 930 işçinin akıbeti belirsiz bir hale geldi. BİMTAŞ AŞ.'de çalışan itfaiyecilerin sözleşmelerinin yenilenmemesi sonucunda yeni yıla işsiz giren itfaiyecilerin mücadeleleri devam ediyor. Saraçhane Parkı'na kurdukları “Demokrasi Çadırı” ile halka itfaiyede neler yaşandığını anlatan işçiler, mücadelelerinde kararlı olduklarını her fırsatta dile getiriyorlar.

İtfaiye işinin 1 Ocak'tan itibaren Lapis-Makro ortaklığının yürüteceğini, bu firmanın itfaiye hizmetleri konusunda yeterliliğinin olmadığını, aynı zamanda yöneticilerinin Deniz Feneri sanığı olduğunu belirten Belediye-İş Sendikamız, BİMTAŞ'tan istifa etmeyeceklerini ve sendikal hakların tanınıp iş güvenceleri sağlanana kadar mücadeleyi sürdüreceklerini açıkladı.

İşçilere Saldırı

Fatih Saraçhane Parkı'nda parkta toplanan itfaiye işçileri, 16 Aralık 2009 günü buradan caddenin karşı tarafında yer alan İstanbul Büyük-

şehir Belediyesi binasına yürümek istedi. “İtfaiye yanıyor, İstanbul nerede?”, “İstanbul, itfaiyeye sahip çık” şeklinde sloganlar atan ve yürüyüş yapan grup ile polis arasında arbede çıktı. Arbede sırasında polis, gruba biber gazı kullanarak ve tazyikli su sıkarak müdahalede bulundu. Belediye önüne ulaşan grup adına bir basın açıklaması yapan TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak, IMF ve Dünya Bankasının dayattığı programları aynen uygulayan hükümetin çalışanlarına büyük baskı yaptığını söyledi. Kendilerine yapılan müdahaleyi kınayan Belediye-İş Sendikası Genel Başkan Yardımcısı Şükrü Erol ise, iki yıldır sendikal mücadele veren

itfaiye çalışanlarının bundan sonra da demokratik haklarını kullanarak, sendikal ve diğer haklarını aramaya devam edeceklerini kaydetti. Belediye-İş Sendikası da 17 Aralık 2009 günü yaptığı açıklamada, “Demokrasi adına çok laf edip adım atmayanlar, işçiye kölelik koşulları ile işsizlik arasındaki kısıp sıkıştırıp, insanlık dışı çalışma koşullarına mahkum edenlerin hakkaniyetinden, samimiyetinden ve demokratlığından bahsedilemez” denildi.

İtfaiye işçileri 23 Aralık 2009 Boğaz Köprüsü ve Taksim’de de eylem yaptı. Belediye-İş Sendikası yöneticileri ve itfaiye işçileri kendilerini Boğaziçi Köprüsünün korkuluklarına zincirlediler. Elleri ekmek bulunan işçiler, BİMTAŞ AŞ.’de sözleşmeli işçi olarak çalışan itfaiyecilerin özlük haklarını ellerinden alacak olmasını protesto ettiler. Araç geçiş trafiğini kapatan işçiler bir süre devam eden eylemlerinin ardından polis tarafından gözaltına alındılar.

İtfaiye işçileri İstiklal Caddesi’nde de yürüyüş yaptılar. Eylemde Esenyurt Belediyesi’nde direnişte olan Belediye-İş 2 No’lu Şube üyesi işçiler de yer aldı. TÜRK-İŞ’e bağlı sendikaların yöneticilerinin de katıldığı eyleme, demokratik kitle örgütleri de destek verdi. Coşkulu yürüyüş Taksim Tramvay Durağı’ndan Galatasaray Lisesi’ne kadar sürdü. Burada bir konuşma yapan TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak işçi ve emekçilere yönelik saldırılara dikkat çekti.

TÜRK-İŞ’in Ziyareti

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, Genel Eğitim Sekreteri ve Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Nihat Yurdakul, bağlı sendikalarımızın genel başkanları ve yöneticileri, 5 Ocak 2010 günü Sarçhane Parkı’nda bulunan itfaiye işçilerini ziyaret ettiler.

Ziyarete bir konuşma yapan Genel Başkan Mustafa Kumlu şunları söyledi:

“Değerli itfaiye işçisi kardeşlerim, kalbim, gönlüm sizinleydi, ama buraya gelişim gecikti. Biliyorsunuz, Ankara’da TÜRK-İŞ Genel Merkezi’nde Tekel işçilerinin eylemi sürüyor, yoğun bir tempomuz var. Hoşgörünüze sığınıyorum. Kusurumuza bakmayın. Sizlere TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu’nun, Tekel işçilerinin selamını getirdim.

Değerli Kardeşlerim; Memleketimiz, işçi hak ve ihlalleriyle yaşıyor. Sizler bu kez de bu yangını söndürmek için mücadele veriyorsunuz. İstanbul’da itfaiye işçileri... Ankara’da Tekel işçileri...

Yaşadıklarınız ve yaşattıklarınızla Türk çalışma hayatının içinde bulunduğu durumun aynası oldunuz. Sizleri izleyenler, Türkiye’deki çalışma yaşamının acımasız koşullarını görüyor. Sizleri izleyenler, Türkiye’de iş güvencesinin olmadığını, emeğe saygı duyulmadığının farkına varıyor. Sizleri izleyenler, bugün kazandığı üç kuruşun, yarın sorgusuz sualsiz bir kuruşa indirilebileceğini; bugün çalıştığı işyerinden, yarın bir mal gibi başka bir şirkete satılabileceğini görüyor. Eylemlerinizle halkımız bunu fark ediyor ve size verilen destek gün geçtikçe bunun için büyüyor.

İşte Esenyurt belediyesi işçileri. 140 gün önce işten atıldılar. Niçin? Sendikalaşmak istedikleri için! 21 yüzyıl diyorsun, Avrupa Birliği diyorsun, demokratik açılım diyorsun, sosyal diyalog diyorsun, sendikaların varlığı ve güçlenmesi bizim için çok önemli diyorsun... Sonra ne yapıyorsun? Örgütlenmek için çaba sarf eden işçileri, işten atıyorsun. Ne yapıyorsun? Büyükşehir Belediyesi’nin şirketinde çalışan, kadrolu, sendikal itfaiye işçilerini önce işten çıkarmaya, sonra işçilerin eylemleriyle oluşan kamuoyu üzeri-

ne, birilerinin çıkarları için kurdurduğun şirkete bir mal gibi satmaya kalkıyorsun. Bu işçilerin orada maaşı ne olacak, sendikalı olacaklar mı, orada kaç ay çalışacaklar, belli değil. Ne yapıyorsun? IGDAŞ’ı, Şeker Fabrikalarını özelleştiriyorsun, orada çalışan işçileri büyük bir belirsizlik içine itiyorsun. Özelleştirmeler nedeniyle kapatılma noktasına gelen işyerlerindeki Tekel işçilerini her türlü haktan yoksun ve düşük ücretle 4-c statüsüne mahkum etmeye çalışıyorsun ve bunu da bir lütuf gibi sunuyorsun. Peki aynı yerde çalışan memurları ne yapıyorsun? Onları aynı koşullarda çalıştırmak için diğer kurumlara dağıtmak üzere havuza alıyorsun. Olmaz böyle şey... Devlet vatandaşları arasında böyle bir ayırım yapamaz. Eğer yaparsa, bunun bedelini de sandıkta öder.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu 23 Aralık 2009 tarihinde yaptığı toplantıda, ‘sürekli eylem’ kararı aldı. Eylemlerimizin bir bölümünü Aralık ayının son haftasında gerçekleştirdik. Bu Cuma yine işe geç gelerek çalışmama hakkımızı kullanma eylemimiz var, aynı gün akşam yine AK Parti il binaları önünde kitlesel basın toplantıları düzenleyeceğiz. Bu eylem 15 ve 22 Ocak tarihlerinde tekrarlanacak. Ayrıca diğer emek ve meslek örgütlerini de davet ederek bölgesel mitingler düzenleyeceğiz.

Peki bütün bunları niye yapıyoruz? Hükümete sesimizi duyurmak için yapıyoruz. Bizler, o veya bu nedenle, işsizleştirmelerin tümüne karşıyız. Ekmek mücadelesi için sesini duyurmaya çalışan işçi kardeşlerimize, tazyikli su ve biber gazı sıkılmasına, işçi kardeşlerimizin coplanmasına, onların gözaltına alınmasına karşıyız.

Asgari ücret adı altında sefalet ücreti belirlenmesine, kiralık işçilik düzenlemesiyle işçilerin köleleştirilmesine, sağlık hizmetlerinin paralı hale getirilmesine, sendikalaşma

hakkından ve kıdem tazminatından yoksun 4-c statüsüne, örgütlenmek için atılan her adımın işten çıkarılmalarla sonuçlanmasına karşıyız. İşsizlik sigortası fonunun amacı dışında kullanılmasına, vergi adaletsizliğine, sosyal diyalog mekanizmalarının işletilmemesine karşıyız. Bizler Çalışma Bakanlığı'nın 'çatışma bakanlığı' haline getirilmesine karşıyız.

Biz, üreten, alın terinin baş tacı edildiği, özgürce örgütlenebildiğimiz, yasakların olmadığı bir Türkiye istiyoruz. Bizler, kazandığımızla geçinebilmek, gelecek kaygısı duymadan ülkemiz için alın teri dökmek, çocuklarımızı okutmak, onları sağlıklı büyütmek, memleketimiz için çalışmak istiyoruz. Bu memleketin ürettiği her değerde nesilden nesile devrettiğimiz çalışkanlığımız, üretkenliğimiz, demokrasiye olan aşkımız, alın terimiz var. Türkiye'yi emekçilerin alın teri var ediyor. Ama ilk fırsatta işsiz, açsız, umutsuz, kapiya bırakılan bizler oluyoruz.

Her fırsatta sağlık hakkına, eğitim hakkına, kıdem tazminatı hakkına, sendikalaşma hakkına göz dikilen bizler oluyoruz. Seçim zamanı geldiğinde kapımızı aşındıranlara sesleniyorum. Bugünlerin yarınları da var. Siz bugün bizlere kulaklarınızı tıkar, görmezden gelerseniz, bizler de yarın sizleri görmeyiz. Bu kadar basit.

Sizler, günlerdir sürdürdüğünüz mücadele ile hem hakkınızı aradınız, hem de itfaiyeciliğin ne kadar önemli bir iş olduğunu kamuoyuna anlattınız. Alevlerin içine girip de, can kurtarmanın bir ilim olduğunu, bunun eğitimsiz bir insan tarafından yapılmasının cinayet anlamına geldiğini hepimize fark ettirdiniz.

Sizlerin mücadelesi TÜRK-İŞ'in mücadelesidir. Kararlılığınızla, direncinizle tüm işçilerin gururu oldunuz. Mücadelenizle İstanbul anladı ki, yangılar sahipsiz değil. Mücade-

lenizle İstanbul anladı ki, soğuktan yanarsınız da, İstanbul halkını o yangınlarda, alevlerin içinde bırakmazsınız.”

Zabıta Saldırısı

Saraçhane Parkı'nda işten atılan itfaiye işçilerinin demokrasi çadırına 9 Ocak 2010 sabahı 3.30 sularında zabıta saldırdı. Polis eşliğinde çadırın kurulu olduğu parka giden 200 sivil giyimli zabıta çadırı parçaladı. Çadırı ellerindeki bıçaklarla parçalayan zabıta, nöbet tutan 4 işçiye de darp etti. Zabıta çadırı ve tüm eşyaları alıp parktan ayrıldı. Çadırın kurulduğu parkta açıklama yapan Belediye-İş 5 Nolu şube başkanı Nihat Altaş saldırıyı kınadı.

Kumlu: “Faşist Bir Zihniyetin Ürünü”

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, saldırı üzerine yaptığı yazılı açıklamada “Saldırıyı yapanların, nöbet çadırını parçalayanların Başbakan ve Kadir Topbaş'ın sivil-resmi

güvenlik güçleri ve zabıta memurlarının olduğu anlaşılmaktadır. Demokratik hak arama özgürlüğünü kullanarak çadırından nöbet tutan, hiçbir yasadışılık içerisinde olmayan itfaiyecilere yapılan bu saldırı, tamamiyle faşist bir zihniyetin ürünüdür” dedi.

İşçilerin temel hak ve özgürlüklerine gösterilen bu tahammülsüzlük ve dozu artan bir şiddetle yok etme çabalarının, Türkiye'nin giderek karanlık, baskıcı bir rejime doğru kaymakta olduğunu tipik bir göstergesi olduğunu ifade eden Kumlu, şunları kaydetti:

“TÜRK-İŞ olarak, İstanbul'da Belediye-İş Sendikası üyesi itfaiyecilere yapılan bu çirkin saldırıyı şiddetle kınıyoruz. Emekçilere gösterilen bu şiddet dolu anlayışsızlığın, barış ve huzura değil, daha büyük çatışmalara davet çıkardığını belirterek, yönetimi elinde tutan güçleri, sorumluluk, sağduyu ve basiret içerisinde davranmaya davet ediyoruz.”

Kumlu ve Atalay, Saraçhane Parkı'ndaki demokrasi çadırını ziyaret ettiler.

Yılın Verimli İşçi ve İşverenleri Ödüllendirildi

Türkel: “Özelleştirmeler geçmişte de günümüzde de başarısız oldu. Krizlerde fatura işçilere çıkarıldı.”

15

2008 Yılı'nın Verimli İşçi-İşveren, İş Kadını ve İş Adamları, 29 Aralık 2009 günü Milli Prodüktivite Merkezi Konferans Salonu'nda düzenlenen törenle ödülleri aldı. Törene TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve MPM Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Türkel, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, TOBB Yönetim Kurulu Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, TİSK Genel Sekreteri Bülent Pirler, TİSK Yönetim Kurulu Üyesi Bedirhan Çelik, TZOB Yönetim Kurulu Başkanı Şemsi Bayraktar, MPM Yönetim Kurulu Başkanı Akansel Koç, MPM Yönetim Kurulu Başkan Vekili Prof. Dr. Mehmet Eroğlu, MPM Yönetim Kurulu Üyeleri Mustafa Deryal, Bekir Şinasi Özdemir ile çok sayıda davetli katıldı.

MPM Genel Sekreteri Kerim Ünal'ın açış konuşmasıyla başlayan törende TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve MPM Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Türkel de bir konuşma yaptı.

Kriz nedeniyle işletmelerin ve işçilerin zor bir süreçten geçtiğini

söyleyen Türkel, “Krizlerde fatura işçilere çıkarılıyor” dedi. Türkiye'nin özelleştirme sürecini geçmişte de günümüzde de başaramadığına dikkat çeken Türkel, “Önceleri zarar eden işletmelerin özelleştirileceğinden yola çıkıldı ama geldiğimiz noktada ise artık kar/zarar edene bakılmaksızın birçok işletme özelleştirilmektedir. Cumhuriyeti kuranlar, bu fabrikaları oya gibi işlerken bunları belirli bir politika içerisinde yapmıştı. Cumhuriyeti bir anda ayağa kaldırma adına açılmış devlet kuruluşları alanlarında sosyal etki açısından önemli görevler ifa eden kurum ve kuruluşlardı” şeklinde konuştu. MPM'nin sosyal diyalogun örneği olduğunu da söyleyen Türkel, “Ortak aklı üretirek verimlilikte en üst seviyede olmak zorundayız. Bu sebeple verimliliğe katkı sağlayan işçi ve işverenleri, iş kadını ve iş adamlarını kutluyorum” dedi.

Konuşmaların ardından, ödüllerin takdimi yapıldı. Törende Yılın İşçi-İşveren, İş Kadını ve İş Adamlarına meşe ağacından yapılmış gü-

neş saati plakeleri takdim edildi. Ayrıca TEMA ile işbirliği yapılarak ödül alanlar adına Ankara Hatıra Ormanı'nda fidan dikildi.

Aşkale Çimento Fabrikasında İşletme Müdürü olarak 9 yıldır çalışmakta olan Bekir Adıgüzel, Paşabahçe Eskişehir Cam Sanayi ve Ticaret AŞ. Üretim Şefliği Bölümünde İmalat Değişim Ustası olarak 6 yıldır hizmet veren Özdemir Kayhan, Vakko Tekstil ve Hazır Giyim İşletme Sanayi AŞ. Emprime İşletmesi Vieoro Bölümünde Var-diya Amiri olarak çalışan Fedai Yürek, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları TAŞ. 1. Soğuk Haddehane Müdürlüğünde Mekanik Bakımcı olarak 10 yıldır görev yapan Kazım Keskin, İÇDAŞ Çelik Enerji Tersane ve Ulaşım Sanayi AŞ.'de Çelikhane Bölümünde Refrakter işçisi olarak 6 yıldır çalışan Mustafa Yüksel, Tekirdağ BSH Elektrikli Gereçler AŞ.'de Bulaşık Makinesi Mekanik Üretim Bölümünde Supervisor-postabaşı olarak 3 yıldır çalışan Mehmet Bayram yılın işçileri seçildiler.

Türkiye İş Kurumu Genel Kurulu

16

Kumlu: “İstihdamı artırmanın önündeki engel, ücretler ve işgücü maliyetleri değildir. Uluslararası rekabet koşullarına uyum, ‘ucuz emek’ yaklaşımıyla sağlanamaz.”

Türkiye İş Kurumu’nun (İŞ-KUR) 5. Olağan Genel Kurulu 23 Kasım 2009 günü Ankara’da yapıldı. Genel Kurula Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, işçi ve işveren konfederasyonu başkan ve yöneticileri, TÜRK-İŞ’e bağlı sendikalarımızın başkan ve yöneticileri, diğer kurumların temsilcileri ve bürokratlar katıldı.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu burada yaptığı konuşmada, Türkiye’de ekonominin büyüme ivmesine rağmen istihdam yaratmasının, küresel krizin de etkisiyle

iş kaybının yaygınlaşmasına, işsizliğin en önemli sorunumuz olarak varlığını korumasına neden olduğunu, bu durumu önleyecek ve insan onuruna yakışır nitelikli işler yaratacak verimli istihdam stratejilerinin, bütüncül politikalar temel alınarak hayata geçirilmesi gerektiğini söyledi. Kumlu konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

“Türkiye, istihdam alanındaki önceliklerini ve bu öncelikler doğrultusunda izlenmesi gereken istihdam politikalarını sistematik bir biçimde belirlediğinde, Ulusal İstihdam Stratejisini tamamlayarak bir an önce uygulamaya geçirdiğinde ve Hükümetin öncelikli yaklaşımı ‘ekonomik

büyümeyi daha çok istihdam odaklı hale getirmek’ olduğunda, eminim ki, işsizliğin azaltılması konusunda önemli adımlar atılabilecektir.

Üretim sektörlerine yönelik teşvik ve kredi politikalarında da ‘istihdam temelli’ yaklaşım izlenmesi gerektiği açıktır. İstihdamın teşvikinde bölgesel ve sektörel istihdam farklılıkları tüm düzenlemelerde dikkate alınırsa ve geri kalmış bölgelerde girişimcilik desteklenirse, Türkiye işsizlikle mücadelede başarıya doğru yol alabilecektir.

Bu kapsamda Haziran 2009’da uygulamaya konulan tedbirler olumlu ve fakat eksiktir, uygulamada beklenen etki maalesef görülmemiştir.

Aktif işgücü programlarının uygulanmasından sorumlu olan İş-Kur'un kurumsal kapasitesi, ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Kurumun kurumsal kapasitesinin artırılması ve etkin çalışabilmesi için gerekli olan kaynağın sağlanması elzemdir. Ayrıca, İş-Kur tarafından yürütülecek programların etkinliğini ölçecek mekanizmaların oluşturulması halinde, kurumun daha verimli çalışabilmesinin de formlerine ulaşılmış olacaktır.

Türkiye'de kayıt dışı ekonomi ve buna bağlı olarak kayıt dışı istihdam oranının halen yüksek olması, endüstriyel ilişkilerin en önemli sorunlarından biri olmaya devam etmekte, bu sorunun çözümü için aktif çaba gerekmektedir.

Adaletli bir vergi sistemi ve denetim, kayıt dışı istihdamın azaltılmasında etkili olacağı gibi, sendikal örgütlenme de kayıt dışı istihdamın panzehiri niteliğindedir. Çalışma hayatını düzenleyen yasalara ilişkin değişiklik çalışmaları sonuçlandırıldığında ve bu yasalar AB, ILO normları ve Türkiye koşulları gözetilerek değiştirildiğinde, inanıyorum ki, kayıt dışı istihdamda da önemli bir azalma olacaktır.

Maalesef yeni İş Yasası ile getirilen esnek çalışma hükümleri, işgücü maliyetlerini düşürse de istihdamı artırmamıştır. Bu uygulamayla çalışma süreleri uzamış, sendikassızlaştırma ve kayıt dışı istihdam artmış, çalışma koşulları kötüleşmiştir. Mevcut yapı tam gün çalışanlarla esnek çalışanlar arasında eşitsizliklere neden olmaktadır.

Türkiye'de yatırımların ve istihdamı artırmanın önündeki engel, ücretler ve işgücü maliyetleri değildir. Uluslararası rekabet koşullarına uyum, 'ucuz emek' yaklaşımıyla sağlanmamalıdır. Türkiye'de 'insan onuruna yakışır iş' kavramının yaygınlaşması önemlidir. Özel istihdam bürolarına işçi kiralama yetkisi veren düzenleme bu kavram ile temel-

Mustafa KUMLU
TÜRK-İŞ Genel Başkanı

den çalışmaktadır. Bu düzenlemeye işçi konfederasyonlarının tümü karşı çıkmıştır. Dileğimiz, Cumhurbaşkanlığı tarafından veto edilen, ancak Sayın Çalışma Bakanımızın çeşitli açıklamalarında yeniden gündeme getirileceğini belirttiği bu düzenlemenin Türkiye'nin gündeminden tamamıyla çıkarılmasıdır.

Önemli bir diğer konumuz, İşsizlik Sigortası Fonu'dur. Bu Fonun sahibi işçilerdir. İşsizlik Sigortası Fonu'nda birikmiş olan nema gelirlerinin, çalışanlara işsiz kaldıkları dönemde gelir güvencesi getirme amacı dışında kullanılması, işçileri endişelendirmekte ve güven sarsıcı bir etki yaratmaktadır.

Yaşanan kriz döneminde, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan yararlanma süre ve miktarının artırılması beklenirken, Fon'dan genel bütçeye kaynak aktarılması temsil ettiğimiz kesimlerde ve işsizlerde hiç şüphesiz sarsıcı bir etki yaratmıştır. Ayrıca söz konusu uygulama sigorta tekniği ve 4447 sayılı Kanunun genel amacı ile bağdaşmamakta ve işçilerin haklarına saldırı niteliği taşımaktadır.

Hemen belirtmek istiyorum ki, işçiler açısından bir diğer rahatsız edici konu, kıdem tazminatlarına ilişkin açılmak istenen tartışma platformudur. İşçiler, kıdem tazminatlarını vazgeçilmez ve tartışılmaz bir hak olarak görmektedir. Bu hakka el uzatılması, bu hakkın ortadan kaldırılması ya da daraltılması yönündeki taleplerin gündeme getirilmek istenmesi dahi TÜRK-İŞ topluluğunu rahatsız etmektedir.

Tüm bunların yanı sıra, işgücü piyasasına ilişkin kapsamlı, nitelikli ve güncel verilere ulaşmayı sağlayan bilgi sistemi ihtiyacı her geçen gün daha çok kendini hissettirmektedir. Bu konuda TÜRK-İŞ ve TİSK tarafından hazırlanan çalışmaların sonuçlarının uygulamaya konulması halinde, verimli sonuçlara ulaşılması mümkündür.

Dezavantajlı gruplara yönelik oluşturulacak özel istihdam politikaları da işsizliğin azaltılmasında etkili olacaktır. Genç işsizler, uzun süreli işsizler, özürlüler ve kadınlara yönelik aktif istihdam tedbirleri önem taşımaktadır. Ayrıca, Türkiye'de çocukların eğitim çağında sanayide, sokakta, tarımsal alanlarda çalışmaları olgusu, önemli bir toplumsal sorun olarak her geçen gün büyümektedir. Bu sorunun en temel nedeni olan yoksulluğu önleyici ve hanehalkını destekleyici politikalar geliştirilmesi elzemdir. Tabii tüm bunların yanı sıra eğitim sistemimizin de değişen işgücü piyasasının gerekleri ve ülkemizin değişmeyen gerçekleri dikka-

te alınarak, ihtiyaçlara cevap verebilecek bir insan gücü planlamasından hareketle sürekli yeniden gözden geçirilmesi gerektiği açıktır.

Türkiye'nin istihdam ve işsizlikle ilgili sorunları ile mücadelede uygulanacak politikaların oluşturulmasında sosyal diyalog çerçevesinde işçiler, işverenler ve devlet olarak sosyal tarafların ortak katılımı hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede geçmiş dönemlerde de gündeme gelen, fakat gerçekleştirilemeyen, kısa ve uzun vadeli istihdam politikalarının görüşüleceği bir 'İstihdam Şurası' toplanması konusunun, Genel

Kurul çalışmalarında yeniden değerlendirilmesi yararlı olacaktır."

İŞ-KUR Genel Kurulu'nda Türkiye Maden-İş Sendikası Genel Başkanı İsmail Aslan, Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. İŞ-KUR Yönetim Kurulu, Kurum genel müdürü, Hazine ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan birer üye, TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), Türkiye'nin en fazla üyeye sahip işçi konfederasyonunu temsilen bir üye, TESK'i (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu) temsilen bir olmak üzere altı üyeden oluşuyor.

İsmail Aslan

1960 yılında, Kahramanmaraş ili Afşin ilçesi Dağlıca Kasabası'nda doğdu. İlköğrenimini Dağlıca'da, ortaöğrenimini Afşin'de tamamladı. 1987 yılında Afşin Elbistan Linyitleri (AEL) İşletme Müdürlüğü'nde dozer operatörü olarak işe başladı. 1989-1992 tarihlerinde İstihsal Şube Müdürlüğü'nde temsilci olarak görev yaptı.

İsmail Aslan, Eylül 1995'de T. Maden-İş Sendikası Elbistan-Afşin Şube Mali Sekreterliği görevine seçildi. Şubenin 1999 yılında yapılan Genel Kurulu'nda Şube Sekreterliği görevine seçilen Aslan, 4 ay bu görevi yaptıktan sonra Şube Başkanlık görevine getirildi. Aynı görevde 2003 yılında yapılan Genel Kurul'da da seçilen İsmail Aslan, Genel Merkez 7. Olağan Genel Kurulu'nda Genel Mali Sekreterlik görevine seçildi. Aslan, 2-3 Haziran 2007 tarihlerinde yapılan 8. Olağan Genel Kurul'da bir kez daha Genel Mali Sekreter oldu. 8-9 Kasım 2008'de toplanan Olağanüstü Genel Kurul'da yeniden Genel Mali Sekreter seçilen İsmail Aslan, 1 Temmuz 2009 tarihinde Yönetim Kurulu tarafından yapılan yeni görev dağılımında Genel Başkanlığa getirildi. Aslan, evli ve iki kız, iki erkek çocuk babası.

Konfederasyonlardan Ortak Tepki

“Sayın Bakanın Üslubu Eleştiri Boyutunun Ötesinde Önyargılı Bir Çatışma Kültürünün İfadesidir.”

Calışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer’in, İŞ-KUR Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, sendikalara yönelik “sorumsuzluk” ve “vizyonsuzluk” suçlamaları üzerine, üç işçi konfederasyonundan ve işveren konfederasyonundan ortak tepki geldi.

23 Kasım 2009 günü, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, TİSK Yönetim Kurulu Başkanı Tuğrul Kutadgobilik, Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu ve DISK Genel Başkanı Süleyman Çelebi imzasıyla yapılan açıklamada şu görüşlere yer verildi:

“Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, bu sabah toplanan İŞ-KUR 5. Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, sendikalara yönelik haksız, yersiz ve eleştiri boyutunun ötesinde sözler sarf etmiş, sendikaları ‘sorumsuzluk ve vizyonsuzluk’la suçlamıştır.

Bakan Dinçer, sendikalara yönelik ‘kendi örgüt çıkarlarını düşündüğü, yeni vizyon geliştirmede, ILO ve AB normlarını gözetmediği, halkın sorunlarının çözümünde sorumluluk almadığı ve benzeri yaklaşımlarıyla esasen sendikaları tanımadığını, faaliyetlerini bilmediğini ortaya koyduğu gibi, ön yargılarla davrandığı izlenimi vermiştir. Oysa bu yaklaşım diyalog kültürüne hiçbir şekilde hizmet etmemektedir.

İşçi ve işveren sendikalarının değişken ve dinamik endüstri ilişkilerinin farkındalığıyla evrensel ilkelere uyum konusunda ne denli duyarlı olduğuna, ülke ve çalışanlar yararına gerektiğinde ne kadar sorumlu ve özverili davrandığına Sayın Bakan’ın selefleri ve kendi partisinden olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanları en yakın tanıktır.

İşçi ve işveren sendikalarının gündeme getirdiği eleştiriler ve çok sayıda yeni öneri aslında bir vizyon ürünüdür.

Sayın Bakan bu eleştiri ve önerilerden yararlanmak yerine işçi işveren sendikalarını suçlayıcı bir üslup ile yıllardır kurmaya çalıştığımız diyalogun kurumsallaştırılması çabalarını görmezden gelmiştir. Bu üslup hem eleştiri boyutunun ötesindedir hem de yapıcı olmaktan öte önyargılı bir çatışma kültürünün ifadesidir.

Bütün çabamız, çalışma hayatının kalitesini artırmaya yönelik olmasına karşın Sayın Bakan’ın bu günkü üslubunu üzüntüyle karşıladığımızı belirtiyor, Sayın Bakan’dan kamuoyu önünde sarf ettiği bu sözlerle, yine kamuoyu önünde açıklık getirmesini bekliyoruz.”

Bu açıklamanın ardından, TÜRK-İŞ, Hak-İş ve DISK ortak bir açıklama yaparak 25 Kasım 2009 günü yapılacak Üçlü Danışma Kurulu Toplantısı’na katılmama kararı aldı. Genel Başkanlar, konuya ilişkin şu açıklamayı yaptı:

“Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Başkanlığı’nda gerçekleştirilen Üçlü Danışma Kurulu toplantısı, en son 21 Ekim 2009 tarihinde yapılmış ve bu toplantıda bir sonraki toplantı tarihi 25 Kasım 2009 olarak belirlenmiştir. Toplantının gündemi ise 2821 Sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu’nda yapılacak değişikliklerin değerlendirilmesi olarak saptanmıştır. TÜRK-İŞ, Hak-İş, DISK, Bakanlıktan gelen taslaklar üzerinde çalışmalarını tamamlamış ve görüşlerini Bakanlığa iletmıştır.

Üçlü Danışma Kurulu, işçi, işveren ve hükümetin bir araya geldiği kurumlardan biridir. Bu güne kadar TÜRK-İŞ, Hak-İş, DISK, sosyal diyaloga verdikleri önem gereği bu kurulun tüm çalışmalarına azami özeni ve önemi göstermiştir. Buna karşın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer’in İŞKUR 5. Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada sendikalara yönelik kullandığı gerçekleri yansıtmayan suçlayıcı üslubu, tarafımızdan, Üçlü Danışma Kurulu’nun en önemli ayağını oluşturan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın, sosyal diyalog mekanizmalarına işçi sendikaları kadar önem vermediğinin işareti olarak algılanmıştır.

Bilindiği gibi Sayın Çalışma Bakanı yaptığı konuşmada, sendikaları ‘sorumsuzluk’ ve ‘vizyonsuzlukla’ suçlamış, sendikalara yönelik ‘kendi örgüt çıkarlarını düşündüğü, yeni vizyon geliştirmede, ILO ve AB normlarını gözetmediği, halkın sorunlarının çözümünde sorumluluk almadığı’ ve benzeri yaklaşımlar sergilemiştir. Nitekim Sayın Bakanın bu yaklaşımları nedeniyle dün TÜRK-İŞ, TİSK, Hak-İş, DISK, bir ortak açıklama yaparak, Sayın Bakanı, sözlerini kamuoyu önünde açıklık getirmeye davet etmiştir.

Sayın Bakan’ın tavrı ve bu tavrı ile ilgili şu ana kadar herhangi bir açıklama yapmamış olması Üçlü Danışma Kurulu toplantısına gölge düşmesine neden olmuştur. Bu durum, yapılacak toplantıdan verimli sonuçlar alınabileceğine ilişkin endişeleri beraberinde getirmiş, Konfederasyonlarımız, yarın yapılacak toplantıya katılmama kararı almıştır.”

Sosyal Güvenlik Kurumu Genel Kurulu

TÜRK-İŞ, Emeğe ve Emeğin Demokratik Temsiline Tahammülsüzlüğü Protesto Etti

Sosyal Güvenlik Kurumu İkinci Olağan Genel Kurulu 4 Aralık 2009 günü yapıldı. Genel Kurula Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer ile sendika ve meslek örgütü temsilcileri arasındaki gerginlik damgasını vurdu. Bakan Dinçer'in İŞ-KUR Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmaya açıklık getirmesi ve Genel Kurul davetiyelerinde konuşmaların beş dakikayla sınırlandırıldığının belirtilmesi gerginliğin tırmanmasında neden oldu.

SGK'nin İkinci Olağan Genel Kurulu'na TÜRK-İŞ, Hak-İŞ, DİSK,

TESK, Türkiye Kamu Sen'in Genel başkanları ve birçok meslek örgütünün temsilcisi katılmadı. SGK Genel Kurulu'nda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Murat Başesgioğlu birer konuşma yaptılar.

Genel Kurulda konuşma yapmak üzere kürsüye gelen Bakan Dinçer'i TÜRK-İŞ ve Türkiye Kamu-Sen delegasyonu protesto etti. Bakan Dinçer'in konuşma yapmak üzere kürsüye çıkması üzerine iki konfe-

derasyonu temsilen salonda bulunan kalabalık bir grup salonu terk etti.

TÜRK-İŞ'ten Açıklama

Genel Kuruldan bir gün önce TÜRK-İŞ'ten yapılan yazılı açıklamada, Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun SGK Genel Kurulu'na katılmayacağı belirtildi. Yapılan açıklamada, şu görüşlere yer verildi:

“Çalışma hayatının sorunlarının sosyal diyalog zemininde geliştirilen önerilerle çözülebileceğine inanan TÜRK-İŞ, ortak sorunlara karşı ortak sorun çözme yaklaşımını çağımı-

zın demokrasi anlayışının bir gereği olarak görmekte, bu anlayışının gerçekleşebileceği zeminlerde devletin temsilcisi konumunda olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının tavrını çok önemsemektedir.

İŞ-KUR Genel Kurulu'ndaki konuşmasında endüstri ilişkileri sisteminin temel ayaklarından birini oluşturan emeğe, emeğin evrensel haklarına ve sendikalar tarafından temsiline, emeğin demokratik katılım hakkına ilişkin tahammülsüzlüğünü sergileyen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, aynı tavrını ne yazık ki SGK Genel Kurulu çağrısında da sürdürmüştür.

SGK Genel Kurulu için gönderilen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı imzalı davetiye ekinde Konfederasyon başkanlarının konuşmaları yetki dışı bir tasarruf ve talimatla 5 dakika ile sınırlandırılmıştır. Oysa SGK tüzüğünün 11. maddesinde

Genel Kurul konuşma süreleriyle ilgili bir düzenleme yapılmış ve buna SGK'da temsil edilen kuruluşlar adına yapılacak konuşmalara herhangi bir süre sınırı getirilmemiştir.

TÜRK-İŞ, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan İŞ-KUR Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmayla il-

gili bir açıklama beklemeye devam etmektedir. Buna ilaveten Sayın Bakan'ın aynı yaklaşımı sürdürdüğü izlenimini veren ve SGK Genel Kurulu'nda bizlerin konuşma süresini yetkisi olmadığı halde 5 dakika ile sınırlayan yaklaşımını onaylamadığımızı belirterek, tıpkı Üçlü Danışma

Kurulu Toplantısına katılmadığımız gibi SGK Genel Kurulu'na da başkan düzeyinde katılmayacağımızı kamuoyunun bilgisine sunarız.”

Kılıç Seçildi

Sosyal Güvenlik Kurumu 2. Olağan Genel Kurulunun ardından yapılan seçimlerde, Kurumun Yönetim Kuruluna TÜRK-İŞ'i temsilen, eski Genel Başkanımız Salih Kılıç seçildi. Yedek üyeliğe ise TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı Celal Tozan getirildi.

Yönetim Kuruluna işverenleri temsilen Tandoğan Tokgöz, kamu çalışamlarını temsilen T. Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız, kendi nam ve hesabına çalışanları temsilen Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı Şemsi Bayraktar ve Kurumdan aylık alanları temsilen Türkiye Emekliler Derneği Genel Başkanı Kazım Ergün yer aldılar.

SGK Genel Kurulu Divanı'nda TÜRK-İŞ'i Genel Sekreter Yardımcımız Dr. Naci Önsal temsil etti.

Van'daki eğitimlere çok sayıda yerel sendikacı katıldı.

2009 Yılı İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Sona Erdi

İş Sağlığı ve Güvenliği eğitim seminerlerine Konya, Aydın ve Van'da yapılan toplantılarla devam edildi.

TÜRK-İŞ'in her yıl çeşitli bölgelerde düzenlediği İş Sağlığı ve Güvenliği seminerlerinin 2009 yılı ikinci dönemi toplantılarına devam edildi. Toplantılara 4-5 Kasım 2009 günlerinde Konya'da yapılan seminerle başladı. Konya'daki eğitim seminerine çok sayıda Şube Başkanı ve TÜRK-İŞ üyesi katıldı. Toplantının açış konuşması, TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay tarafından yapıldı. Son on yıldır yılda ortalama bin kişinin iş kazalarında hayatını kaybettiğini söyleyen Atalay konuşmasında şu görüşleri dile getirdi:

Atalay: "Sendikalar Demokrasinin Teminatı"

"Özellikle merdiven altı denilen ve asgari ücretin bile altında işçi çalıştıran işyerlerinde ölümlü kazalar ve meslek hastalıkları çok olmaktadır. Ölümün dışında her yıl 50 bin arkadaşımız da bu kazalarda yaralanmaktadır. Ortalama on beş bin işçimiz sakat kalmaktadır. Türkiye'nin yoğun gündemi içinde kimse farkında değil ama ülkemizde resmen iş cinayetleri yaşanıyor. Kimse buna dur demiyor."

Ölümlü kazaların yaşandığı işyerlerinin yüzde 87'sinde sendika ol-

madığını anlatan Atalay, sendikanın olduğu yerde iş kazası olmayacağını, düzen, eğitim ve güvenlik olacağını söyledi.

Sendikaların sorunlarını sürekli dile getirdiklerini ancak kamuya bunların iletilmesinde sıkıntı yaşandığını anlatan Atalay, şunları kaydetti:

"Zaman zaman sendikacı arkadaşlarıma her bulunduğum ortamda 'Bu ülkede kendine en çok dikkat etmesi gereken insanların başında sendikacılar geliyor' diyorum. Nokta kadar yanlış yaparsak, radyo ve televizyonlarda boy boy o yanlış görürsünüz.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay Konya'daki seminere katılarak bir konuşma yaptı.

Dağlar kadar hayır yaparsanız, inanın onun karşılığını aynı şekilde alamazsınız. Bizim problemlerimizi, sıkıntılarımızı, dertlerimizi her şeyi gündeme getiren gazeteci kardeşlerimizdir. Maalesef bu ülkede televizyon ve gazetelerin yüzde 98'inde örgütlü değiliz. Örgütlenmeye kalktığımızda da gazete ve televizyonlar arkadaşlarımızı hemen kapının önüne koyuyorlar. Hani siz demokrasiyi savunuyordunuz? Hani özgürlükleri savunuyordunuz? Maalesef bu ülkenin gerçeği bu. Biz bu ülkede ne zaman gazete ve televizyonlarda örgütlenirsek, o gün Avrupa Birliği'ne girmiş oluruz.”

Atalay, sendikaların demokrasinin teminatı olduğunu belirterek, toplumun her kesiminde olduğu gibi kendi içlerinde yanlış ve kötü işler yapanlar olacağını, bunları kendi içlerinde temizlemeleri gerektiğini sözlerine ekledi.

Konya'da Ağır Bilanço

Seminerde bir konuşma yapan TÜRK-İŞ İl Temsilcisi Mehmet Solak,

meydana gelen iş kazalarının Konya boyutunu ele aldı. 2007 yılından bu yana Konya, Karaman, Aksaray ve Niğde illerini kapsayan bölgelerinde meydana gelen iş kazalarını anlatan Solak, 2007 yılından 2009 yılı Ekim ayı sonuna kadar bölgede bin 753

Mehmet Solak

TÜRK-İŞ Konya İl Temsilcisi
Tes-İş Konya Şube Başkanı

kişinin yaralandığını, 17 kişinin bazı uzuvlarını yitirdiğini ve 95 kişinin hayatını kaybettiğini belirtti.

Eğitim seminerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin iyi bir şekilde anlaşıldığını ancak, uygulamaya gelindiğinde ihmallerin başladığını dile getiren Solak, “İş güvenliği ve iş sağlığını sağlamak için teknik altyapıyı sağlamak yeterli gelmiyor. Bu noktada eğitimin önemi anlaşılıyor. İş kazalarını önlemek için sahip olunan tekniğin kullanım şekli de büyük önem arz ediyor” dedi.

Yurdakul: “Sorun, Demokratik Olmayan Yasalarda.”

Konya toplantısının ardından Aydın'a geçildi. 11-12 Kasım 2009 günlerinde yapılan seminere TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, İl Temsilcisi Mustafa Aydın, TÜRK-İŞ 3. Bölge Başkanı Mustafa Kundakçı ile sendikalarımızın şube başkanları ve yöneticileri ile işyeri temsilcileri katıldı.

Genel Eğitim Sekreterimiz Nihat Yurdakul, Aydın'daki seminerin açış konuşmasını yaptı.

Seminerde bir açış konuşması yapan Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul çalışma hayatındaki en büyük sıkıntının demokratik olmayan yasalar olduğuna değinerek, “Mevcut İş Yasası işçinin önündeki en büyük engel. 4857 sayılı ve benzeri yasalarla bu ülkede ne iş verimi ne de iş barışı artar. Hükümet sadece kendine sıkıntı veren alanlarda değil tüm rahatsızlık yaratan alanlarda açılım yapmalı. Çağdaş, eğitilmiş bir toplum olabilmek için örgütlenmenin önündeki engeller kalkmalı. Türkiye’de 25 milyon işgücü var ama bütün sendikalara kayıtlı üye sayısı 700 bin kişidir. Tablo böyle iken çağdaş toplum ve iş barışı beklemek hayalcilik olur” diye konuştu.

Yurdakul, küresel krizin kamu ve özel sektör çalışanlarını olumsuz etkilediğini, yaşanan krizin etkilerini işten çıkartma, ücretsiz izin olarak kendisini gösterdiğini de ileri sürdü. Yurdakul, “Küresel kriz ülkemizi vurdu. Özel sektörde yatırımlar durdu, işçi çıkartmalar çok yoğun olarak yaşandı. Süresiz olarak

çalışanlara izin verilmesi hızla devam ediyor. İşsizlik, açlık büyük bir tehlike olarak kapımızda duruyor. Toplumun aydınlık geleceği ciddi şekilde tehdit altında” dedi.

TÜRK-İŞ Aydın İl Temsilcisi Mustafa Aydın da, kamuoyunda

Mustafa Aydın

TÜRK-İŞ Aydın İl Temsilcisi
Tes-İş Aydın Şube Başkanı

ölümlü iş kazası denildiğinde maden ocakları ve tuzla tersaneleri geldiğini ifade ederek, “Türkiye’de 2000-2007 yıllarında meydana gelen toplam 621 iş kazasında toplam 9063 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu çalışmaların amacı çalışanların bedensel ve ruhsal bütünlüğüne zarar verebilecek olası riskleri ortadan kaldırarak sağlıklı ve güvenli bir işyeri ortamı yaratmaktır. Yürütülen çalışmalar doğrultusunda iş kazaları ve meslek hastalıkları önlenilecek, iş gücü ve iş günü kazalarını azaltacaktır” diye konuştu.

Van Semineri

TÜRK-İŞ İş Sağlığı ve Güvenliği seminerlerine 18-19 Kasım 2009 günlerinde Van’da devam edildi. Edremit ilçesinde düzenlenen seminere TÜRK-İŞ 7. Bölge Temsilcisi Bahri Zülküf Karakaş, Van İl Temsilcisi ve Tes-İş Van Şube Başkanı Naif Balandi, sendikalarımızın şube başkanları ve yöneticileriyle çok sayıda işçi katıldı.

Seminerin açılış konuşmasını yapan Van İl Temsilcisi Naif Balandi, iş sağlığı ve güvenliğinin çalışma hayatının en önemli konularından biri olduğunu belirtti. İş sağlığı ve güvenliğinin günümüzde bir bilim dalı olarak kabul edildiğini ve sürekli olarak gelişim gösterdiğini ifade eden Balandi, “Çevre, iş sağlığı ve güvenliği konusuna gereken önem verilmediğinde, bu alandaki sorunlar kendini çevre kirliliği, hastalıklar, üretim kaybı, iş kazaları, meslek hastalıkları, sakat kalmalar ve ölümler şeklinde göstermektedir” dedi.

Bu güne kadar, çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları ve normları tam anlamıyla hayata geçirilmediğini ifade eden Balandi, tüm işyerleri ile çalışanlarının sağlık ve güvenlik kapsamına alınması gerektiğini vurguladı. Balandi, “Özellikle küçük ve orta boy işletmelerde, gemi ve tersane yapımı, maden, inşaat ve tarımsal alanda iş kazaları sonucunda meydana gelen ölümler ve sakatlamalar önlenememiştir. İstatistiklere göre iş kazalarının yüzde 70’i 50’den az işçi

Naif Balandi

TÜRK-İŞ Van İl Temsilcisi
Tes-İŞ Van Şube Başkanı

çalıştıran işyerlerinde olduğu göz önünde tutulursa, çalışanların büyük bir bölümünün sağlık ve güvenlik haklarından yararlanmadıkları ortaya çıkmaktadır” şeklinde konuştu.

İş Sağlığı ve Güvenliği seminerlerinde şu konular işleniyor:

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Naci Önsal “Endüstri İlişkileri Sistemimiz”, TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı Celal Tozan “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Açısından İş Kazaları ve Meslek Hastalığından Sağlanan Yardımlar”, TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Namık Tan “Çalışma Hayatını Etkileyen Sosyal Değişiklikler”, TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı Enis Bağdadioğlu “Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Gelişmeler”, TÜRK-İŞ Eğitim Uzmanı Özcan Karabulut “İş Sağlığı ve Güvenliğinde Son Gelişmeler, Sorunlar ve TÜRK-İŞ Yaklaşımı”, TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Uzmanı Hülya Uzuner “Çalışma Hayatı ve Kadın”, TÜRK-İŞ Hukuk Danışmanı Ferhan Tuncel “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenlerin Yükümlülükleri ve ISG Kurullarında İşçi Temsilcilerinin Görevleri”, ÇASGEM Uzmanı Kadir Tomas “Meslek Hastalıkları” ile “İş Kazalarından Korunma Yöntemleri”, Çevre Bakanlığı Uzmanları “İnsanların Çevre Açısından Karşı Karşıya Kaldığı Başlıca Sorunlar”.

Van seminerine ilgi büyüktü.

Kumlu: “İş kazaları sonucu meydana gelen ölümler kader olmamalıdır. Gündemdeki İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası bir an önce çıkarılmalıdır.”

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde özel sektöre ait Bükköy Madencilik İşletmesi'nde meydana gelen grizu patlaması ile ilgili 11 Aralık 2009 günü bir açıklama yaptı. Kumlu açıklamasında şunlara yer verdi:

“Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde özel sektöre ait Bükköy Madencilik İşletmesi'nde meydana gelen ve 19 işçimizin hayatını kaybetmesine neden olan grizu patlaması, TÜRK-İŞ topluluğunda büyük bir üzüntüye neden olmuştur.

Meydana gelen patlama bir kez daha göstermiştir ki, Türkiye'de işçilerimize sağlıksız ve güvenliksiz bir çalışma ortamı dayatılmaktadır. Kayıtdışı ekonominin varolduğu bir yapıda, sosyal güvenlik haklarına uyulmamakta, varolan haklar getirilmeye çalışılmaktadır. İşçiler, örgütlenme hakkından yoksun ve sağlıksız ortamlarda, korumasız ve

istismara açık olarak çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Oysa, ILO'nun hazırladığı ‘Güvenlik Kültürü Raporu’na göre, meslek hastalıklarının tümü, iş kazalarının ise yüzde 98'i önlenabilir kazalardır. Hiç kuşkusuz ülkemizde trajik ölümlü iş kazalarının halen sürüyor olması güvenli çalışma ortamının sağlanmasında niyet ve irade eksikliğinin bir ifadesidir.

Maden işkolu, risk ve tehlikelerin en fazla olduğu işkollarının başında gelmektedir. Ülkemizde çok sayıda maden işletmesi teknolojiye uzak, gözetim ve denetim olmaksızın kötü koşullarda çalıştırılmaktadır. Bu işkolumuzda iş güvenliği önlemlerinin tam olarak uygulanmasını sağlamak için etkin denetim mekanizmaları oluşturulmalı, maden ocakları sistemli olarak denetlenmelidir. Yaptırımlar etkin ve caydırıcı olmalı, iş güvenliği önlemleri eksiksiz uygulanmalıdır.

Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde özel sektöre ait kömür ocağında meydana gelen grizu patlamasının nedeni henüz belli değildir. Ancak bu neden her ne olursa olsun, işçilerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışabilmesi için gerekli önlemlerin alınmadığı ortadadır.

TÜRK-İŞ, benzeri felaketlerin yaşanmaması için, gündemde olan İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın bir an önce çıkarılmasını, ILO'nun başta inşaat, maden, tarım ve denizcilik işkolları olmak üzere tüm uluslararası sözleşmelerinin onaylanmasını ve ulusal mevzuata uyarlanmasını, iş sağlığı ve güvenlik önlemlerinin işkolu, işletme büyüklüğü, işçi sayısı gibi hiç bir sınırlama yapmadan tüm işçiler için koruma sağlanmasını talep etmektedir.

TÜRK-İŞ, grizu patlamasında hayatını kaybeden işçilerimize Allah'tan rahmet, ailelerine ve tüm ulusumuza başsağlığı dilemektedir.”

Zonguldak Kömür Havzasında İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği

Zonguldak kömür havzası 160 yıllık üretim kültürüne sahiptir. Havzada 1848-1940 yılları arasında yerli, yabancı ve özel işletmeciler tarafından değişik adlar altında kesintisiz olarak üretim yapılmıştır. 1924 sonrası kamu işletmeciliği artarak havza 1940'dan sonra tamamen devletleştirilmiştir. Bugün rödöfans usulü üretim yapan özel sektör işletmeleri ve kaçak üretim yapan ocaklar bulunsun da, havza kömürlerinin tamamına yakını kamu eliyle Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) tarafından işletilmektedir.

Taşkömürü havzasında üretim jeolojik koşullardan dolayı emek yoğun olarak yapılmaktadır. Üretim sürecinde meydana gelen kazalar neticesinde ölüm, yaralanma ve maddi hasarlar olmaktadır. Ayrıca çalışanlar meslek hastalığına da yatkın olmaktadır.

Maden işletmelerinde meydana gelen kazaların çoğunluğu önlenemez kazalardır. Kazaların meydana gelmesinde; başta işletmecilik hataları, denetim ve her kademedeki eğitimin yetersizliği etken olmaktadır.

Maden işletmelerinde meydana gelen kazaların nedenlerini genel olarak sıralarsak: Gazlar, göçük, nakliyat, malzeme taşıma ve diğerleri olarak sıralanabilir. Havzadaki büyük ölümlü kazalarda birinci sırada metan gazı (Grizu) patlaması gelmektedir. (EK:1 ve 2'de kaza istatistikleri verilmiştir.)

2000-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Kazalar

Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda son 10 yılda meydana gelen (2000-2009) 25 bin 655 adet kazanın; 26 bin 324'ü yaralanma ve 63'ü ölümlü sonuçlanmıştır. Madencilik ağır ve

tehlikeli işler grubunda olup tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kazanın fazla olduğu işkoludur. Kazaların meydana gelmesinde çok çeşitli faktörler etken olmaktadır.

Havzanın damar yapıları itibarıyla emek-yoğun çalışma yapma zorunluluğu ve uygun teknolojiler olmayışı günümüze kadar gelmiştir. Havzaya getirilen ve uygulanan teknolojiler; üretimde, tahkimatta, havalandırmada, nakliyat ve diğer çalışma alanlarında iş güvenliğini artırarak emniyetle kullanılmakta-

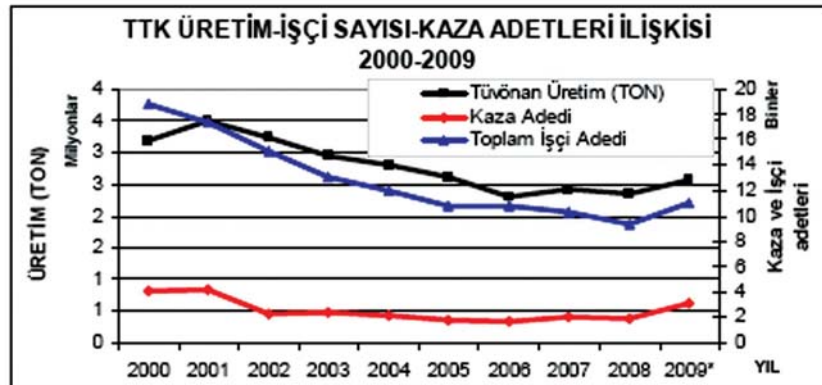
dır. Ancak kurum iş yerlerinde kazaların devam etmesi bu yapılanların yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu nedenle meydana gelen kazalar çok boyutlu incelenerek önlenmelidir. Elbette ki tüm çalışanların amacı üretimin güvenli bir şekilde yapılmasıdır. Aşağıdaki tabloda ve grafikte son 10 yılın kaza verileri verilmiştir.

Kurumda son 10 yılda meydana gelen kazaların üretim ve çalışan sayısı ilişkisine bakıldığında paralellik olduğu görülmektedir.

TTK Kaza İstatistikleri 2000-2009

Yıl	Kaza Adedi	Yaralı	Ölü	Tüvönan Üretim (Ton)
2000	4093	4229	9	3.196.463
2001	4206	4274	5	3.492.105
2002	2224	2653	8	3.244.444
2003	2425	2484	8	2.954.334
2004	2175	2231	3	2.805.654
2005	1824	1818	10	2.621.263
2006	1625	1630	3	2.297.173
2007	2074	2044	5	2.423.719
2008	1925	1882	7	2.335.457
2009*	3084	3079	5	2.557.353

*2009 verileri kasım sonudur.

Üretime göre kaza ve yaralanmada son 10 yıl incelendiğinde; 2000 yılından 2002'ye kadar düşüş olduğu ve 2005 yılından günümüze artış olduğu görülmektedir. On bin ton tüvönan üretime isabet eden kaza adedi 2008 yılında 8,2 iken 2009 yılı 11 aylık dönemde 12,1'e çıkmıştır. Bu dönemde kuruma 2009 yılı başında 3 bin yeni işçi alınmış olduğu, tüvönan üretimin günlük 7 bin 400 tondan 10 bin tona çıktığı görülmektedir.

Yeni işçilerin alınması, üretimde artış getirirken kazalarında artmasına neden olmuştur.

Ölümlü kazalara baktığımızda; ölümlü kazaların üretim ve çalışan sayısına bağlı olmadığı görülmektedir.

Rödövanlı Sahalarda ve Kaçak Ocaklarda 2000-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Kazalar

Zonguldak kömür havzasında 27 küçük ölçekli ve 2 adet büyük saha olmak üzere toplam 29 sahada rödövanlı usulü işletme faaliyetleri sürdürülmektedir. Bunların dışında havzada kaçak ocak faaliyetleri de mevcuttur.

Rödövanlı işletmeciliği başlangıçta kaçak ocak işletmeciliğini ön-

lemek, kurum için verimli olmayan mostraya yakın kömürlerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Ancak geline nokta kaçak ocak işletmeciliği yeterince önlenemediği gibi ölümlü kazalarda meydana gelmektedir.

Havzadaki Meslek Hastalığı

Zonguldak kömür havzasında en sık görülen meslek hastalığı Pnömo-konyozdur. Pnömo-konyoz, bilindiği üzere kömür ocaklarında, üretim esnasında açığa çıkan tozların solunması ve bu tozların belli bir süre sonra akciğerlerde birikmesi sonucu doku hasarı ile seyreden meslek hastalığıdır.

Yapılan çalışmalarda meslek hastalığına yakalanma riskini en azaltmak için toza maruziyeti yok etmek veya belirli sınırlar içinde tutulmaya çalışılmaktadır. TTK'da 2008 yılında 138, 2009 yılında 146 işçinin meslek hastalığı şüphesi ile ihbarları yapılmıştır.

TTK'da yapılan Tozla Mücadele çalışmaları; sulu delik delme, su kartuşları ve fisketeleri, tozların ısılatılması, su enjeksiyonu ve kişisel koruyucu toz maskeleridir. Ancak bu mücadele yöntemlerine yeterince uyulmadığı için çalışanlar meslek hastalığına yakalanmaktadır.

Ülkemizde tespit edilen meslek hastalığı verilerinin sağlıklı olmadığı bir gerçektir. Tespit edilen meslek hastası sayısı sadece buzdağının görünen kısmıdır.

Bölgemizde bugün TTK dışında kömür üretimi yapan rödövanlı sahalar ve kaçak ocaklar vardır. Özellikle meslek hastalığı açısından önümüzdeki birkaç yılda hasta sayısında artış olacaktır.

İş Kazalarının ve Meslek Hastalıklarının Azaltılması İçin Alınması Gerekli Önlemler

Madencilik sektöründe iş kazalarının ve meslek hastalıklarının arta-

(1) RÖDÖVANLI ÖZEL VE KAÇAK OCAKLARDA ÖLÜMLÜ KAZA ADETLERİ 2000-2009

YIL	ÖZEL	KAÇAK	TOPLAM
2000	0	10	10
2001	4	10	14
2002	0	7	7
2003	7	4	11
2004	5	1	6
2005	0	3	3
2006	3	3	6
2007	4	3	7
2008	7	5	12
2009*	3	6	9

(2) RÖDÖVANLI SAHA ÜRETİMLERİ (TON/YIL)

141.456
140.479
68.183
44.361
38.750
336.925
783.945
816.230
930.570
830.230

*2009 verileri kasım sonudur.

1) Ölümlü kaza verileri yerel basın verileridir.

2) Üretim verileri TTK istatistik verileridir.

rak devam ettiği görülmektedir. Çalışanlar, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu yaşamlarını ve sağlıklarını kaybetmektedirler.

Yeraltı kömür madenciliği ağır, içerdiği riskler nedeniyle tehlikeli ve ilk yatırım maliyeti yüksek bir işkoludur. Yeraltı madenciliği bilgi, deneyim, uzmanlık ve denetim gerektiren işkoludur. Deneyim, bugünden yarına kazanılacak bir şey değildir.

Maden işkolundaki kazaların ve meslek hastalıklarının önlenmesi için: Yeraltı kömür işletmeciliğinde ana kurallardan vazgeçilmemelidir. Bunlar;

- İşletmecilik kurallarına uyulmalıdır.
- İki havalandırma grubu olmalıdır.
- Ocak içindeki makineler alev sızdırmaz (anti grizu) özellikte olmalıdır.
- Açılan boşluklara gerekli tahkimat yapılmalıdır.
- Yeraltına giren tüm çalışanla-

rın ferdi kurtarıcı maskeleri olmalıdır.

- Ocak gazları kontrol altına alınmalıdır.
- Madencilik sektöründe denetim yeterince sağlanamamaktadır. Bu nedenle denetim elemanı sayıları artırılmalıdır. İşletmeciliğin her aşamasında etkin denetimler yapılarak yukarıda belirttiğimiz ana kuralların olması sağlanmalıdır.
- Madencilik sektöründe bilgiye, tecrübeye, uzmanlığa sahip olan TTK'ya sahip çıkılarak güçlendirilmelidir. Çünkü TTK bir okul görevi görmekle olup ülkemiz madenciliğine hizmet vermektedir. Ayrıca ülkemizde meydana gelen kazalarda ve depremlerde kurtarma çalışmalarını başarıyla yapmaktadır. Bu deneyim yok edilmemelidir.
- Teknik nezaretçi, işletme sahibine ücret yönüyle bağlıdır. O nedenle teknik nezaretçi

ücretlerinin devletçe (işletme sahibinden alınarak) verilmesi denetimin daha bağımsız olmasını sağlayacaktır.

- Her işletmede çalışan sayısına bakılmaksızın her vardiyede daimi nezaretçi bulundurulmalıdır.
- Kayıt dışı istihdam kayıt içine alınarak kaçak ocaklarla daha etkin mücadele yapılmalıdır.
- Tüm çalışanlar olası risklere karşı eğitilerek bilgilendirilmelidir.
- Tüm çalışanlar sigortalı, sendikali ve iş güvencesine kavuşturularak örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Her işçinin, işyeri hekiminden faydalanması sağlanmalıdır.
- ILO'nun 176 sayılı "Madenlerde Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi" ülkemiz tarafından kabul edilmelidir.

Unutulmamalıdır ki önlemek ödemekten daha ucuzdur.

EK:

TTK Kaza İstatistiği 1941-2009

Türkiye’de meydana gelen büyük kazalar.

EK:1

TTK Kaza İstatistikleri 1941–2009

YIL	ÖLÜ	YARALI	YIL	ÖLÜ	YARALI
1941	75	3274	1978	63	6878
1942	108	3154	1979	41	7092
1943	72	4039	1980	34	6533
1944	83	3817	1981	31	7633
1945	81	4059	1982	26	7956
1946	61	3798	1983	145	8159
1947	121	2664	1984	18	8358
1948	58	3860	1985	35	8132
1949	49	4068	1986	23	6718
1950	49	4229	1987	33	6485
1951	91	5273	1988	32	7255
1952	59	5346	1989	20	6824
1953	73	5840	1990	22	6836
1954	80	5730	1991	16	5650
1955	122	5972	1992	276	5403
1956	86	6470	1993	14	4423
1957	99	6498	1994	12	3116
1958	99	6828	1995	13	2373
1959	66	7505	1996	4	2560
1960	94	8028	1997	22	2561
1961	69	8278	1998	11	2119
1962	70	8506	1999	4	1823
1963	60	8307	2000	9	4229
1964	66	8578	2001	5	4274
1965	75	8768	2002	8	2653
1966	64	9592	2003	8	2484
1967	65	9135	2004	3	2231
1968	64	8833	2005	10	1818
1969	69	8385	2006	3	1630
1970	87	7642	2007	5	2044
1971	67	8233	2008	7	1882
1972	90	8321	2009*	5	3079
1973	70	7764			
1974	65	7853			
1975	69	6249			
1976	50	5879			
1977	47	5848			

*TTK Kasım 2009 Sonu İstatistiki Bilgiler

EK:2

Türkiye’de Meydana Gelen Büyük Kazalar 1983-2009

İşyeri	Kaza Tarihi	Nedeni	Ölü
TTK Armutçuk	07.03.1983	Grizu	103
TTK Kozlu	10.04.1983	Grizu	10
TTK Kozlu	31.01.1987	Göçük	8
TTK Amasra	31.01.1990	Grizu	5
TTK Kozlu	03.03.1992	Grizu	263
Yozgat-Sorgun-Madsan	26.03.1995	Grizu	37
Erzurum Aşkale	08.08.2003	Göçük	8
Karaman Ermenek	22.11.2003	Grizu	10
Çorum Bayat	09.08.2004	Grizu	3
Kastamonu Küre	08.09.2004	Yanma	19
Kütahya Gediz	21.04.2005	Grizu	18
Balıkesir Dursunbey	02.06.2006	Grizu	17
Bursa Mustafakemal Paşa	10.12.2009	Grizu	19
Toplam			520

Toplu İş Cinayetlerinin Nedeni İşverenlerin Önce İnsan Değil, Önce Kâr-Üretim Anlayışıdır

Türkiye’de yeraltı maden işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliğini sağlamaya dönük mevzuat, bazı eksikliklerine karşın genel olarak ayrıntılı ve olumlu bir düzeydedir. Ancak Türkiye’de temel sorun iş sağlığı ve güvenliği koşullarının tam sağlanmaması, denetim ve yaptırımın etkisizliğidir.

Ülkemiz İş Kazalarında Dünyada Üçüncü, Avrupa’da İse Birinci Sırada

Toplu ölümlü iş kazaları açısından en riskli işkolu olan yeraltı maden ocaklarında iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin eksiksiz alınması gerekmekte, mevzuatın öngördüklerinin uygulanması, uygulanıp uygulanmadığının denetimi ve yaptırımı gerekmektedir.

Ne yazık ki, özel sektör maden işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemleri maliyet unsuru olarak göz önüne alınarak yeterince uygulanmamaktadır. Denetim ve yaptırımların yetersizliği de özel sektör işverenlerine sorumsuz davranma olanağı sunmaktadır.

Türkiye’de işyerlerini iş sağlığı ve güvenliği açısından denetleyen müfettiş sayısı 600 civarındadır. Bir işyerine rutin bir denetimin gelmesi 10-12 yıldan aşağı değildir. Böyle olunca işverenler sorumsuz davranmaya zemin bulmaktadır.

Teknik Nezaretçinin İşverene Bağımlılığı En Büyük Risktir

Maden ocaklarında iş sağlığı ve güvenliğinden sorumlu olan teknik nezaretçi, ücret ve iş akdi açısından işyeri sahibine bağımlıdır. Özellikle

yeraltı ocaklarında grizu rutin ölçümlerinin ve olası risklerin belirlenmesi hayati önem taşımaktadır. En küçük bir şüphede bile üretimin durdurulması ve işçilerin tahliyesi gerekmektedir. İşverene ücret ve iş akdi açısından bağımlı olan bir sorumlunun önce üretim değil, önce insan anlayışıyla hareket edip, işverenden üretimi durdurması ve işçilerin tahliyesini istemesi ne kadar gerçekçi bir beklenti olabilir. Zaten ülkemizde de bu gerçekleşmemektedir. Ocağın grizulu ve riskli olduğunu patlamadan ve onlarca madenciye diri diri toprağın altına gömdükten sonra öğrenebilmekteyiz.

Çözüm

Her toplu iş kazasından sonra sendika olarak, yetkilileri ve ilgilileri uyarıyoruz. Bir kez daha uyarmak istiyoruz. Yeraltı maden ocaklarının yerinde, sürekli ve etkili biçimde denetlenmesi gerekmektedir. Bunu her maden ocağının başına bir müfettiş dikerek yapamazsınız. Zaten ülkemizdeki müfettiş sayısı da ortadır. Sürekli, etkili denetim ve sağlıklı güvenli iş ortamları sağlamak için ne-

zaretçinin iş akdi ve ücret açısından işverene bağımlılığı sona erdirilmeli, nezaretçinin sürekli olarak ocakta bulunması sağlanmalıdır.

Sürekli ve yerinde denetimi sağlamanın yolu ise sendikal örgütlenme ve işyeri sağlığı ve güvenliği kurullarının etkin çalıştırılmasıdır. Sendikal örgütlenmenin olmadığı yerde işyeri sağlığı ve güvenliği kurulları etkili çalıştırılmamaktadır. Çözümün en büyük parçası sendikal örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması, mevzuatın örgütlenmeyi ve sendikal hakları kullanmayı kolaylaştıracak biçimde sadeleşmesinin sağlanmasıdır.

Örgütsüz maden ocaklarında güvensiz ve sağlıksız çalışma ortamlarında azgın bir sömürü vardır. Çözüm, maden ocaklarında bu azgın sömürüyü ortadan kaldıracak sağlıklı ve güvenli iş ortamları oluşturacak, yerinde ve etkili denetim ve yaptırımı sağlamaktır.

Toplu iş cinayetlerinin tekrar tekrar yaşanmaması için çözüm, “Ne Olursa Olsun Önce İnsan” anlayışının ocaklarda üretime egemen olmasıdır.

Hava-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

Ayçin: “Önümüzdeki tek gerçekçi alternatif örgütlenmektir.”

32

Türkiye Sivil Havacılık Sendikası Hava-İş'in 26. Olağan Genel Kurulu 12-13 Aralık 2009 günlerinde İstanbul'da gerçekleştirildi. Genel Kurula siyasi partilerin, sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin temsilcileri, şube başkanları ve delegeler katıldı. Genel Kurulda Divan Başkanlığına Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, yardımcılığına ise Deri İş Sendikası Genel Başkanı Musa Servi seçildiler.

Açılış konuşmasına sendikal hareketin son derece ağır bir ekonomik kriz ortamında olduğunu söyleyen Hava-İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin, “Geçimlik olanaklarının daraldığı, emeğin yeniden üretimi koşullarının metalaştığı, kamusal hizmet alımlarının metadışı karakterini yitirdiği, gelir getirici faaliyet alanlarının eridiği ve işsizliğin bir karasaban gibi toplumun üzerine çöktüğü bugünkü kriz koşulları, geçmiş kuşakların deneyimleri içinde de emsali görülmemiş çapta ve derinlikte bir cendereyi emekçilerin boynuna geçirmiş durumdadır” dedi.

Ayçin, yoksulluğun ve eşitsizliğin derinleşmesi, güvencesizliğin artması emekçilerin ve yoksulların acil, ferahlatıcı uygulamalara olan ihtiyacını ve bağımlılığını artırdığının altını çizdi. Bu koşullar altında 2002'den beri

Türkiye'yi yönetmekte olan AKP Hükümetinin bir sadaka sistemi oluşturduğunu ve bu sistemin her geçen yıl biraz daha fazla, özellikle de seçimlerden önce partizan amaçlarla kullanıldığını belirtti.

Ayçin “Söz konusu yardım politikaları ve taban örgütlenmeleri ile vatandaşın hem yaşam biçimini, hem de siyasal tercihlerini belirleyen bir devlet ortaya çıkmaktadır” diye konuştu.

Uygulanan işçi ve sendika düşmanı politikalar ve anti-demokratik yasalar nedeniyle sendikaların büyük kan kaybına uğradığını söyleyen Ayçin, “Ülkemizde sözleşme statüsüne tabi yaklaşık 12 milyon işçinin yaklaşık yüzde 7'si sendikalarda örgütlüdür; örgütsüz olmakla birlikte sosyal gü-

venceye sahip bulunanlar yaklaşık 5 milyon iken, geri kalanlar da örgütsüz ve güvencesiz koşullarda çalışmaktadır” dedi.

Türkiye'de hükümetlerin hep emeğe saldıran ekonomi politikaları izlerken, sendikaları, etkisiz hale getirilmesi gereken kurumlar olarak gördüklerini, AKP'nin de bu anlayışı aynen ve hatta ok daha militanca benimsediğini belirtti.

Ayçin, “Bu boyunduruktan kurtulmanın ilk koşulu mevcut örgütlere sahip çıkmak, onların taşıdığı önemin farkına varmak ve örgütlenme ağıımızı genişletmektir. Önümüzdeki tek gerçekçi alternatif budur. Başka yollara sapmak sadece çözümler ve felaket anlamına gelecektir” dedi.

Genel Kurul sonunda yapılan seçimlerde Hava-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde belirlendi:

Genel Başkan	: Atılay Ayçin
Genel Başkan Yrd.	: Simay Çekem
Genel Sekreter	: Mustafa Yağcı
Genel Mali Sekreter	: Eyüp Kaplan
Genel Teşk. Sekreteri	: Kaya Sayın
Genel Eğitim Sekreteri	: Ayhan Uygün
Genel Sekreter Yrd.	: Muzaffer Süzek
Genel Teşk. Sek. Yrd.	: Doğan Karayurt
Genel Eğitim Sek. Yrd.	: Şaziye Tülay Erinc

T. Çimse-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

18. OLAĞAN GENEL KURULU
6-7 ŞUBAT 2010 ANKARA

“Demokrasimizden ve demokratik sendikacılıktan asla taviz vermeyeceğiz.”

Türkiye Çimse-İş Sendikası 18. Olağan Genel Kurulu 6-7 Şubat 2010 günlerinde Ankara’da yapıldı. Genel Kurul Divan Başkanlığına TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu seçildi.

Genel Kurulun açış konuşması, T. Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Ramazan Şafak yaptı. Çalışanların işsizlik, yoksulluk, sendikasılaştırma, köleleştirme, kayıt dışı çalışma gibi sorunlarla mücadele ettiği bir dönemde genel kurullarını yaptıklarını söyleyen Şafak, şunları söyledi:

“72 milyon insanımızın üçte ikisi sigortasızdır. Ekonomi kurmaylarının tüm iyimser yorumlarına rağmen işsizlik yüzde 17’nin altına düşmemiş, teğet geçen kriz cam ve seramik sektöründe çalışan birçok emekçiyi işsiz bırakmıştır. Birçok fabrika kapanmış, birçok işyerimiz çalışanları ücretli-ücretsiz izne çıkarmak zorunda kalmıştır. Özelleştirme yoluyla çalışan fabrikalar yok pahasına satılmış, yeni bir işsizler ordusu yaratılmıştır.

Demokrasilerin olmazsa olmazlarından birisi sendikalaradır. Siyasal iktidar sendikalar ve toplu İş söz-

leşmesi yasalarında yapacağı değişikliklerle sendikaları yok etmek istemekte, örgütlenmenin önündeki engelleri kaldırmadığı gibi, işçileri sendikasılaştırmak için, taşeronlaşmayı teşvik etmektedir. Cumhurbaşkanımız tarafından veto edilmesine rağmen yeni kölelik yasası olarak bildiğiniz özel istihdam büroları yasasını yeniden Meclis’ten geçirip işçileri istedikleri yerlere köle gibi kiralamak istemektedir.

Bunlara asla müsaade etmeyeceğiz. Demokrasimizi, demokratik kurumlarımızı, demokratik haklarımızı sonuna kadar ne pahasına olursa olsun koruyacağız.”

Genel Kurulda Genel Başkanlığa seçilen Ankara Şube Başkanı Zeke-riye Nazlım ise, delegelere teşekkür ederek şunları söyledi:

“Şahsıma ve Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarıma lütfedip bu görevi layık gördüğünüz için, teşekkür ve şükranlarımı arz etmek istiyorum.

Bizler bu göreve talip olurken kişisel hırslarımız için aday olmadık, Sendikamızı nasıl büyütebiliriz, nasıl daha saygın hale getirebiliriz, sendikanın gelirlerini çarçur etmeden, üyelerimizin hizmetinde nasıl kullanabiliriz ölçü ve ilkeleriyle yola çıktık.

Yönetim anlayışımız, “tek adam” mantığıyla değil, çağdaş liderlik anlayışıyla “takım olma” ilkesini gerçekleştireceğimize söz vererek bu oluşumu sağladık.

Sizler de, takdir buyurdunuz, bize bu görevi verdiniz, bizde sizleri mahcup etmeyeceğimize söz veriyoruz.”

T. Çimse-İş Sendikası 18. Olağan Genel Kurulunda seçilen yeni Yönetim Kurulu şu şekilde oluştu:

Genel Başkan	: Zekeriye Nazlım
Genel Sekreter	: Yusuf Çırak
Genel Mali Sekreter	: Cemil Kaya
Genel Eğitim Sekreteri	: Erkan Atar
Genel Teşkilatlanma Sekreteri	: Cengiz Gözüküçük

DOSYA

SSGSS'nin Bir Yılı

Kemal KILIÇDAROĞLU

Mustafa KALAYCI

Tuğrul KUDATGOBİLİK

Bendevi PALANDÖKEN

Bircan AKYILDIZ

Kazım ERGÜN

Özgür ÖZEL

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER

Sosyal Güvenlikte Sorunlar Artıyor

Editörden

Reform adı altında yapılan, yasal düzenlemelerle oluşturulan sosyal güvenlik sistemimizin bir yıllık uygulaması sorunları çözüme kavuşturmadı. Aksine sigortalıların yeni sorunlar yaşamalarına sebep oldu. Bu sorunlar gün geçtikçe içinden çıkılmaz bir hal almakta ve sistemin dibe vuracağını sinyallerini vermektedir. Belirlenen bütçenin çok üzerinde açık veren sistemin bu şekilde devam etmesi olanaksızdır. Anayasanın 60. Maddesinde “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliğı sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” denilmektedir. Ancak kanunun yasallaşma sürecinde sendikalar, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, ve akademi ile mutabakat sağlanmadan çalışmalar yapılmasının sonucu, alınan bu tedbirlerin ileride büyük sorunlara yol açacağı görülmemiş ve daha uygulamasının ilk yılında ülke ekonomisinin sırtında bir kambur olmuştur. Ancak ortaya konulan kanundaki hatalar kabul edilmemekte ve kendi bildiğini yapmaktan vazgeçmeyen hükümet yetkililerinin gün geçtikçe daha büyük hatalara sürüklenmelerini izlemekteyiz. Giderek büyüyen açıklar sigortalıların haklarını daha da kısacaktır. Endişe verici olan ise sistemin bu uygulama ile durma noktasına gelecek olmasıdır.

TÜRK-İŞ ülkemizin ekonomik ve sosyal şartlarına uyan tüm taraflarla uzlaşarak, sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sisteminin kurulabileceğine inanmakta ve bunu istemektedir.

TÜRK-İŞ dergisinin bu sayısında “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortasını kanunun bir yıllık değerlendirilmesi” başlığı altında kanunun hazırlığı aşamasında görüşleri alınmayan işçi, işveren, memur sendikaları konfederasyonları, siyasal parti temsilcileri ve akademisyenlerin görüşlerini ortaya koymaya çalıştık. Görüşleriyle dosyanın hazırlanmasına katkıda bulunan herkese teşekkürleri bir borç bilirim.

Ülkemizin kanayan yarası sosyal güvenlik sistemine katkılar getirmesi dileğiyle.

Barış İYİAYDIN

Toplumsal Uzlaşma Aramadan Sosyal Yaşam Düzenlenemez

■ Kemal KILIÇDAROĞLU / CHP İstanbul Milletvekili

“Prim ödensin ödenmesin, tüm çocukların 18 yaşına kadar sağlık giderlerini devlet tarafından karşılanacaktır.”

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan - 11.04.2006

“Aile hekimliğinde hizmetler vatandaşa ücretsiz sunulmaktadır. Bugün böyledir. Yarın da Genel Sağlık Sigortası kapsamında böyle hizmet sunmaya devam edeceğiz.”

Sağlık Bakanı - Recep Akdağ - 13.07.2006

36

Yukarıdaki alıntılar, AKP'nin sağlık ve sigorta sistemindeki dönüşümün yaldızlı sözleridir. Hani meşhur deyiş vardır ya, “Cehenneme giden yollar iyi niyet taşlarıyla döşelidir” diye, işte o iyi niyet taşlarıdır bu söylemler...

5510 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesinden bu yana geçen kısa zaman içinde ortaya çıkan gelişmelere ilişkin net değerlendirmelerde bulunmak için henüz erkendir. Bununla birlikte Yasa'da öngörülen temel hedeflere uyum ve bir yıllık uygulama içinde ortaya çıkan eğilim dikkate alınarak bazı tespitlerde bulunmak ve genel bir değerlendirme yapmak mümkün görünmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişikliklerin temel gerekçeleri 5510 sayılı Yasa'nın Genel Gerekçesinde zikredilmektedir. Bu çerçevede sistemin köklü biçimde değiştirilmesinin temel nedeninin nüfusun yapısında ortaya çıkan değişiklikler olduğu anlaşılmaktadır. Zira yapılan nüfus projeksiyonlara göre 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payının artmasının, sosyal güvenlik sisteminin bir yandan gelirlerinin azalması bir yandan da giderlerinin artması sonucunu doğurduğu ileri sürülmektedir. Kanunun gerekçesinde tek başına bu gelişmenin dahi sosyal güvenlik sisteminde acil ve kapsamlı bir reformu zorunlu kıldığı ifade edilmektedir.

Nüfusun yaşlanmasının temel etkisi giderek daha az sayıda aktif çalışanın artan sigortalıları finanse etmesidir. Böylece kamu finansmanı üzerindeki baskı artmakta

temel ekonomik göstergeler olumsuz etkilenmektedir. Yasa'nın gerekçesinde son yıllarda bizzat sosyal güvenlik sisteminin ülke ekonomisinde istikrarsızlık yaratan ana sebeplerden biri haline geldiği vurgulanmaktadır.

Sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişikliklerin bir diğer gerekçesi sosyal yardımların farklı kurumlar eliyle sunulması sonucunda sistemin karmaşıklaşması olarak ifade edilmektedir. Nitekim gerekçede ortaya çıkan bu karmaşık yapıda sistemden yardım alan kişilerin birden fazla kuruluştan yardım alıp almadığının ve durumlarının da bir değişiklik olup olmadığının periyodik olarak takip edilmesinin sağlanamadığı ileri sürülmektedir.

Sistemin artık sürdürülemez noktaya gelen finansman sorunlarına yol açan ve gerekçede yer verilen etmenler; erken emeklilik uygulaması, prime esas kazancın düşük gösterilmesi, kayıt dışı istihdamın yüksekliği, prim tahsilât oranının düşüklüğü, afla ödeme kolaylığı gibi uygulamalarla prim ödeme eğiliminin azalması ve ödenmeyen primlerin gecikme cezalarına uygulanan aflar olarak sıralanmaktadır.

Yukarıda sıralanan yapısal sorunların varlığı nedeniyle sürdürülemez noktaya gelen sosyal güvenlik sisteminin düzeltilmesinin temin etmek üzere 5510 sayılı Yasa kapsamında yapılan temel değişiklikler, emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi ve maaş bağlama oranlarının düşürülmesidir. Bununla birlikte prime esas kazancın düşük gösterilmesi, kayıt dışı istihdam ve afla ödeme kolaylığı gibi sorunların çözümüne yönelik yapısal tedbirler üzerinde durulmadığı, 2008 yılında Kanun'un gerekçesinde finansman sorunu yaratan temel etmenlerden biri olarak anılan af uygulamasına başvurulduğu görülmektedir.

Sonuç olarak AKP hükümetinin, sosyal güvenlik sisteminin sorunlarını genel makroekonomik perspektif içinde ele almadığı, emeklilik yaşının yükseltilmesi ve maaş bağlama oranlarının düşürülmesi gibi sistemden yararlanan yurttaşlara ek yük getirecek geçici çözümler üretme yolunu tercih ettiği görülmektedir. Bu yaklaşım kolaycılıktır zira sosyal güvenlik sisteminin sağlıklı bir

yapıya kavuşturulması ancak istihdam odaklı büyüme ve kayıtdışılığın azaltılması gibi temel politikalarla mümkün olabilecektir.

Bu noktada yeni sistemle emeklilik yaşının yükseltilmesinin Türkiye'nin nüfus yapısı da dikkate alınarak rasyonel gerekçelere dayanıp dayanmadığı değerlendirilmelidir. Türkiye'de uzun yıllar boyunca sağlanan çok erken yaşta emekli olunabilme olanağının ekonominin üzerinde olumsuz etkiler yarattığı yadsınamaz. Ancak emeklilik sistemin sürdürülemez noktaya geldiği ileri sürülerek ve diğer yapısal sorunları dikkate almadan, emeklilik yaşının yapısal özellikleri ülkemizden farklı olan gelişmiş Avrupa ülkeleri seviyesine yükseltilmesinin haklılığı tartışılmalıdır. Bu amaçla aşağıdaki tabloda yer verilen bazı Avrupa ülkelerinde nüfus ve emeklilik yaş sınırına ilişkin veriler ele alınmalıdır.

Aşağıdaki tablodan iki temel sonuç çıkarmak mümkündür. Bunlardan birincisi, Türkiye'de yaşam beklentisi sınırının Avrupa ülkelerinin gerisinde bulunmasına karşın, emeklilik yaşının bu ülkelerle aynı düzeye getirilmesidir. Bu nedenle 5510 sayılı Yasa'nın kamuoyunda

tartışıldığı günlerde; "mezarda emekliliğe hayır" söylemi, çalışan kesim tarafından sloganlaştırılmıştır. Yaşam beklentisinin Türkiye'den düşük olduğu ülkelerde ise, 65 yaş üstü nüfus oranının Türkiye'ye göre çok daha yüksek olmasına karşın, emeklilik yaşının daha düşük bir düzeyde belirlendiği dikkat çekmektedir.

Tablodan çıkarılacak ikinci sonuç ise Türkiye'de 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranının Avrupa ülkelerine oranla çok düşük olmasıdır. Bu özellik Türkiye'de emeklileri finanse edecek çalışan nüfus oranının görece yüksek olması nedeniyle Avrupa ülkelerine göre ciddi bir avantajın varlığına işaret etmektedir.

Bu noktada kademeli geçiş nedeniyle Türkiye'de emeklilik yaşının 2048 yılında erkeklerde 65, kadınlarda ise 60 yaşına yükseltileceği, bu tarihe kadar nüfusun giderek yaşlanması nedeniyle Türkiye'nin anılan görece üstünlüğünün ortadan kalkacağı yönündeki iddiayı değerlendirmek gerekmektedir. TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 2025 itibarıyla (TÜİK en son 2025 yılına ilişkin tahminlere yer vermektedir) 65 yaş üstü nüfusun toplam nüfusa oranı yüzde 9,8 sevi-

Tablo: Bazı Avrupa Ülkelerinde Nüfus Yapısı ve Emeklilik Yaşı Sınırları

Ülke	65 Üstü Nüfus Yüzdesi	Yaşam Beklentisi		Emeklilik Yaşı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Almanya	16,4	75	81,1	65	65
Avusturya	15,6	75,4	81,5	65	60
Belçika	17	75,7	81,9	65	63
Bulgaristan	16,1	67,1	74,8	62,5	57,5
Çek Cum.	13,8	72,1	78,7	61,5	56
Fransa	16	75,2	82,8	60	60
İrlanda	11,3	74,4	79,6	66	66
Letonya	14,8	65,7	76,2	62	59,5
Litvanya	13,4	67,6	77,7	62,5	59
Macaristan	14,6	67,8	76,1	62	59
Polonya	12,1	69,8	78	65	60
Slovakya	11,4	69,8	77,6	62	62
Slovenya	13,9	72,3	79,6	63	60
Yunanistan	17,6	75,9	81,2	65	60
Türkiye	5,7	68,3	73,1	65	60

Kaynak: DPT 9. Kalkınma Planı Sosyal Güvenlik Ö.I.K. Raporu

yesine yükselecektir. Dolayısıyla 2048 yılında söz konusu oranın Avrupa ülkeleri seviyesine çıkıp çıkmayacağı tartışmalıdır. Üstelik bir yandan emeklilik yaş sınırı gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarılırken diğer yandan maaş bağlama oranları düşürülmektedir.

Bu tablo kayıtdışı ekonominin makul düzeye indirilmesi ve istihdamın artırılması sonucunda emeklilere çok daha iyi olanaklar sunulması mümkün olabileceksen, hükümetin sistemin tıkanmasının yükünü haklılığı tartışmalı bir biçimde çalışan kesimin üzerine yıktığı gerçeğini ortaya koymaktadır.

5510 sayılı Yasa'nın yürürlük kazanması üzerinden geçen yaklaşık bir yıl zarfında ortaya çıkan gelişmelerin değerlendirmesine gelince, bu noktada öncelikle yeni sistem sonrasında finansman durumunun ele alınması yerinde olacaktır.

SGK verilerine göre 2009 yılının ilk on bir ayında sosyal güvenlik açığının yaklaşık 2 milyar TL arttığı görülmektedir. Aralık ayı gerçekleştirmeleriyle beraber açık tutarı 5 milyar TL düzeyine yaklaşacaktır. 2009 yılının Ocak-Kasım döneminde gelir ve gider kalemlerinin ayrıntılarına bakıldığında; devlet katkısı hariç prim gelirlerinin 6,3 milyar TL azaldığı, buna karşın emekli aylığı ödemelerinin 2,6 milyar TL, sağlık harcamalarının ise 1,2 milyar TL arttığı anlaşılmaktadır. Sonuçta prim gelirlerinin emekli aylığı ve sağlık giderlerini karşılama oranı 2008 yılında yüzde 64,6'dan 2009 yılında yüzde 54,5 düzeyine gerilemiştir.

2009 yılında gözlenen olumsuz tabloda ekonomik krizin etkisinin bulunduğu ileri sürülebilir. Ancak sistemin gelir-gider dengesindeki bozulmanın esasen 2003 yılından itibaren hızlandığı görülmektedir. Aşağıdaki tablodan görüldüğü üzere sosyal güvenlik sistemi açığı 2003 yılında gözlenen ivmelenmenin etkisiyle 2000-2009 yılları arasında tam 11 kat artış göstermiştir.

Sosyal güvenlik sistemi açıklarının artması esas olarak emekli aylığı ödemeleri ve sağlık giderlerindeki artıştan kaynaklanmaktadır. 2009 yılında ise bunlara ek olarak prim gelirlerinin azaldığı görülmektedir. Emekli aylığı ödemeleri sistem için veri değişkendir. Bir diğer ifadeyle bu gider kaleminin azaltılması mümkün değildir. Emeklilik yaşının kademeli olarak yükselmesi ve emekli aylıklarının düşmesiyle uzun dönemde bu kalemdaki artış oranının sınırlanması mümkündür. Sağlık giderlerinin ise AKP tarafından izlenen politikaların sonucu olarak çok hızlı bir biçimde arttığı görülmektedir.

Sağlık harcamalarının 2000-2009 döneminde neredeyse on kat arttığı gözlenmektedir. Bu artışta özel has-

Tablo: 2000-2009 Döneminde Sosyal Güvenlik Sistemi Açıkları (milyar TL)

Yıllar	Gelirler	Giderler	Açık
2000	8,6	10,9	-2,4
2001	13,3	17,8	-4,5
2002	20,0	28,0	-8,0
2003	27,9	41,3	-13,4
2004	34,7	50,6	-15,9
2005	41,2	59,9	-18,7
2006	53,8	71,9	-18,1
2007	56,8	81,9	-25,1
2008	67,2	93,1	-25,9
2009 (*)	62,5	88,0	-28,0

Kaynak: SGK İstatistikleri

(*) Ocak-Kasım Gerçekleşmeleri

tane tedavi giderleri ile ilaç giderlerindeki artışın payı yüksektir. Söz konusu gider kalemlerindeki artışın özellikle 2003 yılından itibaren ivmelenildiği gözlenmektedir. Nitekim özel hastane giderleri anılan dönemde yaklaşık 6,5 kat, ilaç giderleri ise 4,5 kat artış göstermiştir. 2009 yılında bu eğilimin korunduğu gözlenmektedir. Nitekim 2008 yılına göre ilaç giderleri 1,4 milyar TL artışla 12 milyar TL olmuştur.

Görüldüğü üzere AKP döneminde bir yandan 5510 sayılı Kanun kapsamında köklü, ancak ücretli kesime maliyetleri yüksek olan yeniden yapılandırma projesi hayata geçirilirken, diğer yandan çalışanların ve bağimlının özel hastanelerden yararlanmasının önünü açacak politikalar uygulamaya konmuş, ilaç giderlerinin anormal sayılabilecek ölçüde artmasına göz yumulmuştur.

Gelinen noktada hükümet, mevcut politikaların sürdürülemezliğinin farkına vararak kısa vadede halk sağlığı bakımından endişe yaratan bazı tedbirler vasıtasıyla sosyal güvenlik sistemi giderlerini azaltmaya yönelik bir tutum içine girmiştir. Bu itibarla yurttaşların tedavi giderlerine katılımı artırılmış, ilaç kullanımına yönelik kısıtlamalara gidilmiş, eczaneler üzerinde baskı kurularak ilaç alım masraflarının kısılmasını temin edecek uygulamalara imza atılmıştır.

2009 yılında olumlu olarak değerlendirilebilecek iki gelişme söz konusudur. Bunlardan birincisi sigortalıların birikmiş borç tutarlarında bir önceki yıla göre azalma

sağlanmasıdır. Ancak bu azalma, Kanun'un gerekçesindeki olumsuz bakışa karşın 2008 yılında çıkarılan prim affının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla 2009 yılı verilerine bakarak prim tahsilât oranında bir artışın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir. İkinci olumlu gelişme ise sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanmasıdır.

Sonuç olarak; sosyal güvenlik reformu kapsamında Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini engelleyen birçok yapısal sorun -özellikle kayıtdışı çalışma- göz ardı edilmiş, ücretlilerin üzerine önemli ölçüde ek yük getiren düzenlemeleri içeren 5510 sayılı Kanun, yoğun tartışmalar, Anayasa Mahkemesi iptalleri, yürürlük süresinin ertelenmesi gibi süreçlerden sonra, 2008 yılı itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Bir yıllık uygulama sürecinde ortaya çıkan gelişmeler dikkate alındığında 2003 yılından beri süregelen sosyal güvenlik gelir-gider dengesinin hızla bozulması yönündeki eğilimin sürdüğü görülmektedir. Bununla birlikte 5510 sayılı Kanun'un gerekçesinde sıralanan diğer yapısal sorunlar ile ilgili herhangi bir adım atılmadığı vurgulanmalıdır.

İstihdam, işgücüne katılım ve kayıtdışı ekonomi gibi temel sorunların çözümünde ilerleme sağlamadan sosyal güvenlik sisteminin sağlam bir yapıya kavuşturulmasının mümkün olmadığı zaman içinde görülecektir. 2009

yılı gelişmeleri bu iddiayı doğrular nitelikte veriler sunmaktadır.

Bugün geline nokta şu gerçeği daha net görüyoruz. Toplumsal uzlaşma aramadan, sosyal yaşamı düzenlemeye kalkarsanız, başarı elde edemezsiniz. Kuşkusuz toplumsal uzlaşma aranırken, sosyal tarafların da belli bir sorumluluk içinde hareket etmesi gerekir. Bu yasal düzenleme yapılırken, Hükümet bu fırsatı sosyal taraflara vermemiştir. "Ben dilediğimi yaparım" mantığı içinde çıkarılan bir Yasa ise, toplumsal barışa katkıda bulunmaz. Nitekim, çıkarılan Yasa pek çok alanda ciddi dramlar yaratmış, emeklilerin aylıklarında ciddi gerilemelere yol açmıştır. Emekliler milli gelir artışından pay alamayan ikinci sınıf yurttaş konumuna sokulmuştur. Emekli aylıklarına son olarak yapılacağı açıklanan zam, geçmişte emekliye kesilen faturanın kısmen telafisi anlamına gelmektedir. Oysa sosyal güvenlikle temel amaç, kişiye, aileye insan onuru ile bağdaşır bir gelecek hazırlamaktır. Kuşkusuz bu öngörünün, ülkenin kaynaklarıyla sınırlı olacağı açıktır. Ama çalışanların yarısının kayıtdışı istihdam edildiği bir ülkede, siz "sosyal güvenlik sisteminde reform yapıyoruz" diyerek yola çıktığınızda, bu en temel sorunu görmezlikten gelerseniz, gerçek anlamda reform yapamazsınız. Yapılanı kısaca özetleyecek olursak, daha az emekli aylığı, daha fazla prim ödeme ve daha ileri yaşlarda emeklilik. Bunun faturası da kuşkusuz sadece kayıtlı çalışanlara çıkacak.

Sosyal Güvenlik Sistemi Alarm Veriyor

■ **Mustafa KALAYCI** / MHP Konya Milletvekili, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Üyesi

Anayasamızın 60. maddesinde, "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükümleri yer almaktadır.

Anayasal güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkı ve bu güvenliğin sağlanmasına yönelik uygulamalar yıllar itibarıyla irdelendiğinde; eşitlik ve adalet ilkesinin gerektiği şekilde tesis edilmediği, sosyal güvenlik sisteminin karşı karşıya kaldığı sorunların ve açmazların her geçen yıl daha da büyüdüğü gözlenmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminin iki temel sorunu aktif/pasif dengesindeki bozulma ve bütçe açıklarındaki artıştır. Sosyal güvenlik sisteminin aktif/pasif oranındaki düşüş,

açıklarındaki artış yıllardır devam etmekte olup, giderek daha da bozulan bu olumsuz yapının oluşmasında;

- Kayıtdışı istihdamın TÜİK verilerine göre yüzde 45-50 oranlarına varması,
- İstihdamın artırılamaması sonucu yeni sigortalı sayısının yeterince artmaması,
- Resen sigortalı tescili uygulamasının yetersizliği,
- Erken emeklilik uygulaması,
- Toplanan primlerin verimli alanlarda değerlendirilmemesi,
- Prim tahsilatında yaşanan sorunlar, alacakların takip edilmemesi,

- Hiçbir aktüeryal hesaba dayandırılmadan sık sık borçlanma, af ve yeniden yapılandırmaya ilişkin yapılan düzenlemeler ve bu düzenlemelerin yeni beklentilere yol açması nedeniyle prim ödeme alışkanlığının oluşturulamaması,
- Tüm işlemlerde tam otomasyonun henüz sağlanamaması, yıllardır geç kalınması,
- Etkin bir denetim ve kontrol sisteminin oluşturulamaması,
- Sağlık harcamalarında savurganlık, israf, usulsüzlük ve yolsuzluklar,
- Usulsüz ve yersiz yapılan emekli aylığı, sağlık ve diğer ödemeler,
- Yönetim sorunları ve personel atamalarında liyakata gereken önemin verilmemesi,

başlıca olumsuz etkenlerdir.

Ayrıca, norm ve standart birliğinin sağlanmaması nedeniyle sigortalıların sahip olduğu hak ve yükümlülükler arasında ve aylık bağlama hükümlerinde çeşitli tarihlerde yapılan değişiklikler sonucu sigortalılara bağlanan emekli aylıkları arasındaki farklılıklar, sosyal güvenlik sisteminde eşitlik ve adalet ilkelerinin tesis edilememiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Yedi yılı aşkın bir süredir tek başına iktidarda bulunan AKP Hükümetleri, bu sorunların giderilmesine yönelik etkin tedbirler almamış, kayıt dışılığı önleyememiş, sigorta kapsamını yeterince genişletememiş, sağlık harcamalarında savurganlığı artırmış, sistemin daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği konusunda, yaşanan sorunlar daha da ağırlaşmıştır.

Sosyal Güvenlik Sisteminde Yapılan Son Düzenlemeler

16.5.2006 tarih ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile üç sosyal güvenlik kurumu (SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı) kapatılarak yerine bir Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ile bu başkanlığa bağlı dört genel müdürlük ve birçok yeni birim kurulmuştur. Ayrıca taşra teşkilatında bulunan bölge ve il müdürlükleri kapatılarak, her ilde sosyal güvenlik il müdürlükleri ile bazı ilçelerde sosyal güvenlik merkezleri kurulmuştur.

Sosyal güvenlik sistemini yeniden düzenleyen ve genel sağlık sigortasına ilişkin hükümleri de içeren

31.5.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 16.6.2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış ve 1.1.2007 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür. Ancak, bu Kanunun bazı maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine, yürürlük tarihi önce 1.1.2008 tarihine ertelenmiş, aradan geçen bir yılı aşkın sürede iptal edilen hükümlerle ilgili gerekli düzenleme yapılmadığından daha sonra da 1.6.2008 tarihine ertelenmiştir.

Nihayet, 17.4.2008 tarih ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarılarak, 5510 sayılı Kanunun genel olarak 1.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüştür.

5510 sayılı Kanunun en önemli gerekçelerinden birisi, sigortalılar arasında norm ve standart birliğinin sağlanması olmasına karşın, birçok konuda norm ve standart birliği sağlanamamış olup, bazı konularda yeni farklılıklar ve hak kayıpları ortaya çıkmıştır.

Bu Kanunla;

İlk defa göreve başlayan memurlar bu Kanuna, mevcut memurlar ise eski hükümlere tabi tutulmuş, bu yönüyle yeni bir eşitsizliğe de yol açılmıştır.

Emeklilik şartları ağırlaştırılmıştır. Emeklilik yaşı kademelı geçişle 65'e çıkarılmış, emeklilik için aranan prim ödeme gün sayısı SSK'lılar için 7200 güne yükseltilmiştir.

Gelecekte bağlanacak emekli aylıklarının düşürülmesi öngörülmüştür. Emekli aylığının hesaplanmasında dikkate alınan iki temel unsur içeriği değiştirilmiş olup, bunlardan biri aylık bağlama oranı, diğeri de prime esas kazançların güncellenmesini sağlayan güncelleme katsayısı formülüdür. Gerek güncelleme katsayısı, gerekse aylık bağlama oranı konusunda Kanunda yer alan hükümler birlikte dikkate alındığında, emekli aylıklarında önemli miktarda azalma olacağı açıkça görülmektedir.

Evlenme, emzirme ve cenaze yardımı, ölüm ve maluliyet aylığı şartları ile yıpranma tazminatı gibi birçok konuda, bazı sigortalılar aleyhine yeni düzenlemelere gidilmiştir.

Fiili hizmet zammından yararlanan bazı çalışanlar, kapsamdan çıkartılarak bu hakları ellerinden alınmıştır.

Ölüm aylığı şartlarında; SSK'lılar için 5 yıl hizmet ve 900 gün prim ödeme gün sayısı aynı olmakla birlikte borçlanarak süreyi tamamlama imkanı kaldırılmıştır.

Çalışan ve maaş bağlanacak çocuğu bulunmayan dul eşlere, ölüm aylığı bağlama oranı yüzde 75'ten, yüzde 50'ye düşürülmüştür.

Malullük aylığı şartları, SSK'lılar için zorlaştırılmıştır. Malullük aylığı şartları; SSK'da 1800 gün prim, muhtaçsa 5 yıl hizmet ve 900 gün prim iken, bu Kanunda 10 yıl hizmet ve 1800 gün, muhtaçsa 1800 gün olarak öngörülmüştür.

Emekli olup Bağ-Kur kapsamında çalışanların emekli aylığından yapılan yüzde 10 sosyal güvenlik destek primi kesintisi, 2008 yılında yüzde 12'ye, sonra her yıl 1 puan artırılarak yüzde 15'e yükseltilmesi öngörülmüştür.

Genel sağlık sigortası uygulamaya konulmuştur. Tedavi ve muayene ücretlerinde katılım paylarına ilişkin düzenlemelerle, sağlık sistemi paralı hale getirilmiştir.

Sosyal sigortalarda tek çatı düzenlemesi yapılmış, ancak sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin benzer bir düzenlemeye gidilmemiştir. Sosyal yardım ve hizmetler sistemi sağlıklı bir şekilde yapılandırılmaz ise sosyal sigorta sistemi sağlıklı bir şekilde işlemeyecektir.

1952 yılında 35. Uluslararası Çalışma Konferansında kabul edilen Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına ilişkin 102 Sayılı Sözleşmeyi Türkiye de imzalamıştır. Bu sözleşmede sosyal güvenlik sistemi içine alınması öngörülen sosyal riskler; hastalık, işsizlik, yaşlılık, iş kazası, meslek hastalığı, analık, sakatlık, ölüm ve aile ödenekleri olarak sıralanmaktadır. Ülkemizde bu sigorta kollarından aile ödeneği (yardımı) dışında tümü uygulamada vardır. Bugüne kadar uygulamaya konulmayan aile yardımı sigorta

koluna dair, yeni Kanunda da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Sosyal Güvenlik Sisteminde Yapılan Son Düzenlemelerin, Uygulama Sonuçlarına Etkisinin Değerlendirilmesi

Tek çatı gerekçesiyle çıkarılan teşkilat kanununun uygulamasında; kadrolaşma ön planda tutulmuş, birçok yetişmiş personel bir kenara itilmiş, kısa sürede Kurum Başkanlığına 5 defa atama yapılmış ve bu atamalarda sosyal güvenlik sisteminin mevzuat ve uygulaması konusunda deneyim ve birikim dikkate alınmamıştır.

Tek çatı gerekçesiyle çıkarılan teşkilat kanunu ile üç sosyal güvenlik kurumu (SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı) kapatılarak; bu kurumların merkez ve taşra teşkilatında üst düzeyde yüzlerce kadroda görev alan yönetici personelin görevlerine kanunla son verilmiş, yine kanunla ihdas edilen yüzlerce üst düzey kadrolara atamalar yapılmıştır.

Liyakata göre atama yapmaktan ziyade kadrolaşma ön planda tutulmuş, sosyal güvenlik konusunda yetişmiş birçok tecrübeli personel bir kenara itilmiştir.

Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren geçen yaklaşık üç yıllık sürede, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı yapılan atamalarla 5 defa değiştirilmiş, buna rağmen sosyal güvenlik kurumlarında çalışmış, mevzuat ve uygulama konusunda deneyim ve birikime sahip uzman personel Başkan olarak atanmamıştır. Bu süre zarfında, AKP hükümeti tarafından atanan başkanların, Bakanlarla olan kavgaları kamuoyunun gündemine gelmiştir.

Aktif/Pasif Dengesi	2007	2008	Değ. (%)	Eylül Ayı Sonu İtibariyle		
				2008	2009	Değ. (%)
Aktif Sigortalılar (Bin kişi)	15.019	15.259	1,6	15.597	14.981	-4,0
4/a kapsamı (SSK)	9.198	9.534	3,7	9.763	9.578	-1,9
4/b kapsamı (Bağ-Kur)	3.376	3.261	-3,4	3.394	3.140	-7,5
4/c kapsamı (Em. Sand.)	2.445	2.464	0,8	2.440	2.263	-7,3
Pasif Sigortalılar (Dosya Sayısı-Bin adet)	7.590	8.046	6,0	7.901	8.398	6,3
4/a kapsamı (SSK)	4.392	4.645	5,8	4.572	4.843	5,9
4/b kapsamı (Bağ-Kur)	1.651	1.795	8,7	1.732	1.917	10,7
4/c kapsamı (Em. Sand.)	1.547	1.606	3,8	1.597	1.638	2,7
Aktif / Pasif Oranı	1,98	1,90	-4,0	1,97	1,78	-9,6
4/a kapsamı (SSK)	2,09	2,05	-1,9	2,14	1,98	-7,5
4/b kapsamı (Bağ-Kur)	2,05	1,82	-11,2	1,96	1,64	-16,3
4/c kapsamı (Em. Sand.)	1,58	1,53	-3,2	1,53	1,38	-9,8

Sosyal güvenlik sisteminin aktif/pasif dengesi son bir yılda daha da bozulmuş, aktif sigortalı sayısı yüzde 4, aktif/pasif oranı ise yüzde 9,6 oranında azalmıştır.

5510 sayılı Kanunun hükümleri genel olarak 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, bu tarihten itibaren geçen bir yıllık süreçte; aktif sigortalı sayısı yüzde 4 oranında azalmış, pasif sigortalı sayısı yüzde 6,3 oranında artmış, böylelikle aktif sigortalıların pasif sigortalılara oranında yüzde 9,6 oranında azalma meydana gelmiştir.

2008 yılı Eylül ayı sonu itibariyle 15,6 milyon kişi olan toplam aktif sigortalı sayısı, 2009 yılı Eylül ayı sonunda 15 milyon kişinin altına düşerek, yüzde 4 oranında azalmıştır. Toplam aktif sigortalı sayısı 2007 yılından daha geriye inmiştir. Aktif sigortalı sayısındaki azalma oranları; 4/a kapsamındaki sigortalılarda yüzde 1,9, 4/b kapsamındaki sigortalılarda yüzde 7,5, 4/c kapsamındaki sigortalılarda yüzde 7,3 düzeyindedir.

Aylık bağlanan toplam dosya (pasif sigortalı) sayısında yüzde 6,3 oranında artış söz konusu olup, bu artış oranı; 4/a kapsamındaki sigortalılarda yüzde 5,9, 4/b kapsamındaki sigortalılarda yüzde 10,7, 4/c kapsamındaki sigortalılarda yüzde 2,7 seviyesindedir.

Toplam aktif sigortalıların, pasif sigortalılara oranı (aktif/pasif oranı) son bir yılda yüzde 9,6 oranında bir azalarak 2009 Eylül ayı itibariyle 1,78 seviyesine inmiştir. Bu durumda 1,78 aktif sigortalının ödediği primle, bir emeklinin aylığı ödenmekte olup, sistemin sürdürülebilirliği giderek imkansızlaşmaktadır.

İstihdamı teşvik etmek ve kayıtlı istihdamı artırmak üzere yapılan yasal düzenlemelerin istihdamın artması ve kayıt dışı istihdamın azaltılması hususunda bir katkısı olmamış, bu düzenlemeler yoluyla işsizlik sigortası fonu kaynakları amacına aykırı olarak kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir.

15.05.2008 ve 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 11.8.2009 tarih ve 5921 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ile Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda istihdamı artırmaya dönük hükümlere yer verilmiştir.

Bu düzenlemelerde; sigorta primi işveren hissesinin 5 puanlık kısmının ve teşvik edilen yatırımlarda gerçekleştirilecek istihdam için sigorta primi işveren hisselerinin tamamına kadar olan kısmının Hazinece karşılanması öngörülmüştür. Özürlüler ile 18 yaşından büyük 29 yaşından küçükler ve kadınların istihdamı halinde, işveren sigorta primi hissesinin kademeli bir şekilde İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanması, yine işsizlik ödeneği almakta iken işe alınan işçiler ile mevcut işçilere ilave olarak 31.12.2009 tarihine kadar işe alınacak işçilerin sigorta primi işveren hisselerinin altı ay süre ile İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanması hükme bağlanmıştır. Ayrıca İşsizlik Sigortası Fonunun nema gelirlerinin dörtte üçünün ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımlarında kullanmak üzere aktarılması hükümlerine yer verilmiştir.

İşsizlik Sigortası Kanununda yapılan düzenlemeler Kanunun amacına uygun olmayan düzenlemelerdir. İşsizlik Sigortası Kanununun amacı, işsiz kalan sigortalı işçilerin korunmasıdır. İşsiz kalmış sigortalı işçilerin işsizlik sigortası fonundan yararlanma koşullarının kolaylaştırılması, işsizlik ödeneğinin süresinin uzatılması, miktarının yükseltilmesi ve aktif işgücü piyasası politikalarına ağırlık verilmesi gerekirken işsizlik sigortası fonu işverenlere aktarılmaktadır.

İstihdamı artırmak üzere yapılan düzenlemelere rağmen, yaşanan ekonomik daralmanın da etkisiyle bir yıllık süreçte; istihdam, işsizlik ve kayıt dışı istihdamda olumsuz gelişme yaşanması dikkat çekicidir.

TÜİK araştırma sonuçlarına göre; son bir yılda çalışma çağındaki nüfus 873 bin kişi artarken, istihdamdaki

İstihdam ve işsizlik	(Temmuz, Ağustos, Eylül) Dönemi itibariyle			
	2008	2009	Artış veya azalış	Artış veya azalış (%)
İstihdam (Bin kişi)	22.068	22.108	40	0,2
İşsiz (Bin kişi)	2.502	3.429	927	37,1
Kayıt dışı istihdam (Bin kişi)	9.999	10.105	106	1,1
İstihdam oranı (%)	43,2	42,7	-0,5	-1,2
İşsizlik oranı (%)	10,2	13,4	3,2	31,3
Kayıt dışı istihdam oranı (%)	45,3	45,7	0,4	0,9

artış sadece 40 bin kişi olmuştur. İstihdam oranı da yüzde 1,2 azalışla 42,7 oranına gerilemiştir.

Son bir yılda işsiz sayısı yüzde 37,1 oranında 927 bin kişi aratarak 3 milyon 429 bin kişiye yükselmiş, işsizlik oranı da 10,2'den 13,4'e çıkmıştır. Kentlerdeki işsizlik oranı yüzde 12,2 iken, yüzde 16,5'e yükselmiştir. Genç nüfusta işsizlik oranı ise 19,7'den yüzde 23,5'e çıkmıştır. Kent merkezlerinde bu oran yüzde 27,8'dir.

Kayıt dışı istihdam, son bir yılda yüzde 1,1 oranında 106 bin kişi artarak 10,1 milyon kişiyi aşmıştır. Kayıt dışı istihdam oranı da yüzde 45,3'ten yüzde 45,7'ye yükselmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminin mali durumu, son bir yılda daha da bozulmuştur. Sosyal Güvenlik Kurumu 2009 yılı açığında yüzde 19,5 oranında, Kuruma yapılan bütçe transferlerinde ise yüzde 53,6 oranında artış beklenmektedir.

2009 yıl sonu tahminlerine göre Sosyal Güvenlik Kurumunun giderlerinin 106,1 milyar lira, gelirlerinin ise 75,2 milyar lira olarak gerçekleşeceği ve böylelikle 30,9 milyar lira açık oluşacağı öngörülmektedir. Buna göre; Kurumun giderlerinde yüzde 13,9 oranında, gelirlerinde ise yüzde 11,8 oranında artış söz konusu olmakta ve SGK açığı yüzde 19,5 oranında artmaktadır.

2009 yılında prim gelirlerinin bir önceki yıla göre yüzde 4,2 oranında azalması dikkat çekmektedir. Prim gelirlerinin GSYH'ya oranı da yüzde 5,7'den, yüzde 5,5'e inmektedir. 2009 yılında uygulamaya giren sigorta primi devlet katkısı, SGK verilerinde de ayrı izlenmekte olup, sağlıklı analiz yapılabilmesi açısından diğer gelirler arasında gösterilmektedir. Dolayısıyla, diğer gelirlerde görülen yüksek artış da bu nedenledir.

Emekli aylıkları, sağlık ve diğer giderlerde ve bu giderlerin GSYH'ya oranlarında yüksek artışlar olurken, Kurumun ana gelir kaynağı olan prim gelirlerinde azalma olması, Kurum açığının da yüksek oranda artmasına neden olmuştur. SGK açığının GSYH'ya oranı 2008 yılında yüzde 2,7 iken, bu oran 2009 yılında yüzde 3,3 düzeyine yükselmektedir.

İlgili kanunlar uyarınca hazinece karşılanması öngörülen; faturalı ödemeler, ek ödemeler, sigorta primi işveren hissesinin 5 puanlık kısmı ve teşvik edilen yatırımlardaki istihdam için sigorta primi işveren hissesinin tamamına kadar olan kısmı ile ilgili kuruma aktarılan kaynaklar da merkezi yönetim bütçesinden yapılan transferler arasında gösterildiğinden, son teşvik düzenlemelerinin etkisiyle bütçe transferlerinde yüzde 53,6 oranında bir artış söz konusu olmuştur. Bütçe transferlerinin GSYH'ya oranı da 2008 yılında yüzde 3,7 iken, 2009 yılında yüzde 5,7 oranına yükselmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumunun toplam gelirlerinin, toplam giderlerini karşılama oranı giderek düşmektedir. Prim gelirleri emekli aylıklarını dahi karşılamaya yetmemektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumunun toplam gelirlerinin toplam giderlerini karşılama oranı, 2009 yılı 9 aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 71,6'dan, yüzde 71,1 oranına gerilemiştir.

2009 yılı 9 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre Sosyal Güvenlik Kurumunun gelirlerinin yüzde 13,4, giderlerinin yüzde 14,1 oranında artması sonucu 9 aylık dönemde oluşan açık yüzde 18,4 oranında artışla 22,9 milyar liraya ulaşmıştır. İlgili kanunlar uyarınca hazinece karşılanan ödemeler de merkezi yönetim bütçesinden yapılan transferler arasında gösterildiğinden

Mali Durum (Milyon TL)	2008	2009 (Yılsonu Tahmini)	Değişim (%)	GSYH'ya Oran (%)	
				2008	2009
Gelirler	67.257	75.173	11,8	7,0	7,9
Prim Gelirleri	54.546	52.278	-4,2	5,7	5,5
Diğer Gelirler	12.711	22.895	80,1	1,3	2,4
Giderler	93.159	106.129	13,9	9,8	11,2
Emekli Aylıkları	59.137	67.587	14,3	6,2	7,1
Sağlık Giderleri	25.346	28.937	14,2	2,7	3,1
Diğer Giderler	8.676	9.605	10,7	0,9	1,0
SGK Açığı	25.902	30.955	19,5	2,7	3,3
Bütçe Transferleri	35.016	53.792	53,6	3,7	5,7

Mali Durum (Milyon TL)	(Ocak-Eylül) Dönemi Gerçekleşmeleri		
	2008	2009	Değ.(%)
Gelirler	49.405	56.012	13,4
Prim Gelirleri	40.665	38.912	-4,3
Prim devlet katkısı	-	8.105	
Diğer Gelirler	8.740	8.995	2,9
Giderler	69.044	78.749	14,1
Emekli Aylıkları	43.628	50.112	14,9
Sağlık Giderleri	19.065	21.696	13,8
Diğer Giderler	6.351	6.941	8,3
SGK Açığı	19.369	22.937	18,4
Bütçe Transferleri	26.258	41.328	57,4

Kaynak: SGK Aylık İstatistik Bültenleri

den, bütçe transferlerinde yüzde 57,4 oranında bir artış söz konusu olmuştur.

Prim gelirlerinde yüzde 4,3 oranında azalma görülmektedir. 2009 yılında uygulamaya giren sigorta primi devlet katkısı, SGK verilerinde de ayrı izlenmekte olup, sağlıklı analiz yapılabilmesi açısından prim gelirleri arasında gösterilmemiştir.

Sosyal Güvenlik Kurumunun prim gelirleri, ödenen emekli aylıklarını dahi karşılamaya yetmemektedir. Ülkemizde, işsizliğin artması, kayıt dışı istihdamın yaygın bir seyir izlemesi, doğal olarak sosyal güvenlik kurumunun çok ciddi gelir kaybını beraberinde getirmiştir

Prim gelirlerinin, emekli aylıkları ve sağlık ödemeleri toplamını karşılama oranı; 2002 yılında yüzde 61 iken, 2008 yılında yüzde 64,6'ya, 2009 yılının 9 aylık döneminde yüzde 54,2'ye, 2009 yılı Eylül ayı itibariyle ise yüzde 50,9'a gerilemiştir.

Prim tahsilatında yaşanan sorunlar daha da artmış, yeniden yapılandırma ve taksitlendirme uygulamalarına rağmen prim alacaklarında yüksek artışlar meydana gelmiş, düzenli prim ödeme alışkanlığı tesis edilememiş, tam aksine sigortalılar sürekli af beklentisi içine sokulmuştur.

Prim tahsilatında yaşanan sorunlar, prim alacaklarının süresinde tahsil edilememesi sosyal güvenlik sisteminin bir başka önemli sorununu teşkil etmektedir. 4/a kapsamındaki (eski SSK) sigortalılarla ilgili olarak işverenlerden sigorta prim aslı ile gecikme cezası ve gecikme zammı alacakları 21 milyar liraya, 4/b kapsamındaki (eski Bağ-Kur) sigortalıların prim borçları ise 23,5 milyar liraya ulaşmış durumdadır.

Kurumun 2009 Eylül ayı itibariyle İşverenlerden alacakları, geçen yılın aynı dönemine göre 12,2 milyar liradan 21 milyar liraya yükselerek, yüzde 71,7 oranında artış göstermiştir. 13 milyar lirası prim aslı, 8 milyar lirası da gecikme cezası ve gecikme zammından oluşan 21 milyar liralık alacakların; 16,2 milyar lirası özel sektör işverenlerine, 4,6 milyar lirası belediyelere, 0,3 milyar lirası da diğer kamu kurumu ve KİT'lere ait bulunmaktadır.

4/b kapsamındaki sigortalılardan 23,5 milyar liralık alacakların; 18,8 milyar lirası esnaf ve diğer bağımsız çalışanlara, 4,7 milyar lirası da tarım sigortalılarına ait bulunmaktadır.

Prim alacaklarında sık sık yeniden yapılandırma ve taksitlendirme uygulamalarına gidilmesi, soruna bir çözüm getirmediği gibi sürekli bir af beklentisine girilmesine, düzenli prim ödeme alışkanlığının oluşturulamamasına, dolayısıyla tahsilatlarda aksamalara yol açmaktadır.

Sağlık harcamalarındaki yüksek artışları önleyemeyen AKP Hükümeti, tedavi ve muayene ücretlerinde katılım paylarına ilişkin yaptığı düzenlemelerle sağlık sistemini paralı hale getirmiştir. Başarısızlığın, beceriksizliğin faturası sigortalılar ile emekli, dul ve yetimlerine çıkarılmıştır.

Son yıllarda Sosyal Güvenlik Kurumu bütçesini en fazla ağırlaştıran unsurların biri de sağlık harcamalarıdır. 2002 yılında 7,6 milyar lira olan sağlık harcamaları, 2008 yılında 25,3 milyar TL'ne ulaşmıştır. 2008 yılında sağlık harcamaları 2007 yılına göre yüzde 26,8 oranında artış göstermiştir.

Son yıllarda sağlık harcamalarının yüksek oranlarda artmasında; etkin bir fatura ve reçete kontrol sisteminin

Sağlık Harcamaları (Milyon TL)	(Ocak-Eylül) Dönemi		
	2008	2009	Değişim (%)
Sağlık harcamaları	19.065	21.696	13,8
Tedavi	7.960	9.839	23,6
Devlet Hastaneleri	5.635	6.024	6,9
Üniversite Hastaneleri	974	1.899	95,0
Özel Hastaneler	3.973	3.485	-12,3
İlaç	10.582	11.409	7,8
Diğer	523	448	-14,3

Kaynak: SGK Aylık İstatistik Bültenleri

oluşturulmamış olması, Sağlık Bakanlığı personeline ödenen performans ücretinin tedaviye endeksli olması, gereksiz tetkik ve tahliller, usulsüzlük ve yolsuzluklar gibi konular en önemli etkenlerdir

2009 yılının ilk 8 aylık döneminde; sağlık kuruluşlarına ayda ortalama 21 milyon civarında müracaatın olduğu ve yine aylık 22 milyonun üzerinde reçete düzenlendiği dikkate alındığında etkin bir reçete ve fatura kontrol sisteminin olması gerektiği tartışılmazdır.

2009 yılının ilk 9 aylık döneminde 21,7 milyar liraya ulaşan sağlık harcamaları, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 13,8 oranında artmıştır. Kurumda sağlık harcamaları ödeme yapılıncaya kayıtlara alındığından, dönem kaymaları olmakta ve bu durum sağlıklı bir mukayese imkanını ortadan kaldırmaktadır.

Önemli boyutlara ulaşan hastane, ilaç ve tıbbi malzeme harcamaları konusunda alınacak her tedbir, yapılacak her tasarruf sisteme önemli kazançlar sağlayacaktır. Bu itibarla, gerçekçi bir ilaç fiyatlandırma sistemi kurulması, ilaç ve tıbbi malzemelerin üretim veya ithalatından hastada kullanım aşamasına kadar etkin bir kontrol mekanizması oluşturulması, sağlıklı bir reçete ve fatura kontrol sistemi kurulması önem arz etmektedir.

Ancak. AKP Hükümetleri yedi yılı aşkın süredir bu konuda kayda değer bir tedbir almamıştır. Sağlık harcamalarında tasarruf sağlamanın yolunu, muayene ve tedavi ücretlerinde katılım payı alınması ve katılım paylarının artırılmasında aramaktadır.

1 Ekim 2008'de yürürlüğe giren uygulamaya göre özel sağlık kuruluşlarında 10, üniversite hastanelerinde 6, eğitim araştırma hastanelerinde 4, devlet hastanelerinde ise 3 TL olan katılım payları konusunda, Danıştay'ın farklı oranlardaki katılım payının eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle yürütmenin durdurulması kararı üzerine, 2 Haziran 2009 tarihinde yapılan düzenleme ile katılım payları 2 TL'de eşitlenmiştir.

25.6.2009 tarih ve 5917 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile katılım paylarını artırma yetkisi alınmış ve yatarak tedavide dahi % 1 katılım payı alınması öngörülmüştür. Bu yetkiye dayanarak 01.10.2009 tarihinden geçerli olmak üzere, daha önce ücret alınmayan sağlık ocakları ve aile hekimliği muayenelerinde 2 lira, ikinci ve üçüncü basamak resmi sağlık kurumlarında 8 lira, özel hastanelerde ise 15 lira muayene katkı payı getirilmiştir.

Yine, 16.11.2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile 01.01.2010 tarihinden geçerli olarak, özel hastanelerin, sağlık hizmetleri bedelinin yüzde 70'ine kadar ilave ücret alabilmeleri kabul edilmiştir. Bu oran, 29.05.2008 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile yüzde 30 olarak belirlenmişti.

Böylelikle sağlık harcamalarındaki yüksek artışın önüne geçemeyen, başarısız ve beceriksiz bir yönetim sergileyen AKP Hükümeti, bunun faturasını sigortalılar ile emekli, dul ve yetimlerine çıkarmaktadır.

Sonuç

Toplam aktif sigortalı sayısı, son bir yılda yüzde 4 oranında azalmıştır. Kayıt dışı istihdam, son bir yılda yüzde 1,1 oranında artarak 10,1 milyon kişiyi aşmıştır. Kayıt dışı istihdam oranı yüzde 45,3'ten yüzde 45,7'ye yükselmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminin aktif/pasif oranı, son bir yılda yüzde 9,6 oranında azalarak 1,78 seviyesine inmiştir. Bu durumda 1,78 aktif sigortalının ödediği primle bir emeklinin aylığı ödenmekte olup, sistemin sürdürülebilirliği giderek imkansızlaşmaktadır.

Prim gelirleri, son bir yılda yüzde 4,3 oranında azalmıştır. 2009 yılı prim gelirlerinin GSYH'ya oranı yüzde 5,7'den, yüzde 5,5'e inmektedir.

Sağlık harcamaları 2009 yılının ilk 9 aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 13,8 oranında artmıştır.

Kurum açığı, 2009 yılı 9 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18,4 oranında artmıştır. Kuruma yapılan bütçe transferlerinin GSYH'ya oranı 2008 yılında yüzde 3,7 iken, 2009 yılında yüzde 5,7 oranına yükselmektedir.

AKP Hükümetleri, istihdamı artırarak ve kayıt dışı istihdamı azaltarak sigorta kapsamını genişletmek, prim tahsilatındaki sorunları gidermek, etkin bir denetim ve kontrol sistemi kurarak savurganlığı, israfı, usulsüzlükleri ve yolsuzlukları önlemek suretiyle Kurumun gelirlerini artırmak, harcamalarında tasarruf sağlamak, böylelikle aktif/pasif dengesini iyileştirmek ve SGK açıklarını azaltmak yerine,

Yaptığı düzenlemelerle; emeklilik yaşını 65'e yükseltmek, bağlanacak emekli aylıklarını düşürmek, bazı aylık ve ödemelerin şartlarını zorlaştırmak, kazanılmış bazı haklara el koymak, tedavi ve muayene ücretlerinde katılım paylarına ilişkin düzenlemelerle sağlık sistemini paralı hale getirmek, bir aldatmacayla işsizlik sigortası fonundaki kaynakları işverenlere aktarmak yolunu seçmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengeleri alarm vermektedir. Sistemin sorunları son bir yılda daha da ağırlaşmıştır. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği, kaygı verici boyutlara ulaşmıştır.

Sosyal Güvenlikte Tek Çatı, Beklenen Sonuçları Vermedi

■ **Tuğrul KUDATGOBİLİK** / TISK Yönetim Kurulu Başkanı

46

Sosyal güvenlik sistemini yeni baştan yapılandırılan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bu yana bir yılı aşkın süre geçmiştir.

16 Mayıs 2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında toplanmış, 2006 yılından 2008 Ekim ayına kadarki dönemde Kurum tek çatı altında farklı yasaları uygulamaya devam etmiş, 5510 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi ile birlikte hak ve yükümlülüklerde de norm ve standart birliği metin üzerinde sağlanmıştır.

Süreç içinde Anayasa Mahkemesinin 5510 sayılı Yasanın köşetaşı maddelerini iptali üzerine, iptal edilen maddeler ile birlikte Yasanın pek çok maddesi de yepyeni bir yaklaşımla 5754 sayılı Yasa ile değiştirilmiş, söz konusu Yasanın bazı maddelerinin iptali istemiyle yine Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararı yönünde bir karar vermesi halinde, sistemin geleceği daha da öngörülemez hale gelecektir.

Kurumların Tek Çatı Altında Toplanması Finansman Sorunlarını Çözmemiştir

Ekonomik krizin de etkisini göstermeye devam ettiği bu süreçte, Kurum'un finansman açığı hızla büyümüş-

tür. 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla açık, 23.789 milyon TL'na ulaşmıştır. Kurum gelirleri azalırken, giderleri de artmaya başlamıştır. Söz konusu giderler arasında emeklilik giderleri ilk sırada yer almakla birlikte, sağlık giderleri de büyük bir hızla artmıştır. Aynı dönem için sağlık harcamaları 21.657 milyon TL olmuştur. 2001 yılında 4.576 milyon TL olan sağlık harcamaları bugün neredeyse 6 katına ulaşmıştır.

Ekonomik krizin tüm dünyayı kasıp kavurduğu bir dönemde, Konfederasyonumuzun yıllardan bu yana savunduğu sigorta primi işveren hissesi teşviklerinin getirilmesi büyük memnuniyetle karşılanmıştır.

Teşviklerin bir kısmı İşsizlik Sigortası Fonundan sağlanan ve yeni istihdam yaratılmasını hedefleyen geçici ve sürekli, diğer bir kısmı ise Hazine tarafından karşılanan uzun vadeli sigorta primi işveren hissesi teşviki gibi sürekli olarak getirilmiştir.

Ancak, işveren prim hissesinde 5 puanlık indirim uygulamasıyla sağlanan olumlu etki, prim tavanını aşan ikramiye vb. ödemelerin sonraki aylarda prime tabi tutulması uygulamasının getirilmesiyle kısmen zarar görmüştür.

Yine de genel olarak değerlendirdiğimizde, yapılan teşvik düzenlemeleri ekonominin lehine olmuş, işlet-

melerin daha fazla istihdam kaybı yaşamalarının önüne geçmiştir. Prim yükünün azaltılması her şekilde uzun vadede prim tahsilatını artırıcı yönde etki yapacaktır. Özellikle işveren prim yükünün azaltılması sürecine devam edilmesi gereklidir.

Ancak söz konusu teşvikler beklenildiği gibi istihdamın artmasında etkili olmamış, prim gelirlerine de yansımamıştır. Bu teşviklerden beklenen fayda, küresel ekonomik kriz ve istihdam piyasasının temel sorunlarına yenik düşmüştür.

Yasaya Hakim Olan Temel Sorunlar

5510 Sayılı Kanunun bütününe bakıldığında, yer yer Türkçe bozuklukları olduğu, maddelerin ifadesinin açık olmadığı, zor anlaşıldığı, yoğun iç atıfların anlamayı zorlaştırdığı öncelikle söylenmesi gereken hususlar arasındadır. Yasada, Türkçe bozuklukları dışında, terim uyumsuzlukları bulunmakta, diğer yasalar ile çelişen düzenlemelere yer verilmektedir. Örneğin, İş Kanununda idari para cezalarına karşı itirazda sulh ceza mahkemeleri yetkili iken Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda ise idare mahkemeleri yetkili kılınmıştır.

Yasada dikkat çeken hususlardan biri de, ceza hukukunun temelini oluşturan “suçta ve cezada kanunilik” ilkesinin idari para cezaları konusunda uygulanmıyor oluşudur. Yasada cezalandırılacak fiiller ile bunlara verilecek cezalar açıkça belirlenmemektedir. İdari para cezasının miktarı, işyerinin büyüklüğüne ve işçi sayısına bağlanmakta, büyüklüğün ölçüsü olarak tutulan defterin türü esas alınmaktadır. Bunun yeterli bir ölçü olmayacağı açıktır. Ağır idari para cezaları ile işveren cezalandırılmak istenirken, işletme de ağır hasara uğratılmakta, hatta sorun işletmenin kapanmasına kadar gitmektedir. Sonuçta çalışanlar da büyük zarar görmektedir.

5510 sayılı Yasa ile çalışanların tüm kişisel bilgilerinin Kurumla paylaşılmasını öngören bir düzenleme de kabul edilmiştir. Kayıtdışı ile mücadele amacı ile getirildiği belirtilen düzenleme Kurumun bilgi ve belge isteme yetkisini anormal düzeyde ve amacı aşan bir şekilde artırmıştır. Bu düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğu görülmektedir.

Yine Kurum; 5510 sayılı Yasanın Ekim 2008’de bütünüyle yürürlüğe girmesinin ardından, bu yepyeni mevzuatın uygulamasını gösteren ikincil mevzuatı da yayımlamaya başlamıştır. Bu konuda geç kalınması

üye işletmelerimizi büyük sıkıntıya sokmuş, pek çok sorun Konfederasyonumuzun çabaları ile son anda çözüme kavuşturulabilmiştir. Üstelik, ikincil mevzuat ısrarla Yasadan farklı ve işverenlere yeni yükümlülükler getirecek yönde düzenlemeleri içerir yönde hazırlanmıştır.

İkincil mevzuat bir hususu daha gözler önüne sermiştir. Yasa tüm çalışanların hak ve yükümlülüklerini bir çatıda birleştirmiş görünse de, işçi, bağımsız çalışan ve memurları için hazırlanan ve farklı başlıklar altında toplanan ikincil mevzuat, birleşmenin pek de ilk başta amaçlanan yönünde olmadığını göstermiştir.

5510 Sayılı Yasa İle Birlikte İşveren Yükümlülükleri Azalmamış, Aksine Gittikçe Artan Sorunlarla Karşı Karşıya Kalınmıştır

5510 sayılı Yasa çalışanların hak ve yükümlülükleri yönünden birliktelik sağlayamadığı gibi, işverenler bakımından da yeni yükümlülükleri beraberinde getirmiştir.

Söz konusu sorunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

Yıllık izindeki işçilerden iş kazası ve meslek hastalıkları primi kesilmesi hukuka aykırıdır.

Bilindiği üzere 4857 sayılı İş Kanunu’nun 61. maddesinde yıllık ücretli izin süresi için iş kazası ve meslek hastalığı primi ödenmeyeceği hükme bağlanmıştır. Ancak Sosyal Güvenlik Kurumu 1.10.2008 tarihinden itibaren söz konusu hükme rağmen yıllık izin ücretinden kısa vadeli sigorta priminin kesilmesi yönündeki uygulamayı sürdürmektedir. Bu konuda Konfederasyonumuz tarafından Kuruma yapılan müracaatlar olumlu sonuçlanmamıştır.

5510 sayılı Kanunun 13. maddesinde düzenlenmiş olan iş kazası tanımına bakıldığında, iş kazasının esas itibarıyla sigortalının işyerinde yahut işverence görevlendirildiği durumlarda meydana gelen olaylar olarak tanımlandığı görülmektedir. İşçinin/sigortalının yıllık izin süresi içinde “tanımlandığı şekilde kazaya uğraması” ise söz konusu değildir. Kurum, risk taşımadığı bir dönem için prim tahsil etmektedir.

Prim düzenlemelerinde işgücü maliyetini ilave olarak artıran hükümler bulunmaktadır.

5510 sayılı Yasanın 80. maddesi elde edilen tüm kazançları prime tabi tutma yönünde, Yargı kararlarını da dikkate almayan bir anlayışla düzenlenmiş, prime esas

kazanç kapsamını genişletmiştir. Prime esas kazanç kapsamına işveren tarafından ödenen bireysel emeklilik katkı payı ve özel sağlık sigortası primi eklenmiş, bunun yanında ücret dışı ödemelerin bir süre daha prime esas kazançta tabi tutulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır.

Özellikle, ücret dışındaki ödemelerin, öncelikle ödendiği ayın kazancına dahil edilip, üst sınırın aşan kısmının da, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere, üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilave edilmesine ilişkin hüküm uygulamada önemli sorunlara neden olmaktadır. Söz konusu uygulama, işverenlerin prim yükümlülüklerini artırdığı gibi, sigortalıların ücretlerinin düşmesine de neden olmaktadır. Zira daha önce prime esas kazanç sayılmayan, dolayısıyla prim kesilmeyen bir ödemedan sigortalının prim payı da kesilmektedir.

Bu uygulama, toplu iş sözleşmesi yapan işçi ve işverenleri de adeta cezalandırmaktadır.

Kısmi süreli çalışanlardan, çalışmadıkları süre için genel sağlık sigortası primi kesilmektedir.

5510 sayılı Kanun'la kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanlara, ay içinde çalışmadıkları günlere ilişkin genel sağlık sigortası primini ödeme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu düzenleme esnek istihdam biçimlerini ve özellikle kısmi süreli çalışmayı neredeyse işlevsiz hale getirmektedir. Ülkemizde işsizlik oranının yüksekliği ve kadın ve genç nüfusun çalışma hayatına kazandırılması gibi sosyal zorunluluklar göz önünde bulundurulduğunda, Kanun'da yer alan düzenlemenin esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaştırılması amacıyla çeliştiği açıktır.

Sağlık hizmetinden yararlanma koşulları yanlış uygulanmaktadır.

5510 sayılı Yasanın Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Şartları başlıklı 67. maddesinin birinci fıkrasının a bendinde 4/a kapsamında olanların ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için sağlık hizmeti sunucusuna başvurulduğu tarihten önceki son bir yıl içinde adlarına 30 gün genel sağlık sigortası primi ödenmiş olması yeterli bulunmaktadır.

Ancak uygulamada bazı SGK yetkililerince verilen sözlü bilgilerde "4/a kapsamındaki bir çalışan adına son bir yılda 30 günün çok üzerinde GSS primi yatırıl-

mış olsa dahi örneğin son bir ayda ücretsiz izinli veya sair sebeplerle sigorta priminin eksik yatırılması durumunda, söz konusu çalışanın veya bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık imkanından yararlanması için eksik günlerin GSS priminin yatırılması gerektiği" ifade edilmektedir. Bu konuda ileride yaşanabilecek sıkıntılara engel olmak için bir netlik sağlanabilir.

Stajyer öğrencilerin sigorta primlerinden işyerleri sorumlu değildir.

Bilindiği üzere 5510 sayılı Kanunla birlikte yüksek öğrenimleri sırasında zorunlu staja tabi tutulan öğrenciler hakkında iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hükümleri uygulanacaktır. 5510 sayılı Kanun'un 87. maddesinin (e) fıkrasına göre, bu primi ödemekle yükümlü olan öğrencilerin öğrenim gördükleri yüksek öğretim kurumlarıdır. Bununla birlikte çeşitli işyerlerinden tarafımıza yapılan başvurularda, yüksek öğretim kurumlarının stajyer öğrencilere, Kanun'da yer alan bildirim ve prim ödeme yükümlülüklerinin işverenlerce yerine getirileceğini ifade ettikleri bildirilmiştir. Uygulamada aksaklıklara yol açan bu husus ile ilgili olarak, yüksek öğretim kurumlarının bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Kurumca yapılan borç sorgulamalarında sorunlar yaşanmaktadır.

Kurum borçlarının sorgulanması konusunda sorunlar bitmemiştir. Yapılan ödemelerin Kurum kayıtlarına geç veya yanlış girilmesi nedeniyle sorunlar devam etmektedir. Özellikle inşaat sektörü işverenlerin pek çok işlemi tamamlayabilmek için ihtiyaç duydukları bu belgenin temininde yaşanan sorunların çözümü büyük önem taşımaktadır.

Büyük Mükellefler Sosyal Güvenlik Merkezleri kurulması gerekmektedir.

Büyük firmalar için vergi dairelerinde olduğu gibi SGK Merkezlerinde de (Büyük Mükellefler) özel birimler oluşturulmalı, var olanların sayıları artırılmalıdır.

Asgari işçilik konusunda yerinde tespit işlemleri için ünitelerin bilgilendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu Asgari İşçilik Tespit Komisyonunun Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in "Yerinde Tespit" başlıklı 15. maddesi yerinde tespit işlemlerini düzenlemektedir.

Anılan madde uyarınca devam etmekte olan işlerle ilgili olarak asgari işçilik oranı konusunda Komisyon kararı ile inceleme yapılabileceği düzenlenmiştir.

Ancak uygulamada ünitelerin bu konudaki yetersiz bilgileri nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır. Devam eden işlerle ilgili durumun yerinde görülebilmesini teminen konu hakkında ünitelerin bilgilendirilerek, işverenin bu yönde bir talebinin olması halinde Komisyonun işyerine daveti için gerekli yazışmaların yapılması ve işçilik incelemesinin işyeri ziyareti sonrasında yapılması gerekmektedir.

İş kazası tanımında yapılan değişiklik isabetli olmamıştır.

İşverenlere bir başka yük getiren düzenleme iş kazasının tanımının yer aldığı 13. maddede karşımıza çıkmaktadır. Maddeye göre sigortalının işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan olay iş kazası sayılmaktadır. Oysa Sosyal Sigortalar Kanunu'nda daha isabetli bir yaklaşımla, meydana gelen kaza olayı, sigortalıların işverenin sağladığı bir taşıtla toplu halde taşınması halinde gerçekleşmesi durumunda iş kazası olarak kabul edilmektedir. İşverenin sorumluluklarını artıracak bu düzenlemenin işveren maliyetlerini önemli ölçüde artıracığı ortadadır.

İnşaat sektörü açısından önemli sorunlar yaşanmaktadır.

İnşaat sektörü bakımından özellikle yurt dışında çalıştırılacak işçiler bakımından sorunlar yaşanmakta ve Yasanın uygulanmasına ilişkin belirsizlikler sürmektedir.

Yurtdışına gönderilecek işçilerin işlemlerinin aynı gün tamamlanması mümkün olmadığından, işe giriş bildirgelerinin, yurtdışı işler için daha uzun ve makul bir sürede yapılabilmesine imkân tanınmalıdır.

Yurtdışına çalışmak için gidecek emekliler açısından farklı bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Topluluk sigortasından genel sağlık sigortasına geçen işçilerin primleri yatırılmış olmasına rağmen, işçilere hak sahibi olmadıkları yönünde Kurumca bilgi verilmekte ve işçi ve işverenlerimiz karşı karşıya getirilmektedir.

5510 sayılı Kanunun 5/g maddesinde yer alan düzenleme gereği sosyal güvenlik anlaşması olmayan ülkelerde çalışmaya giden işçilerimiz için kısa vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası primi işverenlerince ödenecek, uzun vadeli sigorta kolları isteğe bağlı sigorta kapsamında çalışanlarca ödenecektir. Görünür-

de işveren lehine bir düzenleme olsa da, uygulamada tüm primler işveren tarafından ödenmektedir. İş yapılan ülkede yapılmak zorunda olan sigortanın prim yükü de eklendiğinde altından kalkılamaz bir maliyet ortaya çıkmaktadır.

Yurt dışı istihdam ile ilgili bütüncül bir genelgeye ihtiyaç bulunmaktadır. Yurt dışında istihdam edilecek işçilerle ilgili düzenlemeler çok sayıda yönetmelik ve genelge içinde ayrı ayrı düzenlenmiş durumdadır. Yurtdışı istihdamla ilgili bütün soruların cevaplarını içerecek tek bir "Yurt Dışı İstihdam Genelgesi" yayımlanması isabetli olacaktır.

Yurt içi ve dışı müteahhitlik hizmetlerinde istihdamı teşvik edici önlemler getirilmelidir. Kamuoyunda İstihdam Paketi olarak bilinen 5763 sayılı "İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"la ülkemizde istihdamın teşviki amacıyla son derece önemli bir adım atılmıştır. Ancak yurtdışında çalışanlar ve ihaleli işler kapsamındaki yapım işleri bu Kanunla getirilen bazı teşviklerden mahrum bırakılmıştır.

Bu kapsamda, yurtdışında çalışacak Türk işçilerinin sosyal güvenlik primlerinin işçi ve işveren hisselerinin tamamı (isteğe bağlı sigortalar ile sağlık sigortaları dahil) beş yıl süre ile Hazine'ce karşılanması sağlanmalıdır. Ayrıca 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nda değişiklik yapılarak, yurtdışında çalışmakta iken, şantiyelerinin kapanması nedeniyle işsiz kalan kişilerin, kısa çalışma ödeneğinden yahut işsizlik sigortası fon kaynaklarından yararlanmalarına imkân sağlanmalıdır.

Sonuç

Sosyal Güvenlik Kurumu; sosyal güvenlik alanında tek çatının gerçekleştirildiği bir reform projesi olarak planlanmış, sosyal güvenlik reformundan en büyük beklentinin, sigortalı sayısında artış sağlanması olduğu belirtilmişse de esas ulaşılmak istenen hedef kamu açıklarının kapatılmaya çalışılması olmuştur. Ancak görülmüştür ki, sosyal güvenlik açıklarının kapatılması için yeni yükümlülükler getirmek sorunları çözmemiş, geniş kayıtdışı kesimin kayıtlı kesime dahil edilmesi mümkün olmamıştır.

Yapılması gereken, en kısa sürede bir çalışma takvimi belirleyerek Yasada gerekli değişiklikleri yapmak üzere sosyal ortakların bir araya gelmesini sağlamak olmalıdır. Sosyal güvenlik reformu devam etmelidir.

Esnaf ve Sanatkârlar 5510 Sayılı Yasayla Olumlu Haklar Elde Etti

■ Bendeve PALANDÖKEN / TESK Genel Başkanı

Hepimizin bildiği gibi sosyal güvenlik, mutlu bir gelecek yaratma amacını taşır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22. maddesinde "Herkes toplumun üyesi olarak sosyal güvenlik hakkına sahiptir" ilkesi yer almaktadır. Bu ilkeye paralel olarak, Anayasamızın 60. maddesinde de, sosyal güvenlik herkes için bir hak olarak tanımlanmış ve sosyal güvenliği sağlayacak teşkilatın kurulması, devlete görev olarak verilmiştir.

Sosyal güvenliğin de içinde bulunduğu sosyal hakların devletçe tanınmış olması kuşkusuz yeterli değildir. Bu hakların gerçekleşmesi için devletçe sosyal güvenlik alanında oluşturulacak kural ve kurumların, Anayasa'nın sözüne ve özüne, bu bağlamda sosyal hukuk devleti ilkesine uygun olması zorunludur.

Ülkemizde modern anlamda sosyal güvenlik sistemi, başlangıcından itibaren sürekli gelişme göstermiştir. 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumu ile başlayan süreç sonucunda 1965 yılında işçilerin, 1949 yılında kamu kesiminde çalışanların ve nihayet 1972 tarihinde esnaf ve sanatkarlarımızın sosyal güvenlikleri sağlanmıştır.

Bu üç kurumun çatısı altında toplanan sigortalılar uzun yıllar boyunca emeklilik yaşı, ödenen primler, borçlanma tutarları, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi konularda norm ve standartlar yönünden büyük farklılıklarla karşılaşmışlardır. Son olarak 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası kanunu ile norm ve standart birliği sağlanmak istenmişse de maalesef yükümlülükler ve haklar yönünden bunun tam olarak gerçekleştirilebildiği söylenemez.

Ancak, hemen belirtmek isteriz ki esnaf ve sanatkarlarımız; yapılan son sosyal güvenlik reformundan genel anlamda olumlu gelişmeler sağlamış ve sosyal haklar elde etmişlerdir.

Bunlara kısaca değinecek olursak;

Esnaf ve sanatkarlarımızın kazançları ile orantılı olmayan, prim ve emekli aylığı almalarına neden olan basamak sistemi kaldırılarak, prime esas kazancın alt ve üst

sınırı arasında olmak kaydıyla beyan usulüne göre prim ödenmesi öngörülmüş ve prim oranı yüzde 40'dan yüzde 32'ye indirilmiştir.

Esnafımıza geçici iş göremezlik ödeneği, doğum yapan sigortalı kadın ile sigortalı erkeğin sigortasız eşine emzirme ödeneği alma imkanı getirilmiş, esnaf ve sanatkarlarımızın sürekli iş göremez duruma düşmesi halinde sigortalının kendisine, ölümü halinde ise hak sahiplerine gelir bağlanması sağlanmıştır.

Vefat eden esnaf ve sanatkarlarımızın ailelerine de cenaze ödeneği verilmeye başlanmıştır.

Daha önce esnaf ve sanatkarlarımızın evlenen kız çocuklarına evlenme yardımı yapılmazken, evlenme ödeneği verilmesi imkanı getirilmiştir.

Bağ-Kur'lu sigortalıların kendilerinin ve yakınlarının sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için gerekli olan 240 gün prim ödeme gün sayısı, 30 güne indirilmiştir.

İşini bıraktığı dönemde sigortalılığını isteğe bağlı olarak devam ettirmek isteyen sigortalılar, sağlık hizmetlerinden yararlanamazken, bundan böyle sağlık primini ödemek şartıyla, bunların da sağlık sigortasından yararlanmaları temin edilmiştir.

Yine daha önce esnafımızın sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için hiç prim borçlarının bulunmaması gerekirken, bu süre 30 güne düşürülmüştür.

Bugüne kadar yalnızca SSK ve Emekli Sandığı mensuplarının, tedavileri nedeniyle il dışına sevk edilmesi halinde yol ve refakatçi giderleri Sosyal Güvenlik Kurumu'nca karşılanmaktayken, bundan sonra esnaf ve sanatkarlarımızın da yol ve refakatçi giderlerinin Kurumca karşılanması imkanı getirilmiştir.

İhtiyaç duyulan ortez, protez ve tıbbi malzeme bedellerinin esnafımıza da ödenmesi imkanı sağlanmıştır.

5510 sayılı Yasanın, kesimimizi memnun eden bütün bu olumlu düzenlemelerinin yanı sıra, ülkemizde art arda yaşanan ekonomik krizlerden en çok etkilenen kesimlerden biri olan esnaf ve sanatkarlarımızın sosyal

güvenlik konusundaki beklentilerinin birçoğunun da maalesef gerçekleşmemiş olduğunu belirtmek isteriz.

Bunlardan başlıcaları;

Esnaf ve sanatkarlarımız; Sosyal Güvenlik Kurumunun oluşumuna kadar, Bağ-Kur'un Yönetim kurulunda, başlangıçta üç, daha sonra iki, 2003 tarihinden itibaren ise bir üye ile temsil edilmekteydi.

Ancak, kesimimize 5502 sayılı Kanun ile oluşturulan Sosyal Güvenlik Kurumunun yönetiminde maalesef yer verilmedi.

Bilindiği üzere, Sosyal Güvenlik Kurumu yönetim kurulunda işçi, işveren, kamu görevlileri ve emekliler ayrı ayrı temsil edilmektedir. Ancak, tarımda çalışanlar ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar aynı statüde değerlendirilmiş ve çiftçiler ile esnaflar adına yalnızca bir yönetim kurulu üyesi seçilmesi öngörülmüştür.

Bu düzenlemeler sonucunda; Kurumda en çok aktif sigortalı bulunan esnaf ve sanatkarlarımız ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan diğer meslek mensuplarının Kurum yönetim kurulunda temsili imkanı kalmamıştır. Bu durum, Kanun önünde eşitlik kuralı ile kazanılmış hakların korunması ilkesine uygun düşmemektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun esnaf ve sanatkar kesimini mağdur eden en önemli düzenlemesi; bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli olduktan sonra esnaf ve sanatkar olarak çalışmaya devam edenlerin aldıkları emekli aylıklarından kesilen sosyal güvenlik destek primleridir. 2008 yılında yüzde 12 olarak uygulanmaya başlayan bu oran, 2015 yılında yüzde 15'e yükselecektir.

Burada Temmuz-Aralık 2009 tarihi itibarıyla en düşük Bağ-Kur aylığının 317,2.-TL en yüksek aylığın ise 882,6.-TL olduğunu önemli bir not olarak vurgulamak gerekir.

Esnaf-sanatkar ve küçük işletmeler sosyal dengelerin ve sistemin güvencesi olarak, demokrasinin, serbest piyasa ekonomisinin ve hür teşebbüsün vazgeçilemeyecek unsurlarıdır ve ulusal kalkınmamızın gerçekleştirilmesi, ekonomik gelişmelerin arzu edilen seviyede sağlanabilmesi açısından esnaf-sanatkar ve küçük işletmelerin geliştirilmesi ve desteklenmesi anahtar çözümlerden biridir.

Bilindiği üzere Anayasamızın 173. maddesi, devleti esnaf ve sanatkarı destekleyici önlemleri almakla zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde sık sık yaşanan ekonomik krizler nedeniyle zaten güçlükte ayakta durmaya çalışan

esnaf ve sanatkarlarımızın, emeklilik dönemlerinde de çalışmaya devam etmelerinin nedeni daha fazla kazanma arzusu değil, yaşamlarını sürdürmeleri imkansız olan düşük yaşlılık aylıklarıdır. Sosyal güvenlik destek primi oranlarındaki bu artışlar, tüm emekli sigortalıların çalışma hayatı dışına itilmeleri sonucunu doğurmakta, ya da kayıt dışılığı tetiklemektedir.

Emekli aylıklarından kesinti yapılmasını öngören bu düzenleme ile emeklilerin çalışmalarının önlenmesi, bunun yerine genç nesillerin istihdam edilmesi ile işçi ve memurlar örnek gösterilerek uygulamada norm ve standart birliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Ancak bilindiği üzere işçi ve memurların sosyal güvenlik destek primi kesintisi işverenleri tarafından ödenmekte, esnaf ve sanatkarlarımız ise yanlarında çalışan işçilerinin aylık primlerinin yanı sıra kendi kesintilerini de bizzat ödemek suretiyle ağır bir yük altında bulunmaktadır.

Her esnaf ve sanatkarımızın yanında aynı zamanda en az üç işçi çalıştığı göz önüne alındığında, bu sosyal kesimin istihdama katkısının önemi ortadadır. Emekli çalışan esnaf ve sanatkarlarımız, söz konusu SGDP kesintisini ödememek için işyerlerini kapatmak zorunda kalmaktadırlar. Bu da istihdam açısından önemli sorunlara yol açmaktadır.

Aynı hizmet süresi ve aynı basamaktan emekli olmalarına rağmen prim ödeme dönemi ve aylık bağlanması için talepte bulunulan dönemdeki aylık bağlama oranlarının farklılıkları nedeniyle, eski adıyla Bağ-Kur emeklilerinin maaşlarında önemli dengesizlikler söz konusudur. Bu durum emeklilerimizin Kuruma güven duymamasına yol açmaktadır.

Esnaf ve sanatkarlara, işçi ve memurlardan farklı olarak, 30 günden fazla prim borçları olduğu dönemlerde, kendilerine ve bakmakla yükümlü oldukları eş, çocuk ve ana babalarına sağlık hizmeti verilmemektedir. Bunun sonucunda, sigortalıların kendi yaşamı ile birlikte bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerinin yaşamı da risk altına girmektedir. Prim borcunun tahsil edilmesi, sosyal güvenlik kurumlarının görevi olduğuna göre, sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, prim borcu ile ilişkilendirilmemelidir.

Eski adıyla Bağ-Kur yeni adıyla 4/b sigortalılarının Kuruma borçlu olanlarının sayısı incelendiğinde; 2009 Eylül ayı itibarıyla toplam 2.080.589 sigortalıdan yalnızca 763.277'nin Kuruma prim borcu yoktur. Bu da geriye kalan 1.317.312 sigortalının sağlık hizmetinden yararlanmadığı anlamına gelmektedir.

Oysa bu sigortalılar, geçmişe dönük borçlarını gecikme faizi ile birlikte ödediklerinde zaman, bu ödemenin içinde sağlık primleri de yer almaktadır.

Geçmişte zaman zaman düzenlemeler yapılarak, sigortalıların vergi mükellefiyeti bulunan dönemlerinin borçlanması ve bu sürelerin sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesi imkanı getirilmiştir. Bu uygulamalar sonucunda sigortalılara küçümsenemez hak ve menfaatler sağlandığı gibi, Kurum gelirlerinde de önemli artışlar meydana gelmiştir.

Son olarak, 5510 sayılı Kanunun ile yalnızca 4 Ekim

2000-1 Ekim 2008 tarihleri arasında geçen vergi mükellefiyet sürelerinin borçlanılmasına ve bu sürelerin sigortalılık süresi olarak değerlendirilmesine imkan tanınmıştır. Ekonomik imkansızlıklar ve yaşanan krizler nedeniyle bugüne kadar çıkarılan borçlanma aforizmanlarından yararlanamayan veya borçlarını yeniden yapılandırmakla birlikte taksitlerini düzenli olarak ödeyemedikleri için yapılandırma kapsamından çıkmak zorunda kalan esnaf ve sanatkarlarımız bulunduğundan, herhangi bir süre kısıtlaması yapılmadan geçmişe dönük sürelerin tamamının borçlanması, kesimimizi önemli ölçüde rahatlatmaktadır.

Sosyal Devlet Aktüeryal Denge Kaygısı Taşınamalı

■ **Bircan AKYILDIZ** / Kamu-Sen Genel Başkanı

52

Çoğunluk maddeleri 1 Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası kanunu bir yılını geride bırakmıştır. Bu süre içinde yaşanan gelişmeler, kanunun yasalaşması sürecinde itiraz ettiğimiz konuların ne denli yerinde olduğunu, endişelerimizde ne denli haklı olduğumuzu ortaya koymuştur.

Olumsuzlukların başında, sosyal güvenlik sistemini organize eden Sosyal Güvenlik Kurumu'nda yaşanan aksaklıklar gelmektedir. Kurum, kurulduğundan bugüne kadar geçen 3,5 yıllık süre içinde beş defa başkan değiştirmiştir. Kurumda, genel müdürlük, daire başkanlıkları gibi birçok görev halen vekaleten yürütülmektedir.

Yaptığımız araştırmaya göre kurum çalışanlarının yüzde 81'i, yönetimin adil davranmadığına, yüzde 69'u ise siyasi kadrolaşma yapıldığına inanmaktadır. SGK'nın her kademesinde sendikal ayrımcılık yapılmaktadır. Veri Hazırlama Kontrol İşletmenliği kadrolarının tahsisinde, sendikal ayrımcılık yapılmıştır. İcra memurluğu atamalarında sendikal ayrımcılık yapılmıştır. Fiilen açılan ve açılması planlanan, yaklaşık dört yüz merkez müdürlüğü için, merkez müdürü görevlendirmelerinde de sendikal ayrımcılık yapılmıştır. Yönetim Kurulu Üyesi bir zat, İl Müdürlüklerine, Başkanlık bürokratlarına bu yönde talimatlar yağdırarak kurumun huzurunu ve dengesini bozmuştur.

Tüm bu olumsuzlukların ortadan kaldırılmasına yönelik, Türkiye Kamu-Sen olarak yaptığımız yazılı ve söz-

lü müdahalelerimiz sonrası yapılan inceleme ve soruşturmalar her nedense sonuçlandırılmamıştır.

Üç yıl gibi kısa bir zaman diliminde yeni bir Sosyal Güvenlik Kurumu kültürünün oluşması veya oluşturulmasının zorluğunu kabul ediyoruz. Ancak gerek kurum kültürünün yerleşmesini sabote edenler gerekse kurum çalışanları arasında çalışma barışının bozulmasına yönelik tutum ve davranış içinde bulunanlar ile bu hususta ihmali görülenlere her türlü yaptırımın uygulanması zorunluluk haline gelmiştir.

Sosyal güvenlik sistemini düzenleyecek ve denetleyecek olan kurumda yaşanan ayrımcılık, adam kayırma, kadrolaşma gibi olumsuzlukların yanında, üzerinde önemle durulması gereken konu, 5510 sayılı kanunla birlikte sağlık ve sosyal güvenlik alanında yapılan ve sosyal devlet ilkesini yok eden uygulamalardır. 5510 sayılı Kanunun hazırlanması aşamasında en fazla itiraz ettiğimiz konuların başında, katılım payı uygulaması gelmekteydi. Katılım payları miktarının gelecekte yükseltileceği endişesi taşıırmaktaydık.

Kanunun uygulanmaya başlamasının üzerinden henüz 1 yıl geçmişken, katılım paylarının devlet ve üniversite hastanelerinde 8, özel hastanelerde 15 TL'ye yükseltilmiş olması; endişelerimizde ne denli haklı olduğumuzu ortaya koymuştur. Bu uygulama sosyal devlet ilkesini zedelemektedir.

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 15. maddesi, kamu görevlilerine uygulanacak Emekli Sandığı kesintilerini düzenlemektedir. Mevcut uygulamada, kamu görevlilerinin emekli keseneğine tabi matrahları üzerinden yüzde 16 oranında kesinti yapılmaktadır. Şu anda ek ödeme, görev tazminatı, makam tazminatı, özel hizmet tazminatı, denge tazminatı, prim, ikramiye gibi birçok ödeme, memur maaşları üzerinden yapılan Emekli Sandığı kesintilerine tabi değildir. 5510 sayılı kanun yürürlüğe girdikten sonra memur olanlardan, kanunun 80. maddesi gereğince,

- a) hak edilen ücretlerin,
- b) prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin,
- c) işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların ve
- d) idare ve yargı mercilerince verilen karar gereği ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikte olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan tüm ödemelerin brüt toplamı üzerinden yüzde 14 (yüzde 9 yaşlılık, yüzde 5 sağlık sigortası olmak üzere) oranında kesinti yapılmaktadır.

Bu durumda 5510 sayılı kanun yürürlüğe girdikten sonra kamuda çalışmaya başlayanların emekli kesintileri, daha önce göreve başlayan memurlara oranla daha yüksek olmaktadır. Ortaya çıkan fark, memurların ele geçen net ücretlerine de yansımaktadır. Aynı kurumda çalışan, aynı unvana sahip ve aynı işi yapan memurlar arasında işe başlama tarihine göre maaş farklılıkları oluşmuştur. Eski memurların maaşı, yeni memurlara oranla daha yüksektir. Bunun yanında bu memurlar emekli olduklarında da farklı oranlarda emekli aylığına hak kazanacaklardır. Böyle bir uygulama kamuda eşit işe eşit ücret ilkesini temelden sarsmakta ve ikili bir yapı oluşturmaktadır.

Öyle ki, 30 Eylül 2008'de ilk defa işe giren bir memur ile 1 Ekim 2008 tarihinde ilk defa işe başlayan bir memur arasında hem mevzuat açısından hem de maaşlar açısından farklılıklar oluşmuştur. Eski memurların emekli kesenekleri aldıkları ücretin tamamı üzerinden yapılmadığı için emekli maaşları ile mevcut maaşları arasında büyük bir fark ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle özellikle döner sermaye, ek ödeme gibi maaşa eklenen ödemelerden eski, yeni memur ayrımı yapılmaksızın sosyal güvenlik primi kesilmeli ve bu sorun çözülmelidir.

Kamu görevlilerimiz adına bir başka adaletsizlik de emzirme ödeneğinde yaşanmaktadır. Emzirme ödeneğinden kimlerin faydalanacağı ve faydalanma şartları 5510 sayılı kanunun 15. ve 16. maddeleri ile düzenlenmiştir. Kanuna göre;

- a) Hizmet akdi ile çalışan işçiler,
- b) Muhtarlar,
- c) Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar,
- d) Serbest meslek erbabı olanlar,
- e) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları,
- f) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları,
- g) Diğer şirketlerin tüm ortakları ve
- h) Tarımsal faaliyette bulunan sigortalı kadınlara veya sigortalı olan erkeklerin eşlerine, her çocuk için, çocuğun yaşaması şartıyla emzirme ödeneği verilmektedir.

Dolayısı ile yeni kanuna göre anonim şirket sahipleri veya eşleri bile emzirme ödeneğinden faydalanırken kamu görevlileri, emzirme ödeneğinin kapsamı dışında tutulmaktadır. Bilindiği gibi yeni düzenlemeler, kamuoyuna tanıtılırken hak ve yükümlülüklerin eşitlenmesi ilkesine dayandırıldığı belirtilmekteydi. Bu maddede asıl niyetin, çalışanların haklarını mümkün olduğu kadar kısıtlamak olduğu ortaya çıkmıştır.

Tüm yükümlülükleri aynı olan, aynı ödemeleri yapan bir işçi kardeşimiz çocuk sahibi olduğunda emzirme ödeneğinden faydalanabilecekken, aynı kanuna göre çalışan ve eşit miktarda prim ödeyen memurlarımız çocuk sahibi olduğunda emzirme ödeneğinden faydalanamayacaktır. Böyle bir uygulamanın adil olduğunu ve bu kanun eşit bir yapı oluşturduğunu söylemek mümkün değildir.

Kanunla ilgili bir başka adaletsizlik ve endişe verici gelişme de katılım payı uygulamasında yaşanmaktadır. 5510 Sayılı Kanunun 68. maddesinin (b) bendi gereği katılım payı alınacak haller belirlenmiş ve bir hastadan alınabilecek katılım payı tutarının brüt asgari ücretin yüzde 75'ini geçemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Ancak ikincil mevzuatta, alınacak katılım payı tutarının belirlenmesinde her malzemenin ayrı ayrı değerlendirileceği belirtilince, vatandaşlarımızı mağdur edecek bir uygulama ortaya çıkmıştır.

Buna göre yıl içinde birden fazla orteç, protez iyileştirme araç ve gereçleri kullanmak zorunda kalacak bir vatandaşımız, alacağı her bir tıbbi malzeme için brüt asgari ücretin yüzde 75'i kadar katılım payı ödemek zorunda kalmaktadır.

Tıbbi malzeme kullanımındaki katılım payının üst sınırının brüt asgari ücretin yüzde 75 i olarak belirlenmesi ve "her bir malzeme ayrı ayrı değerlendirilecek" ifadesi tam bir kötü niyet göstergesidir. Bu durumda vatandaş her bir malzeme için 520 TL'ye varan tutarlarda katılım payı ödemek durumunda kalmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği ile bazı malzemelerin kullanım sürelerini de uzatmıştır. Örneğin gözlük camı ve gözlük çerçevesi için iki yıl olan yenileme süresi üç yıla çıkarılmıştır. Yani sadece üç yılda bir gözlük camı ve gözlük çerçevesini alırken Kurum destek verecektir. Daha erken yapılması gereken yenilemelerde ise kurum destek vermeyecektir. Ayrıca lens bedelleri geri ödeme kapsamından çıkarılmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği ile bazı cihazların alımında yaptığı desteği de azaltmıştır. Örneğin işitme cihazlarında, programlanabilir işitme cihazlarına yaptığı ödemelere son verirken, analog ve dijital işitme cihazları için yaptığı ödemelerde üst limiti 800 TL den 175 TL'ye indirmiştir. Kurum cihazın sadece cihazın 175 TL'sini ödemekte, geri kalan kısmını kişinin kendi cebinden ödemesi istenmektedir.

Bu uygulamalar, özellikle muayenede ve tıbbi malzeme katılım payı uygulaması SGK'nun amacının kuruma finansman desteği oluşturmak olduğunu açıkça göstermektedir. SGK topladığı primler dışında vatandaşın katkı payı adı altında açıkça para toplamak istemektedir. Bu katılım paylarını oranları gelecekte daha da artabilir veya katılım payı alınan tıbbi malzeme çeşidi daha da artırılabilir.

Bütün bu uygulamaların sosyal güvenlik reformu ile milletimizin müşteri gibi görülmesi anlayışından, devletin tüccara çevrilmesi gayretlerinden doğduğunu biliyoruz.

AKP Hükümeti sosyal devleti öldürmek üzeredir. Bunun en son örneği, özel hastanelerin aldığı katkı payı oranının yüzde 30'dan yüzde 70'e çıkarılmasıdır. Buna göre özel hastane tedavi ücretlerine yüzde 250'ye varan oranlarda zam geleceği görülmektedir. Memura, işçiye,

emekliye yüzde 3-4 zam yapan iktidarın, adalet anlayışı da bu kadar olmaktadır.

Her şeyin ötesinde hastanelerin A, B, C olarak sınıflandırılması ve her birinde farklı katılım paylarının uygulanacağını açıklanması utanç verici bir ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu hastanelerden sağlık hizmeti alacak vatandaşlar da doğal olarak parasına göre sınıflandırılmış olacaktır. Böyle bir uygulama tam anlamıyla sağlık hizmetlerinin özel sektör mantığı ile yönetilmesi anlamı taşımaktadır. Hastanelerin oteller gibi sınıflandırılması kabul edilemez. Bu durum insan haklarına aykırıdır.

Sağlık hizmetlerinde de ayrımcılığa gidilmekte, parası olanla olmayana farklı muamele yapılmaktadır. Bu uygulamalarla parası çok olana birinci sınıf hizmet, parası az olana üçüncü sınıf hizmet üreten, parası olmayana da öl diyen bir sistem yaratılmıştır. Bu durumda ucuz hastanelerin dolup taşması, uzun kuyruklar oluşması ve sağlık hizmetlerinin aksaması muhtemeldir.

Görüldüğü gibi bir yılını henüz doldurmuş olan kanun tam anlamıyla vatandaşın cebine el atmış, sağlık hizmetlerinin özel sektör mantığıyla sunulmasının önünü açmıştır. Bunun yanında çalışanların emeklilik haklarında yapılan kısıtlamalar da düşünüldüğünde, reform adıyla çıkarılan yasanın, tüccar devlet anlayışında atılan yeni bir adım olduğu ortaya çıkmaktadır.

Devletin temel hizmetleri içinde en önemli görevi üstlenen, gelir dağılımında adaletin sağlanması için etkili araç olan sosyal güvenlik ve sağlık sisteminin aktüeryal denge kaygılarıyla düzenlenmesini doğru bulmuyor; daha sosyal, daha adil uygulamalar için yetkilileri duyarlı olmaya davet ediyoruz.

İntibaklar Yapılmalı, Eşitlik Sağlanmalı

■ **Kazım ERGÜN** / Türkiye Emekliler Derneği Genel Başkanı

Sosyal güvenlik bir ülkenin sosyal haklar bakımından en temel göstergesidir. Anayasamızın 60. maddesinde sosyal güvenlik hakları temel bir insan hakkı olarak öngörülmüş, devlete de görevler verilmiştir.

Ülkemizdeki sosyal güvenlik haklarının gelişimine bakıldığında, 50 yıllık bir geçmişi olan SSK'nın sosyal güvenliği norm ve standartlarına daha yakın bir mevzuata ile yönetildiği söylenebilir. Emekli Sandığı'nda ise, gerçek anlamda bir

sigorta normu yerine kamu çalışanlarına farklı bir düzenleme yapılmıştır. BAĞ-KUR mevzuatında ise, basamak sistemiyle kendi nam ve hesabına çalışanların sosyal güvenlik koşulları farklı bir biçimde belirlenmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile sosyal güvenlik haklarında var olan dağınıklığın giderilmesi ve eşitliğin sağlanması hedefiyle tek çatı oluşturulduğu iddia edilmektedir. Tek çatının oluşturul-

ması sürecinde sosyal tarafların görüş ve önerileri yeterince değerlendirilmemiş, kamu çalışanları açısından ise özel bir değerlendirme yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen hükümlerin sonucunda, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden önce çalışmakta olan kamu çalışanlarının sosyal güvenlik koşullarında bir değişikliğe gidilmemiş, 5434 sayılı Kanunun kapsamında emekli olmaları korunmuştur. 1 Ekim 2008 öncesinde 657 sayılı Kanun kapsamında çalışanların emeklilik koşullarında bir değişiklik yapılmamıştır.

İşçiler ve bağımsız çalışanların kazanılmış haklarının korunması konusunda aynı duyarlılık gösterilmemiş, 1 Ekim 2008 itibarıyla çalışan süreyle orantılı olarak aylığa hak kazanma ve aylığın hesaplanmasında 5510 sayılı Kanun ile belirlenen hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun bir yıllık uygulamasına bakıldığında, sosyal kesimlerin yoğun eleştirileri ve değişiklik önerileri ön plana çıkmıştır.

5510 sayılı Kanunun 4. maddesi eşitliği değil, farklılıkları sürdüren bir içeriktedir. İşçilerin sigortalılıklarına 4/a, bağımsız çalışanlara 4/b ve kamu çalışanlarının sigortalılıklarına 4/c ile tanımlanması, norm ve standart birliğinin sağlanmasına en aykırı düzenlemelerdir. İşçilerin prim gün sayısı koşulu 7200, bağımsız çalışanların 9000 gün olarak belirlenmesi, uygulamada büyük sıkıntılar yaratacak değişiklikler olarak değerlendirilmektedir. Esnek çalışmanın yaygınlaştığı ve giderek de yaygınlaşacağı dikkate alındığında, aynı ay içerisinde kısa süreli çalışma 4/a, isteğe bağlı sigortalanma ise 4/ b olarak değerlendirilmektedir. Bir ay içerisinde kısmi süreli çalışanların prim gün sayılarında 4/ a ve 4/b şeklinde ayırımına gidilmesi, emekli koşullarında karışıklığa neden olacaktır. İşçiler açısından büyük bir risk oluşturacak olan bu düzenlemenin değiştirilmesi ve ay içerisinde kısmi süreli çalışanların eksik kalan günlerini isteğe bağlı olarak tamamlamaları durumunda, prim gün sayılarının 4/a olarak değerlendirilmesi gerekiyor. İşçiler açısından 7200 olan prim koşulu isteğe bağlı sigortalı prim ödemelerinin fazla olması durumunda 4/b olarak değerlendirileceğinden, prim gün sayısı 9000 olacağından, gelecekte büyük bir sorun olacak bu durumun yeniden değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

1 Ekim 2008 öncesi dönemlerdeki sigortalılıkların 506 sayılı Kanun hükümlerine göre korunması önemli bir kazanımdır. 1 Ekim 2008 sonrası dönemlerdeki sigortalılıkların ise, 5510 sayılı Kanun hükümlerinin esas alınması, ileriye yönelik olarak hak kayıplarını ön plana çıkarmaktadır. Güncelleştirme katsayısının değiştirilmesi ve aylık bağlama oranlarının düşürülmesi, aylığın hesaplanmasında en temel kriterler olduğundan gelecekte emekli aylıklarının küçülmesini getirecektir. Yaş ve prim koşulunun yüksel-

tilmesi ile birlikte emekli aylığının hesaplanmasındaki kayıplar göstermektedir ki, 5510 sayılı Kanunun ile fatura çalışanlara ve emeklilere kesilmiştir.

Gelir ve Aylıkların Yükseltilmesi

5510 sayılı Kanun ile gelir ve aylıkların artışına ilişkin olarak altı aylık tüfe artışlarını öngören sistem getirilmiştir. Buna göre, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık dönemde gerçekleşen tüketici fiyat artışındaki oran kadar işçi emeklisi, dul ve yetimlerin aylık ve gelirlerinde artış öngörülmüyor. Prime esas kazançların güncelleştirilmesinde; yıllık tüfe artışı ile birlikte kalkınma hızının yüzde 30'u dikkate alınırken, gelir ve aylıkların artışında yalnızca tüfe artışlarının esas alınması önemli bir eşitsizliktir.

2000 öncesi dönemde normal ve üst gösterge olarak iki ayrı gösterge tablosunun bulunması ve bu dönemlerde intibakların yapılmaması sonucu, hem emekli aylıkları yetersiz kalmış, hem de aynı Kurum çatısı altında farklılıklar artmıştır. SSK istatistiklerinde emeklilerin yüzde 50'i taban aylıktan aylık almaktadır. İşçi emeklisi, dul ve yetimlerin yüzde 90'i ise açlık sınırının altında gelir ve aylık almaktadır.

Sosyal güvenlik Kurumlarının tek çatı altında toplanması ile birlikte, sistem olarak bir birine yakın olan işçi ve memur emekli aylıklarındaki farklılıkların da giderilmesi gerekirdi. 5510 sayılı Kanunda bu durum dikkate alınmamış, gelir ve aylıklardaki eşitsizlikler artarak devam etmektedir. Her şeyden önce, ilk aşama olarak işçi ve memur taban emekli aylıkları eşitlenmeliydi.

Hükümetin de gündemine aldığı intibak ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçlandırılması, gelir ve aylıklarda iyileştirme yapılması, yıllardır yetersiz gelir ve aylık alanlar açısından büyük önem taşımaktadır. Norm ve standart birliğini sağlamak açısından da intibakların yapılması, 5510 sayılı kanun açısından eksik kalan eşitliğin sağlanması açısından da gerekmektedir.

Genel Sağlık Sigortası

Genel Sağlık Sigortası, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun en önemli kolunu oluşturmaktadır. Genel sağlık sigortasıyla birlikte katkı paylarının getirilmesi, ilaçlarda sınırlamalara gidilmesi, doktorun yazdığı ilaç için fark verilmesi, sağlık hizmetini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum, sosyal güvenliği ticari bir yöne götürmekte ve sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesini getirmektedir. Özel hastanelere gidilmesi durumunda paralı bir hizmet verilir gibi koşullarla karşılaşılmaktadır. Aldığı aylık veya ücretle geçinemeyenlerin özel hastanelere gitme şansları yoktur. Bu nedenle, kamu ve özel sağlık kuruluşu farkı gözetilmezsinin katkı payları kaldırılmalıdır.

Sağlık Uygulama Tebliği ile sağlık hizmetinin sunumunda koşullar belirlenmek ve katkı payları başta olmak üzere yeni koşulların belirlenmesini öngördüğünden, bu tür müdahaleler Sosyal Güvenlik Kurumu'nun özerk olduğu hedefine de aykırı uygulamalardır. Örneğin, Danıştay'ın iptal ettiği Sağlık Uygulama Tebliğindeki katkı paylarının yeniden belirlenmesi hukuk devleti ilkelerine de aykırıdır.

Türkiye Emekliler Derneği olarak, emeklilerinin katkı bedelinin dışında tutulmasını savunmaktayız. İşçi emeklilerinin almakta olduğu aylıklar geçim özelliği taşımadığından dolayı, katkı payını ödeme gücü yoktur. Bir emeklinin de üç kişiye baktığı dikkate alındığında emeklilerin büyük

bir bölümün yoksul olduğu görülecektir. Sağlık güvencemizin bulunmasına rağmen, gelir bakımından yoksul durumdayız. Bu nedenle, emeklilerden katkı payı alınmaması gerekir. Bu konunun yeniden değerlendirilmesi ve gerekli olan değişikliklere gidilmelidir.

Sonuçta, 5510 sayılı sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun bir yıllık uygulamasında var olan eşitsizlikler ve farklılıklar net bir şekilde görülmüştür. Gelir ve aylık alanların durumlarında iyileştirilme yapılmalı ve sosyal güvenliğin koruyucu yönü ön planda tutulmalıdır. Sosyal devlet, sosyal güvenliği koruyucu bir değer olarak benimsemelidir.

Sağlık Acımasız Ellere Teslim Edildi

■ **Ecz. Özgür ÖZEL** / Türk Eczacıları Birliği Genel Sekreteri

56

Türk Eczacıları Birliği, Anayasa'nın 135. maddesine göre kurulmuş, kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütüdür. Görevi, üyelerinin, halk sağlığını ve kamunun çıkarlarını ortak bir noktada buluşturarak korumaktır. Bu görev çerçevesinde, Sosyal Güvenlik Kurumu ile Kurum'un üyelerinden nasıl, hangi koşullarda ilaç alacağına ilişkin protokoller yapar. Protokolün tek taraflı feshi, her iki tarafa da tanınmış bir haktır. Ancak gelinen noktada, Sosyal Güvenlik Kurumu, Birliğimiz ile yaptığı Protokolü, eczacıları son dört-beş yıldır olağanüstü zor koşulları daha da ağırlaştıran düzenlemelerin hayata geçtiği 4 Aralık günü, tüm Türkiye'de eczanelerimizi kapattığımız için "halk sağlığını tehlikeye attığımız" gerekçesi ile feshetmiştir.

Arkasından, Danıştay, bu fesih işleminin kendisinin halk sağlığını tehlikeye atmak anlamına geleceğine kanaat getirerek, işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Fakat Çalışma Bakanı Sayın Ömer Dinçer, yürütmeyi durdurma kararına itiraz edeceklerini ifade etmiştir. Sonuç olarak, fesih işlemi 16 Ocak 2010 tarihinden itibaren geçerli olacakken, şu an itibarıyla, Danıştay'ın nihai kararına ya da Çalışma Bakanlığı'nın itirazı sonuçlanana kadar, ilaç hizmeti eskisi gibi eczacılar tarafından verilme-ye devam edecektir.

Ancak, itiraz kabul edilir ya da Danıştay fesih işlemini nihai olarak yerinde bulursa, bu iki işlemde birinin gerçekleştiği gün, karar taraflara tebliğ edilir edilmez, eczanelerde fişli/faturalı yaşama geçilecektir.

Fişli/faturalı yaşam şu demektir: Hastanın sosyal güvencesi devam etmektedir. Ancak, eczanenin Sosyal Gü-

venlik Kurumu ile sözleşmesi, yani hukuksal bir ilişkisi kalmadığı için, hastaya ilacı verip, sonra bedelini SGK'dan tahsil etmesi uygulaması son bulmuş olacaktır. Bu nedenle, eczacı hastaya ilacın bedelini SGK karşılıyor olsa bile, ilaç veremez duruma gelecektir. İlaç hastanın almasının tek yolu, eczanede ilacın bedelini ödeyip, sonra eczaneden aldığı fatura ile birlikte SGK İl Müdürlüklerine gidip, bu ödediği bedeli temine çalışmak olacaktır. Günlük bir milyonun üzerinde reçete yazılan bir ülkede, bu uygulama hem eczacı hem de hasta açısından son derece büyük bir kaos anlamı taşımaktadır. İronik olan odur ki, SGK demokratik bir hak arama eylemini "halk sağlığını tehlikeye atma" gerekçesi ile cezalandırmakta, ama esas bu cezalandırma ile böyle bir manzaranın oluşmasına neden olarak halk sağlığını bizzat kendisinin tehlikeye attığını görmemektedir. Çünkü fişli/faturalı yaşam yani eczaneden bedeli karşılığı ilaç alınması işlemi, kuşkusuz sadece bu bedeli ödeyebilecekler için, yani cebinde parası olanlar için daha az sorun teşkil edecek, bu bedeli ödeyemeyenler içinse ölümcül sonuçlar doğuracaktır. Küçük hastalıklar için telafi edilebilir sağlık sorunları ortaya çıkartacak olan bu işlem, büyük ve pahalı ilaçlarla tedavi edilebilen hastalıklar içinse, çok ciddi, ölümcül sorunlar doğuracaktır.

SGK Böyle Bir İşlemi Yapmayı Nasıl Göze Almaktadır?

Bizim değerlendirmemiz, bu feshin birincisi, hak arama eylemlerine yönelik tahammülsüz tavrın bir sonucu olduğu şeklindedir.

İkincisi, SGK'nın ve yetkili ağızların argümanlarından anlaşılmaktadır ki, sadece hak arama eylemi gerçekleşti-

renlere değil, tüm demokratik örgütlere yönelik ağır bir baskı dönemi ile karşı karşıya olduğumuz gerçeği söz konusudur. Sendikalardan, sivil toplum örgütlerine, meslek örgütlerine kadar, tüm emek-meslek örgütleri, ekonomik kriz bahanesiyle sindirilmeye çalışılmaktadır. Üstelik, hepsinde de aynı argüman söz konusudur: Bu mücadelelerin “ideolojik” olduğu... Bugün konfederasyonunuza bağlı Tekgıda-İş Sendikası öncülüğünde yürütülen Tekel işçilerinin ekmek kavgası da aynı ağızlar tarafından “ideolojik” olarak değerlendirilmektedir. Hekimlerin tam gün yasasına karşı verdiği tepki de aynı biçimde...

Burada ciddi bir çarpıtma ile karşı karşıyayız. Tüm dünyayı olduğu gibi, Türkiye’yi de ciddi biçimde etkileyen bir kriz söz konusu. Bu krizin bedelini kimin ödeyeceğine ilişkin soru ve bunun etrafında bir mücadele var. Hükümetse, “krizin bedelini biz ödemeyeceğiz, krizi kim yarattıysa bedelini onlar ödesin”, diyen herkese “ideolojik” damgası vuruyor. Oysa bir ülkede çalışanların, emekçilerin taleplerini hükümete yöneltmelerinden daha doğal ne olabilir? Hak kayıplarımızın olduğu bir gerçek değil mi? Eczaneler kapanma tehlikesi ile karşı karşıya. Tekel işçileri adına 4-c denen kölelik düzenine razı edilmeye çalışılıyor. Bugün, Türkiye’de işçi ve emekçiler, sağlık emekçisi eczacılar da dahil olmak üzere, yeni bir hak mücadelesi içinde bile değil. Bizler, iş saatlerimizin azaltılması için, ücretlerimizin yükseltilmesi için mücadele ediyor değiliz. Keşke o noktada olsak. Ama şu anda eksen, hak kayıplarımızın telafisidir. Bu bakımdan bir “varlığını koruma mücadelesi” içindeyiz. Bu mücadeleyi de çok doğal olarak hak kayıplarına neden olan yasal düzenlemeleri yapanlara, bunları uygulamaya koyanlara karşı yapıyoruz. Ama onların ideolojik kimliği bizi ilgilendirmiyor doğrusu. Biz, kuramsal olarak her tarafa, tüm sınıflara eşit mesafede durması gereken hükümete karşı mücadele ediyoruz. İktidar partisine karşı değil. Bu bakımdan, bizim tutumumuzu ideolojik olarak görenler, bu ayrımı tam ve doğru olarak yapamamış demektir. Ya da aslında hükümetin herkese eşit mesafede olduğunu düşünmek hatadır. Bu sürecin bize apaçık gösterdiği gerçek budur: Hükümet, düşük cirolu, zaten zar zor ayakta duran eczacıları piyasanın insafına terk etmek, güçlü olanları korumak yaklaşımındadır. Bir gecede ilaç sanayine aktardıkları tutar ile eczacıların ve hastaların sorunu büyük oranda çözülebilecekken, bu tercih edilmiştir. Tekel işçileri için de benzer bir durum söz konusu. Teşvik, vergi indirimi derken birilerine trilyonlar veriliyor, Tekel işçisi ise “yan gelip yatmakla” suçlanıyor.

Eczacılar Açısından Sorun/Durum ne?

Sağlıkta son beş yıldır yaşanan dönüşüm temel olarak eczanede hayat buluyor. Aynı biçimde, sağlıkta tasarrufun da doğrudan, birebir yansıdığı kesim de eczacılar oluyor.

Bu nedenle, sağlık alanında Genel Sağlık Sigortasından Aile Hekimliği’ne Sosyal Güvenlik Kurumu’nun kurulmasından, elektronik altyapıya geçişe kadar yaşanan devasa değişimlerin eczacılar açısından bir sonuç yaratması kaçınılmaz olarak görülmelidir.

Eczacı kendisi açısından hak kayıpları çok büyük bir sıçrayış gösterirse ve bu duruma ilişkin diyalog yolları tamamen kapanmışsa harekete geçer. Bugün içinden geçtiğimiz süreçte yaşanan da budur. Birliğimiz, 18 Eylül’de konu ile ilgili Kararname ve Tebliğlerin yayımlanmasından sonraki süreçte iki ay boyunca Sayın Bakanlarla ve ilgili bürokratlarla sayısız görüşmeler yapmış, ancak gelinen noktada, eczacılarımızın sorunları sadece “stok zararları” olarak algılanmış ve bu da İlaç Sanayii ile yapılan anlaşma ile çözülmüş gibi görüldüğünden, başka herhangi bir girişimde bulunulmamış, bu süreden sonra da Birliğimiz ile görüşülmemiştir. Oysa, ilaç sanayi 4 Aralık’ta ilaç fiyatlarında yaşanan yüzde 25-30’u bulan indirimden doğan stok zararlarını bile halen tamamen karşılamış değildir.

Kamunun 2005 yılında SSK’lı ve Yeşil Kartlı hastaların serbest eczanelerden ilaç alımını serbest bırakmış olması ile eczacılık alanının büyüdüğü ve kamunun ilaç harcamalarının arttığı doğrudur. Ancak diğer yandan;

- On yıl önce 7, 2005’te 9 olan eczacılık fakültesi sayısı bugün 17’dir. Mezun sayısı buna bağlı olarak 600’den 1600’e çıkmıştır.
- Eczaneler eşitsiz dağılmış olduğu için düşük cirolu eczaneler ticari risk altında bulunmaktadır.
- İlaç fiyatları her hafta düşmesine, buna karşın eczacının raflarında oluşan stok zararı kamu güvencesi olmasına karşın, Genelgelere, genel yazılara rağmen ilaç sanayi tarafından beş yıldır karşılanmamıştır.
- Bu genişlemeyi karşılamak için;
- Eczacı karlılığı azaltılmış,
- Kamuya eczacı iskontoları yüzde 4.5’lerden başlayarak yapılmaya başlanmıştır.
- Aynı biçimde ilaç sanayinden de yüzde 11 (4 Aralık’tan itibaren yüzde 23) kamu kurum iskontosu alınmakta, bu da eczacı üzerinden tahsil edilmektedir.

Bunun Hasta Sağlığına Yansıması Nedir?

Türk Eczacıları Birliği, yıllardır sağlıktan tasarruf olmayacağını ifade etmektedir. Tasarruf ancak ilaç kullanımını bilinçli hale getirerek mümkün olabilir. Ama bugün geçerli olan tasarrufun mantığı, ilaç giderlerini daha çok hastanın ve eczacının üzerine yıkmak şeklinde olmaktadır. İlaç pazarında iki fiyat söz konusudur. Kamu fiyatı ve

tüketici fiyatı. Bu iki fiyat arasındaki fark da gün geçtikçe açılmaktadır.

Aynı zamanda kamu, yine ilaç harcamalarını kısmak için, aynı tedavi grubundaki en düşük fiyatlı ilacın bedelini hastaya ödemekte, aradaki farkı da hasta cebinden karşılamaktadır. Bu rakamlar da gün geçtikçe büyümekte, ilaç fiyatları düşmüş gibi gözükmesine karşın, hastanın eczanede ödediği bedel, artmaktadır.

Diğer yandan, Anayasa'ya aykırı olduğu halde, 1 Ekim'den itibaren birinci basamakta 2 TL muayene ücreti alınmaya başlanmış, diğer basamaklarda alınan muayene ücretleri de artırılmıştır. Bunun da ötesinde, hastalardan geriye dönük muayene ücreti alınmıştır. Eczacıların itirazı, birincisi bu muayene ücretlerine, ikincisi de bunun eczanelerden tahsil edilmesinedir.

Sonuç olarak eczacıların talebi, Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın sağlık sisteminde yarattığı yıkımın sonuçları-

nın ortadan kaldırılması, hasta ve sağlık emekçilerinin yaşamını zorlaştıran uygulamalardan geri dönülmesidir. Çünkü bizim anlayışımıza göre, bir devletin sağlığa ayırdığı pay, gelişmişlik düzeyini gösterir. Buna bağlı olarak da, sağlık harcamalarındaki artış, bütçe açığı olarak görülemez.

Sonsöz Yerine

Tekel işçisini kışın soğukunda Ankara'da hasta edenler, sağlık sistemini ne kadar düzeltebilirler, bunu bilemiyoruz. Yaklaşımları sağlıklı bir toplum yaratmak mıdır, yoksa sağlığı piyasanın acımasız ellerine teslim etmek mi? Bu soruya maalesef ikincisi yönünde cevap vermek zorundayız. Bu cevap, sadece sağlık emekçileri için değil, tüm emek-meslek örgütleri için de bir görev tarifini içinde barındırmaktadır. Sağlıklı bir toplum için mücadele, hepimizin ortak görevidir. Tıpkı, Tekel işçilerinin güvenceli çalışma için mücadelesinin hepimizin olması gerektiği gibi...

Çelişkiler Yumağı: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

58

■ Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER / Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi

Giriş

31.5.2006 kabul tarihli olan 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, tüm hükümleri itibarıyla -gecikerek- 1 Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu itibarla da 1 Ekim 2009'da birinci yılını doldurmuş durumdadır. Söz konusu sürede yasanın aksayan birçok yönü ortaya çıkmıştır. Aksaklıkların bir kısmı kanunun kendi içinde ve ayrıca ilgili diğer bazı kanunlarla arasında çelişkili hükümler olmasından kaynaklanmaktadır.

Aşağıda 5510 SK bünyesinde var olan çelişkili hükümlere tespit edilen bazı örnekler verilmektedir. Verilen örnekler şekli sigorta ilişkisi, Genel Sağlık Sigortası (GSS) edimlerinden yararlanmak için gerekli olan prim ödeme gün sayısı ve sağlık hizmetlerinde ödenmesi gereken katkı paylarına ilişkindir.

Formel (Şekli) Sigorta İlişkisine İlişkin Çelişkiler

Uygulamada sigortalılar veya bazen de sosyal güvenlik kurumu sigortalılık koşullarının varlığı hakkında

yanılmış olabilirler. Kişi, hakkında sigortalılık koşulları olmadığı halde prim yatırmış, Kurum da primleri itiraz etmeden tahsil etmiş olabilir. Bu halde prim ödenen sürenin hukuki konumun belirlenmesi gerekir.

Formel (şekli) sigorta olarak adlandırılan söz konusu olgu 5510 SK Md. 89/3.'de düzenlenmiştir. Kurala göre "Yanlış veya yersiz alınmış olduğu tespit edilen primler, alındıkları tarihten on yıl geçmemiş ise, hisseleri oranında işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara veya genel sağlık sigortalılarına veya hak sahiplerine kanunî faizi ile birlikte geri verilir... Prim iadesi nedeniyle sigortalıların, isteğe bağlı sigortalıların, genel sağlık sigortalılarının aylık, gelir, ödenek ve sağlık hizmetlerinden yararlanma şartlarını yitirmeleri durumunda, bu Kanuna göre ödenen aylık, gelir ve ödenekler ile sağlanan sağlık hizmetleri durdurulur. Yanlış veya yersiz yapılan masraflar 96. madde hükümlerine göre ilgililerden geri alınır".

Hatalı olarak kurulan sosyal sigorta ilişkisi için 5510 SK.'da bir başka düzenleme daha kabul edilmiştir. Madde 53/5 uyarınca, "Sigortalının, bu madde hükmüne göre sigortalı sayılması gereken sigortalılık halinden başka bir

sigortalılık hali için prim ödemiş olması durumunda, ödenen primler 53/1. fıkraya göre esas alınan sigortalılık hali için ödenmiş ve esas alınan sigortalılık halinde geçmiş kabul edilecektir.”

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, 5510 SK'da aynı konuya ilişkin olarak getirilmiş birbiri ile çelişkili iki kural bulunmaktadır. Md.89/3'de hatalı sigorta ilişkisi başlangıçtan itibaren yok sayılmakta ve ödenmiş primlerin iadesi yoluna başvurulmaktadır. Madde 53/5'de ise, ilgilinin prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi dikkate alınmaktadır. Yani, geçersizlik kaldırılmakta ve kurulan idare hukuku borç ilişkisine başlangıçtan itibaren hukuki bir değer tanınmaktadır.

Kamu düzenine ve ahlaka aykırı düşmeyen yasaya aykırı hizmet sözleşmeleri nedeniyle sürdürülen çalışmalar hakkında yokluk değil sakatlık yaptırımı uygulanmaktadır. İş hukuku alan yazınında kabul gören sakat çalışma olgusu “fiili iş ilişkisi” kavramı ile açıklanmaktadır. Varlığı kamu düzenini ve genel ahlakı tehdit etmeyen, yokluğu kabul edildiğinde sigortalıyı mağdur eden sigorta primi ödenen süreler için de benzer bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu halde “fiili (formel) sigorta ilişkisi” denilebilen bir kavramın varlığının kabulü gerekir. Kaldı ki, aynı sonuca “tahvil” müessesesi ile de varmak mümkündür. Ödenen primlerin isteğe bağlı sigorta primi gibi değerlendirilmelerine herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Ancak, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Md. 89/3'e dayanarak sigorta ilişkisini tasfiye şeklindeki mevcut alışkanlığını sürdürmesi ve sonuçta konunun yargı önüne çatışan norm olarak gelmesi yüksek bir olasılıktır.

Genel Sağlık Sigortasından Yararlanmada Prim Ödeme Koşuluna İlişkin Çelişkiler

GSS edimlerinden yararlanmak için gerekli olan prim ödenmesi koşulu bazı sigortalı grupları için önceki bir yılda 30 gün; bazı gruplar için ise, her ay 30 gün olarak belirlenmiştir. Ancak sözü edilen koşullar, aşağıda değinildiği üzere, ilgili normlarda birbirleriyle tutarsız olarak kaleme alınmıştır.

1. Önceki Bir Yılda Otuz Gün Prim Ödemesi Gereken Kişiler

GSS. kapsamına alınmış olan bazı kişilerin sağlık edimlerine hak kazanmaları için edim talebinden önceki bir yılda 30 gün GSS. primi ödenmiş olması şarttır. Bu husus Md. 67/I-a'da şu şekilde ifade edilmektedir: “60. maddenin birinci fıkrasının (c) ve (f) bentleri hariç diğer bentleri gereği genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, sağlık hizmeti sunucusuna başvurduğu ta-

rihten önceki son bir yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası prim ödeme gün sayısının olması,...” gerekmektedir.

Önceki bir yılda 30 gün prim ödeme şartı -maddede hariç tutulan- sosyal koruma altına alınanlar (yoksullar, 65 yaş ve özürü aylığı alanlar, sosyal tazmin alacaklıları...), sosyal sigorta gelir veya aylığı alanlar ile onların bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinden (bağlı sigortalılarından) aranmayacaktır. Sözü edilenler dışarıda bırakıldığında, bu şartın arandığı kişiler olarak, 60. maddede kapsamına girenlerden geriye işçi ve kamu görevlisi konumunda çalışanlar, bağımsız çalışanlar (Md. 60/I-a), isteğe bağlı sigortalılar (Md. 60/I-b), yabancılar (Md. 60/I-d), kısa çalışma ödeneğinden yararlananlar (Md. 60/I-e) ve diğerleri (Md. 60/I-g) kapsamına giren kişiler kalmaktadır. Ancak, aşağıdaki başlığı altında ele alındığı üzere, 88. madde ile bu hükme aykırı bir düzenleme getirilmektedir.

2. Her Ay Otuz Gün Prim Ödemek Zorunda Olan Kişiler

İsteğe bağlı sigortalılar, sosyal koruma altına alınanlar, oturma izni olan ve başka ülkede sigortalı olmayan yabancılar ile diğerleri kapsamında olanlar her ay otuz tam gün genel sağlık sigortası primi ödenmedikçe GSS. edimlerinden yararlanamazlar. Bu husus Md. 88/III'de “60. maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (d) ve (g) bentleri gereği genel sağlık sigortalısı sayılanlar için, her ay otuz tam gün genel sağlık sigortası primi ödenmesi zorunludur” şeklinde ifade edilmiştir.

Düzenlemede sözü geçen isteğe bağlı sigortalılar, yabancılar ve diğerleri kapsamında olan kişiler, yukarıda Md. 67/I-a değerlendirilirken, önceki bir yılda 30 gün prim ödemesi gereken kişiler arasında gösterilmişti. Ancak, Md. 88/III söz konusu şahısları yeniden düzenleyerek, bu kez her ay 30 gün prim ödemesi gerekenler arasına almıştır. Böylece, aynı kişiler için iki farklı düzenleme yapılmış olmaktadır. İşçiler bakımından tam ve kısmi süreli çalışma ihtimalleri farklı şekilde düzenlenmiştir. Tam süreli iş sözleşmesi ile çalışanlar, yukarıda ifade edildiği üzere, -Md. 67/I-a kapsamında- önceki bir yılda 30 gün prim ödemesi gerekenler arasında bulunmaktadır. Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanlar ise, her ay 30 gün prim ödemesi gerekenler arasında bulunmaktadır. Çünkü, Md. 88/IV'e göre, “4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olmakla birlikte, 4857 sayılı Kanunun 13 ve 14. maddelerine göre kısmi süreli veya çağrı üzerine çalışanlar ile bu Kanuna göre ev hizmetlerinde ay içerisinde 30 günden az çalışan sigortalılar için eksik günlerine ait genel

sağlık sigortası primlerinin 30 güne tamamlanması zorunludur.” Söz konusu iki kural bir arada değerlendirildiğinde, tam gün çalışan işçilerin sağlık edimlerinden yararlanmaları için, önceki bir yılda 30 gün prim ödenmiş olması yetecek; kısmi süreli çalışanlar için ise, her ay 30 tam gün ödenme şartı aranacaktır. Bu sonucun hakkaniyete uygun olduğu söylenemez.

GSS'dan yararlanmak için aranan prim ödeme gün sayısına ilişkin tutarsızlıklar bağımsız çalışanlar için de geçerlidir. Çünkü, onlar için Md. 67/I-a kapsamında önceki bir yılda 30 gün prim ödeme gerekliliği aranırken; Md. 88/VIII'de, ayrıca her ay 30 gün prim ödemek zorunda olan kişiler olarak ifade edilmişlerdir.

Genel Sağlık Sigortasından Yararlanmada Katılım Payı Ödeme Koşuluna İlişkin Çelişkiler

Sağlık hizmetleri katılım payları hem koruyucu, hem de tedavi edici sağlık hizmetleri için söz konudur.

A. Koruyucu Sağlık Hizmetlerinde

Koruyucu sağlık hizmetlerinde katkı payına ilişkin olarak üç ayrı düzenleme mevcuttur. İlk kural 5258 Sayılı aile hekimliğine ilişkin kanunda bulunmaktadır. 5258 SK.'a göre, aile hekimliği hizmetleri ücretsizdir (Md. 5/II). İkinci düzenleme 5510 SK.'dadır. Bu kurala göre kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri (bu görev aile hekimine aittir) katılım payı dışında kalmaktadır (Md. 69/c). Her iki kural paralel hükümler getirmektedir.

5510 SK'daki konuya ilişkin üçüncü kurala göre ise, birinci basamak sağlık hizmeti sunucuları (aile hekimleri...) tarafından yapılan muayenelerde katılım payı almamaya ya da katılım payını daha düşük tutarlarda belirlemeye Kurum yetkili kılınmıştır (Md. 68/II). Sözü edilen aile hekimliği hizmetlerinin ücretsiz olduğuna ilişkin iki kural görmezden gelinerek Kurum, koruyucu sağlık hizmetleri için katkı payı getirmeye yetkili kılınmıştır. Değinilen nedenlerle, 5258 SK'un (Md. 5/II) 5510 SK ile çatışması (Md. 68/II) ayrıca, 5510 SK'un kendi içinde çelişkileri (Md. 69/c ve Md. 68/II) bulunmaktadır.

B. Tedavi Edici Sağlık Hizmetlerinde

Tedavi edici sağlık hizmetleri için katılım payları basamaklara göre farklılıklar göstermektedir.

a. Birinci Basamakta Tedavi Katılım Payı

Yukarıda değinilen, aile hekimliği hizmetlerinin ücretsiz olduğu hususuna ilişkin kural (5258 SK Md. 5/II) sade koruyucu sağlık hizmetlerini değil, ayrıca tedavi

edici sağlık hizmetlerini de kapsamaktadır. Aynı şekilde, 5510 SK.'a göre, aile hekimi muayeneleri katılım payı dışında kalmaktadır (Md. 69/c). Ancak, koruyucu sağlık hizmetlerindeki çatışma tedavi edici sağlık hizmetlerinde de mevcuttur. Konuya ilişkin üçüncü kural olan Md. 68/II'ye göre: “Kurum, birinci fıkranın (a) bendi gereği belirlediği katılım payını; birinci basamak sağlık hizmeti sunucularında yapılan muayenelerde almamaya ya da daha düşük tutarlarda belirlemeye veya tekrar birinci fıkranın (a) bendi için belirlenen tutara getirmeye ... yetkilidir.”

Yapılan açıklamalardan çıkan sonuca göre, 5258 SK (Md. 5/II) 5510 SK ile (Md. 68/II) ayrıca, 5510 SK kendi içinde (Md. 69/c ve Md. 68/II) çatışma halindedir. Bu çatışma Md. 68/II'yi tadil eden 5754 ve 5917 SK'larla görmezden gelinerek sürdürülmüştür.

b. İkinci ve Üçüncü Basamakta Tedavi Katılım Payı

İkinci ve üçüncü basamak sağlık hizmeti sunucuları için ayakta muayene katkı payı, Kurum tarafından, ilk basamak için belirlenen tutarın on katına kadar artırılabilir (5510 SK. Md. 68/II). Konuya ilişkin olarak kabul edilmiş olan bu kuralı izleyen cümlede katılım payının artırılması için bir başka esas daha getirilmiştir. Söz konusu yeni esasa göre, katılım payı her yıl -4.1.1961 tarihli ve 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen- yeniden değerlendirme oranı kadar artırılır.

İkinci ve üçüncü basamakta uygulanan muayene katkı payının güncellenmesi için, aynı maddenin aynı fıkrasında birbirini takip eden iki cümlede farklı esaslar getirilmiştir. Konuya ilişkin ilk cümlede, sadece alt ve üst sınır getirilerek, Kuruma takdir yetkisi tanınmıştır (takdiri artış). İkinci cümlede ise, her yıl yeniden değerlendirme oranı kadar otomatik artış kuralı benimsenmiştir (otomatik artış). Maddenin önceki halinde sıralama aksi yönde idi. Yani, önce otomatik; sonra da, takdiri güncelleme yapılması planlanmıştı.

Güncellemeye ilişkin olarak farklı içerikte iki ayrı kuralın varlığı dikkat çekicidir. Söz konusu normlar için şu farklı ihtimaller vardır:

Her iki norm birbirini tamamlamakta, böylece çifte artış olanağı tanınmaktadır. Yani, önce otomatik artış yapılacak; sonra da, Kurum dilerse ayrıca kendi artırma yetkisini kullanacaktır (Çifte güncelleme).

Söz konusu normlar seçimlik olup, biri kullanıldığında diğerine gerek kalmayacaktır.

Aynı amaca yönelik iki normun varlığı kabul edilemez. Bu durumda biri füzuli olmaktadır.

Maddenin ilk halinde sadece otomatik güncelleme var iken, sonradan takdiri güncellenmenin de kabulü, yasa koyucunun bilinçli olarak çifte güncellemeyi tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Ancak, bu halde sigortalılar ödeme güçlerini oldukça aşan bir katkı payı uygulaması ile karşı karşıya kalacaklardır. Böyle bir durum ise, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında 102 Sayılı Sözleşmesi'ne aykırı düşmektedir. Çünkü, Sözleşme Md. 10/2'ye göre, sağlık hizmetleri için ödenmesi gereken katkı payları ağır bir yük oluşturmaya- cık şekilde belirlenmelidir. Anılan nedenle, tedavi katılım paylarının aynı anda iki kez artırımına olanak tanıyan düzenleme kendi içinde tutarsızlık göstermektedir.

Sonuç

31.5.2006 kabul tarihli olan 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 1 Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe girinceye kadar geçen sürede ve 2009 yılı içinde yedi kez tadil edilmiştir. Bu tadillerin kabul tarih ve sayıları şöyledir: 9.5.2007 Tarih ve 5655 SK, 17.4.2008 Tarih ve 5754 SK., 15.5.2008 Tarih ve 5763 SK, 31.7.2008 Tarih ve 5797 SK, 18.2.2009 Tarih ve 5838 SK, 25.6.2009 Tarih ve 5917 SK, 11.8.2009 Tarih ve 5921 SK.

Yasa kabulünü izleyen 2007 yılında bir, 2008'de üç ve 2009 yılında da keza üç kez değiştirilmiştir. Sözü edilen değişiklik kanunları ile 5510 SK' un en az yarısı yeni baştan yazılmış ancak, açıklanan çelişkiler ortadan kaldırılmadığı gibi, aksine yenileriyle varlığını sürdürmüştür. Sosyal Hukuk her ülkede en sık değişen hukuk dalları arasındadır. Tadiller mevcut aksaklıkları ortadan kaldırmaya ve değişen koşullara uyum sağlamaya yönelik olduğu takdirde olumlu anlam taşıyacaktır. Halbuki, ülkemizdeki tadil çalışmalarının bu yönde olduğu söylenemez. Yukarıda değinilen çelişkiler bu sonucu ortaya koymaktadır.

Notlar

- 1 Çalışmada bu makalenin yazarının kısmen şu yayınlarından yararlanılmıştır: Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi, Sicil, Aralık 2008, 155,156; Genel Sağlık Sigortası Edimlerinden Yararlanmada Prim Koşulu, Sicil, Mart 2009, 165-167; Genel Sağlık Sigortasında Sunulan Edimler: Kapsam Ve Yararlanma Koşulları, Sicil, Haziran 2008, 150-152.
- 2 506 SK da konu aynı şekilde düzenlenmişti. "yanlış ve yersiz primlerin alındıkları tarihten itibaren 10 yıl geçmemişse, hisseleri oranında işveren ve sigortalılara geri verilmesi" kabul edilmekteydi. Ayrıca, iade edilen primlere rağmen edimlerden yararlanma koşulları (asgari prim gün sayısı, sigortalılık süresi) ortadan kalkmıyorsa, o ana dek sağlanan edimlerin sunulmasına devam edilmekteydi (Md.84). Bkz. Cevdet İlhan GÜNAY, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Ankara, 2008, 550.

- 3 Bkz. Resul ASLANKÖYLÜ, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi, Ankara, 2009, 1453, 1454; A. Can TUNCAY, Ömer EKMEKÇİ, Yeni Mevzuat Açısından Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları, İstanbul, 2009, 176-178; Ali GÜZEL, Ali Rıza OKUR, Nürşen CANIKLIOĞU, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul, 2009, 305, 306; M. Fatih UŞAN, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara, 2009, 169; Hüseyin AKYILDIZ, Sosyal Güvenlik Hukuku, Ankara, 2009, 83, 84; Refik KORKUSUZ, Suat UĞUR, Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş, Ankara, 2009, 249; Özkan BİLGİLİ, Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması, Ankara, 2008, 314, 315.

- 4 5510 m.53/5, SSIY.m.27/3.

- 5 Bkz. ASLANKÖYLÜ, 1188; GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, 741, 742; KORKUSUZ, UĞUR, 249.; BİLGİLİ, 439; TUNCAY/EKMEKÇİ, 395.

- 6 Sağlık hizmetlerinden yararlanma konusu kısmen, aynı başlığı taşıyan, 67. maddede düzenlenirken; kısmen de "Primlerin ödenmesi" başlığını taşıyan 88. maddede düzenlenmiştir. Bu durum yasanın sistematik bozukluğuna bir başka örnektir.

- 7 UŞAN, 283; ASLANKÖYLÜ, 1392 vd.; TUNCAY, EKMEKÇİ, 395.

- 8 "kısmi süreli veya çağrı üzerine çalışanlar ile bu Kanuna göre ev hizmetlerinde ay içerisinde 30 günden az çalışan sigortalılar" ifadesiyle gereksiz bir şekilde mükerrer olarak kısmi süreli çalışmanın değişik ihtimalleri açıklanmıştır.

- 9 Her ay 30 gün prim ödeyecekler 88. maddenin III. fıkrasında açıklanmış iken, araya başka konuların konulduğu bazı fıkralardan sonra VIII. fıkrada prim ödeme koşulunun, bu kez bir başka grup sigortalı için, yeniden düzenlenmesi yasayı ulaşılabilir, anlaşılabilir olmaktan çıkarmaktadır. Kaldı ki, konunun ilk hükme bağlandığı madde yukarıda değinildiği üzere, 67'dir.

- 10 UŞAN, 286.

- 11 5510 SK. Md. 68/II 17.4.2008 T. ve 5754 SK. Md. 43, ayrıca 25.6.2009 T. ve 5917 SK Md. 40 ile tadil edilmiştir.

- 12 Md. 68/I-a : "Ayakta tedavide hekim ve diş hekimi muayenesi"

- 13 GÜZEL, OKUR, CANIKLIOĞLU, 747, 748; TUNCAY, EKMEKÇİ, 397, 398; KORKUSUZ, UĞUR, 254; AKYILDIZ, 247.

- 14 Belirleme sağlık hizmet sunucusunun basamağına, resmi veya özel olmasına, başvurunun sevkli olup olmamasına göre yapılacaktır.

- 15 ŞAKAR, 385; GÜNAY, 533- 534; BİLGİLİ, 443, 444; ASLANKÖYLÜ, 1193, 1194.

- 16 Düzenlemenin önceki halinde ayakta yapılan tedavilerde hekim katılım payı yeniden değerlendirme oranı kadar artırılır (Md. 68/I-II) kuralına 5565 SK. Md. 30/15-b) ile yeni bir cümle eklenmiştir: "...ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmet sunucularında yapılan muayenelerde ise önceki basamaklardan sevkli olarak başvurulup başvurulmadığı dikkate alınmak suretiyle yarısına kadar indirmeye veya beş katına kadar artırmaya, gerektiğinde bu tutarları kanunî tutarlarına getirmeye veya indirmeye Kurum yetkilidir." Böylece önce otomatik, sonra da takdiri güncelleme birbiri ardınca kabul edilmişti. 5510 SK.u tadil eden 5754 SK. (Md. 43) 5565 SK. ile getirilen hükümü farkı bir ifade ile yeniden tesis etmiştir.

- 17 Bkz. Ali Nazım SÖZER, 5510 Sayılı Kanun'un Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Düzenlemeleri, Sosyal Güvenlik Hukuku, Yasalar ve Gerçekler, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Gerçekler Sempozyumu", 26-27.01.2007, İstanbul Barosu, İÜ. Hukuk Fakültesi, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2007, 158.

Prof. Dr. Nebi Sümer ile TÜRK-İŞ Uzman Yardımcısı Güldane Karslıoğlu görüştü.

“Sendikalar toplu sözleşmelerde psikolojik maliyeti de hesaba katmalıdır.”

Sayın Sümer, işsiz kalma korkusunun insan psikolojisine etkisi nedir? Çalışma hayatını nasıl etkiler? Yaşanan ekonomik krizin bu konudaki etkisi nasıl olur?

İşsiz kalma korkusu ülkemizde bilimsel olarak çok araştırılmamış bir konu. Yurtdışında yapılan araştırmalarda ortaya çıkan iki temel bulgu var. Hem fiziksel hem de ruhsal sağlık üzerinde etkileri var. Ruhsal sağlık üzerindeki etki, kaygının artması. İnsanın daha endişeli, daha tedirgin olması. İkincisi ise depresyon. Depresyon belirtileri göste-

renler artıyor, bu da kalıcı oluyor. Bunun göstergesi hastane kayıtlarından biliniyor, hastaneye başvurular çok artıyor. Daha önce 2001 krizinde yapılmış bir araştırmada, hastaneye başvurularının çok arttığı gözlenmiş.

Yurtdışında yapılan çalışmalarda, en çok kan basıncının yükseldiği, tansiyonun arttığı gözleniyor. Amerika’da yapılan bir çalışmada ise işsizlikteki yüzde 1’lik bir artışın toplam ölüm oranında yılda 6 bin kişi kadar bir artışa neden olduğu tespit edilmiş.

Ruh sağlığına sadece kişiye yönelik olarak da bakmamak lazım. Ruh sağlığı deyince bunun birkaç adımı var. Kişinin yakın çevresi, ailesi, çocukları üzerindeki etkisi, kişinin kendisini algısı, statüsü, toplumdaki yeri, toplum gözündeki itibarı bakımından sorunlar. Sosyal psikolojik etkiler olarak bunları da konuşmak lazım biraz.

İşsiz kalma korkusu yaşayanlarda çok belirgin görünen bir sorun, tükenmişlik duygusu. Kendisini sürekli tükenmiş hissediyor. Çünkü işsiz kalma korkusu ya da bir yakı-

Küresel ekonomik kriz ile birlikte işsizlik ve işsiz kalma korkusu dünyanın en önemli sorunu haline geldi. Yapılan araştırmalar, ülkemizin de bundan en çok etkilenen ülkeler sıralamasında önde geldiğini gösteriyor. Çalışanlar için işini kaybetmek, ekonomik anlamda yaşam standartlarının düşmesi anlamına geliyor. Kuşkusuz ekonomik olarak açacağı sorunlar çok önemli. Ancak sorunun asıl önemli boyutu, kişinin işini kaybetmesinin verdiği fiziki ve ruhsal değişiklikler, kişilerde yarattığı korku, fiziksel ve ruhsal sağlığının bozulması ve toplumun değer yargılarının yitirilerek ortaya çıkan ümitsizlik oluşturuyor.

Bütün bu olumsuzlukların kişiyi ve genel olarak işgücünü nasıl etkilediğini, iş güvencesi içinde olmayan çalışanların verimini nasıl etkilediğini, ODTÜ Psikoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Nebi Sümer ile konuştuk.

nının işten atılması insanlarda sürekli bir kaygı yaşattığı için aslında farkında olmadan daha çok enerji harcıyoruz. Çünkü zihinsel enerji de aynı fiziksel enerji gibi yorucu bir şeydir. İşçi çalışırken aynı zamanda bu tür kaygılara düşüyorsa daha fazla yoruluyor.

İşsiz kalma korkusu halen işinden olmamış insanlar üzerinde görülen bir etki. Ancak bir de işsizler var. İşsizliğin bireysel ve toplumsal sonuçları nedir?

İşsiz kalma korkusu ve işsizliğin kendisinin etkisi birbirine benziyor. İşsiz kalma korkusunun bir özelliği uzun döneme yayılmış olması. Kriz döneminde ya da işyerinden bir arkadaş işten çıkarıldığında bunu hep duyuyor. İşsiz kalan işsiz kaldığı anda müthiş bir panik ve korku yaşıyor, daha sonra yeni arayışlara giriyor. En belirgin etki, her ikisinde de çaresizlik duygusunun olması. İşsiz kalanda çaresizlik daha yüksek. Tabii bu çaresizlik duygusunun boyutunu belirleyen toplumda sağlanan olanaklar gibi diğer etmenler var. Örneğin işsizlik sigortası varsa,

iş güvencesi sağlanıyorsa, sosyal destek sistemi yaygınsa, aile desteği, diğer destekler varsa, kişinin kendi sorumluluğundaki kişilerin sayısı yüksek değilse, örneğin evli, çocuklu değilse, etki görece azalabilir. Etki kişinin özelliklerine göre de değişiyor. Cinsiyetine, yaşına, niteliğine, eğitimine bakmak lazım. Bir de etki kişinin kendi bireysel özelliklerine göre de değişiyor. Bazı insanlar bireysel yatkınlık bakımından daha güçlüler, daha uzun direnebiliyorlar. Bazı insanlar yapısı gereği daha kırılganlar, daha çabuk etkilenebiliyorlar. Dolayısıyla kişinin kendisinde bir kaygı bozukluğu, depresyon yatkınlığı varsa, işsiz kaldığında ya da işsiz kalma korkusu yaşadığında bu daha çok ortaya çıkıyor. Hiç çalışmamış birinin iş ararken bulamaması ile çalışırken işsiz kalma durumunun etkileri birbirinden farklı. Çalışırken işsiz kalmak en şok edici olan durum. Çünkü bir işiniz var, ona dayalı olarak hayatınızı devam ettiriyorsunuz ve bu birden kesiliyor.

İşsiz kalan insanların toplumdaki statülerinde önemli değişimler olu-

yor. Bunlardaki erozyon da insanları çok rahatsız ediyor. Kendine olan güvenlerini azaltıyor. Dışarı çıkmak istemiyor ya da çıkarsa da hep benzerleriyle buluşuyor, kahvelerde ya da o tür yerlerde. Bazıları aileleriyle paylaşmak istemiyorlar. Çünkü 'ailemin yüzüne bakamıyorum' diyor. Aileden uzaklaşmaya çalışıyor. Mesela konuşmayan erkekler daha çok artıyor. Aile içi şiddet gibi sorunlar artıyor.

Bu psikolojik sorunlar aile kurumunu da çok olumsuz etkiliyor sanırım.

Evlilik doyumsuzluğu artıyor, işsizlik ve kriz dönemlerinde boşanmalarda çok önemli artışlar yaşanıyor. Aile içi çatışma, aile içi şiddet çok artıyor. Bizde tam net bir araştırma yok. Ama benim tahminim aile içi şiddetin arttığı yönünde. Çünkü erkek egemen toplumlarda genellikle erkekler bu tür krizleri en yakınlarına yansıtırlar, bu çok yaygındır. Türkiye'de kadınların yüzde 36'sı yakını olan bir erkekten dayak yediğini söylüyor. Yapılan araştırmalar işsizlik dönemlerinde kadına yönelik şiddetin arttığını gösteriyor.

Çocuklar üzerinde de etkisi var. Çocuğun iş ahlakı, iş değeri etkileniyor. Çünkü evinde işsiz baba ve anne görmek çocuğun işe ilişkin güvenini azaltıyor. Hayata karşı güveni, işe ilişkin algıları, tutumları etkileniyor.

İşsizlik dönemlerinde kötü alışkanlıkların artması da söz konusu olabiliyor mu?

Çalışma hayatımız bizim günlük yaşamımızı yapılandıran bir faktör. Uykumuzu, beslenmemizi belirliyor. İşsiz kalma korkusu ve işsizlikte yaşanan stres uyku düzenimizi çok bozar. Uyku düzenimizdeki bozukluk depresyon belirtisidir. Depresyonda çok uyuma vardır. Bunlar çok yüksek kaygı örneği. Günlük hayatı bozduğu için günlük dinamizmi bo-

zuyor. Olumsuz alışkanlıklara bir zemin hazırlıyor. Sigara ve alkol tüketimi artıyor. Bu daha da derinleştiriyor krizi. İşsizken parasını sigaraya ve içkiye yatırıyor diye aile ve yakın çevreden suçlamalar olabiliyor. Kişi bunu bir çare olarak görüyor, problem çözmek için, sosyalleşmek için başvuruyor. Çevre de, arkadaş ilişkisi de belirleyici. Bir veriye dayanarak söylemiyorum ancak kişisel düşüncem, Batıda olduğu kadar alkol eğilimi artmıyor bizde.

Ailenin ve çevrenin işsiz kalan kişiye yaklaşımı nasıl olmalıdır?

Ailenin bu durumu anlaması, dayanışması, destek sağlaması çok önemlidir. Bazı insanlar 'dünyanın sonu değil, bir çare bulurum' diyor işsiz kaldığında. Bazılarının tepkisi aşırı duygusal, içe dönüyor, kapanıyor. Bu noktada aile desteği çok

önemli olmaya başlıyor. Toplumda bir iktidar meselesi, bir statü olduğu için erkek gururuna yediremiyor, sorunlarını paylaşmıyor. Paylaşanlarda sorun daha çabuk çözülüyor. Konuşmak işsiz kalan için çok büyük bir yardım. İngiltere krizden sonra ücretsiz psikolojik danışma servisleri kurdu işsizler için. Bizde bu yok. Bunun kurulması lazım. Bilgilenecek de insanlara kontrol duygusu verir, bu çok önemli. Bunların konuşulması, ondan sonra güvencelerin aranması, çözüm odaklı bakmaya yarayacaktır. İnsanların kötümserliğe, hayal kırıklığına düşmesini önleyecek çözümler olması lazım.

Bence sendikalar çok işlevsel bu konuda ve çok önemli bir iş yapıyorlar. Araştırmalar sendikalara karşı olumlu ilginin arttığını ama aynı zamanda bazı olumsuzlukların

olduğunu gösteriyor. Sendika dayanışması çok önemli bu noktada. Sendikaların aynı zamanda bu konularda konuşması lazım.

Ben de sözü buraya getirecektim. Sendikaların ve diğer sivil toplum kuruluşlarının görevlerini biraz daha açabilir miyiz?

Bence sendikaların yaptığı çalışmalara bunun dahil edilmesi lazım. Örneğin işçileri işsizlik ve işsiz kalma korkusunun etkileri konusunda bilgilendirmek gibi. Mümkünse kendilerinin yürütecekleri psikososyal destek hizmeti sunma, psikolojik taramalarını yapabilecekleri servisler kurma, alternatif yolları gösterme, dayanışma günleri düzenleme, onlara hobiler yaratma gibi işlevleri olmalı. İnsanların tutunması için onlara başka alternatiflerin sunulması lazım. Sendikaların bence top-

lu sözleşme görüşmelerinde bunları da dile getirmesi gerekiyor. Toplu sözleşme görüşmelerinde bence işsiz kalma korkusu, işsizlik durumunda yaşanacaklara ilişkin destekle ilgili maddelerin olması gerekir. Sendikalar bu konuda katkıda bulunmalı.

Bu işveren için de çok önemli bir faktör. Çünkü işsiz kalma korkusu işe ve kuruma bağlılığı, işe aidiyeti azaltıyor. İşten ayrılmalari, viziteye çıkmalari, işe geç gelmeyi, iş kazalarını artırıyor. Verimi de düşürüyor. Örneğin sürekli viziteye çıkan işçinin aynı zamanda psikolojik görüşmeye de ihtiyacı vardır. Dolayısıyla işyerinde işçiye psikolojik destek verecek uzmanların olması gerekli.

İşsizlik sigortası gibi araçların bireyin sorunlarını azaltmada etkisi var mıdır?

İşsizlik sigortası temel insan hakkıdır. Çok göz önünde oldukları için Tekel işçileri örneğinden gideyim. Özelleştirme sırasında işçilerin statüsüne ilişkin açık maddeler koymayan devlet, yaşananlardan sorumludur. Özelleşen kurumları alan kişilere şöyle denmesi lazım: 'Biz bunu sana satıyoruz ama iş güvencesi vereceksin, işten çıkartmayacaksın, ücret artışların şöyle olacak, sendikaya bu hakkı vereceksin...' Bunlar sağlanmadığı durumda kar amacı güden işverenler işçi çıkartmaya başlıyor. Bunun sorumlusu kim? Bence şirket de işçi de değil. Bunun sorumlusu sistem. Devletin buradan doğacak zararları karşılama zorunluluğu var. Bu nedenle işsizlik sigortası gerekli.

Ülkemizde maalesef hep işçiye kesiliyor fatura. Krizin bedelini de işçiye ödetiyoruz. Yaşadıkları mağduriyet işçinin güvenini azaltıyor ve dayanamadığı noktada patlak veriyor.

Güvensizlik çok önemli bir nokta. Belirsizlik de güvensizliği artıran bir şeydir. Yani insanlar belirsizlik

olduğunda ne olacağını bilmiyor. Belki işsiz kalırım, belki kalmam dediğinde, güvensizlik iyice artıyor. Kuruma, sendikaya, başkalarına karşı güvensizlik yaşıyor. Güvensiz insanlar defansif olurlar, savunmaya geçerler. Her şeyi tehdit olarak algırlar. Güvensizliğin en büyük göstergesi toplumda tehdit algısının artmasıdır. Tehdit algısı da insanlarda içe dönmeyi artırıyor.

Türk Psikologlar Derneği'nin bu konuda sendikalarla birlikte yapması gereken çalışmalar var mı?

Türk Psikologlar Derneği, TÜRK-İŞ ve ilgili sendikalar çok iyi partner olabilirler. Bence Tübitak'tan, diğer kuruluşlardan destek alınarak bu konu araştırılmalı. Özellikle krizin olduğu zamanlarda yapılmalı bu araştırmalar, bizdeki etki nedir diye. Benim söz ettiğim konuların büyük çoğunluğu Batı ülkelerindeki araştırmalardan çıkarılmış sonuçlar, bunlar birebir bize uymayabilir. Çünkü söz ettiğimiz ülkemizin kültürel yapısı,

aile yapısı, demografisi farklı, daha çok genç işsiz var örneğin bu bakımdan. Bence sendikaların ve ilgili sivil toplum örgütlerinin araştırmaya para ayırması gerekir. Araştırmaya dayalı olarak müdahale programları, önleyici hizmetler, psiko-sosyal destek hizmetleri vermesi gerekir. Devlet bunun için yasal çerçeveyi hazırlamalı, destek vermeli. İşsizlik sigortasının bir kısmı işsizlik araştırmaları ve idare programlarına ayrılmalı. İşsizliğin insanın fiziksel sağlığına, ruh sağlığına, aile dinamiğine, çocuklara yansımaları araştırılmalı.

Akademisyenlerden de yardım alıp araştırma yaptırmalı sendikalar. Bu sendikanın da bir gücüdür aslında. Toplu sözleşmelerinde karşı tarafta ve devlete, 'Bakın bu görünmeyen maliyet' diyebilir sendikalar. Genel olarak toplumda depresyon belirtisi gösterme sıklığı yüzde 16 iken kriz dönemlerinde yüzde 20'lere çıkmış. Çok yüksek bir artış bu. Bu etkinin krizden sonra dört gün devam ettiği görülmüş. Bunları toplu sözleşme masasında ileri sürmeli sendikalar.

Krize Karşı Emek Masası

Ekim-Aralık 2008 / Aralık 2009 Raporu

Refik ERBAŞ

TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı
refikerbas26@hotmail.com

Türk Metal

2008 yılının son üç ayı ve Kasım 2009 sonu itibariyle, toplam 23.494 işçi işten çıkarıldı. Ayrıca 34.002 işçi de ücretsiz izne ayrılmıştı. Aralık 2009'da, Türk Demir Döküm'den 163, Panel AŞ'den 27, Ford Otomotiv'den 10, Majör Sektör Oto Donanım'dan 1 işçi Cey Plastik'ten 1 işçi olmak üzere toplam 202 işçi daha işten çıkartıldı. 1183 işçi BMC SAN'den, 942 işçi Compenanta Döküm'den, 600 işçi BMC Otobüs'ten, 126 Ege Fren San, 65 Demirel Kablo, 30 Metay'dan olmak üzere toplam 2946 işçi de ücretsiz izine ayrıldı, Ford Otom.San'de 5065 işçi yarım ücretli çalışmaya tabi tutuldu. Sonuç olarak, Aralık 2009 sonu itibariyle, toplam 23.696 işçi işten çıkarıldı, 36.948 işçi de ücretsiz izine gönderildi. Ayrıca yalnız Aralık ayında, 5065 işçi de yarım ücretli çalışmaya tabi tutuldu.

Teksif

2008 yılı son üç ayı ve Kasım 2009 sonu itibariyle 4.691 işçi işinden olmuş, 7.568 işçi de ücretsiz izine tabi tutulmuştu. Aralık 2009'da Çerkezköy'den 4, Uşak'tan 1 işçi olmak üzere 5 işçi daha işten çıkarıldı. Çerkezköy Şube işyerlerinden 319 işçi de ücretsiz izine ayrıldı. Böylece Aralık 2009 sonu itibariyle, toplam 4.696 işçi işten çıkarıldı, 7887 işçi de ücretsiz izine tabi tutuldu.

Çimse-İş

Temmuz 2009 sonu itibariyle, toplam 8.610 işçi işten çıkarılmış,

12.536 işçi de ücretsiz izne ayrılmıştı. Bunlara ek olarak, Bozüyük'te Toprak Boz. Karo'dan 512, Toprak Seramik'ten 278, Termal Seramik'ten 148, Çorum Çimento'dan 3, Yozgat Çimento'dan 8, Sivas Çimpor Yibitaş'tan 13, Pendik Türk Ytong'tan 6, Denizli Cam'dan 2, Hitit Seramik'ten 1, Umpaş Seramik'ten 2, Uşak Seramik'ten 2 olmak üzere, toplam 875 işçi daha işinden oldu. Ekim 2009 sonu itibariyle toplam olarak 9.485 işçi işten çıkarıldı, 12.946 işçi ücretsiz izine gönderildi, 22 işçi de yarım ücretli izine ayrıldı. Aralık 2009 ayında önemli bir sorun yaşanmadı.

Tekgıda-İş

Daha önce Pepsi'den 17, Mey'den 15, Tat'tan 11 olmak üzere toplam 43 işçi işten çıkarılmıştı. Şubat 2009'da işten çıkarılan 23 işçinin iş akitleri karşılıklı mutabakatla feshedilmişti. Bu işçiler tazminatlarını alıp yarım ücretli olarak çalışmalarına devam ediyorlar.

Tariş Pamukyağı Kombinası İzmir Fabrikasından 6 işçinin de işten çıkarılmasıyla Temmuz 2009 sonu itibariyle toplam olarak 85 işçi işinden oldu. Ağustos 2009'da Eti Gıda San. AŞ.'den 10, Bozüyük Eti Gıda'dan 10, Eti Çikolata Fabrikası'ndan 6 olmak üzere toplam 26 işçi daha işinden oldu. Böylece Ağustos 2009 sonu itibariyle 111 işimiz daha işini kaybetti. 447 işçi de ücretsiz izine çıkarıldı. Aralık 2009'da bir sorun yaşandı.

Petrol-İş

Temmuz 2009 sonu itibariyle 726 işçi işten çıkarılmıştı. Ayrıca 707 işçi de ücretsiz izine ayrılmıştı. Ağustos 2009'da Polimer Kauçuk'tan 2, Mer-

sin Ataş'tan 6, Mersin İmece'den 2, İstanbul Arılı Plastik'ten 6, Ender Plastik'ten 1, Kocaeli Bayer AŞ.'den 3 olmak üzere toplam 20 işçi işini kaybetti. Böylece Ağustos 2009 sonunda 747 işçi işinden oldu. Ayrıca 783 işçi de ücretsiz izine çıkarılmıştı. Ekim 2009'da Polimer Kauçuk'tan 5 işçinin işten çıkarılmasıyla toplam 752 işçi işinden oldu. 170 işçi de yarım ücretli zorunlu izine çıkarıldı. Aralık 2009'da önemli bir sorun yaşanmadı.

Genel Maden-İş

Kasım 2009 sonu itibariyle 1.931 işçi işinden çıkartılmıştı, Aralık 2009'da ise TTK'dan 11 işçinin daha çıkarılmasıyla toplam olarak 1.942 işçi işinden oldu.

Dokgemi-İş

Ağustos 2009 sonu itibariyle 1.300 işçi işten çıkartılmıştı. Kayıt dışı işten çıkarmaların da eklenmesiyle yaklaşık 12.000 işçi işinden oldu. Aralık 2009'da önemli bir sorun olmadı.

Ağaç-İş

Ağustos 2009 sonu itibariyle Foça Sunta'dan 9, Vezir Ağaç'tan 8, Domsan'dan 37 olmak üzere toplam 248 işçi işinden oldu. Aralık 2009'da önemli bir sorun yaşanmadı.

Deri-İş

Ağustos 2009 sonu itibariyle Akko'dan 56, Kopuzlar'dan 10, Şahinoğlu'ndan 30, Sepetçiler'den 15, Ata San'dan 100, Al'dan 10, Dese'den 25, Uygun'dan 20 olmak üzere toplam 266 işçi işten çıkarıldı. Aralık 2009'da önemli bir sorun olmadı.

Basım-İş

Nisan 2009 sonu itibariyle dönemselsel olarak Umur Matbaacılık'tan 80, Akademi Ofset'ten 50 ve diğer işyerlerinden 24 olmak üzere toplam 154 işçi işinden olmuştur. Ayrıca 50 işçi de ücretsiz izine çıkarılmıştır. Mayıs 2009'da Gebze'de 6 işçi daha, işten çıkarıldı. Böylece Ağustos ayı sonu itibariyle toplam olarak 160 işçi işinden oldu. Aralık 2009'da önemli bir sorun olmadı.

Selüloz-İş

Dentaş Kağıt'tan 100, Viking Kağıt'tan 32 olmak üzere toplam 132 işçi işten çıkarıldı. Aralık 2009'da önemli bir sorun yaşanmadı.

Tarım-İş

10 işçi sendikası olduğu için ve kriz bahane edilerek işten çıkarıldı. Aralık 2009'da önemli bir sorun olmadı.

TGS

ATV-Sabah gazete ve dergi gruplarının bağlı olduğu Turkuvaz Şirketi'nden Şubat 2009'da 42 işçi işten çıkarılmıştı. Haziran 2009'da, Halk TV'den 4, Anadolu Ajansı'ndan 1, Cumhuriyet'ten 5 olmak üzere toplam 10 TGS üyesi işçi işinden oldu. Ayrıca Kanal A'dan 5, Y. Akdeniz TV'den 3, Dardanel Medya'dan 2 olmak üzere toplam 10 işçi daha (TGS üyesi değil) işini kaybetti. Genel olarak 52 işçi işinden oldu. Aralık 2009'da sorun olmadı.

Türkiye Maden-İş

Eylül 2009 ayı sonunda Sivas Divriği'de 3'ü sendikası olmak üzere toplam 7 işçi işten çıkarıldı. Aralık 2009'da sorun olmadı.

Tezkoop-İş

Ekim 2009 ayında Bursa Şube Reel Hipermarketler Zinciri AŞ.'den

10 işçi kriz dolayısıyla işten çıkarıldı. Aralık 2009'da sorun olmadı.

Sonuç

2008 yılının son 3 ayı ile 2009 yılının Ocak-Kasım aylarını kapsayan 11 aylık dönemde toplam 42.645 işçi işinden oldu. 55.796 işçi de ücretsiz izne gönderildi. Aralık 2009'da ise 218 işçimiz daha işten çıkarıldı. Böylece toplam olarak işini kaybeden işçi sayısı 42.863 oldu.

Ücretsiz izine çıkarılanların sayısı Kasım 2009 sonu itibariyle 55.796 işçiyken, Aralık 2009'da 2.946 işçinin daha eklenmesiyle toplam olarak 59.061 işçi ücretsiz izine çıkarıldı.

Ayrıca yalnızca Aralık 2009'da, Türk Metal Gölcük Şb. Ford Otom. Sanayi'den, toplam 5.065 işçi de kısa süreli ve yarım ücretli zorunlu izine ayrıldı.

İşçi Hareketinin Değişimi ve Önündeki Sorunlar

Prof. Dr. Vedat BİLGİN

TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

Bir düşünür “20. yüzyıl erken bitti” diyor, bunu söylerken aslında çağ değişimine işaret ettiğinin tabii ki bilincinde olduğunu söylemeye bile gerek yoktur. Zaten 20. yüzyılın anlamını analiz ettiği kitabında bütünüyle bu sorunların etrafında yeni tartışmaları gündeme getirmektedir. Gerçekten de 20. yüzyıl bitmeden çağ değişimi çoktan başlamıştır. Elbette ki çağ değişimlerinin çoğu kere bir zaman

olarak ne zaman başladığına takvim vermek zor olabilir. Bu defa sanırım şu anda içinde yaşadığımız çağın 20. yüzyılın son çeyreğinde, hiç olmazsa 1980’lerden itibaren başlatmak doğru olabilir.

20. yüzyıl aslında sanayi çağının bir olgunluk dönemidir. Sanayi çağıyla birlikte birkaç aşamanın yaşandığını söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi doğuş, başlangıç çağdır ki, bunu 18. yüzyılın ikinci yarısında başlatmak doğru olur. İkinci aşama devrim aşamasıdır. Bu ise 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Olgunluk dönemi veya bir başka aşamaya dönüşümünün tamamlandığı dönem ise 20. yüzyılda başlar.

Sanayi çağının toplumsal özelliklerini ayrı ayrı ele almak çoğu kere doğru olmayabilir. Fakat sanırım bu dönemlerin özelliklerini ve yaşanan değişimi anlamak için bir anlamıyla meseleyi daha açık ve seçik olarak ortaya koyabilmemiz için bunu yapmak gerekli olacaktır.

Sanayi Çağının Toplumsal Özellikleri

Elbette ki burada sanayi çağının bütün toplumsal özelliklerini ele almaya ne zamanımız, ne de sayfalarımız uygun değildir. Bu sebeple sanayi çağının toplumsal özellikleri derken, çağı karakterize eden nitelik ve nice-liklerin altını çizmeye çalışacağız.

Sanayi çağı her şeyden önce sınıflaşma çağıdır. Her toplumda çeşitli toplumsal gruplaşmalar farklılaşmalar bulunduğu gibi sanayi öncesi çağda da toplumdan topluma farklılık gösterse de belli başlı farklılaşmalar ve tabakalaşmalar söz konusudur.

Sanayi çağının ortaya çıktığı Batı toplumlarının toplumsal yapısında da çeşitli farklılaşmalar bulunduğu bilinmektedir. Buna göre sanayi çağıyla varlığına son verilen Batı tarımsal toplumlarını temel toplumsal farklılaşma, biçimi zümreler arasındaki tabakalaşmayı ortaya çıkarmıştır. Bu zümrelerin oluşturduğu düzen birbirlerine nispi olarak kapalı cemaat yapılarıyla bağlıdırlar.

İşte sanayi çağı bu zümre tipi toplumsal tabakalaşma düzenini alt üst etmiş, bunun yerine o zümrelerin tamamını dönüşüme uğratmıştır. Bu dönüşüm önce şehirlerdeki geleneksel şehir kültürü içerisinde yaşayan burjuvaziden başlayarak, bütün toplumsal tabakalara kadar sirayet etmiştir.

Sanayi çağının ortaya çıktığı Batılı toplumlarda sınıflaşma süreci, birincisi burjuvazinin dönüşüme uğrayarak içerisinde kapitalist sınıfların çıkmasıyla gerçekleşirken, ikincisi tarımın çözülmesi ve açığa çıkan emeğin önce atölyeler sonra fabrikalar içerisinde üretime katılmasıyla işçi sınıfının oluşumu şeklinde gerçekleşmiştir.

Sanayi çağının toplumsal özelliklerinden birisi ise başlangıç aşaması geride kaldıktan sonra yani devrimler döneminde yaşanan olaylarla birlikte orta sınıflaşmanın başlamış olmasıdır. Öyle ki, orta sınıflaşma giderek hem kapitalistlerin içerisinde bazı unsurları hem de işçi sınıfı içerisinde bazı unsurları bünyesine kattığı gibi daha önce mevcut olmayan yeni elitleri, yeni toplumsal

statüleri de bünyesinde geliştirerek çoğul bir yapıya ulaşmıştır.

Sanayi toplumu sınıfsal farklılaşmaların yanında bu sınıf yapılarıyla bağlantılı olarak yükselen çeşitli örgütlenme biçimlerini üretmiştir. Bunlar içerisinde sendikalar, meslek örgütleri, siyasal örgütler, partiler, ideolojik örgütlenmeler dinsel ya da inanç örgütlenmelerinin yanı sıra birçok ilgi alanı odaklı mesleki ya da görüş benzerliği üzerine kurulan sayılamayacak sayıda örgütten söz edilir.

Sanayi çağının karakteristik özelliklerinden birisi de, bilim, sanat ve eğitim alanlarında çalışanlarının ürettikleri ya da çalıştıkları sektörde yeni bir ilke etrafında örgütlenmeleri ve kültürel yaratıcılıklarıdır. Bunları, kısaca entelektüel sermaye ya da entelektüel sermayeyi üreten yeni elitler diye tanımlamak mümkündür.

Sanayi toplumunun burada saymamız gereken, üzerinde önemle durmamız gereken bir özelliği de onun toplumsal ve siyasal mücadeleleri kurumsallaştırmış olmasıdır. Bu sanayi çağının en karakteristik ürünlerinden birisini ifade eder. O da bilindiği üzere demokrasidir. Bu sebepledir ki, ünlü Fransız düşünür R. Aron sanayi çağını analiz ederken onun bu özelliğini esas alarak 20. yüzyılın bir başka sanayileşme modeli kurma iddiasındaki sosyalist rejimlere çelişkilerini hatırlatmıştır. Yani sanayi toplumu olurken demokrasiden kaçmak, demokratikleşme sürecinin dışında kalmak ne kadar mümkündür. Bugün Aron'un problematiği en azından resmi düzeyde sosyalist olduğunu iddia etmeye devam eden Çin için de geçerlidir.

Sanayi çağının toplumsal özellikleri arasında bireyleşme konusundan bahsetmemek önemli bir eksiklik olur. Gerçekten de bireyin

yukarıda bahsettiğimiz ve bahsetmediğimiz çeşitli yapısal özelliklere dayanarak sanayi toplumunda özel bir konum elde ettiğini ve toplumsal olayların sadece aktörü değil, aynı zamanda merkezinde yer alan bir konuma sahip olduğunu ifade etmek gerekir.

Sanayi çağının toplumsal özellikleri çoğulcu mücadeleci bireysel özgürlükleri talep ettiği kadar, toplumsal hak ve özgürlükleri de talep eden dinamik bir toplumsal yapıyı işaret etmektedir.

Sanayi Çağının Ekonomik Özgürlükleri

Sanayi, adı üzerinde yeni bir üretim şeklini ifade etmektedir. Sanayi çağına kadar gerçekleştirilen bütün yeryüzündeki üretimin bir yıllık toplamını bu çağ başladıktan sonra belki de birkaç saat içerisinde üretmek mümkün olmuştur. Bu çağın ekonomisi sadece üretim şekli, üretim miktarı, üretim teknolojileri açısından değil aynı zamanda tüketim açısından da bütün zamanların tüketim tarzlarının dışında bir anlayış yaratmıştır.

Burada sanayi çağının bütün ekonomik özelliklerini ele almadan başlıcalarını özetlersek sanırım değişimin anlaşılması açısından bize gerekli olan ipuçlarını elde etmiş oluruz.

Adam Smith'in belirttiği gibi sanayi üretimi yeni bir işbölümüne dayanan üretim tarzıdır. Bu işbölümünün adı daha öncekilerden tamamen farklı ilişkileri ifade etmek üzere 'teknik işbölümü' olarak adlandırılmıştır.

Sanayi üretimi kitlesel bir üretilerdir. Üretim sürecindeki emek nasıl kitleselleştirilmişse üründe onu üreten emekten bağımsız olarak kitlesel bir mahiyet kazanmıştır.

Sanayi üretimi piyasa için yapılan bir üretilerdir. Bir yönüyle sana-

yi öncesi üretim talebin belirleyici olduğu üretimken bu yeni üretim tarzında arzın belirleyiciliği esas ilke olmuştur.

Sanayi üretimi bütünüyle üretim sürecine sermayenin hakim olduğu bir üretim tarzıdır. Bunun içindir ki, endüstriyel üretimin varlığı kadar sürdürülebilirliği de sermaye birikimine bağlıdır.

Sanayi üretimi teknolojinin yoğun bir şekilde kullanıldığı bir üretim şeklidir. Teknoloji üretim sürecinin bütün aşamalarında kendi kurallarını anlayan ve o kuralları üretim süreçlerini takip ederek uygulayacak aktörlerin varlığını gerektirir.

Sanayi üretimi iş örgütlenmesinde esas olarak üç farklı toplumsal aktör grubunun örgütlenmesini esas alır. Bunlardan birisi kapitalistler, ikincisi işçiler, üçüncüsü ise üretim sürecinin profesyonel yöneticileri ve teknokratları.

Sanayi çağının üretim yapısının aynı zamanda karlılık verimlilik ve uluslararasılaşma gibi ilke ve özellikleri de bağrında taşıdığını söyleyebiliriz. Bütün bunları dikkate aldığımızda esas konumuz olan işçi hareketi açısından bugünkü değişimi anlayacak nirengi noktalarını tespit etmiş sayılırız.

İşçi Hareketleri

20. yüzyılın sonundaki çağ değişimi yukarıda ekonomik ve toplumsal özelliklerini tespit ettiğimiz sanayi çağının geride kalması anlamına gelmektedir. Bugün bu yeni çağın adı konusunda tam bir mutabakat bulunduğunu söylemek zordur. Buna kapitalizm sonrası çağ, enformasyon çağı, bilgi çağı sanayi ötesi çağ ve nihayet küresel çağ denildiğini hatırlatabiliriz. Biz burada 'sanayi sonrası çağ' tabirinin daha doğru olacağını belirtmek istiyoruz.

Sanayi çağının bir yönüyle kapitalist çağ olduğu, teknik yönüyle ise sanayi toplumunu ifade ettiğini biliyoruz. Bu çağda toplumsal yapıda kapitalistlerin gücünün ve konumunun belirleyici olduğu açıktır. Kapitalist ilişkilerin sadece emek ve çalışma ilişkilerine yansımadığı aynı zamanda piyasa mekanizmasıyla bütün toplumsal ilişkilere ulaştığını onları etkilediğini ve yeni bir bağlam yarattığını da söylemek gerekir.

Kapitalist ilişkilerinin işçi sınıfıyla sürdürdüğü ilişkiler 19. yüzyıl boyunca işçi hareketlerinin niteliklerini ve mücadelelerini belirlemiştir. O mücadeleler sadece işçi sınıfı açısından değil toplumun bütünü açısından da önemli bir değişimin kaynağı olmuşlardır. Sosyal hakları gelişimi, sosyal devlet yapısının doğuşu, sosyal politika uygulamalarının yaygınlaşması bu mücadelelerin getirdiği yeniliklerdir. Çok üzerinde durulmayan bir başka yenilik daha var ki, o da belki de insanlığın en önemli kazanımlarından olan siyasal hak ve özgürlüklerin birleşmesidir.

İşçi hareketleri gerçekten de sanayi toplumunun yapısal özelliklerinin üzerinden demokratikleşme sürecinin derinleşmesinde ve yaygınlaşmasında çok büyük rol oynamışlardır. Bunu kısaca emeğin ekmeği büyütme için verdiği mücadelelerin yolunun demokrasiyle kesişmesi diye tanımlarsak sanırım gerçeği büyük ölçüde yansıtmış oluruz.

Toplumsal Yapı ve Değişim

Bugün bütün bu kazanımların yani toplumsal ve ekonomik hak ve özgürlüklerden siyasal hak ve özgürlüklere kadar elde edilen her şeyin ortaya çıktığı zemin değişmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz sanayi sonrası toplum aslında bu değişimleri ifade etmektedir.

Sanayi sonrası toplumun hangi yenilikleri getirdiğini yada nasıl bir yeni ilişkiler düzeni yarattığını tespit etmeye çalışırsak şu noktaları belirleyebiliriz.

Sanayi çağının merkezileşmiş ve yoğunlaşmış karar süreçleri hızlı bir şekilde merkezkaç eğilim ve farklılaşmalar yaşamaktadır.

Yönetim ve sermaye yapıları hızla birbirinden ayrırmakta yönetim teknik ve kurumsal olarak kendi içinde ciddi bir değişime uğramaktadır. Tekno-bürokrasiden bir yönü finansal bürokrasiye, bir yönü ise stratejik yönetime açılan yeni bir yönetim biçimi oluşmaktadır.

Sanayi çağındaki uluslararasılaşma eğiliminin çok ötesinde yeni bir eğilim olarak küreselleşme süreci yaygınlaşmaktadır. Bu sadece sermayenin sanayi çağındaki gibi kar maksimizasyonu elde etmek üzere dışarıya yönelmesi değil doğrudan doğruya yerküreyi bir üretim ve tüketim alanı olarak tasarlamasına kadar ulaşan yeni bir ilişkiler ağını ifade etmektedir.

Sanayi sonrası toplumsal ve ekonomik ilişkilerde yaşanan bir diğer değişim ise finans sermayesinin hızla reel üretimden kopmaya başlamasıdır. Küreselleşme sürecinin imkanlarıyla bu eğilimin bütünleşmesi yeni imkanlar olduğu kadar büyük sorunlarında habercisi olmaktadır.

Sanayi sonrası toplumların üretim yapısı, sadece üretim teknolojileri ve üretim sermayesi bakımından değil üretim planlaması ve bütün üretim sürecinin bilgilerinin üretilmesi açısından da 'bilgi bağımlı bir üretim tarzı' haline gelmektedir. Teknolojik yarış sonunda teknolojik değişim hızını artırmış, bu da bilgi üretimini giderek genişleyen sektör haline getirmiştir.

Nihayet sanayi sonrası üretim süreci işçiliğin bütün özelliklerini

değiştirmeye başlamıştır. İşçi sınıfının toplumsal yapısı ciddi bir farklılaşma içerisindedir. Burada iki önemli süreçten mutlaka söz etmek gerekir ki, bunlardan birincisi nitelikli ve eğitilmiş işçiliğin bu yeni üretim şekli içerisinde ikame edilmez bir şekilde öneminin artmasıdır. İkincisi ise teknoloji yoğun üretim süreçlerinde vasıfsız düz emek talebinin sayısal olarak azalmasıdır. Toplamda ise işçileşme oranında ciddi bir daralma yaşanmaktadır.

Bütün bunlar bize şunu göstermektedir. Yeni bir çağın içerisindeyiz ve bu çağın aktörleri içerisinde sanayi çağının örgütlü yapıları önemli bir değişime maruz kalmışlardır. Kitleleşme yerini daha farklılaşmaya sınıf yapıları bütünselliklerini koruyamayarak evrilmeye gitmektedirler.

Sonuç Yerine

Bugün sendikaların işçi hareketlerinin karşı karşıya bulunduğu değişimi, ağırlıklı olarak sanayi çağını yaşamış, bugün yeni bir çağı yaşayan toplumsal yapıların sosyal ve ekonomik değişiminden kalkarak anlayabiliriz. Bizim yukarıda üzerinde durduğumuz hususlarda büyük ölçüde bunlarla ilgilidir.

Bir de meselenin bir başka boyutu vardır. Henüz sanayi devrimini gerçekleştirememiş, bu sebeple yukarıda söz edilen toplumsal ve ekonomik özelliklerin oldukça uzığında bulunan toplumlarda durum nedir. Buralarda yaşanan olayla işçi hareketi açısından diğer toplumsal örgütler bakımından neyi ifade etmektedir. Bunlar önemli sorulardır, bilhassa ele aldığımız değişimlerin, bizim gibi toplumlara etkilerini de dikkate aldığımız zaman işçi hareketlerinin sorunlarını ele almak, gelecek için bir strateji üretmek için olduğu kadar, bugünkü sorunun anlaşılması bakımından da önemlidir ve ele alınması gerekmektedir.

Memurlar Sağlık Hizmetleri Bakımından SGK'ya Devredildi

hizmetleri Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan tebliğler doğrultusunda kurumlarınca karşılanmaktaydı.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan duyuruda devlet memurları ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerinin sağlık hizmetleri, 15.01.2010 tarihinden itibaren kurumca karşılanacağı bildirildi. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığından yapılan duyuru şöyle;

“Kamu kurum ve kuruluşlarında 5434 sayılı TC Emekli Sandığı kanununa tabi olarak çalışan ve sağlık hizmetleri çalıştıkları kurumları tarafından karşılanan kamu personeli ile bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık hizmetleri 15.01.2010 tarihinden itibaren Sosyal Güvenlik Kurumunca devralınmak suretiyle karşılanacaktır.

Bu kapsamda yer alan kamu personeli ile bunların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin idarelerince kurumumuza aktarılan tescil ve aktivasyona esas bilgilere göre Sağlık Hizmet Sunucularına (eczane, hastane) başvuruda bulunduklarında provizyon alma hakkı olan kişileri SGK internet portalımızdaki (www.sgk.gov.tr) E-SGK>Hak sahipliği, ‘Müstahaklık Sorgulama’ bölümüne TC kimlik numarası ve emekli sicil numaralarının her ikisi yazılmak suretiyle görebilme imkanı sağlanmıştır.

‘Müstahaklık Sorgulama’ ekranına TC kimlik numarası ve emekli sicil numarası yazıldığı halde hak sahipliğinin görülebilmesi veya bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısının eksik olması durumunda, eksikliklerin tamamlanması için devlet memurlarının çalışmakta oldukları Kurumlara başvurmaları gerekmektedir.”

1.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile ülkemizde Genel Sağlık Sigortası uygulanmasına başlanmıştır. Ancak devlet memurlarının ve aile fertlerinin sağlık

hizmetleri 15.01.2010 tarihinden itibaren Sosyal Güvenlik Kurumunca devralınmak suretiyle karşılanacaktır.

Parana Göre Sağlık Hizmeti Dönemi Başladı

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı 01.01.2010 tarihinden itibaren kurumla anlaşmalı özel ve vakıf hastaneleri beş sınıfa ayırdı. Kurum tarafından satın alınacak sağlık hizmetlerinin bedelleri ile sigortalı hastaların ceplerinden ödeyecekleri fark ücretleri bu sınıflamaya göre belirlenecek.

En kaliteli sağlık hizmetini sunup hasta haklarını en iyi şekilde koruyan hastaneler en yüksek puanı aldı. En yüksek fiyatla sağlık hizmeti satın alınacak bu hastanelerde tedavi gören sigortalı hastalarda ceplerinden en yüksek fark ücreti ödeyecek.

Sigortalı hastaların özel ve vakıf üniversitesi hastanelerinde tutulup mağdur olmamaları için sağlık hizmetini almadan önce ödeyecekleri fark ücreti sorup öğrenmeleri yararlarına olacak.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı özel ve vakıf üniversitesi hastanelerini aşağıdaki puan ve durumuna göre beş sınıfa ayırdı ve sigortalılar bu puan esaslarına göre ceplerinden ödeme yapacak.

- 0 - 200 puan arası hastaneler yüzde 30
- 201 - 400 puan arası hastaneler yüzde 40
- 401 - 600 puan arası hastaneler yüzde 50
- 601 - 800 puan arası hastaneler yüzde 60
- 801 - 1000 puan arası hastaneler yüzde 70

Kurumla anlaşmalı özel ve vakıf hastanelerinin aldıkları puanları kurumun aşağıdaki internet adresinden öğrenebilirsiniz:

<http://www.sgk.gov.tr>

Eczanelerin Sözleşmesi Devam Ediyor

Eczaneleri kapanma noktasına getirecek ilaç fiyatlarındaki değişiklik nedeni ile Türk Eczacılar Birliği uygulamayı protesto etmek amacı ile eylem yapmış nöbetçi eczaneler hariç bir gün eczaneleri kapatmışlardı. Sosyal Güvenlik Kurumu eyleme tepki olarak Türk Eczacılar Birliği ile yaptığı ilaç temin protokolünü iptal ettiğini bildirmişti. Protokolün feshedilmesi sigortalı hastaların ilaçlarını temin etmelerini zorlaştıracak telafisi imkansız sonuçlar doğurabilecekti. Kurumun, Türk Eczacılar Birliği ile arasındaki ilaç temin protokolü-

nü iptal etme işlemini Danıştay 10. Dairesinin durdurması hastaların ilaç teminindeki mağduriyetlerini ortadan kaldırdı.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının konu ile ilgili duyurusu şöyle;

“Sosyal Güvenlik Kurumu ile Türk Eczacılar Birliği Arasında 19.01.2009 tarihinde imzalanarak 01.02.2009 tarihinde yürürlüğe giren ‘Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacılar Birliği Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol’ (10.1) numaralı maddesine istinaden 16.12.2009 ta-

rihinde Türk Eczacıları Birliğine tebliğ edilerek feshedilmişti.

Konu hakkında Kurumumuz aleyhine Danıştay 10. Dairesinde açılan davada söz konusu protokolün feshedilmesine ilişkin Kurumumuz işleminin yürütmesinin durdurulmasına karar verilerek karar Kurumumuza 14 Ocak 2010 günü tebliğ edilmiştir. Söz konusu yargı kararı gereği gerek TEB gerekse eczanelere yapılan fesih ihbarları yürütmeyi durdurma kararı süresince geçerliliğini yitirdiğinden mevcut protokol ve sözleşmelerin yürütümüne devam edilecektir.”

İntibak Bekleyen Emekliler Hüsrana Uğradı

Gerek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı gerekse Başbakan emekli dul ve yetimlere yönelik yaptıkları açıklamalarda, 31.12.1999 tarihinden önce emekli olanların farklı uygulamalar nedeniyle aylıklarında oluşan haksızlığın giderileceği sinyallerini vermişlerdi. Basında da yer alan bu nitelikteki açıklamalar emekli, dul ve yetimleri farklı uygulamalardan kaynaklanan haksızlığı giderecek “intibak” yasasının çıkarılacağı beklentisine sokmuştu. Ancak emekli dul ve yetimlerin aylıklarının yükseltilmesi ile ilgili olarak Başbakan tarafından yapılan açıklamada, aylıklar arasındaki haksızlığı giderecek “intibak” yasasından söz edilmemesi emeklileri hüsrana uğrattı.

Tüketici enflasyonundaki değişim oranından ayrı olarak yapılması öngörülen artışlarda, düşük aylıklara uygulanacak yüksek tutulmasına

karşın artış tutarının 60 lira olarak, yüksek aylıklarda ise tüketici enflasyonundaki değişim oranının sağladığı artışın 175 lira olarak gerçekleşmesi emekli dul ve yetimler arasında huzursuzluk yarattı. Emekli dul ve yetimlerin aylıklarına ilave artış sağ-

layacak kanunun Ocak ayına yetişmemesi de ayrıca tepki oluşturdu.

TBMM’nde görüşülmekte olan kanunun kabul edilmesi halinde emekli dul ve yetim aylıklarında oluşacak farkların Şubat 2010 aylıkları ile birlikte ödeneceği ifade edildi.

TEKEL Özelleştirmesi(*)

Av. Tülay ÖZERMAN

Tekgıda-İş Sendikası Genel Sekreter Yardımcısı

25 Haziran 2008 tarihli gazete manşetlerine “Sıcak yazda Hükümeti rahatlatan ödeme”, “Tek seferde en yüksek yabancı sermaye ülkemize geliyor” çıgırlarıyla yansıyan ikinci özelleştirme dalgasıyla birlikte bir devir kapanmış ve TEKEL’in alkollü içki dışındaki en önemli sınai faaliyeti de sona erdirilmiştir.

Türkiye’de özelleştirme uygulamalarının başladığı tarihten bu yana gündemde olan, buna karşılık sonuçlandırılması en uzun zaman alan TEKEL özelleştirmesi, öncesi, sonrası ve kaybettirdikleri ile araş-

tırmacıların ilgi kaynağı olmaya devam edecektir.

Bu makalenin sınırlı alanı içerisinde, özellikle özelleştirme sonuçları değerlendirilecek olmakla birlikte, sonuçtan önce TEKEL’in ülke ve faaliyet sektörü içindeki konumunu yaşanan süreci ve etkenleri sınırlı ölçekte de olsa ele alınmasında yarar bulunmaktadır.

TEKEL’in Hukuki Statüsü

TEKEL’in özelleştirmeye tasfiye edilen iki önemli üretim sahası alkollü içki ve tütün mamulü üretimi birimleridir.

8.6.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve değişiklikleri çerçevesinde faaliyette bulunmak üzere Tütün, Tütün Ma-

mulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü adı altında teşkil olunan TEKEL, bilahare Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun 5.2.2001 tarihli ve 2001/6 sayılı Kararı ile özelleştirme kapsam ve programına alınmış ve 3.1.2002 tarihli ve 4733 sayılı Kanun ile İktisadi Devlet Teşekkülü olarak yeniden yapılandırılarak, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’na (ÖİB) devredilmiş ve 4046 sayılı Kanunun 20. maddesine göre, ÖİB tarafından 1.1.2003 tarihi itibarıyla statüsü Anonim Şirkete dönüştürülmüştür.

Daha sonra, Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Anonim Şirketi’nin sahip bulunduğu Tekel Alkollü İçkiler Sanayii Müessesesi, Tekel Sigara İşletmeleri Müessesesi ayrı ayrı Anonim Şirkete dönüştürülmüş ve TEKEL Dağıtım

(*) Mülkiye Dergisi 262. sayısında yayınlanmıştır.

ve Pazarlama Müessesesi ise ikiye ayrılarak, Alkollü İçkiler Sanayii Pazarlama ve Dağıtım Anonim Şirketi ve Sigara Pazarlama ve Dağıtım Anonim Şirketi olarak iki yeni şirket kurulmuştur. Bu şirketlerin tescil ve ilanına izin verilerek, Alkollü İçkiler ait şirketlerin statüleri 11 Haziran 2003 tarihli ve 5817 sayılı, Sigara sektörüne ilişkin şirketlerin statüleri ise 10 Haziran 2003 tarihli ve 5816 sayılı Ticaret Sicili gazetelerinde ilan edilmiştir.

Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 7.6.2003 tarihinden itibaren ulusal düzeyde yayın yapan muhtelif gazetelere verdiği ilanlarla Alkollü İçkiler Sanayii ve Ticareti Anonim Şirketi ile Sigara İşletmeleri Anonim Şirketi'nin blok satış yöntemiyle özelleştirileceği yolunda ihale ilanları vermiştir.

TEKEL'e ait ve kurumun ana faaliyet sahası olan iki birimin özelleştirilmesi aynı tarihte start almakla birlikte farklı zamanlarda nihayete ermiştir. Alkollü içkiler ve sigara üretim faaliyetlerinin sektörel olarak farklı özellikler taşıması ve her biri başlı başına büyük önem taşıması nedeniyle incelememizde her iki sektörde yaşanan özelleştirme süreci ayrı ayrı ele alınacaktır.

Alkollü İçkiler Birimi Özelleştirilmesi

Alkollü içkiler biriminin sigarayla birlikte başlayan özelleştirme macerası, Kasım 2003'te yapılan ihalenin, 23.12.2003 tarihli ve 25325 numaralı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003/85 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile onaylanması sonucu Nurol-Limak-Özaltın-Tütsab Ortak Girişim Grubu'na 292 milyon dolar bedelle satılması ve hisse devir işlemlerinin de 24 Şubat 2008 tarihinde gerçekleşmesi ile tamamlanmıştır. Alıcı Konsorsiyum kurmuş olduğu Mey AŞ. tarafından şirketi devralmış, ancak devir işle-

minin üzerinden iki yıl gibi bir süre sonra, şirket bu kez bir Amerikan yatırım şirketi olan Texas Pasific firmasına yüzde 90 hissesi 810 milyon dolar bedelle satılmıştır. Halihazırda da bu şirketin mülkiyetinde üretim faaliyetini sürdürmektedir.

Özelleştirmenin sonuçlarını doğru ve isabetli bir şekilde değerlendirebilmek için öncelikle şirketin özelleştirme öncesi konumu ortaya konulacak ve daha sonra bugünkü durum ve verilerle karşılaştırılacaktır.

Alkollü İçkilerin Üretim Yapısı

Alkollü içkiler şirketinin Eylül 2003 itibarıyla, ülke sathına dağılmış bulunan fabrikaları şunlardır: Ankara Bira, Bilecik İçki, Çanakkale Kanayak, Diyarbakır İçki, İstanbul İçki, İzmir İçki, Nevşehir İçki, Tekirdağ İçki, Alaşehir Suma, Karaman Suma, Kilis Suma, Tarsus Suma, Şanlıurfa Suma, Elazığ Şarap, Kırıkkale Şarap, Şarköy Şarap, Ürgüp Şarap, Yozgat Bira Fabrikaları. Özelleştirme İdaresi tarafından hazırlanan sunumda, 2003 yılı sonu itibarıyla Gaziantep, Şanlıurfa ve Kırıkkale Fabrikalarının kapatılma aşamasında olduğu buna mukabil, Acıpayam'da anason işleme tesisinin 2003 sonuna doğru faaliyete geçeceği belirtilmiştir.

Nitekim, 27 Şubat 2004 tarihinde gerçekleştirilen hisse devir işlemi sonrasında, TEKEL bünyesinden devralan şirket Mey AŞ.'ye, sunumda öngörüldüğü şekilde (kapatılması öngörülenler kapatılmış, Acıpayam işleme açılmıştır) toplam 17 fabrika devredilmiştir.

2009 yılına geldiğimizde devredilen 17 fabrikadan sadece 9'u faal bulunmaktadır. Bu fabrikalar, Tarsus, Kilis, Karaman ve Alaşehir Suma Fabrikaları, Nevşehir, Bilecik, Tekirdağ İçki Fabrikaları ve Şarköy ile Elazığ Şarap Fabrikalarıdır. (İstanbul, İzmir ve Ankara'daki

fabrikaların kurulu bulundukları gayrimenkullerin mülkiyeti özel- leştirmede satış konusu edilmemiş, beş yıllık kullanma hakkı devredilmiştir.)

İstihdam Yapısı

Eylül 2003 itibarıyla TEKEL Alkollü İçkiler biriminde çalışmakta olan mavi yakalı sayısı 3 bin 631'dir. Özelleştirme şartnamesinde tüm mavi yakalı işçilerin kıdem ve ihbar tazminatı ile diğer ödemelerinin TEKEL Alkollü İçkiler birimi tarafından karşılanacağı, devrolunacak işçilerin yeni hizmet akdi ile işe başlayacakları düzenlenmiştir.

Hisse devri (27 Şubat 2004) esnasında bin 700 işçinin TEKEL'le ilişkisi kesilmiş ve Mey AŞ. bünyesinde çalışmaya başlamışlardır.

2009 yılına geldiğimizde mavi yakalı işçi sayısı 323'e düşmüş bulunmaktadır. Sendikal örgütlülük konusunda bir sorun yaşanmamıştır ve toplu sözleşmeli düzen devam etmektedir.

TEKEL Nasıl Bir İşletme Devretti?

2002 yılında Türkiye'de gerçekleşen alkollü içkiler tüketiminin 886 milyon litre ve pazar büyüklüğünün 4.3 milyar ABD doları olduğu belirtilmektedir. (TEKEL Yönetim Sunumu 2003 ilgili bölümde satış değerinin Euromonitor tarafından, perakende ve yerinde tüketim satışlara dayalı olarak hesaplandığı, bu değerlerin kar marjı ve ithalat vergilerini içerdigi belirtilmiştir.)

Aynı sunuma göre yüksek alkollü içkiler ve şarap Türkiye alkollü içkiler pazarının yüzde 37'sini oluşturmakta ve yüksek alkollü içki ve geleceksel içki tüketiminin yüzde 78'inin rakıya ait olduğu belirtilmektedir.

2002 yılında TEKEL'in pazar payı, rakıda yüzde 100, diğer yüksek alkollü içkilerde yüzde 71, şarapta yüzde 8 ve birada yüzde 1'dir.

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nca satışına onay verilen Alkollü İçkiler Sanayii ve İşletmeleri AŞ, 2002 yılında kamuya 2.9 katrilyon TL kaynak aktaran ve 4.4 katrilyon TL satış hasılatı bulunan TEKEL'in sigaradan sonraki en büyük gelir getiren bölümüdür. 2003'ün 9 aylık verilerine göre 4,3 katrilyonluk hasılatın yüzde 21.3'ü, satışa konu olan alkollü içkiler bölümünden gelmekte yani, 903 trilyon TL'lik hasılat payı bulunmaktadır. (TEKEL Aylık Faaliyet Raporu-Eylül 2003.) O günkü Dolar kuru bazında hesaplandığında sadece 9 aylık hasılatı 600 milyon Dolar civarındadır. 2002 yılı değerleri ile bakıldığında ise satış hasılatı 862.8 trilyon TL'dir ve yine Dolar bazında 575 milyon Dolar'lık bir değeri ifade etmektedir.

Ancak meselenin asıl çarpıcı yönü, özelleştirme sonrasında Yüksek Denetleme Kurulu tarafından yapılan inceleme sonucunda hazırlanan özel raporun satırları arasından anlaşılmaktadır.

Alkollü içkiler Sanayii ve Ticaret AŞ.'nin özelleştirilmesi için 7.6.2003 tarihinde ilana çıkılmış, satışa ilişkin komisyon kararı 5.11.2003 tarihinde alınmış söz konusu karar 22.12.2003 tarihinde onaylanmış ve hisse satış sözleşmesi ise 27.2.2004 tarihinde imzalanmıştır. Diğer bir deyişle şirketin özelleştirilmesi, ilana çıkış tarihinden 8 ay sonra gerçekleşmiştir.

Yüksek Denetleme Kurulu'nun Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Özelleştirme Fonu 2003 Yılı Raporu'nun eki olan özel inceleme raporunda, süreç içerisinde yaşananlar şöyle özetlenmektedir:

"1- ÖİB tarafından TEKEL'e gönderilen 2.12.2003 tarihli yazıda cari hesabın 1.10.2003 tarihi itibarıyla kesilmesi belirtilmekle birlikte, bu tarih itibarıyla hesap kesimi gerçekleştirilmemiştir.

2- Alkollü içkilerin özelleştirilmesi ile ilgili olarak 5.6.2003 tarihinde anonim şirkete dönüştürülmesinden iki gün sonra ihale için ilana çıkılmış, buna mukabil, ilan tarihindeki bilançonun kesin durumu ancak iki ay sonra belirlenmiştir. Alkollü İçkiler San. ve Tic. AŞ.'nin 31.12.2003 tarihli bilançosu ve gelir tablosu bu şirketin özelleştirme sonucu devredildiği 27.2.2004 tarihinden sonra, 10.3.2004 tarihinde ancak çıkarılabilmıştır. Böylece özelleştirilen şirketin alıcıya devrinin yapıldığı ve Hisse Devir Sözleşmesi'nin imzalandığı 27.2.2004 tarihinde bu şirketin 27.2.2004 tarihli bilançoları mevcut olmadığı gibi, 31.12.2003 tarihli bilançolarının dahi devir tarihi itibarıyla çıkarılmamış olduğu, devir işlemlerinde sağlıklı bilgi ve belgelerin oluşturulmadığını göstermektedir.

3- Şirket, geçmiş yıllardan bu yana yılın son aylarından itibaren ertesi yıl ihtiyacı için üzüm, anason ve alkol gibi parasal tutarı büyük düzeye ulaşan alımlar yapmaktadır. Ayrıca şirketin devam eden yatırımları nedeniyle yüklenicilere her ay hak ediş ödenmektedir Cari hesabın ÖİB'nin 1220 sayılı Olur'unda yer aldığı üzere 31.10.2003 tarihi itibarıyla mutabakata varılan tutar üzerinden tasfiye edilmemesi, Şirketin faaliyetlerinin de TEKEL'e borç olarak yansıtılmaya devam edilmesi hususunun, bu konuda TEKEL aleyhine nasıl zarar oluşturduğu örneklerden açık olarak anlaşılmaktadır. Örneğin, Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticaret AŞ.'nin şirketin devredildiği 27.2.2004 tarihinden bir gün öncesi 26.2.2004 tarihinde vadesi dolan 10.6 trilyon lira tutarındaki KDV bedeli ile aynı biçimde 25.2.2004 tarihinde şirket için 507,1 milyar liralık malzeme bedelini cari hesaba yansıtıp şirket açısından borç kaydı tesis etmiştir. Netice olarak, şirketin belirsiz olan devir tarihi iki gün önce gerçekleşmiş olsa idi TEKEL AŞ. açısından 11 trilyon liralık borç tutarının alıcı firma tarafından yükleneceği anlaşılmaktadır."

Benzeri uygulamaların başka örneklerinin verildiği raporda daha sonra aşağıdaki satırlar yer almaktadır:

"Tüm bu işlemlerden sonra Alkollü İçkiler San. ve Tic. AŞ.'nin özelleştirme ilanına çıkıldığı 5.6.2003 tarihli bilançosundaki stok hesapları tutarı 113,7 trilyon lira iken, şirketin ihale sonuçlarının onaylandığı Aralık/2003 ayında 185,9 trilyon lira, şirketin devir edildiği 27.2.2004 tarihli bilançosunda 177,5 trilyon lira düzeyine ulaşmıştır.

Netice olarak Alkollü İçkiler San. ve Tic. AŞ.'nin TEKEL AŞ.'ye olan borçlarının izlendiği cari hesap kalcısı, özelleştirilme çerçevesinde satış için ihale ilanına çıkıldığı Haziran/2003 tarihinde 107.5 trilyon lira iken,

- Cari hesabın tasfiye tarihi olarak bildirilen 31.10.2003 tarihinde 189,8 trilyon liraya,
- 31.12.2003 tarihinde 256,2 trilyon liraya,
- Şirketin devir sözleşmesinin imzalandığı 27.2.2004 tarihinde ise 307 trilyon liraya ulaşmıştır.

Belirtilen bu uygulama içinde devir işlemleri sırasında geçmiş yıllardan bu yana sürdürülen uygulama sonucu Şirket tarafından üretilip, irsalat fiyatı biçiminde tanımlanan iç satış fiyatı üzerinden Sigara Pazarlama ve Dağ. AŞ.'ye devredilen mamulat uygulamasında devir tarihi itibarıyla (27.2.2004) Sigara Pazarlama ve Dağıtım AŞ. stoklarında yer alan ve dolayısıyla TEKEL'e ait 71,6 trilyon lira değerindeki şişelenmiş rakı, şarap, cin, votka, kanyak gibi mamulatin ÖTV sistemi için uygulanan konsinye satış sistemi ileri sürülerek Alkollü İçkiler Sanayi ve Tic. AŞ.'ye iade edildiği bu suretle TEKEL AŞ. cari hesabının, 71,6 trilyon lira değerindeki mamulat tutarı kadar büyüdüğü saptanmıştır.

Devir işlemlerinde TEKEL aleyhine benzer yanılıklı uygulama Alkollü İçkiler San. ve Tic. AŞ. ile birlikte devri yapılan Alkollü İçkiler Paz. ve Dağıtım AŞ.'nin devir işlemlerinde ortaya çıkmıştır. Bu şirketin 11.3.2004 tarihinde ancak çıkarılabilen 27.2.2004 tarihli bilançosunun aktifinde 193 nolu peşin ödenen vergiler hesabında yer alan ve tamamı TEKEL Genel Müdürlüğü tarafından Kasım-2003 tarihinde ödenen 11.058 milyar liralık Geçici Vergi tutarının TEKEL hesaplarına devir edilmesinde sorun yaşandığı ve görüşmeler sonucu bu tutarın ancak 8.839 milyar lirasının TEKEL AŞ., hesaplarına aktarılabildiği saptanmıştır.

(...) Söz konusu uygulamalar neticesinde, İdarece 5.6.2003 tarihi itibarıyla 68,3 trilyon liralık bir öz varlığa sahip Şirket satışa sunulmuş iken, ihale süreci içinde gerçekleştirilen mali yapı düzenlemesine ilişkin operasyonlarla 348,4 trilyon liralık bir öz varlığa sahip Şirket alıcıya devredilmiş, öz varlık artışının bir kısmı şartname hükümleri uyarınca kıdem tazminatı yükümlülüğünün TEKEL’ce üstlenilmesinden, bir kısmı ise ihale sürecinde iken İdarece alınan ve yatırımcılara deklare edilen 31.10.2003 tarihi itibarıyla

mutabakata varılan cari hesap rakamından kaynaklanmış, bakiye ise Şirket tarafından devir tarihine kadar işletmecilik faaliyetleri gereği ihtiyaç duyulan tüm kaynağın TEKEL’ce üstlenilmesinden kaynaklanmıştır. Diğer bir deyişle, gerek şartname hükümlerine, gerekse ‘blok hisse satışı’ ilkelerine göre şirketin aktif ve pasifi ile devri söz konusu olmamıştır.”

Rapor’un sonuç bölümüne göre şirketin ilana çıktığı 5.6.2003 tarihli bilançosu ile 27.2.2004 tarihli bilanço net aktif değer karşılaştırması ve TEKEL tarafından üstlenilen 31.9 trilyon lira tutarındaki kıdem tazminatı da dikkate alınmak suretiyle, cari hesabın tasfiye ediliş şekliyle ortaya çıkan fark 248,2 trilyon lira olarak hesaplanmaktadır. Yine sonuç bölümünden anlaşıldığı kadarıyla, 31.10.2003 (hesap kesimine esas olan bilanço tarihi) tarihinden 27.2.2004 (devir tarihi) tarihine kadar olan dönemde Şirketin (Alkollü İçkiler) işletme ve yatırım harcaması niteliğindeki alımları için aktarılan kaynaklar nedeniyle artan cari hesap ve devir tarihi itibarıyla oluşan hesap TEKEL AŞ. tarafından “zarar” kaydedilerek tasfiye edilmiştir.

Özel inceleme raporu, TEKEL’in Alkollü İçkiler Birimi’nin hangi şartlar altında özelleştirildiğini son derece ibret verici bir şekilde ortaya koymaktadır. Özelleştirme sürecinde Şirketin tanıtımı amacıyla hazırlanan özel sunum raporuna göre ise modernizasyon, idame ve yeni donanım için son beş yıl içinde yaklaşık 150 milyon ABD dolarlık yatırım yapıldığı belirtilmektedir.

Tekgıda-İş Sendikası’nın özelleştirmenin iptali için açmış olduğu dava, incelemenin kaleme alındığı sırada halen devam etmektedir. Ancak, ortaya konulan bu veriler sanıyoruz TEKEL’in alkollü içkiler biriminin hangi koşullar altında özelleştirildiği hususunda yeterince bilgi vermektedir.

Sigara Fabrikalarının Özelleştirilmesi

TEKEL’e ait sigara fabrikalarının özelleştirilmesi, alkollü içki bölümüne göre daha uzun bir süreçte gerçekleşmiştir.

7.6.2003 tarihinde alkollü içki bölümü ile aynı günde satış için ilan verilen sigara üretim faaliyetleri için önce “blok satış” yöntemiyle özel-

leştirme girişimi başlatmış, ancak, 5 Kasım 2003 tarihine kadar tanınan son teklif verme süresi içinde en yüksek teklifi veren JTI firmasının 1 milyar 150 milyon dolarlık teklifi yeterli bulunmadığı için 11.11.2003 tarihinde ihalenin iptal edildiği açıklanmıştır.

Daha sonra, 13.12.2004 tarihinde sigara birimi için ikinci kez ilan verilmiş, 8.4.2005 tarihinde bu kez de teklif alınmadığı için ihalenin iptali yoluna gidilmiştir. Son olarak ise, 22.2.2008 tarihinde gerçekleştirilen ihalede en yüksek teklifi veren BAT firmasına birmilyar yedi yüz milyon ABD dolara satılmıştır. Konuya ilişkin ihale komisyonu kararı 24.4.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2008/23 sayılı Özelleştirme Yüksek Kurulu kararı ile onaylanmış ve böylelikle TEKEL (kamu), sigara üretim faaliyetinden çekilmiştir.

Sigara Üretim Biriminin Özelleştirilmesinin Sonuçları

TEKEL'in sigara fabrikalarının özelleştirilmesi, gündeme geldiğinden itibaren gerek tütünle ilgili çevrelerde gerekse kamuoyunda büyük tartışmalara yol açmıştır. Zira TEKEL, bir kamu iktisadi kuruluşu olarak, tarımdan istihdama, tütün ticaretinden kamu maliyesine ve en nihayet toplumsal sağlığa kadar yayılan geniş bir yelpazede, büyük bir toplumsal kitlenin çıkarlarını yakından ilgilendiren bir faaliyet göstermiştir. O nedenle incelememiz de özelleştirmenin ortaya çıkmış/çıkan sonuçlarını sözünü ettiğimiz bu kesimler açısından ayrı ayrı değerlendirmiştir.

Özelleştirmenin İstihdam Açısından Etkisi

TEKEL, Reji'nin tasfiyesi sonrasında devlet tekeline alınan tütün açısından, 9 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Tütün Kanununa kadar gerek destekleme alımları ile

gerekse tütün üretimi, ticareti ve ekim denetim yetkisini elinde bulundurması nedeniyle, belirleyici ve hayati bir rol oynamıştır.

Aslında TEKEL'in yaptığı bir tarımsal KİT olarak tam da kuruluş amaç ve felsefesine uymaktadır. Bir yandan tütün alımları ile tütün fiyatlarının oluşumunda düzenleyici bir rol oynamakta ve böylelikle tütün ekicilerinin çıkarlarını korumakta, öte yandan da sınai ve ticari faaliyetleri ile üretilen tütünü mamul hale getirip, pazarlayarak katma değer yaratmaktadır.

Tarımsal KİT olarak TEKEL'in fonksiyonunu doğru ve yerinde değerlendirebilmek için Türkiye'de tütün üreticiliğinin yapısına bakmak gerekmektedir. Şark tipi (oriental) tütün üreticisi olan ülkemiz, dünyanın bu alanda en önemli üretici ülkesidir. Ancak daha da önemlisi, tütünün, yetiştiği toprak vasfı itibarıyla genel olarak alternatif ürün yetiştirilmesi zor olan, kırıç ve sulu tarıma elverişli olmayan topraklarda yetişmesi ve bu toprakların yoksul sahiplerinin tek geçim kaynağı olmasıdır. Özellikle Cumhuriyetin başlangıç yıllarında gerek ihracatta gerekse devlet gelirleri içinde bitkisel üretim olarak çok önemli bir yer teşkil eden tütün, sanayileşmenin yapısı değiştikçe göreceli değerini kaybetmekle birlikte, tütün üreticileri açısından tek ve en fazla gelir getiren kaynak olması niteliği ile önemi daima muhafaza etmiştir.

TEKEL'in özelleştirme kapsam ve programına alındığı 2001 yılında tütün üreticisi sayısı 477.829 (TEKEL verileri), 4733 sayılı Tütün Kanununun yürürlüğe girdiği 2002 yılında ise 402.889'dur (agk.). 2008 yılına geldiğimizde ise sözleşmeli üretim yapan üretici sayısı 194.282'ye inmiştir (www.tapdk.gov.tr).

TEKEL'de İstihdam

Özelleştirme süreci sadece tütün üreticilerini değil, aynı zamanda

TEKEL'in istihdam yapısını da olumsuz etkilemiştir. Gerçi 1994 krizinden sonra, genel olarak kamu kuruluşlarında emeklilik hakkını elde eden işçilerin kendi talepleri alınmaksızın işten çıkarılmaları ve boşalan kadroların yerine yeni işçi alınmaması nedeniyle yıldan yıla bir erime zaten söz konusuydu. Ancak, buna rağmen, 2001 yılında 30.124 (TEKEL Genel Müdürlüğü 2001 yılı raporu, YDK.) işçi çalıştıran TEKEL'in, 2004 yılında alkollü içkiler, 2008 yılında da sigara biriminin özelleştirilmesi sonucunda çalışan işçi sayısı 12 bin civarına gerilemiştir.

Sigara imalat faaliyetini terk eden TEKEL'in yaprak tütün ve tuz işletmesi faaliyetleri nedeniyle istihdam ettiği bu kadronun, özellikle yaprak tütün işleme sanayiinde ortaya çıkan büyük bir atıl kapasite nedeniyle, henüz belirlenmemiş bir takvim ve süreç ile eritilmesi beklenmektedir. Başka bir ifadeyle özelleştirmenin Kurum'un istihdam yapısına getirdiği olumsuz sonuçlar henüz netleşmemiştir.

Ancak, TEKEL özelleştirmelerinin istihdama getirdiği olumsuz etkileri sadece kendi kadrolu işçisi noktasından değerlendirmek eksik ve yetersiz kalacaktır.

Zira, özelleştirme programına alındığı sırada, 110 yaprak tütün işyeri, 6 sigara fabrikası, 19 alkollü içki üretim tesisi, 84 pazarlama müdürlüğü, 10 tuz işletmesi, bir kibrit fabrikası, bir ambalaj fabrikası ve bir sung ipek, viskoz fabrikası olan TEKEL, 2009'a geldiğimizde 57 yaprak tütün işyeri, iki tuz işletmesi ve bir ambalaj fabrikası olan işletmeye dönüşmüştür. Sigara bölümünü devralan şirket, daha başlangıçta sadece Tokat ve Balıca'daki fabrikaları açık tutacağını ilan etmiştir. Halihazırda üretim faaliyetini de bu iki fabrikayla sürdürmektedir.

Bu noktada asıl önemli olan, TEKEL'in tüm bu işyerlerinin önem-

li bir kısmının, Türkiye'nin hemen bütün bölgelerine dağılmış bulunduğu ve sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında geride bulunan yerlerde faaliyet gösteriyor olmasıdır. TEKEL, bu bölgelerde çoğu kez yörenin tek sınai kuruluşu olarak çalışmış, sadece işçisine değil, çevre esnafına da ekonomik gelişme fırsatı sunmuştur.

Elbette ki, ekonomik ömrünü tamamlamış ya da işletmesel olarak faal durumda tutulması akılcı olmayacak işyerlerinin kapatılması doğal olmakla birlikte, özelleştirme sürecinin TEKEL'i tütün ve sigara piyasasından hızla dışlayan etkisi, işletmelerinin birer birer kapatılmasını adeta dayatmıştır. Burada özelleştirmeci iradenin TEKEL'i sistematik bir küçültmeye tabi tuttuğundan söz etmek daha doğru olacaktır.

Özelleştirmenin Tütün Tarımına Etkileri

TEKEL'in özelleştirilmesine ilişkin süreç, en yok edici etkisini tütün tarımı üzerinde göstermiştir. TEKEL, 1984 yılında Turgut Özal'ın "gece yarısı golü" diye nitelendirdiği sigara ithalatının serbest bırakılması, 1986 yılında tütünde devlet tekelinin kaldırılması ve 1992 yılında ilk kez üretim faaliyetine başlayan yabancı sigara üreticilerinin acımasız ve yoğun rekabetine rağmen, özelleştirme kapsam ve programına alındığı 2001 yılına kadar, piyasanın hakim aktörü olma vasfını korumayı başarmıştır. 2001 yılına gelindiğinde, son beş yılını yaklaşık yüzde 70 pazar payıyla sürdüren TEKEL'in sigara piyasasındaki payı bu yıldan itibaren hızla gerileme kaydetmeye başlamıştır.

Özelleştirme sürecinin tütün tarımına olumsuz etkilerini, tütün alım rakamlarında da izlemek mümkündür. 2002 yılında 159.521 ton olan tütün alımı, 2008 (2007 ürünleri için) yılında 74.584 tona düşmüştür (TAPDK).

Özelleştirme kapsam ve programına alınması sonrasında aşağıdaki bölümler içinde daha ayrıntılarıyla yer vereceğimiz gibi, bir yandan sigara piyasasındaki pazarını kaybeden TEKEL, bu olgu nedeniyle kurum adına yaptığı alımları büyük ölçüde düşürmüştür, bir yandan da 2002 ürünü sonrasında destekleme sisteminin kaldırılmış olması nedeniyle Hazine adına alım yapmayı bırakmıştır. Tütün alım rakamlarının bu denli gerilemiş olmasında tüm bu gelişmelerin birinci derecede önemi olduğu tartışmasızdır.

2001 yılında TEKEL'in sigara piyasasında yüzde 68,63 olan payının sigara işletmelerinin devröldeği 2008 Haziranında yüzde 29'lara düşmüş olması, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın hazırlamış olduğu raporlarda kaçınılmaz bir süreç olarak ve kısmen de TEKEL'in başarısızlığı gibi sunulmakla birlikte, sektörü yakından izleyen kişilerin de bildiği gibi böyle bir tespitin gerçekle bir ilgisi bulunmamaktadır.

TEKEL'in, sektörün yabancı rekabetine açılmasından sonra geçen on yedi yılda kaybettiği pazar payından daha fazlasını özelleştirme programına alınmasından itibaren geçen ilk beş yılda kaybetmesi, sürecin, olağan rekabet koşullarının dışında oluşan müdahalelerle gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu konunun ayrıntısına girmeden önce, TEKEL'in piyasa payındaki gerilemeye ve özellikle Şark tipi tütünle imal edilen sigara pazarının daralmasına bağlı olarak tütün üretiminin nasıl bir erozyona uğradığına bakalım:

"Şark tipi sigaraların (yüzde yüz yerli tütün) toplam pazardaki payları Amerikan harmanlı sigaraların pazarı girmelerinden itibaren düşmekle beraber, 2004 yılı öncesine kadar yüzde 35-40 aralığında istikrarlı bir pazar payını muhafaza etmişlerdir. Ancak bu pay 2004'te yüzde 22'ye, 2005'te yüzde 14'e ve 2007 yılında

yüzde 9'a gerilemiştir." (Rekabet Kurulu Kararı Karar No. 08-26/284-92, T. 27.3.2008 www.rekabet.gov.tr)

TEKEL'in sigara piyasasındaki (Şark tipi ve Amerikan harmanlı sigara toplamı üzerinden) payı ise, 2000 yılında yüzde 69,57, 2001 yılında yüzde 68,63, 2002 yılında yüzde 60,8, 2003 yılında yüzde 56,5, 2004 yılında yüzde 47,17, 2005 yılında yüzde 38,67, 2006 yılında yüzde 32 ve 2007 yılında yüzde 29 olarak gerçekleşmiştir.

Özelleştirme sürecine alınması ile birlikte gerek Şark tipi tütünden üretilen sigara pazarında, gerekse toplam sigara pazarında yaşanan gerilemenin TEKEL'i ne ölçüde küçültmeye zorladığını ortaya koyan bu rakamsal verilerden sonra, bu gelişmenin tütün tarımına ne şekilde yansdığına da yine rakamlar üzerinden bakarsak;

4733 sayılı Tütün Kanunu ile tütün ekim ve ticaretinin serbest piyasa düzeni mantığı ile şekillendirilmesi ve 2002 yılında destekleme sisteminin de sona erdirilmesi sonucu ortaya çıkan olumsuz gelişmeyi gösteren veriler tabloda verilmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, TEKEL, 2002'den sonra pazar kaybına bağlı olarak tütün alımını azaltmıştır. 2002-2007 arasında TEKEL alımlarının yüzde 63,5 oranında gerilediğini görüyoruz. Bu gerilemenin toplam tütün alımına yansımaları ne şekilde gerçekleşmiş diye baktığımızda ise, aynı dönem sonunda toplam tütün alımının yüzde 53,2 oranında azaldığı ortaya çıkmaktadır. Tütünde yaşanan kan kaybını tütün ekicisi sayısındaki gerilemeden de tespit etmek mümkündür. 2002 yılında 405.882 olan ekici sayısı, 2007 ürün yılı için yüzde 55,7 gibi bir oranla 179.769'a gerilemiş bulunmaktadır.

Ancak tütüncülüğümüz için vahim gerileme asıl rakamların

Tablo: 2002-2007 Tütün Ekici ve Alım Verileri

2002 ÜRÜN YILI	BÖLGE	EKİCİ (Adet)	MİKTAR (Ton)	2007 ÜRÜN YILI	
				EKİCİ (Adet)	MİKTAR(Ton)
TEKEL	EGE	105.078	23.312	612	81
	KARADENİZ	58.017	11.310	12.995	2.369
	MARMARA	5.937	1.059	1.224	443
	DOĞU	23.182	4.455	19.684	3.671
	GÜNEYDOĞU	102.607	17.948	79.484	14.609
	TEKELTOPLAM	294.821	58.084	113.999	21.173
ÖZEL	EGE	88.613	80.879	49.926	38.476
	KARADENİZ	16.606	12.925	12.691	10.791
	MARMARA	5.842	7.633	1.763	3.591
	DOĞU	0	0	957	316
	GÜNEYDOĞU	0	0	433	237
	ÖZEL TOPLAM	111.061	101.437	65.770	53.411
GENEL TOP.		405.882	159.521	179.769	74.584

Kaynak: TAPDK www.tapdk.gov.tr

arasında gizlidir. Zira, yukarıdaki tablo incelendiğinde görüleceği üzere Türkiye'nin dünyaca ünlü marka olmasına neden olan kaliteli ürünün yetiştiği Ege Bölgesi'nde TEKEL, 2002'den 2007'ye 23.312 tondan neredeyse yok mertebesine 81 tona alımlarını düşürdüğü halde, Ege Bölgesi'nde bu dönem içerisinde tütün alımı TEKEL'in bıraktığı boşluğun çok ötesinde iki katı düzeyinde 42.839 ton gerilemiş bulunmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu tütüncülüğünde Ege ve Karadeniz bölgelerine göre nispi olarak düşük gerileme ise bu bölgelerimizin tütünün pazar sorununu hallettiğine işaret etmemektedir. Zira yine Tablodan da anlaşılacağı üzere ihraç kabiliyeti bulamayan ve özellikle TEKEL'in yerli tütünden imal ettiği sigara pazarı için kullandığı bu tütünlerde özel sektör piyasaya girmekte ya da sembolik alımlar gerçekleştirmektedir.

Yine, 2004 yılından beri, 4733 sayılı yasaya eklenen Geçici Maddelemlerle, Hazine adına TEKEL'e sözleşmeli üretim yaptırıldığı göz önünde tutulursa, normalde TEKEL'in alımlarını daha da düşüreceği, dolayısıyla alınan ek tedbirler sayesinde tütün alımlarının bu seviyede kalabildiği de unutulmamalıdır.

İçinde bulunduğumuz noktada, TEKEL artık sigara üretim faaliyetinden tamamen çekilmiş bulunmaktadır ve tütün alım ve işleme faaliyetine devam edip etmeyeceği ya da etse de hangi ölçekte ve koşullarda devam edeceği tam bir belirsizlik taşımaktadır.

Ancak şurası bir gerçek ki, tütün tarımından ekmek yiyen yaklaşık bir milyona yakın insanımızın geleceği artık çok büyük bir risk altındadır. Şark tipi tütün üretiminde özellikle üretimini arttıran Türkiye Cumhuriyetleri, uzak doğu ülkeleri ve Ermenistan'ın artan rekabeti karşısında, (DPT. IX. Plan Tütün ve

Tütün Mamulleri Sanayii ÖİK. Raporu 2007) yoksul toprakların tek ürünü olan tütünü ve bu toprakların insanlarını iş ve ekmeginden yoksun bırakmamak için her ne kadar tütün mamulü üretim sahasından çekilmiş olsa da en azından müdahil kurum olarak TEKEL'in varlığına mutlak bir şekilde ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi takdirde ürün fiyatı olarak büyük şirketlerin dayatması altındaki ekicilerin tütüncülüğü daha fazla sürdürmeleri olasılığı bulunmamaktadır.

Özelleştirmenin Yabancılaşma Etkisi

Dönemin Maliye Bakanı Mustafa Abdülhalik Bey'in "Hesapları görüldü ve muamele bitti" diye ifadelendirdiği (Fatma Doğruel-Suat Doğruel, 2000: s.132) Reji'nin devreden çıkarılması operasyonu 25 Şubat 1925 tarihinde tamamlanırken, 1 Mart 1925 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 558 sayılı "Tütün İdare Muvakkatesi ve Sigara Kağıdı İnh-

sarı Hakkında Kanun”la devlet teke-
li altına alınan tütün işleme sanayii,
yabancı sigara ithalatının serbest
bırakıldığı 1984 yılına kadar çeşit-
li dönemlerde unvanı değiştirilen
kamu tekelinin kontrolü altında yü-
rütülmüştür.

2008 yılına gelindiğinde ise
yine Mustafa Abdülhalik Bey’in de-
yimiyle, bu kez yabancı şirketler
TEKEL’in “hesabını görüp, muame-
lesini bitirmiş”lerdir.

Bugün Türkiye’de altı tane ya-
abancı sigara üreticisi firma faaliyet
göstermektedir. Philip Morris, BAT,
Imperial Tobacco, European Tobac-
co, JTI ve KT&G Tobacco. Tütün
mamulü sektöründe yabancılaş-
tırma hareketi 2008’in ortalarında
TEKEL’in sigara biriminin özel-
leştirilmesi ile tamamlanmış ve en
karlı faaliyet alanlarından biri daha
tümüyle yabancı denetimine devre-
dilmişdir.

Unutulmaması gerekir ki, “ya-
abancı ya da kamu fark etmez hep-
sinden aynı vergiyi alıyoruz” tezi,
eksik ve yetersizdir. Çünkü, sektör
en karlı alanlardan biridir ve piya-
sada tek aktör iken sektörden elde
edilen karın tamamı, rekabete açıl-
dıktan sonra ise pazar payıyla elde
ettiği karın tamamı yurt içinde yine
bu ülkeye kaynak olarak geri dö-
nerken, bugün yaklaşık 5,5 milyar
dolarlık bir piyasada yabancı şirket-
lerin elde ettiği kar kendi ülkelerine
transfer olmaktadır. Çalıştırdıkları
yabancı personele ödenen ücret, ro-
yalty gibi haklar adı altında yurt dı-
şına transfer edilen kaynak yine bu
ülkenin kaybidir. İstanbul Sanayi
Odası’nın 500 Büyük Firma verile-
rinde (2007 yılı), piyasanın yüzde
42’sini kontrol eden Philip Morris
firması’nın vergi öncesi karının,
531,6 milyon YTL, yüzde 12’sini
kontrol eden JTI firmasının 50,5
milyon YTL. olduğu düşünülürse,
ülkece ne kaybettiğimizin değeri
daha iyi anlaşılacaktır.

Bütün bunların yanı sıra, artık
piyasayı üretici firması aracılığı ile
kontrol imkanını da elinden kaçıran
devlet, bundan böyle vergi uygula-
malarındaki inisiyatifi de yabancı şir-
ketlerin insafına bırakmıştır. Bundan
böyle hükümetler, her vergi artışı gi-
rişiminde yatırımların başka ülkelere
kaydırılması tehdidi ile karşılaşacak-
larından şüphe duymamalıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

TEKEL’in alkollü içkiler ve tütün
sanayii sektörlerinin özelleştirilmesi
ile sonuçlanan süreci doğru ve isa-
betli bir şekilde değerlendirebilmek
için, sektör tarihinde çok önemli
bir yer tutan ve Reji İdaresi’nin ku-
ruluşuna kaynaklık eden ünlü Mu-
harrem Kararnamesi’ne (20 Aralık
1881) kadar uzanmak gerekecektir.

“Reji İdaresi’nin oluşumu, Os-
manlı Devleti’nin dış borç sorunu ve
yönetimi ile çok yakından bağlan-
tılıdır. Savaşlar ve bu savaşların ya-
rattığı finansman ihtiyacı, Düyun-u
Umumiye’nin kurulduğu tarih olan
1881 öncesinden başlayarak, tütün,
tuz, vb. gibi gelirlerin karşılık gös-
terilmesi ile sağlanmıştır.” (Fatma
Doğruel-A.Suat Doğruel, 2000: s. 61)
93 Harbi sonrasında dış borçları öde-
mekte zorlanan ve finansman ihtiyacı
giderek artan Osmanlı devleti, borç
veren ülkelerin baskılarına daha fazla
dayanamamış ve önce bazı vilayetle-
rin damga resmi, müskirattan (içki)
bir tür ruhsatiye resmini (müskirat-
tan alınan gümrük resmi hariç) İs-
tambul ve civarındaki balık resminin,
İstanbul civarı ile Bursa ve Samsun
ipek öşrünün (yine gümrük resim-
leri hariç olmak üzere) mültemizliği
(toplanması) tütün ve tuz inhisarı-
nın idaresini kapsayacak “Rüsumu
Sitte” idaresinin kurulmasına (agk)
onay vermek zorunda kalmış, ancak
gelirlerin iyi idare edilemediği gerek-
çesiyle, yeni bir borç müzakere süreci
başlatılmış ve Düyun-u Umumiye’nin
kurulması ile Rüsum-u Sitte idaresi
de bu kuruluşa devredilmiştir.

Düyun-u Umumiye İdaresi, Ma-
liye Bakanlığından bağımsız, yedi
kişilik bir konsey tarafından oluşt-
rulmuş ve üyeleri, İngiliz, Fransız,
Alman, İtalyan, Avusturya-Macaris-
tan ve Osmanlı delegeleri ile İngil-
tere, Hollanda ve Belçika alacakları
temsilcisi ve Galata Bankerleri tem-
silcilerinden oluşmaktadır. Konseyin
sorumluluğu, vergileri toplayıp, dış
borçların ve faizlerinin ödenmesini
sağlamaktır. Düyun-u Umumiye’nin
kuruluşundan sonra, Muharrem
Kararnamesi’nin 9. maddesine daya-
nılarak (ki Osmanlı Hükümeti böyle
bir şirket kurulmasına karşı çıkma-
ma konusuna angaje olmuştu, Doğ-
ruel, 2000.) 10 Ocak 1883 tarihinde
Reji İdaresi kurulmuştur.

Reji idaresinin elde ettiği yetki
ve imtiyazları başlıklar halinde sıra-
lamak gerekirse, kaçakçılığı engelle-
mek için memur atayabilme yetkisi
(hükümet destek vermek zorunday-
dı), piyasaya tahvil çıkarabilme yet-
kisi, tütün üretmek ve saklamak için
yaptığı binaların arazi vergisinden,
gelirlerinin temettü vergisinden, pa-
tent hakkı vergisinden muaf olacak,
ayrıca hisselerle ilgili işlemlerinden
pul parası alınmayacak, 30 senelik
bir imtiyaz süresi ile Doğu Rumeli
hariç, bandrol sisteminin geçerli ol-
duğu yerlerde tüketime yönelik tü-
tünü üretip, alıp satabilme, sigara,
puro, ağız tütünü, enfiye üretimi,
kıyılmış tütün imalatı, (Lübnan ve
Girit hariç) devlete ödenmekte olan
vergileri toplama, tütün mamulü
üretme tekeli, perakende satış tekeli.

“Şirket kendisine tanınan bu
yetki ve imtiyazlar sonucu, Düyun-
ı Umumiye’ye yılda 750.000 lira ai-
dat ödeyecekti. Eğer kararnamede
sözü edilen borç tamamıyla öden-
mişse, bu aidat daha sonra Osmanlı
Hükümeti’ne aktarılacaktı. (...) Şir-
ket, gelirleri yeterli olmasa bile bu
aidatı ödemek zorundaydı. Şirketin
net karı, şirket, hükümet ve Düyun-ı
Umumiye arasında elde edilen gelir
aralığına göre belirlenmiş farklı oran-

larda dağıtılacaktı.” (Hükümetin hissesi, gelir dilimine göre yüzde 30 ile 75 arasında değişmektedir. Doğruel 2000 s. 66. Gelir dağılım tablosu ilgili kaynakta yer almaktadır.)

Osmanlı Devleti’nin son yıllarına damgasını vurmuş bir kuruluş olarak öne çıkan Reji idaresinin, özellikle Cumhuriyetin kurucuları ve halk tarafından bir an önce kurtulunması gereken kuruluş muamelesi görmesinin en büyük etkenlerinden biri de, kuşkusuz kolcu-kaçakçı çatışmalarında 20 binden fazla insanın ölümüne neden olması (sayı net olarak bilinmemektedir) ve yabancı tahakkümü olarak algılanmasıdır.

Parvus, Reji dönemini “Vaktiye Türkiye’de tütün fabrikaları ve pek çok tütün tacirleri bulunmakta” tütün imal ve ticaretinden az çok para kazanmakta idiler. Şimdi bunların hepsi kalkmış ve memleketten Avrupa’ya senevi 200 bin lira temettü aşırın yalnız bir reji şirketi vardır. Tütün inhisarı, Türkiye’de tütün sanayiini mahvetmiştir” şeklinde değerlendirmektedir. (Doğan Avcıoğlu, 1973: C.I s.133.)

Yine Parvus, eski bandrol usulünün devam etmesi halinde devletin 500 bin lira daha fazla gelir sağlayacağını hesaplamaktadır. (Avcıoğlu: 1973) Reji döneminde tütün alım fiyatlarıyla ilgili olarak kaynaklarda ise şu bilgilere rastlanmaktadır.

“1891 yılında Biga ilinde Reji tarafından ekicilere önerilen fiyat kilogram başına ortalama 3 kuruştur; oysa Reji kurulmadan önce, 1884 yılında, tütün bunun tam dört katı fiyatına gitmekteydi. Bu durum, aynı eyalette 1889 yılında 87 bin kg. olan üretim oylumunun 1891 yılında 54 bin kilograma düşmesine yetecektir.” (Stefanos Yerasimos: 1980: s.493.)

Doğan Avcıoğlu (1973) ise, kaynak gösterilen kitabında, 1885-1886 yılında, tütün alış fiyatının 7.6 kuruş, satış fiyatının 26,1 kuruş olduğunu belirtmekte, 1912-1913 yılında ise alış fiyatının 10.3 kuruşa satış fiyatının ise 35,03 kuruşa yükseldiğini belirterek, yirmi yılda alış fiyatının 2,7 kuruş satış fiyatının ise 9 kuruş arttığına dikkat çekmektedir.

Avcıoğlu’nun “Devletin gelirlerine ortak çıkan ve borç veren değil, borçları sağlam kazığa bağlayan bir idare” diye tanımladığı Düyun-ı Umumiye, o dönemde, genişleyen serbest ticaret emperyalizminin girişimlerine ortak olduğunun herkeşce kabul edildiği, kapitalizmin ileri karakolu olarak hareket ettiği, (Donald C. Blaisdell: 1978, s.9-12) bir kurum olarak, Osmanlı devletini dünya kapitalizmi ile eklemlendirirken, Osmanlı Bankası ve Reji şirketi ile birlikte Avrupa emperyalizminin simgelerinden biri olmuştur. (Yahya S. Tezel: Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi, 1982, s.80.)

Bu noktaya kadar ortaya konulan tespitler, Reji’nin ülkeye girişinin, kapitalizmin sistematik genişleme ve birikim süreci ile örtüşen bir tarihsel dönemde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Bilinen tarihsel gelişmeler ile ülkeden “adeta” kovulan Reji’nin toplumsal hafızada yer eden son derece olumsuz ve kötü anılarına rağmen, yüksek alkollü içkiler ve tütün sektöründe devlet tekeli olarak faaliyet gösteren TEKEL’in bu niteliğinin, 80’li yılların başından itibaren, önce piyasa ekonomisine geçiş ve sonrasında da özelleştirme tartışmaları ile tasfiyesi, aslında yine dünya ekonomik sistemindeki gelişmelerle paralel olarak ortaya çıkmıştır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri: Kuramsal, Nicel Bir Çözümleme ve Reform Sorunları başlıklı incelemede (Türkiye’de Sanayileşmenin Yeni Boyutları ve KİT’ler, 1993, Korkut Boratav, Aykut Ekzen, Yakup Kepenek, Sinan Sönmez, Oktar Türel, s.177), kapitalist ekonomilerde KİT’lerin karşılaştığı şoklar; “1970’lerin ilk yarısında ekonomik kriz, KİT’leri özel işletmelerde olduğu gibi yalnızca daralan konjonktür nedeniyle olumsuz yönde etkilemekle kalmadı, ekonominin regülasyonu ve canlandırılması doğrultusunda KİT’lere siyasal otoritelerin yüklediği misyon, bu kuruluşların ciddi finansal

darboğaza sürüklenmesine yol açtı. (...) Krize bağlı olarak giderek güçlenen yeni liberal (veya yeni muhafazakar) akımdan kaynaklanan özelleştirme düşüncesi ve politikalarının yoğunluk ve belirli ölçüde yaygınlık kazanması KIT'lerin meşruiyet ve/veya kimlik krizi içine çekilmesine yol açtı. (...) "Serbest piyasa ekonomisi" söyleminin giderek yaygın ve yoğun bir propaganda konusuna dönüştürülmesi, kamu mülkiyeti, kamu girişimciliği ve işletmeciliğinin mahkum edilmesine, özelleştirmenin de fetişe dönüştürülmesine önemli katkısı oldu" şeklinde ifadeleştirilmektedir.

Kuşkusuz bu tespitler yalın bir gerçeği ifade etmektedir. 70'lerde ortaya çıkan ekonomik krizin özellikle az gelişmiş ülkeleri tıpkı Osmanlı'nın son dönemlerinde olduğu gibi ağır bir dış borç sarmalı içine sürüklemiş olması ve IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların darboğazdan çıkış için az gelişmiş ülkelere dayattıkları yapısal uyum programlarının olmazsa olmaz şartı olarak özelleştirmeleri dayatması, KIT sisteminin büyük ölçüde tasfiyesi ile sonuçlanmıştır.

Yine bunun yanı sıra, söz konusu incelemede, istikrar ve yapısal uyum politikalarının KIT'ler üzerinde yarattığı olumsuz etkiler üzerine yapılan bir başka tespit daha var ki katılmamak mümkün değildir. "(...) Yeni bir kaynak dağıtımı şemasına ve regülasyon tarzına sahip olan modelde 'dışa açık' ekonomik yapının oluşturulması doğrultusunda önerilen önlemler aslında yeni uluslararası işbölümünün pekiştirilmesini sağlayacak niteliktedir. Yeni düzende az gelişmiş yapıdaki ekonomilerin üretken sektörlerden filizlenen ulusal sanayileşmeyi sağlamaları olanaksız kılınmaktadır." (Boratav, Ekzen, Kepenek, Sönmez, Türel, 1993.)

Türkiye'nin de bir askeri darbeye mal olarak eklemelendirildiği bu yeni ekonomik düzen içerisinde, yüksek

kar getirisi olan bir faaliyet sahasını elinde tutan kuruluş olarak TEKEL, özelleştirme furçasının ve özellikle 70'li yılların sonlarından itibaren ulusötesileşme çalışmalarını yoğunlaştıran bütün tekellerinin etkili lobi faaliyetlerinin çekim alanı içine girerek, boy hedefi olmuştur.

2004 Şubatında alkollü içkiler, 2008 Haziranında da sigara sektörünü devreden TEKEL'le birlikte, aslında Cumhuriyet tarihimizin de önemli bir sayfası kapanmış bulunmaktadır. Ne yazık ki, daha 1984 yılında yabancı sigara ithalatına izin verildiği anda tepki gösterenlerin öngörülerini gerçek olmuş ve bütün ülkesi Türkiye'de bu gün Türk tütününü yaşama savaşı verir bir noktaya sürüklenmiştir.

Kamu kaynaklarının özel sermayeye transferinden başka bir anlam taşımayan özelleştirmenin alkollü içki ve tütün sektörüne getirdiği sonuçlarını Türkiye'nin az gelişmişlik konumundan ve bu konumunun getirdiği sosyoekonomik koşullardan bağımsız düşünmek olası değildir.

Her iki sektörün Cumhuriyet dönemi boyunca (yakın zamana kadar) KIT sistemi içerisinde değerlendirilip, kamu girişimciliği olarak sürdürülmesindeki temel etken tarımsal ürünlerin işlenip sınai ürün haline getirilmesi ve pazarlanması yoluyla, hem üretici kesimin ayağına gidip ürünlerine değer kazandırmak, hem de sınaileşme, istihdam ve gelir bölüşümü politikalarının aracı olarak kalkınmaya hizmet etmektir.

Özellikle TEKEL, bu anlamda, Ziraat Bankası'ndan sonra ülkede teşkilat olarak en fazla yayılmış ve sınai işletmeleri ile daha çok az gelişmiş ya da gelişmemiş yörelere giderek, sosyoekonomik gelişmelerine büyük bir katkı sağlamış bir kuruluştur.

TEKEL'in tasfiyesi, tüm bu yörelerdeki ekonomik ve sosyal refah sorunlarının değil çözümü, daha da ağırlaştığı bir dönemde gerçekleş-

tirilmiş bulunmaktadır. TEKEL işyerleri ve işletmelerinin kapanması ile bu bölgelerde yaşanacak sosyoekonomik sorunların fayda/maliyet analizlerinin yapılmadığı son derece açıktır. Eminiz ki, her iki biriminin özelleştirilmesinden elde edilen toplam 2,012 milyar dolarlık gelir, kaybolan, ezilen, göç yollarında heba olan hayatların ve ekonomik canlılığı sona eren yerlerin yarattığı maliyeti karşılamaktan çok çok uzaktır.

Daha da acı olan ise bir bağımsızlık savaşı sonrasında adeta sömürünün simgesi olarak algılanmış Reji'yi coşkuyla tasfiye eden bir ülkenin, tüm bunları hafızasından silerek yine aynı coşkuyla sektörünü yabancı denetimine terk etmiş olmasıdır. Kuşkusuz, en doğru yargıyı tarih ve gelecek kuşaklar verecektir.

Kaynakça

- Avcıoğlu Doğan (1973), *Türkiye'nin Düzeni*, Cem Yayınevi, Kültür Dizisi, İstanbul.
- Blaisdell Donald C. (1979), *Osmanlı İmparatorluğunda Avrupa Mali Denetimi "Düyunu-uumumiye"*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.
- Boratav Korkut, Türkcan Ergun (editörler) (1993), *İktisat Politikası Seçenekleri 1-Türkiye'de Sanayileşmenin Yeni Boyutları ve KIT'ler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Doğruel Fatma, Doğruel Suat (2000), *Osmanlı'dan Günümüze Tekel*, TEKEL Yayını, İstanbul.
- Tezel Yahya Sezai (1982), *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950*, Yurt Yayınları 4, Ankara.
- Yerasimos Stefanos (1980), *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye*, (III. Baskı), Gözlem Yayınları, İstanbul.
- ISO 500 Büyük Firma (Ağustos-2008).
www.rekabet.gov.tr
www.tapdk.gov.tr
- TEKEL Alkollü İçkiler Yönetim Sunumu (2003).
- TEKEL Alkollü İçkiler Sanayii Müessesesi Faaliyet Raporu (2002).
- TEKEL Aylık Faaliyet Raporu (2003-Eylül, Aralık-2002).
- Yüksek Denetleme Kurulu Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü Raporu (2001).
- Yüksek Denetleme Kurulu Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Özelleştirme Fonu Raporu (2003).

Kopenhag İklim Konferansı

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) Kopenhag'da gerçekleştirilen İklim Konferansı'na yönelik 16 Aralık 2009 günü bir açıklama yaptı. ITUC, sivil toplum örgütlerine Konferansta yer verilmemesini kabul edilemez olarak niteledi. ITUC Genel Sekreteri Guy Ryder sendikaların ve diğer sivil toplum örgütlerinin gerek 1922'de Rio'da oluşturulan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinde gerekse bugüne kadar gerçekleştirilen diğer çalışmalarda önemli rol üstlendiğini ve bu süreçte yine rolünü tam olarak yerine getirmeye başlamanın önemli olduğunu söyledi.

"Daha fazla bekleyerek riske atamayız" diyen ITUC Genel Sekreteri Ryder, şunları söyledi: "Kararlar alınmalı ve derhal harekete geçilmeli. Çalışanlar için adil bir değişim

sağlamak ve geliştirmek olan ülkelere farklılaştırılmış sorumluluklar sunmak amacıyla temel dayanışma ilkelerine saygı gösterilmeli. Aksi takdirde insan, çevre ve ekonomik açıdan maliyetler çok büyük olacaktır."

Kopenhag'da düşük karbon endüstri politikaları konulu bir konferans düzenleyen Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) ise iklim politikalarının iklim değişikliği ile mücadeleyi yoksulluk ve sosyal eşitsizliklerle birleştirerek sürdürülebilir büyüme ve sosyal gelişimin lokomotif olabileceğine ve olması gerektiğine inanıyor. ETUC Genel Sekreteri Monks, Kopenhag Zirvesinde alınan kararların gerek iklimi korumak gerekse sosyal birlikteliği güçlendirmek için Avrupa'nın ve dünyanın gerekli değişikliklere

önem verip vermediğini ortaya koyacağını söylemişti.

ITUC sonuç olarak, Zirveden bir anlaşma çıkmaması nedeniyle 19 Aralık'ta yayınladığı bildiri ile çok geç olmadan hükümetlere sorumlulukları konusunda harekete geçmeleri çağrısında bulundu ve aralarındaki farklılıkları gidermeleri gerektiğini, aylar içerisinde tekrar bir araya gelerek ciddi ve bağlayıcı bir anlaşmaya varmak zorunda olduklarını kaydetti. Uluslararası sendikal hareket, emisyon oranlarının gelişmiş ülkelerde acilen azaltulmasını, geliştirmek olan ülkelerin adaptasyonu için kaynak bulunmasını, çevreyle barışık ve insan onuruna yakışır işler yaratılmasını ve yeni düşük karbon teknolojilerine yatırım yapılarak adil geçiş politikaları uygulanmasını istiyor.

ETUC: Ücretleri ve Kamu Harcamalarını Artırın!

Avrupa Komisyonu, Konsey, Avrupa Merkez Bankası ve sosyal taraflar üst düzey bir forum olan MED çatısı altında bir araya gelerek ücretler ve enflasyonsuz bir büyüme için parasal, mali ve yapısal politikalar konusunda görüş alışverişinde bulunuyorlar.

Aralık 2009'da toplanan MED'de Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) Genel Sekreteri John Monks, "Harcamaları artırmak için çalışmalıyız, bankerlerin kendilerine milyarları prim olarak ödemelerine izin verip, normal işçilerin ücretlerini ve kamu hizmetlerini kesmek izlenecek yol değil" dedi. Monks, ek olarak şunları söyledi: "İşgücü piyasası politikaları insanları işlerinde tutmak konusunda başarılı olmuştur. Gençler ve işsizlerin istihdamı için daha fazla yardıma ihtiyaç var. Bunlar tehlikeli zamanlar ve çevreyle barışık bir ekonomiyi destekleyen kamu yatırımlarının devamını, harcamaları yüksek düzeyde tutmak için çaba sarf edilmesini ve işgücü piyasalarında daha fazla esneklik, daha fazla geçici iş

sözleşmeleri, daha düşük ücret, daha az sosyal hak gibi aşırı basite indirgeyen düşüncelerin terk edilmesini istiyoruz."

Uluslararası İnsan Hakları Günü

ITUC, 10 Aralık 2009'da Uluslararası İnsan Hakları Günü'nü kutlamak amacıyla bir bildiri yayınladı. İşçi hak ve özgürlükleri için mücadele eden sendikacıları ve tüm insan hakları savunucularını kutlayan ITUC, bu yılın ILO'nun 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesinin 60. yılı olması nedeniyle sendikal hareket için daha fazla önem taşıdığını kaydetti.

Bildiride, toplu pazarlık hakkının sosyal, kültürel ve ekonomik insan haklarından tam olarak faydalanmak ve bunları geliştirmek anlamına geldiği, eşitsizliklerin giderilmesine, ücretlerin artırılmasına ve herkes için çalışma koşullarının iyileştirilmesine yardımcı olduğu belirtildi. Bu nedenle toplu pazarlık hakkının hayati önem taşıyan bir araç olduğunun altı çizildi.

Temel işçi haklarının işyerinde demokrasinin ve katılımın kurallarını belirlediği ve bütün olarak toplumda insan haklarının ve demokratik hakların temeli olduğu ifade edilerek bu hakların korunması ve temel insan hakkı olarak tanınması gerektiği vurgulandı.

ITUC CSI IGB

DTÖ 7. Bakanlar Konferansı

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 7. Bakanlar Konferansı "DTÖ, Çok Taraflı Ticaret Sistemi ve Mevcut Küresel Ekonomik Çevre" temasıyla 30 Kasım-2 Aralık 2009 tarihleri arasında Cenevre'de toplandı.

ITUC Genel Sekreteri Guy Ryder, konuyla ilgili olarak Konferansın başında yaptığı açıklamada "Pek çok ülkede rekorlar kıran işsizlik oranları ortadayken, iş ve büyümeye getireceği etkiler dikkate alınmadan ticaretin daha hızlı liberalleşmesini teşvik etmek çılgınlık olur" dedi. Ryder, tüm ülkelerin önceliklerinin iş krizinden çıkmak olduğunu ifade ederek Doha DTÖ Görüşmelerinin bu amaca yönelik etkileri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini kaydetti.

Sürekli olarak iş ve istihdamın önceliğine değinen sendikalar Konferansın üçüncü günü olan 2 Aralık'ta

Konferans konuşmalarının ticaret, iş ve küresel kriz arasındaki bağa yeterince itibar etmediğini ifade ederek bu durumu sert biçimde eleştirdiler.

Ryder, bazılarının hayal dünyasında yaşadıklarını ve dünya ticaretini soyut düzeyde tartıştıklarını, ticaretin liberalleştirilmesinin 60 yılın en büyük ekonomik krizini yaşayan işçiler üzerinde yaratacağı etkiyi dikkate almadıklarını söyledi.

Ryder, "DTÖ'nün insan onuruna yakışır iş ve temel emek standartlarını DTÖ ticaret politikası gözden geçirmelerine dahil ederek, kendi yapısı ve ticaret kurallarını tüm üyelerine fayda getirecek şekilde nasıl değiştirebileceğini tartışması gerekirdi" dedi. Ryder ayrıca, 7.

DTÖ Bakanlar Konferansının çok taraflı ticaret sisteminin uzun vadede geleceği için temel olan konularla ilgilenme fırsatını kaçırdığını da söyledi.

Bir Kriz Hikayesi

(Ocak - Aralık 2009)

Dr. Naci ÖNSAL

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı
nacionsal@turkis.org.tr

1- 2001 krizinden sonra yapılan Türkiye'nin ekonomik programının 57. Hükümetten başlayarak sürdürüldüğü biliniyor ve 60. Hükümet yeni bir program yapamamış olmakla eleştiriliyordu.

9. Kalkınma Planı (2007-2013), Orta Vadeli Program (3 yıllık perspektifle yıllık hazırlanıyor), 2008 Yılı Acil Eylem Planı ve Bütçesi de bu eleştirilere kanıt olarak gösteriliyordu. Örneğin Acil Eylem Planı "somut değil, önerileri belirsiz, hedefleri açık değil, vizyonsuz" olarak değerlendiriliyordu.

AB hedefinin savsaklandığı, IMF ile ilişkilerin belirsizlik içinde kaldığına da dikkat çekiliyordu.

Dünyada başlayan ekonomik krizin ülkemiz üzerindeki etkileri konusunda ise olumlu-olumsuz çok farklı şeyler söyleniyordu. Örneğin Akbank Yönetim Kurulu Başkanı Suzan Sabancı Dinçer "alınan önlemlerle küresel bir çöküşün engellendiğini ancak önümüzdeki dönemde düşük büyüme oranları beklendiğini, kriz doğru yönetilirse ülkemizi beş sene ileriye götüreceğini" söylüyordu.¹

Sivil toplum örgütlerinin hemen tamamı bu tarihlerde kriz ile ilgili görüşlerini açıklamaya devam ediyorlardı. Bu amaçla Başbakanlıkta bir toplantı yapılmış TÜRK-İŞ bu toplantıda krize ilişkin ilk raporunu sunmuştu.²

2008 yılında büyüme hedefinin tutmayacağı, büyümenin duracağı, hatta eksi olacağı bekleniyordu. Sonuç beklenildiği gibi oldu. 2008 yılını ekonomi 1 civarında büyüme ile

kapattı. 2008 yılında sanayi üretimi bir önceki yılın altında kaldı. Sanayi üretiminde yıl sonunda yaşanan düşüş ancak 1994 yılında yaşanmıştı. 2008 yılının yüzde 80 civarında olan kapasite kullanım oranı 2009 Ocak ayında yüzde 64'lere düştü.

2- Ekonomik krizi bir çok ekonomistten önce gördüğü söylenen ekonomist Nouriel Poubini Yapı Kredi Bankasının davetlisi olarak 2009 Ocak ayında İstanbul'daydı. Krizin en iyimser tahminle 2011 yılında sona ereceğini söyleyen ekonomist Türkiye'nin makro ekonomik koşullarını genelde olumlu gördüğünü ancak ekonomimizin cari açık ve döviz kuru gibi zayıf yanlarının olduğunu söyleyerek, IMF ile yapılacak anlaşmanın Türkiye'ye olan güveni artıracığına, güçlü insan kaynağının varlığının olumlu etkisine işaret ediyordu.³

3- 2009 yılının Mart başında 400 bin insan işini kaybetmiş, 60 bini yüksek eğitilmiş olmak üzere işsiz sayısı 4 milyona yaklaşmıştı (resmi rakamlarla). Artık kriz olmadığını söyleyen kimse kalmamıştı.

Hükümet kriz için yeni paketler açmaya başlamış, 5 paket açmıştı. İşveren kesimi ve muhalefet partileri Hükümetin geç kaldığını düşünüyordu.

İktidar partisinin ekonomiden sorumlu Genel Başkan Yardımcısı ise; "gerçektende bizi teğet geçen bu krizin ikinci dalgası ise çok yakında hissedilmeye başlanacak. Şunu itiraf etmek gerekir ki bu sefer hissedeceğiz. Ama bu hissiyatın ne derecede kalacağı vatandaşa bağlı. Herşeyden önce bu krizi iyi analiz etmeliyiz. Kriz bir manasıyla kargaşa, diğer manasıyla fırsat olarak pozitif bir anlam ifade ediyor. Dolayısıyla biz de Türkiye olarak, kriz ve olası sonuçlarını

gözardı etmeden onu fırsata çevirmeliyiz" diyordu.⁴

4- Nisan ayı başında bütün dünya G-20 zirvesine odaklandı. Zirve sonuçları genelde olumlu karşılandı. Zirveden ortaya 1 trilyon 100 milyar dolar kaynak çıktı. Bu kaynağın 750 milyar dolarlık bölümü IMF'ye ayrıldı. IMF'nin böyle bir kaynağa ulaştığı sırada Türkiye'nin IMF ile görüşmelere başlayacak olması da işveren çevrelerince "geçte olsa iyi" şeklinde değerlendirildi.

Dünya ekonomisinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa 2009 yılında küçüleceği beklentisinin olduğu hatırlanırsa Türkiye'ye IMF'den gelecek para daha da önem kazanıyordu.

Nisan ayı içinde TÜİK işsizlik rakamlarını açıkladı. Ocak ayı itibarıyla işsizliğin rekor bir düzeye çıkarak yüzde 15.5 olduğu anlaşıldı. Merkez Bankasının Genel Kurulu'nun açılışında Merkez Bankası Başkanı "işsizliğin azaltılması için iş piyasalarında esnekliğin artırılmasını ve istihdam maliyetini düşürücü reformların yapılmasını istiyordu."⁵

Başbakan ise "yine söylüyorum bizi küresel kriz teğet geçecektir. Türkiye'de bunun aksini iddia edenler bu psikolojik süreci olumsuz etkileme gayreti içinde olanlardır" diyordu.⁶

20 Nisan'da toplanan Euro Finans Konferansı'nda krizde en kötü noktaya geldiği söyleniyor, Türkiye'nin kendisine özgü sorunlarına işaret ediliyordu. Reel ekonomimizin krizden finansal piyasalardan çok daha olumsuz etkilendiği tespiti yapılıyor. Sorunu çözmede geciktikimiz ve gecikmeye de devam ettiğimiz, iç talebin güçlendirilmesi için reel gelirin artırılması ve istihdam yaratılmasının önemine işaretle,

Türkiye'nin orta-uzun vadede kendi iç kaynağını yaratma zorunluluğu ortaya konuluyordu.

IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu açıklandığında ise, IMF'nin Türkiye'nin 2009 yılında yüzde 5.1 küçüleceğini beklediği anlaşıyordu.

28 Nisan'da KİK toplantısında TİSK Başkanı, Başbakanın G-20 Zirvesi sonrasında krizi kabullendiğini ancak henüz bir tedbir almadığını söylüyordu.

5- 2 Mayıs günü TOBB Genel Kurulunun açış konuşmasında TOBB Başkanı ekonomide yeni bir yol haritasına ihtiyaç olduğunu, vakit kaybedildiğini ağır bir dille ifade ediyordu.

15 Mayıs'ta TÜİK istihdama ilişkin verileri açıkladı. Şubat ayı sonunu içeren bu rakamlara göre işsizliğin 3 milyon 802 bin kişiye ulaşarak yüzde 16.1 oranı ile Cumhuriyet tarihinin rekor düzeyine ulaştığı anlaşıldı.

Yazılı ve görsel basında işsizlik ve işsiz kalma korkusunun yarattığı etkiler en tartışılır konu halini almıştı. İşsizlik korkusunun kafa karışıklığı, stres ve arkasından gelen fiziksel sorunlar yarattığı ve korkunun yarattığı sonucun fiili işsizlik olduğu anlaşıyordu.

Asaf Savaş Akat "Olaya doğru teşhis konması çok önemlidir. İşsizlikte patlama olumsuz konjonktürün sıradan ve geçici bir sonucu değildir. Sürdürülemez bir modelin bir süre gizlediği kritik bir yapısal zafiyetin olumsuz konjonktürle birlikte açığa çıkmasıdır" diyordu.⁷

TÜSİAD Başkanı Türk-Portekiz İş Forumunda yaptığı konuşmada "ikinci çeyrekte krizin etkilerinin daha da azalmasını umduklarını ancak IMF ile anlaşmanın bir an önce sonuçlandırılması" gerektiğini söylüyordu.

TİSK Mayıs ayı ekonomi bülteninde "2009 Nisanında tüketici güven endeksi yükseldi. Krizin atak yaptığı 2008 yılı Ağustos ayı seviyesi-

ne geldi. Bu olumlu bir gelişme, reel kesim güven endeksi Mayıs ayında yükselmiş 2008 Haziran ayı düzeyine çıkmıştır." denilerek olumlu yaklaşım sürdürülüyordu.

6- Samsunda düzenlenen konferansta (4 Haziran 2009) konuşan Merkez Bankası Başkanı IMF'li veya IMF'siz orta vadeli programın şart olduğuna işaretler, yaşanan ekonomik krizde hızlı bir toparlanmanın beklenmediğini söylüyordu.

Deutsche Bank ekonomistlerinden Dr. Thomas Mayer de Global Real Estate İnstitüsü Konferansında "istikrarlı değil, inişli-çıkışlı bir büyüme sürecine girildiğini söyleyerek MB Başkanı ile birleşiyordu.

Bir grup ekonomist IMF finansmanını zorunlu görüyor, bu finansman sağlanmazsa kısa girerken Türkiye'nin sıkıntıya gireceğini söylüyordu.

Mahfi Eğilmez "sorun iç kaynak sorunu, dış kaynak sorunu yok" diyor. Bütçe açığına dikkat çekiyordu.

Aynı gün (04.06.2009) Başbakan "kriz teğet geçecek" sözlerine açıklık getirerek yeni bir "teşvik ve istihdam paketi" açıklıyordu.

TÜRK-İŞ açıklanan paketi iç talebi ve istihdamı artırmaya yönelik yaklaşımı ile olumlu buluyor "olumlu ama yetersiz" olarak nitelendiriyordu.

TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu Başkanlar Konseyinde yaptığı konuşmada "Teşvikler çok iyi. Ancak, krizle mücadele ile başlayıp, teşvik ve istihdam paketi ile doğal olarak artması muhtemel bütçe açıklarının yönetimi önümüzdeki dönemin en önemli sorunudur" diyor ve bankacılık sektörü kamu açıklarını finanse ederse (hazinenin borçlarını finanse ederse) reel sektör nereden kaynak bulacağını sorarak 90'lı yıllara geri dönülmesinden duyduğu endişeyi dile getiriyordu.

Başbakan'ın "kusura bakmayın hepimizde para var" sözü krizle ilgili yeni bir tartışma başlatıyordu.

Bir ekonomi yazarı⁸ "Başbakan hepimiz derken vatandaşları kastetmiyordu herhalde, çünkü bir gerçek varsa o da son bir sene içerisinde orta sınıfların gelir düzeyinde ciddi bir erezyon olduğudur. Pek çok kuruluştaki çalışanların ücretleri reel olarak gerilemiştir. hepimizde para var sözünün meali şirketler ve üst gelir gruplarında kayıtdışı para var anlamındadır" diye yazıyordu.

Haziranın üçüncü haftasında Merkez Bankası Başkanı "Tünelin içine girdik, zifiri karanlıktı, bir ışık gördük. Bu ışık öbür tarafa çıkmış mı, yoksa üzerimize gelen bir araba mı?" sözleri ile ihtiyatlı olmayı öneriyordu.

Haziran ayında TOBB "kriz varsa çare de var" kampanyasını başlattı. 22 Haziran günü kampanyanın dördüncü mesajını açıklayan Rifat Hisarcıkhoğlu teşvik ve istihdam paketini olumlu ve önemli gördüklerini söylerken "özellikle sabit ve dar gelirlielerin alım gücünü artıracak mekanizmalar üzerinde düşünülme-ye devam edilmelidir" diyordu.

TİSK Haziran ayı ekonomi bülteninde "Haziran ayında Hükümetimiz krize karşı yeni bir önlem paketi açıklamıştır. Bölge ve sektör bazlı yatırım teşviklerine yöneliş, gelecek açısından olumlu bir açılımı sağlamıştır. Teşvik paketi, mevcut yatırımlara yönelik kısmi iyileştirmeler, KOBİ'ler için kredi garanti mekanizması ve toplum yararına geçici çalışma gibi önlemler de içermiştir. Ne var ki Paket'in halen gelişmiş bölgelerde işsiz kalanların istihdamına yönelik yeterli düzenleme içerdiğini söylemek mümkün değildir. Bu nedenle Paket tarım dışı işsizlik oranını azaltmak için yetersiz kalabilecektir" deniliyordu.

Hükümet 25.06.2009 tarihinde TBMM'de aceleyle görüşülmesini sağladığı bir teklif ile;

İşsizlik sigortası fonunun 2009 yılı nema gelirlerinin dörtte üçünü bütçeye gelir olarak aktarıyor, İş Kanununa yaptığı bir ilave ile de özel istihdam bürolarının istihdam ettiği işçileri başka işverenlere kiralamalara imkan veren yeni bir düzenleme getiriyordu.

7- Temmuz başında ekonominin son iki çeyrekte küçüldüğünü (-13.8) yani durgunluğa girdiğini teknik olarak herkes kabul etti.

TÜRK-İŞ'in Hükümetle yürüttüğü kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinde de olumsuz bir aşamaya girildi. 2009 yılında memurlara birinci altı ayda yüzde 4, ikinci altı ayda yüzde 4.5 veren Hükümet, kamu kesimi işçilerine yüzde 3 ve yüzde 3 (sonra yüzde 4) veriyordu. İşçi kesimi haklı olarak bu teklifi anlamsız ve yetersiz buluyordu. İşçiler 1 Temmuzda 81 ilde iktidar partisi binalarının önünde kitlesel basın toplantıları yaptılar, 6 Temmuzda ise işçiler 1 saat süreyle işe gitmemeye haklarını kullandılar. Başbakanın "eğer greve gideceklerse buyursunlar gitsinler" resti basında eleştirildi. Anlaşma birinci altı ay için yüzde 3, ikinci altı ay için yüzde 5.5 oranında zam ile sağlandı.

Kiralık işçi düzenlemesini getiren Kanunu Cumhurbaşkanı veto etti.

8- Ağustos ayında enflasyon düşmeye devam etti. Merkez Bankası 10 ay önce ara verdiği döviz alım ihalelerine günlük 60 milyon dolar ile sınırlı olmak üzere 03.08.2009 tarihinde yeniden başladı.

TİSK Başkanı ÇSGB'na bir mektup göndererek kıdem tazminatı yükünün işletmeleri zorlayacak düzeye geldiğini bildirdi.

Ağustos ayında ekonominin (sanyinin) V çizdiği görüldü. Bu durum umutları artırdı. Ancak pek çok ekonomist sanayi üretiminde gerilemeler olacağını ve V'nin W olabileceğine dikkat çekiyordu.

Ekonomiye sıcak para girişi gelgit'ler yapsa da Ağustos ayında 1 milyar dolar civarında para Hazine kağıtlarında, 1,7 milyar dolar da Borsada olmak üzere 2,7 milyar doları buldu. Başta vergi indirimleri olmak üzere ekonomik paketlerin olumlu etkileri alındı. İMKB 60 ülke içinde birinci oldu. Bankalar konut kredisinde faiz indirimi yarısına girdi.

Ocak-Temmuz döneminde İşkur'a iş başvuruları yüzde 36, kayıtlı işsiz sayısı yüzde 102 arttı. Aynı dönemde 26 binden fazla şirket kuruldu. 6 binden fazla şirket kapandı. Açılan-kapanan şirketler oranı son 15 yılın en kötü oranı oldu.

İstanbul Sanayi Odası Başkanı Tanıl Küçük ikinci 500 şirket sonuçlarını değerlendirirken, birinci 500'e kıyasla daha olumsuz bir tablo ortaya çıktığını ifade ederek; "2008 yılı sanayimiz için zor geçmişti ama 2009'da geçen yılı arayabiliriz" diyordu.

9- Eylül ayı başında TÜİK verileri açıklandı. Yılın ikinci çeyreğinde yüzde 7 küçülme olduğu anlaşıldı. İlk çeyrekteki küçülme oranı da revize edildi ve yüzde 14'ten büyük olduğu anlaşıldı.

Hükümet ile Kamu Görevlileri Sendikaları arasında başlayan görüşmeler, her yıl olduğu gibi uyuşmazlık ile sonuçlandı. Uzlaştırma Kurulu altı aylık dönemler için yüzde 4 ve yüzde 4 zamlar önerdi. Hükümet bu öneriyi kabul etmedi.

Kürt açılımı, ermeni açılımı gibi konular ekonominin önüne geçse de zamanla bu konular tavsadı. Eylül başında aşırı yağışlar sonucu yaşanan selin yarttığı insan kaybı yanındaki maddi kayıplar ekonominin yeniden öne çıkmasına neden oldu.

Eylül ayının ortalarında ABD Merkez Bankası Başkanı Bernanke krizin çok büyük olasılıkla sona erdiğini, işsizliğin de zaman içinde azalacağını söylüyordu.

16 Eylül'de Hükümet Orta Vadeli Mali Programı açıkladı. Programın temel hedefleri;

- Özel sektörü desteklemek, özel sektör odaklı büyüme sağlamak,
- Rekabeti artıracak yapısal reformları uygulamaya sokmak,
- Halkın refah düzeyini yükseltmek,
- Enflasyonun düşüş eğilimini sürdürmek,
- Ekonomiyi yeniden büyüme sürecine sokmak,
- İşsizliği azaltmak,
- Kamu giderlerini azaltmak,

şeklinde özetlenebilir. Programın gerçekçi hedefler içerdiğini düşünenler çoğunlukta olmakla birlikte, IMF katkısı cevapsız görülüyordu. Bir kısım ekonomist de programın bizi IMF yerine geçtiğini düşünüyordu. Hükümetin ekonomide ciddi bir adım atma niyetinde olmadığını söyleyenler de vardı.⁹

TİSK kalkınmanın özel sektör eliyle yapılmasını doğru bir hedef olarak görüyor, durum tespitlerini gerçekçi buluyor, ancak belirlenen hedeflere nasıl ulaşılacağı hususunu net bulmuyordu. TESK'de benzer bir açıklama yapıyordu.

Merkez Bankası "Enflasyon Raporu 2009/III"da "TCMB, fiyat istikrarını sağlama temel amacı ile çelişmemek kaydıyla, uluslararası piyasalardaki sorunların ekonomimiz üzerindeki etkilerini sınırlamaya yönelik olarak üzerine düşen tedbirleri almaya devam edecektir. Küresel krize karşı ekonomimizin direncini koruması için basiretli bir para politikası gereklidir, fakat bu tek başına yeterli değildir. Orta vadede mali disiplinin sürdürüleceğine dair taahhütlerin ve yapısal reform sürecinin güçlendirilmesi, gerek beklenti yönetiminin etkinleştirilmesi gerekse para politikası kararlarının olumlu

etkilerinin desteklenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Birliği'ne uyum ve yakınsama sürecindeki yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi konusunda atılacak adımlar önemini korumaktadır" deniliyor. Son aylarda küresel ekonomik faaliyete dair açıklanan verilerin en kötü dönemlerinin geride kaldığına işaret ediliyor. Ancak aşağı yönlü risklerin önemini koruduğu da hatırlatılıyordu.

Küresel sorunların getirdiği talep belirsizliğinin firmaların üretim faaliyetleri konusunda ihtiyatlı bir tutum içine girdiklerine dikkat çekilerek; "Bu çerçevede, kapasite kullanım oranlarındaki düşük düzeyler ve yatırım eğilimindeki zayıf seyir istihdam koşullarını sınırlamaya devam etmektedir. Ekonomi genelinde istihdam ve toplam ücret gelirlerindeki aşağı yönlü eğilim, harcanabilir gelir kanalıyla yurt içi tüketim talebindeki canlanmayı sınırlamaktadır. İktisadi faaliyetlerdeki toparlanmanın zaman alacağı öngörüsü altında iş gücü piyasasındaki olumsuz seyrin, toplam ücret gelirleri ve yurt içi talebi uzunca bir süre sınırlayarak enflasyona düşüş yönünde katkı yapmaya devam etmesi beklenmektedir" deniliyordu.

Kısa bir süre sonra Orta Vadeli Mali Plan da açıklandı. Devletin 2010 yılında harcamalarında bir kısıntı yapmayacağı, borçlanmanın devam edeceği, borç stoğunun büyüyeceği anlaşıldı.

10- Ekim ayının (2-7) başında IMF ve DB'nın İstanbul'daki toplantısı başladı. Beklenildiği gibi pek çok protesto yaşandı. TÜRK-İŞ'de "IMF-DB Kavşağında Türkiye" isimli bir rapor yayımladı.

IMF'de "Küresel Mali İstikrar Raporu"nu açıkladı. Raporda iyimser bir hava görüldü. Dünya ekonomisinin 2010 yılında yüzde 2.5 olan büyüme oranı yüzde 3.1'e yükseldi. 2009 yılında yüzde 6.5 küçülecek

olan Türkiye'nin de dünya büyümesini aşarak yüzde 3.7 büyüyeceği tahmini yapıldı.

4 Ekim 2009 günü İktisatçı Roubini bu kez Türkiye için "kriz dış bir şok olarak geldi, global ekonomi ne kadar toparlarsa Türkiye'de o kadar hızlı toplayacak, güçlü politikalar sürerse Türkiye ticari köprü olma pozisyonunun yardımıyla güçlü bir büyüme yaşayabilir"¹⁰ diyordu.

Ekim ayında ekonomi ikinci planda kaldı. "Demokratik açılım" her şeyi unutturdu.

11- Kasım ayında krizin bankaları vurmadığı, bankaların kârlarını artırdığı görüldü. Reel sektörün ise sıkıntısı devam ediyordu. Bahçeşehir Üniversitesi Betam araştırma sonuçları da sanayi krizden çıkmakta zorlandığını gösteriyordu. Kasım ayında yayımlanan işsizlik rakamları (Ağustos verileri) işsizlik oranının 13.4'e yükseldiğini gösteriyordu. Tarımda istihdamın doğal olarak arttığı Ağustos ayında bu sonuç endişeleri artırdı. İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odasının raporuna göre son bir yılda 1 milyon 800 bin kişinin işsizlik sigortası yaptırdığı anlaşıyordu. Çalışmaların krize karşı kendilerini korumaya aldıkları ve iyimser yorumlara katılmadıklarını bu sayı açıkça gösteriyordu.

TİSK Başkanı "son günlerde 2007 sonlarından itibaren dünyamızı sarsan küresel finansal kriz ve onu izleyen derin resesyonun ne zaman sona erebileceği, inişte henüz dibe vurulup vurulmadığı konusu sıkça tartışılmaya başlandı. Bu konuda resmi-özel birçok görüş ve tahminle karşı karşıya geliyoruz. Ne yazık ki, bunların çoğu farklı, hatta zıt şeyler içerdiğinden kafalarımızı karıştırmaktan başka pek işe yaramıyor" diyordu.¹¹

25 Kasım günü memurlar grev yaptı. O gün yaşam aksadı. Bu grev, yaklaşık 40 yıl sonra memurların yaptığı en büyük eylemdi. Memurlar

eylemin adını "grev" olarak koymaktan da kaçınmamışlardı. Grev memurların ne kadar ekonomik sıkıntı içinde olduklarını gösteriyordu.

TİSK aylık bülteninde "kriz ne zaman bitecek?" sorusunun devam edeceğini; cevabın, ise Hükümette olduğunu ifade ediyordu.

12- Aralık ayında Hükümet "bitti" denilen görüşmelere IMF ile yeniden başladı. Bakan Babacan çerçevede anlaşıldığını detayların görüşüldüğünü söylüyordu. Basın bu açıklamanın 8. kez yapıldığını tespit ediyordu.¹²

Merkez Bankası tedbirli iyimserliğini sürdürüyor" TCMB, küresel krizin yurt içi ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlamak için üzerine düşeni yapmaktadır. Küresel risklere karşı ekonomimizin direncini koruması için basiretli bir para politikası gereklidir, fakat bu tek başına yeterli değildir. Orta vadede mali disiplinin sürdürüleceğine dair taahhütlerin ve yapısal reform sürecinin güçlendirilmesi, beklenti yönetiminin etkinleştirilerek para politikası kararlarının olumlu etkilerinin desteklenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Orta Vadeli Program'ın ve Avrupa Birliği'ne uyumu ve yakınsama sürecinin gerektirdiği yapısal düzenlemelerin hayata geçirilmesi konusunda atılacak adımlar önemini korumaktadır diyordu.¹³

Hükümetin demokratik açılım çalışmaları bu ayda da ekonominin önüne geçti. Açılım Hükümetin beklediğinin aksine tepkiler aldı ve gerginlik yükseldi. Emekliler Derneğinin Genel Başkanı 4 Aralık'ta yapılan Sosyal Güvenlik Kurumunun Genel Kurulunda emeklilerin perişan haline dikkatleri çekerken bir o kadar da taşlı, sopalı, molotof kokteyli gösterilere dikkat çekiyordu.

Ekim ayında düşmesi beklenen sanayi üretiminin şaşırtıcı bir şekilde yüzde 6,5 arttığı görüldü. Bu gelişmeyi "sanayi krizin bittiğini müjde-

liyor” şeklinde yorumlayanlar oldu. Ancak 10 Aralıkta ekonomik veriler açıklanınca kapasite kullanım oranlarının yüzde -2,2 olduğu anlaşıldı. 10 Aralık verileri büyümenin -3,3 olduğunu (beklenen -3,5), Hazine’nin 2010 yılında borçlanmaya devam edeceği ve ödeyeceği borçlardan daha büyük miktarda borçlanacağı anlaşıldı.

Aynı gün Merkez Bankası Başkanı basın toplantısı yaptı. Enflasyonun dönem dönem dalgalı halinde 2010 yılında devam edeceğini, tünelde görülen ışığın güneş ışığı olma ihtimalinin arttığını söyledi. Kurduğu senaryoda ise IMF yoktu.

Dubai ve Yunanistan’dan sonra İspanya’nın da ekonomik krize girdiği ortaya çıktı. ABD, Brezilya gibi birçok ülke kriz tedbir ve uygulamalarını gözden geçirerek yeni kaynaklar oluşturdu.

14 Aralık’da başlayan bütçe görüşmeleri açılım krizinin etkisi altında kaldı. Tekel işçileri Türkiye’nin her tarafından Ankara’ya gelip iktidar partisinin önünde toplanmaları, İstanbul’da itfaiyecilerin Büyükşehir Belediyesi’ne yürüyüşleri, maddende ölen işçiler, demiryollarında memurların ikinci kez grev yapması, TÜRK-İŞ’in Asgari Ücret Tespit Komisyonu’na katılmaması işçilerin sıkıntısını ortaya koyuyordu.

Eylül ayı sonuçları açıklandı işsizlik oranının sabit kaldığı görüldü. Beklenti biraz artması yönündeydi.

Ancak istihdamdaki azalış üretimdeki azalıştan yüksek oldu.

Yaprak tütün işletmelerinde çalışan Tekgıda-İş Sendikası üyesi işçiler işyerlerinin kapatılması ve kendilerine 4/C statüsünün önerilmesi nedeniyle 15 Aralık günü Ankara’da toplandılar. Polisin sert müdahalesi ile dağıtıldılar. Bu sert tavrı gören işçiler bütünleşerek TÜRK-İŞ binası önünde toplanarak eylemlerini sürdürdüler.

İşçiler, “işçi” statüsünde kalarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştırılmalarını istiyorlardı. Ancak Başbakan olumsuz bir açıklamada bulundu. Toplanan TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu sürekli eylem ilan etti. Bu yazı hazırlanırken eylem boyut kazanarak devam ediyordu.

Sonuç

1. “Geliyorum” diyerek gelen krize karşı kısa sürede önlemler alınamamış, alınan önlemler uyumlu olmamış ve beklenen sonuç da elde edilememiştir.
2. Alınan önlemler özel sektör işverenine sağlanan kolaylıklar, teşvikler (KDV, ÖTV indirimleri vb.), muafiyetler ve işveren yükümlülüklerinin hazine tarafından karşılanması şeklinde olmuş; ancak işverenler memnun edilememiştir.
3. İşverenlere sağlanan bu imkanlardan dolayı olarak işçilerin yararlanacağı düşünülmüş; ancak beklenildiği gibi olmamış, 400 binden fazla işçi işsiz kalmıştır.
4. Yapılan düzenlemelerden sadece tüketim taleplerini ötelemiş, yüksek gelir grubundaki kişiler yararlanmıştır.
5. Krizi aşmak için harcama yapmaya davet edilen işçilere ve memurlara kriz gerekçe gösterilerek yetersiz ücret zamları yapılmıştır. “İşini kaybetmedin o sana yeter” denilmiştir.
6. Kısacası ata sözünde denildiği gibi ateş düştüğü yeri yakmıştır.
7. Kamu işletmelerinin (Özellikle kamu bankalarının) önemini kavrayamayanlar da bu krizde gerçeği görebilmişlerdir.

8. Borçlanmanın devam edeceği, borç stoğunun artacağı anlaşılmış, bu nedenle var olan sorunların devam edeceği görülmüştür.

9. 2010 yılında bütçenin rekor bir açık vereceği, bu açığın daha da büyümemesi için yeni vergiler ve zamların geleceği anlaşılmıştır.

10. IMF ile anlaşma sağlanamamış, ancak IMF önerisine uygun bir program yapılmaya çalışılmış (IMF’siz IMF programı olarak da tanımlanan), IMF’den alınacak (alınırsa) paranın iç borç ödemesinde kullanılacağı açıklanmıştır.

11. İşlerin “daha iyi gittiğini” söyleyenler olmakla birlikte; ekonomistler ve ekonomiyi yönlendiren kurumların hiçbir krizin sona erdiğini söyleyememektedirler.

12. Uzun bir durgunluk dönemi yaşanması en kuvvetli beklentidir. Kriz devam etmektedir.

Notlar

- 1 Radikal, 13.11.2008.
- 2 Bu rapor revize edilerek 2009 yılı Ocak ayında Üçlü Danışma Kurulu Toplantısı’nda ve Ekonomik Sosyal Konseyde de sunuldu. TÜRK-İŞ ayrıca Akademisyenlerden oluşan bir heyete de bir kriz raporu hazırlattı.
- 3 Portfolio, Sayı 1, Mart 2009.
- 4 Gedikli Bülent, Ekonometri, Mart-Nisan 2009, S. 36.
- 5 Dünya, 15.04.2009.
- 6 Dünya, 22.04.2009.
- 7 Vatan, 17.05.2009.
- 8 Tuğrul Belli, Dünya, 11.06.2009.
- 9 Sağlam Erdal, Dünya 24.09.2009.
- 10 Dünya 05.10.2009.
- 11 Kudatgobilik Tuğrul, İşveren, Cilt 48, Sayı 1, Ekim 2009.
- 12 Sağlam Erdal, Dünya 03.12.2009.
- 13 Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Enflasyon Raporu 2009-IV.

Asgari Ücret ve Geçim Şartları

91

Enis BAĞDADIOĞLU

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
enisbagdadioglu@gmail.com

2010 yılında geçerli olacak “yeni” asgari ücret Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun işveren-hükümet kesimi temsilcileri tarafından belirlendi. Komisyonun işçi kesimini oluşturan TÜRK-İŞ temsilcileri ise toplantılara katılmadı.

Bununla ilgili gelişmeler TÜRK-İŞ Dergisi’nde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

İş Yasası’nın “asgari ücret” başlıklı 39 maddesinde, iş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamında

olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırlarının belirleneceği öngörülmüştür.

Asgari Ücret Yönetmeliği’nde asgari ücret “İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlanmaktadır.

Tanımından da anlaşılacağı üzere, asgari ücretin, işçinin günlük yaşamını sürdürebilmesi için gerekli gıda, konut (yakıt, elektrik, su, vb), giyim, ulaşım, sağlık gibi temel ve zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak tu-

tarda olması gerekmektedir. Asgari ücret tanımında, çağdaş bir yaklaşımla kültür harcamaları da zorunlu ihtiyaç kapsamında değerlendirilmekte ve daha da geniş bir yaklaşımla “gibi” ifadesiyle zorunlu ihtiyaçların artabileceği olasılığı ve gereğine yer verilmiştir. Örneğin iletişim ve haberleşme harcamalarını bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

Asgari Ücret Yönetmeliğinde “ücretlerin belirlenmesindeki esaslar” başlığı altında “Komisyon, ücretin belirlenmesinde; ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartlarını göz önünde bulundurur” ifadesi yer almaktadır.

Asgari ücretin tanımında da yer alan “yetecek ücret” aslında uluslararası birçok sözleşme ve anlaşmada yer alan bir kavram olarak “insan onuruna yaraşır” geçim düzeyini karşılayacak bir tutar olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Anayasasının ‘Başlangıç’ bölümünde “yeterli yaşam koşullarını sağlayacak bir ücretin güvence altına alınması” gerekliliğine işaret edilmektedir. ILO tarafından 30 Mayıs 1928 tarihinde kabul edilen Asgari Ücret Tespit Usulleri İhdasına ilişkin 26 sayılı Sözleşmesi, bir anlamda bu temel yaklaşımın sonucudur.

Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde benzeri yaklaşımla; “Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır” ifadesi yer almaktadır.

Temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesi yoluyla sosyal ve ekonomik gelişmenin kolaylaştırılmasında ortaya çıkan gelişmeler dikkate alınarak bu alanda yeni atılımlar uluslararası alanda yapılmıştır.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nda “adil ücret hakkı” başlığı altında, adil bir ücret hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla; “Çalışanların kendilerine ve ailelerine iyi bir yaşam düzeyi sağlayacak ücret hakkına sahip olduklarını tanımayı” anlaşmayı imzalayan devletler taahhüt etmektedir. Bu hakların kullanılmasının ise özgürce yapılmış toplu sözleşmeler, yasal ücret saptama usulleri veya ulusal koşullara uygun başka yollarla sağlanacağı kabul edilmektedir.

Bu yaklaşımın benzeri Türkiye Cumhuriyeti Anayasası değişikliğinde gösterilmiştir. ‘Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde önemli

bir adım daha attığı ve çağdaş dünyayla bütünleşme doğrultusunda bir dönemecin -daha- geride bırakıldığı’ savlarıyla yapılan son anayasa değişikliği kapsamında asgari ücretin belirlenmesinde temel alınan ölçüt de değiştirilmiştir.

Anayasanın “Ücrette adalet sağlanması” başlıklı 55 inci maddesinde yapılan değişiklikle “asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur” düzenlenmesi yapılmıştır.

Ancak yapılan bu değişikliğin gerekleri yerine getirilmemiştir. Asgari ücret belirleme çalışmalarını sürdüren Komisyonunda temsil edilen işveren-hükümet kesimi, çalışanların ‘geçim şartlarını’ çalışmalarında temel almak yerine siyasal iktidar tarafından tek taraflı belirlenen tutarı kabul ve ilan etmek durumunda kalmışlardır.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu’nun bugüne kadar gerçekleştirdiği tüm toplantılarda, çalışanların ‘geçim şartları’ konusunda çalışma yapması için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) görevlendirilmiştir.

TÜİK kendisine verilen görev doğrultusunda, asgari ücretin hesaplanmasında, Hacettepe Üniversitesi tarafından belirlenen bir işçi için gerekli olan günlük net 3540 kalorilik besin kalıbında yer alan maddeler ile bu maddelerin Türkiye genelinde derlenen fiyatlarını kullanmaktadır. Yapılan çalışma sonucu 3540 kaloriye karşı gelen besin miktarlarıyla perakende fiyatlar çarpılarak bir işçinin günlük asgari gıda harcaması tutarı bulunmaktadır. Her istatistik bölge için günlük bir işçinin gıda harcaması tutarı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen işçi sayısı ile ağırlandırılarak bir işçinin bir günlük gıda harcaması tutarı hesaplanmaktadır. Yapılan bu hesaplama sonucu bulunan tutar, besin içi ve dışı oranları kullanılarak günlük besin içi ve besin dışı toplam harcamalar tutarına ulaşılmaktadır.

Bu hesaplamadan yola çıkarak, örneğin Aralık 2008 itibarıyla devletin resmi kurumu tarafından bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen ve de pazarlık ücreti olmayan asgari ücret aylık net 719,77 lira tutarında olmuş ve fakat bu tutar Komisyonun işveren-hükû-

Tablo:
Asgari Ücrette Eksik Belirleme Nedeniyle Doğan Kayıp (TL/AY)

	TÜİK’in Önerdiği Net Asgari Ücret	Asgari Ücret Komisyonu’nun İlan Ettiği Net Asgari Ücret	Eksik Belirleme Asgari Ücretlinin Cebinden Alınan
Ocak 2003	326,60	226,00	100,60
Ocak 2004	396,99	303,08	93,92
Ocak 2005	422,06	350,15	71,91
Ocak 2006	508,19	380,46	127,73
Ocak 2007	589,84	403,03	186,81
Ocak 2008	645,09	481,55	163,54
Ocak 2009	719,77	527,13	192,64
Ocak 2010	-	576,57	-

met kesimi tarafından 2009 yılının ilk altı aylık dönemi için net 527,13 lira olarak kabul ve ilan edilmiştir.

Aslında TÜRK-İŞ'in yirmi üç yıldan bu yana her ay düzenli olarak yaptığı "açlık ve yoksulluk sınırı" çalışmasından yola çıkarak tek bir işçi için hesapladığı asgari ücret tutarı da benzer düzeyde olmuş ve Aralık 2008 itibarıyla 722,82 lira olarak hesaplanmıştı.

Asgari ücret, belirlendiği andan itibaren yetersiz, çelişkili ve tutarsız olmuştur. Aile unsuru dikkate alınmadan, insana yaraşır geçim koşullarını sağlamaktan uzak olarak belirlenen asgari ücret yürürlükte olduğu her ay eksik ödenmiştir.

2010 yılında geçerli olacak asgari ücretin belirleme çalışmalarında Komisyon, "ülkenin ekonomik durumu" konusunda değerlendirme yapmak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığından yazı yazılarak raporlar istemiş ve fakat "çalışanların geçim şartları" konusunda herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Komisyon bu yıl ki çalışmalarında geçim koşulları konusunda hesaplama yapması için TÜİK'e herhangi bir görev vermemiştir. Anayasanın açık hükmüne rağmen, Asgari Ücret Tespit Komisyonu asgari ücreti belirlerken, çalışanların geçim şartlarını gözönünde bulundurmamıştır.

Komisyonun işveren-hükümet kesimi temsilcileri tarafından bu konuda herhangi bir çalışma talep edilmemişken, Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararı'nın yayımlandığı 31 Aralık 2009 gün ve 27449 sayılı Resmi Gazetede yer alan -ve geçen yılın aynısı olan- gerekçede, asgari ücretin belirlenmesinde "işçilerin geçim şartları" faktörünün değerlendirildiği ifadesi yer alabilmiştir.

Asgari ücret, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insan onuruyla bağdaşacak bir ücrettir. Bu yönüyle, asgari ücret kavramı salt "geçimlik ücret" olmanın ötesinde "yaşayan ücret" niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle, asgari ücret düzeyi, genel kabul görmüş temel gereksinimleri karşılayabilmeyi ötesinde, işçi ve ailesine refahı paylaşma olanağı verebilmelidir.

Asgari ücret ile yapılması zorunlu gıda harcaması ve bu tutara bağlı olarak hesaplanan yoksulluk sınırının yıllar itibarıyla gösterdiği gelişim, çalışanların karşı karşıya bırakıldığı geçim koşullarını açıkça ortaya koymaktadır.

TÜRK-İŞ'in "açlık ve yoksulluk sınırı" çalışmasına göre; 2002 yılı ortalaması olarak açlık sınırı aylık 337 YTL ve yoksulluk sınırı aylık 1.025 YTL iken, 2009 yılı ortalaması olarak bu tutar sırasıyla 749 ve 2.441 lira olarak hesaplanmıştır. 2002-2009 yıllarını kapsayan yedi

yıllık dönemde açlık sınırındaki artış 412 lira ve yoksulluk sınırındaki artış 1.416 lira olmasına karşın aynı dönemdeki net aylık asgari ücret sadece 363 lira artmıştır.

Sosyal güvenlik kapsamında sigortalı olarak çalışanların yaklaşık yarısının elde edebildiği gelir olan net asgari ücret açlık sınırı olarak tanımlanan tutarın yüzde 72'sini ve yoksulluk sınırı olarak tanımlanan tutarın ancak yüzde 22'sini karşılayabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, asgari ücret almakta olan bir çalışan ailesi 2009 yılında ancak 21,5 gün sağlıklı beslenme yapılabilmekte ve sadece 6,6 gün insan onurunun gerektirdiği harcamayı yapılabilmektedir.

Günümüzde ele geçecek asgari ücret günlük 19,92 liradır. Bu tutarla, işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden karşılamasının mümkün olduğu işveren-hükümet tarafından ileri sürülmekte ve kabul görmektedir.

Bir günlük çalışmanın karşılığı elde edilen asgari ücretle bir kilogram et bile almak bile mümkün değildir.

Çalışma hayatına yeni bir vizyon, yeni bir anlayış, yeni bir zihniyet getirmek düşüncesini sıklıkla dile getirenlerin, köklü değişim ve gelişimden söz edenlerin çalışanların geçim koşullarını doğrudan belirleyen asgari ücret konusunda geldikleri nokta özetle böyledir.

Tablo 1: Açlık-Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret (TL/Ay)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Açlık Sınırı	337.-	443.-	483.-	527.-	576.-	642.-	721.-	749.-
Yoksulluk Sınırı	1.025.-	1.346.-	1.468.-	1.717.-	1.876.-	2.092.-	2.347.-	2.441.-
Net Asgari Ücret	174.-	226.-	311.-	350.-	380.-	411.-	492.-	537.-

Kaynak: TÜRK-İŞ

* Açlık ve yoksulluk sınırı ile asgari ücret tutarları yıllık ortalamadır. Asgari ücret hesaplanırken 2008'den itibaren uygulanan asgari geçim indirimi dikkate alınmıştır.

İşçiler Güvencesiz Koşullarda İstihdam Ediliyor

Avrupa Fonu ve Dublin merkezli bir AB araştırma ajansı, AB üyesi 27 ülke, Hırvatistan, Türkiye ve Makedonya Cumhuriyeti'nde 27 bin kamu ve özel sektör işvereni kapsayan bir araştırma yaptı. Araştırma bulgularında, çoğu şirketin işçi alımı, ücret ve çalışma politikalarında esnekliği tercih ettikleri belirtiliyor. Emek piyasası esnekliğinin, Avrupa'yı daha dinamik ve rekabetçi hale getirmek için AB stratejisinin esas unsuru olduğu ileri sürülüyor.

2009 Avrupa Şirket Araştırması sonuçlarına göre; şirketlerin yüzde 56'sı işçilere esnek-sürekli düzenlemelerin bir çeşidini sunuyor, araştırılan kuruluşlardan üçte ikisi yalnızca yarı zamanlı çalışma imkanı sunuyor, şirketlerin üçte ikisine yakını farklı biçimlerde geçici işçi çalıştırıyor, özel istihdam büroları aracılığıyla işçi kiralama, belirli süreli sözleşmeler veya serbest çalışan işçiler, geçici

ci çalışma biçimlerine örnek olarak veriliyor. Ayrıca performansa dayalı ödeme az sayıdaki kuruluşta tespit edilmiş (yüzde 33), daimi çalışanların mesleki eğitime ulaşması geçici çalışanlara göre daha kolay, işçilerin yüzde 60'ından fazlası işçi temsilinin bir biçiminin koruması altında (sendika, işyeri konseyi vb.).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular üzerinden, AB üyesi ve araştırmada yer alan diğer ülkelerde çalışma yaşamının 2009 yılında -mali krizin üretim faaliyetleri üzerinde de etkili olmaya başlamasıyla birlikte- giderek güvencesiz bir tarza büründüğü tespit edilmiştir. Şirketlerin artan oranda a-tipik istihdam biçimlerinin farklı görünümlerini kullanmaları işçilerin güvencesiz koşullarda çalışmaları anlamına gelmektedir. "İşçilerin çalışma saatlerini kendi kişisel programlarına göre düzenlemeleri", esneklik kavramının tamamen işveren

çıkarlarını maksimize etme amacıyla kullanıldığı günümüz çalışma hayatı koşullarında, gerçekçi bir yaklaşım değil. Araştırmanın yapıldığı dönemde "çalışanların yüzde 60'ının sendika veya işyeri konseylerinde temsil edildiğine" ilişkin bulguların -özellikle Türkiye'deki resmi istatistiklerden çok gerçek rakamlara dikkat edildiğinde- tüm ülkeler için geçerli bir tespit olmadığı sonucuna ulaşıyor. "Şirketlerin üçte ikisinde geçici işçi istihdam edildiği ve istihdam sağlayan şirketlerin yarısından fazlasında en az bir tane belirli süreli iş sözleşmeli çalışan olduğu" ifadeleri, araştırmanın yapıldığı bölgede çalışma yaşamının kamusal veya özel işletmelerin çıkarları gözetilerek yeniden düzenlendiği gösteriyor. İşçilerin koşulları ise "şirket dinamizmini ve rekabetçiliği olumsuz yönde etkilemeyecek" şekillerde yeniden düzenleniyor, diğer bir ifadeyle güvencesizleştiriliyor.

AB 2010'u Yoksullukla Mücadele Yılı İlan Etti

Avrupa Birliği 2010 yılını "Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Avrupa Yılı" olarak ilan etti. Kırk yıla yakın bir süredir Avrupa çapındaki sosyal politika konuları arasında önemli bir yer işgal eden sosyal dışlanmaya 2010 yılında birlik üyesi ülkelerin ulusal programları ve birlik genelinde gerçekleştirilecek programlarla çözüm aranacak. Yoksulluk ve Sosyal Mücadeleye Karşı Avrupa Yılı et-

ETUI “Çalışan Avrupa’yı Karşılaştırmak 2009” Raporu Yaymlandı

Avrupa Sendikalar Enstitüsü, Avrupa Birliği üyesi 27 ülke, Hırvatistan, Türkiye ve Makedonya Cumhuriyeti’nde çalışma yaşamının durumunu karşılaştırdığı çalışmasını yayımladı. İstihdamdan, sosyal bütünleşmeye, ekonomik krizden emek verimliliğine çeşitli konuların değerlendirilip ülkeler arasındaki karşılaştırmasının yapıldığı çalışmadaki dikkat çekici noktalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Güvencesiz çalışma tüm Avrupa’da salgın bir hastalık gibi yayılmaktadır.
- Gönülsüz veya zorla yapılan yarı zamanlı işler, işçi kiralama, belirli süreli iş sözleşmeleri, düşük ücretli işler artarken; işçi işveren ilişkileri daha istikrarlı ve güvensiz hale gelmektedir.
- Son on yıl içerisinde AB’nin 27 ülkesi içerisinde verimliliğin

gelişimi ve işçi ücretleri arasındaki açık artmıştır.

- Nüfus temelli gerçek ücretlerin kayda değer bir alım gücüne sahip olmaması özel tüketimin kredili bir şekilde sürdürülmesine veya “varlık balonlarına” bağlı kalmasına neden olmuştur.
- Son krizin sonuçları gösterdiği gibi Avrupa’nın büyümesi dışarıdan gelecek şoklara daha duyarlı hale gelmiştir.
- Avrupa ülkelerinde istihdama ilişkin oranlar farklılık göstermektedir.
- Kadın istihdam oranının en yüksek olduğu dört ülkenin üçünde tam zamanlı istihdam da (Finlandiya, İsveç ve Danimarka) en yüksek göstergelere sahiptir. Hollanda, kadın istihdam oranlarında en iyi üçüncü ülke olmasına rağmen yarı zamanlı istihdamın yay-

gınlığı nedeniyle tam zamanlı istihdam oranlarında en kötü üçüncü ülkedir.

- Son on yıl içerisinde hem kadınlar hem de erkekler arasında yarı zamanlı çalışma artmaktadır. AB üyesi 27 ülkede kadınların yarı zamanlı çalışma oranı 2000 (ikinci çeyrekte) yılında yüzde 28.7 iken 2008’de (ikinci çeyrekte) yüzde 30.7’ye çıkmıştır. Erkekler arasında yüzde 1.2 olan oran 2008’in ikinci çeyreğinde yüzde 7.1’e çıkmıştır.
- Son zamanlarda işler daha az güvenli ve daha çok güvencesiz hale gelmektedir. İmalattan hizmetlere sektörel bir kayma olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum genellikle hizmet sektöründeki işlerin kalitesinin –en azından çalışma koşulları ekseninde- gelişmesiyle bağlantılıdır.

kinlikleri kapsamında dört ana hedef ve yol gösterici ilke belirlendiği dile getiriliyor:

- Yoksulluk ve sosyal dışlanma koşulları altında yaşayan insanların onurlu yaşam ve topluma aktif katılım hakkını tanımak.
- Toplu ve bireysel olarak yoksulluğa karşı mücadelede ortak sorumluluğu ve katılımı gerçekleştirmek.
- Toplumsal bütünleşmenin teşviki, yoksulluğun ortadan kaldırılmasının avantajlarına vurgu yapma, toplumun tüm üyeleri için daha kapsamlı bir sosyal içerme.
- Yönetişimin her seviyesinde yoksulluğu ve sosyal dışlan-

mayı ortadan kaldırmak için siyasi taahhüt ve somut eylemin yanı sıra, topluluklar içinde de bu hedefleri taahhüt etmek.

Sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadelede yapılacak olanlar şöyle sıralanıyor:

- Avrupa yerinde kamu veya özel sektör ayrımı olmadan, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı mücadelede toplumun her kesiminden katılımın ve politika üretiminin teşvik edilmesi.
- Her Avrupa yurttaşını yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı mücadeleye katılması için ikna etmek.
- Yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı bizzat yaşayan insanla-

rın endişelerine ve ihtiyaçlarına kulak vermek.

- Yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı mücadele eden sivil toplum örgütleri ve hükümet dışı kuruluşlarla bağlantıya geçmek.
- Yoksulluk ve sosyal dışlanmayla bütünleşmiş kalıp yargıların ortadan kaldırılmasına yardım etmek.
- Herkes için eşit fırsatlar sunan, toplumsal iyilik hali ve yaşam kalitesini sürdüren ve geliştiren bir toplum yapısını teşvik etmek.
- Nesiller arası dayanışmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı koruyup daha ileri götürmek.

2010 Yılı Göstergeleri

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
namiktan@turkis.org.tr

2010 yılı göstergeleri değerlendirildiğinde, bütçe giderleri 286 milyar 981 milyon lira, gelirler ise, 236 milyar 794 milyon lira, açık 50 milyar 187 milyon lira olarak tahmin edilmiştir. 2010 yılında ekonomik büyüme yüzde 3.5, enflasyon yüzde 5.3 ve vergi gelirlerinde yüzde 18.2 artış hedeflenmiştir. Faiz ödemeleri bütçedeki gider kalemleri arasında birinci sıradaki yerini 58.8 milyar lira olarak korumuştur. Sosyal güvenlik kuruluşları açıkları için ayrılan pay ise, ikinci büyük gider olarak belirlenmiştir. Bu tablo karşısında ekonominin yeterince istihdam yaratmaması ve kayıtdışı istihdamın yüzde 44 gibi yüksek bir oranda bulunması riskli bir durum oluşturmakta, toplumun büyük çoğunluğu açlık ve yoksulluk ile mücadele etmektedir.

2010 yılında seri bir şekilde çeşitli mal ve hizmetlere yapılan yüksek oranlı zamlar, kış ortamında koşulların daha da ağırlaşmasına neden olmuştur. Elektrik, petrol ve ulaşım gelen zamlar dar ve sabit gelirli kesimleri zor durumda bırakmıştır. İstanbul ve Ankara'da ulaşım hedeflenen enflasyon ölçü alınmadan yapılan yüksek oranlı zam artışları, çalışanları zor durumda bırakmıştır. 2010 yılında çalışanların vergi yüklerinde bir değişiklik yapılmamış, vergi ödemelerini belirleyen vergi matrahları dar tutulmuş, vergi oranlarında bir iyileştirme öngörülmemiştir. Birinci dilim olan ve yüzde 15 vergi oranının uygulandığı vergi matrahı 8.700 TL'den 8.800 TL'ye yükseltilmiştir. Birinci vergi dilimi dar tutulduğundan sonraki dilimlerde paralel bir şekilde düzenlenmekte ve yüzde 20 vergi oranına yılın ilk

yarısında ulaşılmaktadır. Yıl başında ele geçen net ücret ilerleyen aylarda azalmaktadır. Özellikle, kamu işçisinin ikinci altı ay ücret zammının üzerinde vergi artışı yansıtıldığından, net ücretteki kayıp büyük rakamlara ulaşmaktadır.

2010 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununa göre, 1 Ocak 2010-30 Haziran 2010 döneminde aylık gösterge tablosunda yer alan rakamlar ile ek gösterge rakamlarının aylık tutarlara çevrilmesinde uygulanacak aylık katsayı 0,057314, memuriyet taban aylığı göstergesine uygulanacak taban aylığı katsayısı 0,76177, yan ödeme katsayısı 0,018172 olarak uygulanacak. Sözleşmeli personelin ücret tavanı 1 Ocak 2010-30 Haziran 2010 döneminde 3.008 lira olacak. Buna göre, memur maaşlarına ocak ayında yüzde 2,5; Temmuz ayında da yüzde 2,5 olmak üzere toplam yüzde 5 oranında zam öngörülüyor. Birinci ve ikinci altı ayda öngörülen artışların enflasyonun altında kalması durumunda aradaki farkın ödeneği Bütçe Kanununda hükme bağlanmıştır. Bu artışları

yeterli görmek mümkün değildir. Ücret artışları uygulanmadan, seri zamların yapılması şaşkınlık yaratmıştır. Alım gücünün düştüğü bir süreç yaşanmaktadır. Alım gücünün hedeflenen enflasyon ile korunamayacağı bir gerçek. Kamu çalışanlarına toplu iş sözleşmesi yapma hakkı tanınmadan, Hükümetin belirlediği artışlar eleştirilmeye devam edilecektir. AB sürecinde kamu çalışanlarına toplu pazarlık hakkı tanınmalı ve taraflar arasında ücret ve sosyal yardım özgürce belirlenmelidir.

Asgari ücrete yapılan artışlar açlık ve yoksulluk sınırlarının altında kaldığından "tespit yöntemi" tartışmalı bir duruma gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun hesaplamaları dikkate alınmadan, objektif ve bilimsel gerçeklerin uzağında keyfi bir belirleme yapılmaktadır. Hükümet ve işveren temsilcileri ülke gerçeklerini ve yaşam koşullarını esas almadan asgari ücreti belirlediğinden, genel ücret politikaları da olumsuz yönde etkilenmektedir. Gıda, kira, ulaşım, aydınlanma, ısınma, giyim vb gibi giderlerin karşılığının ya-

rısını dahi karşılamayan bir asgari ücret artışı ile ülkemizdeki açlık ve yoksulluk göstergeleri giderek artmaktadır. Brüt 729, net 577 lira asgari ücret bir çok kriterinde temeli olduğundan, bu yönüyle de büyük önem taşımaktadır. Sigorta prim kazançlarının alt ve üst sınırında asgari ücret esas alınmaktadır. Bu nedenle, asgari ücreti çok yönlü olarak değerlendirmek gerekiyor.

Sağlık sisteminde uygulanan katkı payları ikinci bir vergi gibi alınmaktadır. 2009 yılında Danıştay tarafından iptal edilen katkı payları, yeni bir genelgeyle yürürlüğe konulmuştur. Maliye Bakanlığı, Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda kendisine tanınmayan yetkiyi keyfi bir şekilde kullanmakta ve 18 Eylül 2009 itibarıyla ayakta yapılan tedavilerde sağlık ocakları için 2 TL, kamu sağlık kuruluşları için 8 TL, özel sağlık kuruluşları için ise 15 TL katkı payları alınmaktadır. Bu uygulama sağlıklı paralı bir yöne götürmekte ve özelleştirmenin alt zemini hazırlanmaktadır.

Sosyal güvenlik kuruluşlarından gelir ve aylık alanlar arasında var olan eşitsizliklere çözüm bulunamamış, tek çatı kapsamında dahi gerçekçi bir iyileştirme yapılamamıştır. 2010 yılında birinci altı ayda 1300 liraya kadar olan gelir ve aylıklara seyyanen 60 lira artış yapılmış, üzerinde olan gelir ve aylıklara ise altı aylık gerçekleşen yüzde 4.615 oranındaki enflasyon artışı uygulanmıştır. İkinci altı ayda enflasyon oranı yüzde 3 olarak öngörülmüş ve bu şekilde bir hesaplama yapılmıştır.

Emekli aylıklarının (SSK emeklileri) intibakları bugüne kadar yapılmadığından, gelir ve aylık alanların dengelenmesi, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması mümkün olmamıştır. Sosyal güvenlik sisteminde tek çatının oluşturulmasında gelir ve aylık alanların eşitlenmesi maliyet hesaplamaları yapıldığından gerçekleşmemiştir. Gelir ve aylık alanların yüzde 90'ı açlık sınırının altında olduğu gerçeği karşısında ülkemizin AB üyeliği önündeki en temel sosyal ve ekonomik bir sorun olarak gündemde durmaktadır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, çalışma koşullarını dikkate almadan aylığa hak kazanma ve aylığın hesaplanmasına ilişkin olarak ağır koşulları getirmiştir. Bugün şikayet edilen ve yetersiz bulunan gelir ve aylıklara gelecek dönemlerde çocuklarımızın hak kazanması güçleştirildiğinden, sosyal güvenliğe ulaşmadaki kaygılar artacağından kayıtdışı istihdamı artıran bir sürecin yaşanmasından endişe edilmektedir. Bu yönüyle prim gün sayıları ve yaş koşulu yeniden değerlendirilmelidir.

İşsizlik sigortasında aranan koşullarda bir değişiklik olmadığından, işini kaybedenlerin büyük çoğunluğuna ödenekler verilmemiş ve diğer yardımlar sunulmamıştır. Sigortalı işsiz, işsizlik ödeneği, sağlık sigortası, danışmanlık-işe yerleştirme ve

mesleki eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için; hizmet akdinin sona ermesinden önceki son 3 yıl içerisinde en az 600 gün prim ödeyerek, son 120 günü kesintisiz çalışmış, kendi istek ve kusuru dışında işini kaybetmiş olması gerekmektedir. Bu koşulların yararlanmayı engelleyen bir nitelik taşımasından dolayı prim gün sayılarında azalmalara gidilmelidir.

En az 600 gün çalışmış sigortalılar 180 gün, 900 gün çalışmış sigortalılar 240 gün, 1080 gün çalışmış sigortalılar 300 gün süre ile işsizlik sigortası hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. İşsizlik sigortası ödeneklerinde alt sınır brüt asgari ücretin yüzde 40'ı, üst sınır ise yüzde 80'i olarak belirlenmiştir. Ödeneklerde ve sürelerde iyileştirmeler yapılmadığından, işsizlik sigortasını hak kazanan sigortalı işsizler de gerçekçi bir şekilde korunamamıştır.

Teşviklerden beklenen sonuç alınmamıştır. Esas olan, istihdam yaratan ve gelir düzeylerini artıran büyümeyi teşvik edecek kararların alınmasıdır. Vergi ve sigorta kesintilerinin yüksekliği ve işverene maliyeti, yatırımları engelleyen bir etken olarak görüldüğünden, kesintilerin ödenebilir bir seviyeye çekilmesi gerekmektedir.

Ülkemizin en temel sorunlarından birisi de, gelir dağılımındaki eşitsizliklerdir. Nüfusun yüzde 20'lik dağılımlarına bakıldığında, alt ve üst gruplar arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) araştırmalarına göre 2007 yılında, hanehalkı kulanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik hanehalkı gruplarından birinci gruptaki hanehalklarının gelirden aldığı pay yüzde 5.8 iken, beşinci gruptaki hanehalklarının gelirden aldığı pay yüzde 46.9. Son ve ilk grup arasındaki fark 8.1 kata varmaktadır. Gelir yetersizliği yanında gelir eğitsizliği de ülkemizin en temel sorunlarından birisidir.

TR-AB KİK Toplantısı İsveç'te Yapıldı

Türkiye-Avrupa Birliği Karma İş-tişare Komitesi (KİK) 27. Toplantısı, 1-2 Aralık 2009 tarihlerinde Stockholm'de yapıldı. Toplantıda TÜRK-İŞ'i, Genel Mali Sekreter ve Demiryol-İş Sendikası Genel Başkanı Ergün Atalay temsil etti.

Toplantıda, "Örgütlü Sivil Toplum ve Türkiye'nin AB'ne Katılım Süreci", "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi", "Ekonomik ve Mali Krizin AB ve Türkiye Üzerindeki Etkileri", "AB ve Türkiye'de Kadınların Hakları ve Roller" konuları görüşüldü.

Atalay, "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi" oturumunda TÜRK-İŞ tarafından hazırlanan "Kayıtdışı İstihdamla Mücadele" konulu raporu katılımcılarla paylaştı. Raporda özetle şu görüşler yer aldı:

"Türkiye'de kayıt dışı istihdam önemli bir sorun olarak gündemdedir. Ülkede son verilere göre istihdam edilenlerin yüzde 43,5'inin herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kaydı bulunmamaktadır. Kayıt dışı istihdam özellikle ücretsiz aile işçiliği ve kendi hesabına çalışanlar ile yevmiyeli olanlarda yüksektir.

Kayıt dışı istihdamın yaygınlığı sosyal hukuk devleti uygulamalarının, sendikal örgütlenmenin önündeki en önemli engellerden biridir. Kayıt dışı istihdamla mücadele başta sendikalar olmak üzere, tüm sosyal taraflar ile kamu kurum ve kuruluşlarının başta gelen görev ve sorumluluğu olmalıdır.

İşsizliğin yaygınlaştığı, yeni istihdam alanlarının yeterli olmadığı durumlarda işsizler, kayıtlı ekonomide bulamadığı istihdam imkânlarını kayıtdışı faaliyetlerde arayacaklardır. İşverenler ise işçi maliyetlerini düşürmek ve istihdam- üretim açısından esnek davranabilmek için kayıt dışına yönelmektedir.

Kamu maliyesinden kaynakla-

nan sebepler kayıt dışının bir diğer nedenidir ve kısaca 'vergi vermeme' olgusuyla açıklanmaktadır. Gerçekte Türkiye, ücretliler hariç tüm mükellefler için bir vergi cennetidir. Vergi düzenlemeleri ve vergi idaresi vergi vermemeyi teşvik eder niteliktedir.

Toplumun kültür yapısı ve moral ve ahlaki değerleri ile eğitim düzeyi ve özellikle kırdan kente göç olgusu gibi sosyal faktörle kayıt dışılığın gelişmesine ve yaygınlaşmasına yol açan unsurlar olmaktadır.

Teknolojik gelişmelerden kaynaklanan bazı sebepler de kayıt dışılığa yol açmaktadır. Gelişen teknolojilerle bazı sermaye malları evde üretimi daha kolay hale getirmekte, insanlar geçim kaygısıyla kayıt dışı faaliyetlere yönelmektedir.

Etkin ve verimli bir sosyal güvenlik sistemi olmadığı, cezai yaptırımların caydırıcı olmadığı veya denetimin yetersiz olduğu, sosyal güvenlik primleri gibi istihdamla ilgili kesintilerin yüksek bulunduğu, kısacası kayıtlı sektörde bulunmaya göre alternatif maliyetin düşük olduğu bir yapıda kişiler kayıt dışında kalmayı tercih etmektedir.

Kayıt dışı istihdam; çalışanların gerekli vasıflara sahip olmaması ve asgari yaş haddi, asgari ücret, fazla

mesai, işyeri standartları, işçi sağlığı ve güvenliği gibi konulardaki düzenlemelere uyulmaması anlamına gelmektedir. Kayıt dışı istihdamın bir diğer yönü de, kayıtdışı çalışanların sendikal haklardan yoksun olmasıdır.

Kayıtdışı istihdamın önlenememesi için atılması gereken bazı adımlar vardır. Özellikle maliyetleri istihdam vergileri yönünden azaltıcı adımlar, işverenlerin kayıtdışı istihdama yönelik eğilimini bir ölçüde azaltacaktır.

Kayıtdışı istihdama yönelik yaptırımının artırılması da önemlidir. Yaptırımın uygulanabilmesi ise, devletin bu alandaki denetiminin artırılmasına bağlıdır. Mevzuatın basitleştirilmesi, en azından bazı işverenlerin kayıtdışı çalıştırma eğilimini zayıflatacaktır.

Hükümet, kayıtdışı istihdamla mücadelede sendikalarla yakın bir işbirliği gerçekleştirmelidir. Özellikle kayıtdışı istihdam edilen işçilerin belirlenmesinde ve Devletin yetkili birimlerinin bu konuda bilgilendirilmesinde, sendikalar ile yapılacak işbirliğinin büyük katkısı olacaktır.

Genel olarak kayıt-dışı sektör (imalat, turizm vb.) kayıt altına alınmadan kayıtdışı istihdamın önlenmesi mümkün değildir. Bu konuda yapılan düzenlemeler beklenen sonucu vermemiştir.

Bu konularda kamuoyunun bilgilendirilmesi ve duyarlı hale getirilmesi de, gösterilen çabalardan sonuç alınmasını sağlayacaktır. Kayıtdışı istihdamın karmaşıklığı, bu sorunun çözümü doğrultusunda yapılacak girişimlerin çoklu katılım yoluyla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.”

“AB ve Türkiye’de Kadınların Hakları ve Roller” konulu oturumda ise Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürü Esengül Civelek bir konuşma yaptı. Civelek şunlara değindi:

“Bütün uluslararası insan hakları belgeleri, tüm insanların onur ve haklar bakımından eşit ve özgür doğdukları, herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklere hiçbir ayırım gözetilmeksizin sahip olduğu ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın kabul edilemeyeceği ilkeleri üzerine şekillendirilmiştir. Ancak, tarihsel süreç içerisinde hakların varlığı ile kullanımı arasında, kadınların toplumsal

yaşamın tüm alanlarında ayrımcılıkla karşılaşmaları görülmektedir.

AB sürecinden çok önce; Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk kadının insan hakları kavramını daha 1920’li yıllarda gündeme getirmiş ve ülkemizin çağdaşlaşma süreci içerisinde ilerleme adımlarının her iki cins tarafından (kadın-erkek) atılarak başarıya ulaşılabilirliğini vurgulamıştır.

2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanununda kadınların mağdur olduğu topluma karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirilen birçok suç, kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına alınmıştır. Ayrıca, Yasada Devletimizin “töre” cinayetlerinin önlenmesine ilişkin kararlılığını ortaya koyacak şekilde, töre cinayeti işleyenlere Türk hukuk sistemindeki en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesine ilişkin düzenleme yapıldığını, sadece faille değil azmettiricilere de cezai yaptırı

rım getirildiğini önemle vurgulamak isterim.

Kız çocuklarının okullulaşmasını artırmak amacıyla kız çocuklarını gerek temel eğitim gerekse orta öğretim düzeyinde okula gönderen ekonomik durumu elverişsiz ailelere, erkek çocuklarını okula gönderenlere göre devlet tarafından daha fazla para yardımı yapılmaktadır. İlköğretimde okullulaşma oranlarında kız ve erkek çocukları arasındaki fark giderek azalmaktadır.

Kadınların istihdama katılımının önemli koşullarından biri olan ‘aile ve iş yaşamını uyumlaştırmak’ amacıyla İş Kanunu ile getirilen düzenlemelere ilave olarak Ebeveyn İzni Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. Doğum sonrası ücretsiz izin kapsamında çocuk bakımının anne ve baba arasında paylaşılması esasına dayalı söz konusu Kanun Tasarısı, TBMM’nin gündemindedir.” dedi.

“Kadına Karşı Şiddete Hayır!..”

TÜRK-İŞ’e bağlı sendikaların “kadın” konusunda çalışan yönetici ve uzmanlardan oluşan ve belli aralıklarla bir araya gelen TÜRK-İŞ Kadın Çalışma Grubu, 25 Kasım 2009 günü “Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Günü” bir bildiri yayımladı. Bildiride;

“Birleşmiş Milletler ‘Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Günü’ olan bugün, Sendikaların da ‘kadına karşı şiddete dur’ demesine ayrı bir fırsat tanımaktadır.

Kadınlara karşı şiddet, toplumsal olarak en çok tolere edilen temel insan hakları ihlalidir. Kadınlar evde, işyerinde, sokakta, yaşamın hemen her alanında şiddete maruz kalmaktadır. Kadına karşı şiddet, sadece ülkemizde değil dünyanın pek çok yerinde önemli bir sorun alanı olmaya devam etmektedir. Dünyada sosyal, ekonomik, siyasal ve

dinsel güçlerden kaynaklanan bu şiddet, kadını sadece fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel olarak örselemesinin yanı sıra toplumsal yaşam içerisinde engelleyici rol oynamaktadır. Bu durum, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini de kısıtlamaktadır.

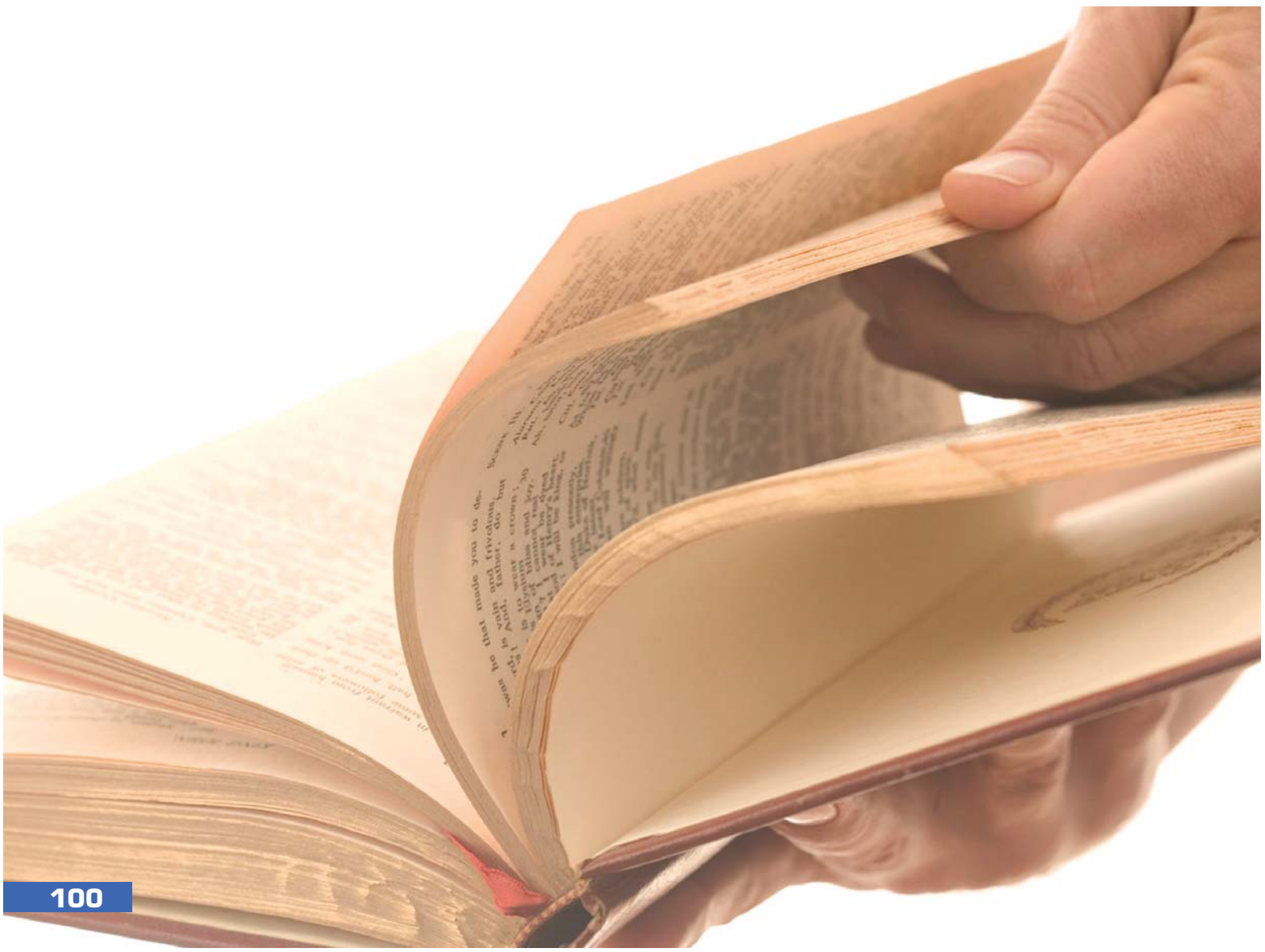
Ülkemizde ise kadınlar, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet görmektedir. Namus nedeniyle ortaya çıkan töre cinayetleri ise özellikle ülkemizin belli başlı bölgelerinde yoğun bir şekilde yaşanmakta olup, kadınların hayatına mal olmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de üç kadından biri hayatları boyunca dayak yemekte veya cinsel istismara uğramaktadır. Her yaşta kadın, kanser, sıtma, trafik kazası veya silahlı çatışma gibi sorunlardan çok, erkeklerin uyguladığı şiddet sonucunda sakat kalmakta ya da ölmektedir.

Aile içi şiddete duyarlılık artmakta olmasına rağmen, aile mahremiyetinin bir unsuru olarak görülmesi, sorunların tespit ve çözümünde yol alınmasına engel olmaktadır. Kadınlar benzer şekilde şiddeti işyerlerinde de yoğun olarak yaşamaktadır. Bu durum bireysel bir sorun olmaktan çok, sosyal, ekonomik, örgütsel ve kültürel sorun olarak görülmektedir.

Toplumda ve işyerlerinde kadına karşı şiddete son vermek için sıfır toleranslı yaklaşımlara, acil tedbirlere, önleyici stratejilere ve hedeflere gereksinim vardır. Tüm kamu kurum ve kuruluşları, STK’lar ve sendikalar yapacakları ortak çalışmalarla şiddete son verilebilir.

TÜRK-İŞ Kadın Çalışma Grubu, ‘Kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılması için uluslararası mücadele günü’ olan bugün bir kez daha ‘Kadına Karşı Şiddete Hayır’ diyor.”

OECD Verilerine Göre Türkiye'nin Sosyal Gelişimi

Deleyen: **Uğraş GÖK**

TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı
intdept@turkis.org.tr

OECD, “Bir Bakışta Toplum 2009” başlıklı bir çalışma yayımladı. Bu çalışmada OECD üyesi ülkelerde yaşam ve çalışma koşullarını değerlendiren ve karşılaştıran “sosyal göstergeler” yer alıyor. Çalışma, ülkelerin sosyal kalkınma anlamında geçmişten bugüne kendi performanslarını değerlendirmelerine ve diğer OECD ülkeleri ile kıyas yapmalarına yardımcı olmayı

amaçlıyor. Çalışma, Türkiye'nin sosyal gelişimini izlemek ve değerlendirmek açısından oldukça faydalı.

OECD'nin yayınladığı bu çalışmanın bir bölümünde üye ülkelerde geçirilen boş vakitler değerlendiriliyor. Bu bölümde boş vakit geçirmenin mutluluk ve kendini iyi hissetme hali açısından doğrudan tatmin sağlayan bir unsur olduğu vurgulanıyor. Aynı zamanda, fiziksel sağlık ve akıl sağlığı açısından da önem arz eden boş vakitlerin süre ve kalitesinin önemli olduğu vurgulanıyor. Bir kişinin boş vakit geçirmesi, bundan haz duyan kişinin ötesinde insanların iyi hissetme hallerine de katkı

sağlıyor. Bir kişi boş vakitten istifade ederken kişisel ilişkilerde gelişme, aile kurumunun daha iyi çalışması gibi pek çok ek kazanımlar elde ediliyor.

OECD ülkeleri arasında karşılaştırma yapmak amacıyla 15 yaş ve üstü kişilerin günün 24 saatini temel aktivitelere nasıl paylaştırdıkları ele alınıyor. Buna göre bir gün beş temel kategoriye ayrılıyor;

1. Boş vakit (hobiler, oyunlar, televizyon izleme, bilgisayar kullanma, bahçe işleriyle uğraşma, spor yapma, sosyal faaliyetler, etkinliklere katılma gibi)

2. Ücretli çalışma (tam zamanlı ve yarı-zamanlı çalışma, işyerinde verilen molalar, işe gidip gelirken yolda geçen süreler, iş ararken geçen süreler, okulda harcanan süreler, okula gidip gelirken geçen süreler ve evde ücret karşılığı çalışırken geçen süreler),

3. Ücretsiz çalışma (evde günlük işler, yemek, temizlik, çocuk bakımı, alışveriş gibi)

4. Kişisel bakım (uyku ve beslenme için geçen süreler, tıbbi bakım, doktor ziyareti, kuaför gibi kişisel hizmetlerde geçen süreler)

5. Diğer zaman (yukarıda belirtilmeyen aktivitelere ayrılan süreler)

18 OECD ülkesinde 15 yaş ve üstü kişilere sorularak elde edinilen verilere göre bu ülkelerde insanlar günün yüzde 43 ile yüzde 49'u arasında değişen bölümünü kişisel bakım için harcıyorlar. Bu oran Türkiye için yüzde 46.7. Kişisel bakım için harcanan sürelerin büyük bölümü uykuda geçiyor. OECD ülkelerinde ortalama uyku süresi günde 8 saat 22 dakika, yani kişisel bakım için harcanan toplam sürenin yüzde 77'si. En fazla uyuyanlar yaklaşık 8 saat 53 dakika ile Fransızlar ve ardından gelen Amerikalılar, en az uyuyanlar ise yaklaşık 7 saat 50 dakika ile Koreliler ve Japonlar. Kore ve Japonya'nın ardından Norveç, İsveç ve Almanya geliyor. Türkler ise yaklaşık 8 saat 30 dakika uyuyor.

Kişisel bakım için harcanan süreden sonra günün en büyük bölümü yüzde 22 ile boş vakitlerle geçiyor. Bu süre yüzde 27 ile en çok Norveç'te görülürken yüzde 16 ile en az Meksika'da görülüyor. Harcanan sürenin fazlalığı açısından Norveç'ten sonra Almanya, Finlandiya ve Belçika geliyor. Diğer tarafta Meksika'nın ardından Japonya, Fransa, Yeni Zelanda ve yüzde 18.7 ile Türkiye geliyor. 18 OECD ülkesinin ortalaması ise yüzde 21.6.

Ücret karşılığı çalışmaya ayrılan zaman sadece Japonya ve Meksika'da boş vakit için ayrılan zamanı aşıyor. Kore'de bu iki zaman dilimi birbirine eşitken diğer 15 OECD ülkesinde boş vakit için ayrılan zaman daha fazla. Ücretli çalışma için ayrılan günlük zaman dilimi OECD ülkelerinde ortalama yüzde 16.5 iken bu oran Türkiye'de yüzde 13.1. Bir ücret karşılığı olmadan yapılan işlere ayrılan zaman dilimi ise OECD ülkelerinde ortalama yüzde 15.3 iken Türkiye'de yüzde 16. Belli olmayan işlere ayrılan zaman dilimi yüzde 5.4 ile en fazla Türkiye'de, bu oran OECD ülkelerinde ortalama yüzde 1.4. OECD'nin hazırladığı tablolarda Türkiye ile ilgili dikkat çeken diğer bir veri de erkeklerin kadınlardan günde 30 dakikadan daha fazla boş zamana sahip olmaları. Bu oran en fazla 80 dakikayla İtalya'da görülürken 10 dakikadan az bir süreyle en az Norveç'te görülüyor. İtalya'daki bu büyük farkın erkeklerin fazla televizyon izlemesi ve kadınların ev temizlemek için harcadıkları zamandan kaynaklandığı belirtiliyor. Kişisel bakım konusunda ise kadınlar daha avantajlı, kadınlar kişisel bakıma daha fazla zaman harcıyor. Kişisel bakıma erkeklerin kadınlardan daha fazla zaman harcadığı Meksika, Polonya, İtalya ve Kore gibi ülkeler de var. Kadınların avantajlı olduğu ülkeler arasında en az fark olan ülke Türkiye. Türkiye'de kadınlar kişisel bakım için erkeklerden günde birkaç dakika daha fazla zaman harcıyor. Kadınların en avantajlı olduğu ülkeler sırasıyla İsveç, Belçika, Amerika ve Kanada.

Türkler Boş Zamanlarını Televizyon ve Ziyaretle Geçiriyor

Boş zamanlarda yapılan işlere hangi oranda zaman ayrıldığını gösteren tabloya göre Türkler en fazla televizyon izleyen grupta yer alıyor. Türkler boş zamanlarının yüzde 40'ını televizyon izlemeye ayırıyor.

Türklerin boş zamanlarında yaptıkları ikinci büyük aktivite ise eş dost ziyareti. Türkiye yüzde 34 oranıyla bu konuda kendisine en yakın olan Yeni Zelanda'dan yüzde 10 daha fazla eş dost ziyareti yapıyor. Tabloya göre en az eş dost ziyareti yapan ülkeler Avustralya, Almanya, Japonya, İspanya, Polonya, İtalya ve Fransa. Diğer ülkelerde de bu oran oldukça düşük.

Net Milli Gelirde Türkiye Sonuncu

OECD'nin hazırladığı 2006 yılına ait verilere göre kişi başına düşen net milli gelir OECD ülkelerinde 11 bin ile 55 bin Amerikan Doları arasında değişiyor. OECD ortalaması 26 bin 500 Dolar olarak veriliyor. Türkiye 10 bin 805 Dolar ile son sırada yer alıyor, Türkiye'yi 10 bin 872 Dolar ile Meksika izliyor.

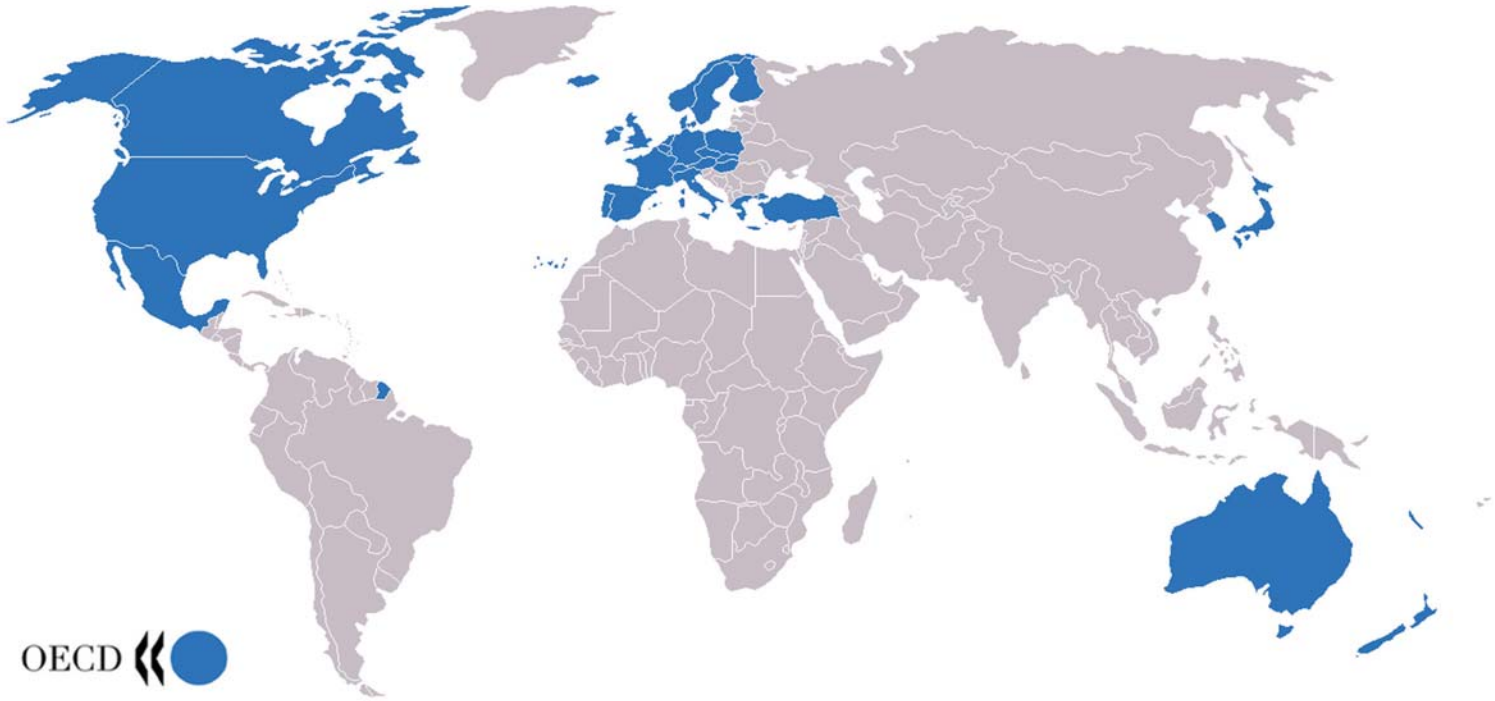
Türkiye İstihdamda Sonuncu, İşsizlikte İkinci

2007 yılı istihdam verilerine bakıldığında Türkiye açısından dikkat çeken bir durum ortaya çıkıyor. Türkiye'de istihdam oranı 1990 öncesine göre yüzde 5 puandan fazla azalmış görünüyor. 2007'de 15-64 yaş arası istihdam oranı OECD ülkelerinde ortalama yüzde 68 iken Türkiye yüzde 45.8 ile en düşük orana sahip. Ayrıca, Türkiye kadın istihdamında yüzde 23.8 oranıyla ve büyük bir farkla son sırada yer alıyor, Türkiye'ye en yakın oran yaklaşık yüzde 43.6 ile Meksika.

2007 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde ortalama işsizlik oranı yüzde 5.7 iken Türkiye yüzde 10.1 ile Slovakya'nın ardından en fazla işsizlik olan ikinci ülke.

Eğitimde Sınıfta Kaldık

2006 verilerine göre, OECD ülkelerinde 3-5 yaş arası çocuklarının ortalama yüzde 70'i okul öncesi programlarına kayıtlı. Aile bakımı-

nın yaygınlığı nedeniyle, okul öncesinde Türkiye son sırada yer alıyor. Türkiye’de okul öncesine kayıtlı çocuk oranı yaklaşık yüzde 18.

OECD ülkeleri net milli gelirlerinin ortalama yüzde 7’sini eğitime harcıyor. 1995 ve 2000 yıllarında Türkiye, OECD ülkeleri arasında net milli gelirden eğitime en az pay ayıran ülke. OECD’nin çalışmasında 2005 yılına ait veri olmadığından Türkiye’nin sonraki performansı değerlendirilemiyor.

OECD çalışmasında ayrıca Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı anlamına gelen ve zorunlu eğitimin sonunda uygulanan PISA testi aracılığı ile öğrencilerin performansını karşılaştırıyor. Kötü öğrenim nedeniyle kişilerin okuldan ayrılma, uzun vadede daha kötü kariyere ve daha kötü ilişkilere sahip olma gibi sonuçlarla karşılaşabileceği belirtilen bölümde matematik, okuma ve bilim konusunda alınan puanların belirtildiği üç ayrı grafik yer alıyor. 2006 PISA verilerinin yer aldığı bu grafiklerin tamamında

Türkiye performans olarak sondan bir önceki ülke olarak Meksika’nın ardından geliyor.

Yine 2006 verilerine göre Türkiye’de istihdam, eğitim veya öğrenimde olmayan gençlerin sadece yüzde 15’i çalışmaya hazır ve çalışmak arzusunda. İstihdamda, eğitimde veya öğrenimde olmayan kadın sayısı açısından en kötü tabloya sahip olan Türkiye’de bu durumun nedeni olarak genç yaşta doğum yapan kız sayısının fazla olması gösteriliyor.

Türkiye’de Emeklilik Zor

OECD ülkelerinde resmi emeklilik yaşı kadın ve erkekler için çoğunlukla 65, ancak bazı ülkelerde daha düşük veya daha yüksek yaşlarda emekli olunuyor. Kadınlarda yaşam süresi beklentisi daha fazla olmasına ve erkeklerin daha yüksek oranlarda katkıda bulunmasına rağmen OECD ülkelerinde ortalama emeklilik yaşı kadınlarda daha düşük. OECD ülkelerinde resmi olarak kadınlar ortalama 62.7 yılda emekli olurken

erkekler ortalama 63.6 yılda emekli olabiliyor. Japonya, Kore ve Meksika istisnaları dışında geçerli emekli olma yaşı ise resmi yaşa göre daha düşük. Japonya, Kore ve Meksika’da geçerli emekli olma yaşı resmi yaştan 5 ila 10 yıl daha fazla. Türkiye ve Yunanistan’da da benzer şekilde kadınlar ve erkekler resmi yaştan daha uzun süreler çalışıyor.

Ülkeler arasında geçerli emekli olma yaşları resmi yaşlara göre daha fazla değişkenlik gösteriyor. En yüksek geçerli emeklilik yaşları görülen Meksika ve Kore’de kadın ve erkekler 70’li yaşlarda işgücünden ayrılıyor. En düşük yaşlarda emekli olan Macaristan, Belçika, Slovakya, Lüksemburg, Avusturya ve Fransa’da ise kadın ve erkekler 50’li yaşların sonlarına doğru emekli oluyor. Özellikle kadınlar için olmak üzere geçerli emekli olma yaşlarında artış görülüyor. Son 30 yılda Kore ve Japonya hariç OECD ülkelerinde geçerli emekli olma yaşlarında ciddi şekilde düşüşler görülüyor, ancak bu eğilim yükselen yaşam süresi, işgücü piya-

salarının durumu gibi bazı nedenlerle duruyor veya tersine dönüyor. 1999-2007 yılları arasında geçerli emeklilik yaşı 13 OECD ülkesinde kadınlar için ve 7 OECD ülkesinde erkekler için olmak üzere 1 yaştan fazla artış gösteriyor. Kadınlar için en fazla artış görülen ülkeler arasında Türkiye, Meksika ve Yeni Zelanda yer alırken erkekler için en fazla artış Kore, Yeni Zelanda ve İsveç'te yaşanıyor.

Gelir Eşitsizliğinde Meksika'dan Sonrayız

OECD verilerine göre gelir eşitsizliği 1980 sonlarından 1990'ların ortalarına kadar pek çok ülkede artış gösteriyor. Bu süreçte gelir eşitsizliği en fazla Meksika, Türkiye ve Yeni Zelanda'da görülüyor. Sonraki on yılda ise gelir eşitsizliğinde artış eğilimi hızlanırken Türkiye ve Meksika'da tersine büyük azalma görülüyor.

En Fazla Yoksul Çocuk Türkiye'de

2000'lerin ortalarında OECD ülkelerinde ortalama yoksulluk oranı yüzde 11. Türkiye yüzde 17 ile Meksika'nın ardından geliyor. 1980'lerin ortalarından 2000'lerin ortalarına kadar olan dönemde OECD ülkelerinde yoksulluk oranı 8 ülkede azalmışken Türkiye'nin de dahil olduğu 16 ülkede artış göstermiş. Çocukların gelecek yaşamlarını sosyal ve bilişsel açıdan doğrudan etkileyen ve OECD ülkelerinde özel ilgi alanı olan çocuk yoksulluğu oranı ise OECD ülkelerinde ortalama yüzde 12. Son on yılda yoksul çocuk sayısında azalma görülen ülkeler arasında yer almasına rağmen Türkiye, aynı dönemde yüzde 25'e yaklaşan oranla en fazla çocuk yoksulluğunun yer aldığı ülke.

Türkler Daha Kısa Yaşıyor

Doğumdan itibaren yaşam süresi beklentisi konusunda OECD ülkelerinde kayda değer artış görülüyor.

1960 yılından 2006 yılına kadar OECD kadınlarının ortalama yaşam süresi beklentisi 10.9 yıl artarak 81.7 yıla yükselmiş. Erkeklerde bu artış 10.2 yılla süreyi 76 yıla yükseltmiş. Söz konusu artış aynı dönem aralığı içerisinde Kore ve Türkiye'de kadınlar için 26.7 yıl ve erkekler için 23.3 yıla ulaşıyor. 2006 verilerine göre, Türkiye'de doğumdan itibaren beklenen yaşam süresi kadınlarda 74, erkeklerde ise 69.1. Yaşam süresi beklentisi sağlık hizmetlerindeki gelişmeler sayesinde yaşlılar için de artış gösteriyor. 2006 yılı verilerine göre 65 yaşında bir kadın 20.1 yıl daha yaşamayı bekleyebilirken aynı yaşta bir erkek 16.7 yıl daha yaşamayı bekleyebiliyor. Yaşam süresi beklentilerindeki toplam artışların daha iyi beslenme, yaşam standartlarındaki gelişmeler, sigara ve alkol kullanımında azalma ve daha iyi sağlık hizmetlerine erişme ile bağlantılı olduğu vurgulanıyor. OECD ülkelerinde 15 yaş ve üstü insanların ortalama yüzde 69'u sağlıklarının iyi olduğunu düşünüyor.

Bebek Ölümünde Türkiye Birinci

2006 yılı verilerine göre, OECD ülkelerinde doğan her bin bebekten ortalama 5.2'si ölüyor. Türkiye bu konuda açık arayla başı çekiyor, doğan her bin bebekten 22.6'sı ölüyor. Bebek sağlığı ile ilgili bir başka gösterge de doğum kilosu. Dünya Sağlık Örgütü 2500 gramın altında doğan bebekleri düşük doğum kilosu olarak kabul ediyor. 2006 verilerine göre OECD ülkelerinde her 15 bebekten 1'i düşük kiloda doğarken Türkiye'de bu rakam 11.2. Türkiye'nin ardından Japonya ve Yunanistan geliyor.

Akıl Sağlığında En Kötü Ülke Türkiye

OECD çalışmasına göre, akıl sağlığı problemleri ender yaşanan problemler değil, son bir yıl içeri-

sinde herhangi bir biçimde akıl sağlığı problemi yaşadığını rapor edenler örneğin Amerika'da yüzde 26'yı ve İtalya'da yüzde 8'i buluyor. Hayat boyunca böyle bir problem yaşadığını söyleyenlerin sayısı ise İtalya ve Japonya'da yüzde 18'i bulurken bu oran Amerika'da ve Yeni Zelanda'da yüzde 40'a hatta daha üst oranlara çıkıyor. Pek çok ciddi vaka da dahil olmak üzere bunların büyük bir kısmı tedavi edilmiyor. 2007 verilerine göre OECD üyesi 21 Avrupa ülkesi arasında akıl sağlığı indeksine bakıldığında en iyi durumda Norveç ve en kötü durumda Türkiye görülüyor.

Kişi Başına En Az Sağlık Harcaması Türkiye'de

2006 yılında en fazla sağlık harcaması yapan Amerika, kişi başına 6714 Dolar ile OECD ortalamasının iki katı harcamayı yapmış. Diğer tarafta en az harcamayı OECD ortalamasının yarısından daha az bir oranla Türkiye yapmış. En fazla harcamayı yapan Amerika'yı Norveç, İsviçre ve Lüksemburg izlerken Türkiye'nin ardından en az harcamayı yapan ülkeler olarak Meksika, Polonya ve Slovak Cumhuriyeti geliyor.

Hayattan Tatmin Olmada Problem Yaşıyoruz

Hayattan tatmin olma noktasında da Türkiye 2006 verilerine göre OECD ülkeleri arasında son sırada yer alıyor. Genelde hayattan tatmin olma ile ülke zenginliği arasında bir ilişki kuruluyor. Ancak, burada Türkiye'nin sahip olduğu net milli gelir dikkate alındığında olması gerekenden daha düşük seviyede bir tatmin düzeyi ile karşılaşılıyor. 2000 ile 2006 yılları arasında 23 ülkede hayattan tatmin olma seviyesinin arttığı veya sabit kaldığı, sadece Portekiz, Macaristan, Amerika, Kanada ve Japonya'da azaldığı ve en fazla artışın Türkiye'de yaşandığı görülüyor.

İtalya İşçi Konfederasyonları

İtalya İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik açıdan köklü bir değişim geçirdi ve tarıma dayalı ekonomiden sanayi ekonomisine geçerek kısa bir süre içinde dünyanın altıncı en büyük piyasa ekonomisi haline geldi. İtalya, sendikaların üye sayıları dikkate alındığında Avrupa'nın en örgütlü ülkesi. Örgütlülüğün yüksek olmasının en önemli nedeni emeklilerin sendika üyeliklerini devam ettirebilmeleri. Sendikaların üye sayılarının neredeyse yarısını emekliler oluşturuyor. İtalyan çalışanları üç büyük konfederasyonun çatısı altında örgütlüler. Bu konfederasyonlar CGIL (İtalya Genel Emek Konfederasyonu), CISL (İtalya İşçi Sendikaları Konfederasyonu) ve UIL (İtalya Çalışanlar Sendikası).

Konfederasyonları birbirlerinden ayıran en önemli faktör siyasi görüşleri. Fakat zaman geçtikçe siyasi farklılıklar daha az belirgin olmaya başladı. Konfederasyonlar arasında bazı dönemlerde yakın işbirliği, bazı dönemlerde ise çıkar çatışmaları ve fikir ayrılıkları gözleniyor. CGIL, CISL ve UIL işkolu temelinde örgütlenmiş konfederasyonlardır. CGIL ağırlıklı olarak üretim sanayiinde, CISL ve UIL ise kamu hizmetlerinde örgütlü.

İtalya'da sadece belirli çıkar gruplarının üye oldukları ve hiçbir konfederasyona üye olmayan sendikalar da var. Bu sendikaların sayıları 700 civarında. Bu durum İtalyan işçi hareketinde son 20-30 yıldır yaşanan parçalanmanın bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

İtalya'daki sendikaların üye sayılarında 90'lı yılların sonlarından itibaren belirgin bir artış oldu. Üç büyük Konfederasyonun üye sayıları 1997 yılından bu yana 1,2 milyon civarında arttı. Üye sayılarındaki bu artışın nedeni emekli üye sayılarındaki artış. Çalışan üye sayılarındaki artış ise yüzde 10 olarak gerçekleşmiş.

İtalyan çalışanları kendi özgür iradeleriyle sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkından tamamen yararlanıyorlar. Grev hakkı anayasa tarafından teminat altına alınmış. Çalışan kesmin büyük bir çoğunluğu toplu sözleşme hakkından yararlanıyor. İşverenler sendikal faaliyetlerinden ötürü işçileri herhangi bir ayrımcı muameleye tabi tutamıyor.

Ücretler toplu sözleşmeler ile belirleniyor. Toplu sözleşme ile belirlenen haftalık çalışma saati 38. Fakat işçiler yasal olarak haftada 48 saate kadar çalışabiliyorlar. İşçilerin yıllık 2 ila 4 hafta arası değişen ücretli izinleri var, ayrıca İtalya'daki tüm işçiler yıl sonları fazladan bir aylık maaş alıyorlar. Sözleşmelerde ikramiyeler de yer alıyor. Ücretler geçim masraflarındaki artışlar göz önünde bulundurularak her üç ayda bir yeniden düzenleniyor. İtalya'da yasal bir asgari ücret yok. Bazı sınırlı istisnalar hariç 15 yaşından küçüklerin çalışması yasak.

İtalya'daki toplam işgücü 2009 yılı itibarıyla 25 milyon 110 bin. Avrupa İstatistik Ajansının son verilerine göre İtalya'daki işsizlik oranı yüzde 7,8. İşsizlik oranının Avrupa ortalamasından (yüzde 9,8) düşük olmasına rağmen mevcut tırmanış İtalya'da endişe yaratıyor. İşsizlik İtalya'da bölgesel bir konu. İşsizliğin büyük bir kısmı güney İtalya'da. Güney İtalya altyapı eksikliği, yetersiz yatırımlar ve istihdam yaratmadaki olanaksızlıklar yüzünden kuzey İtalya'ya oranla oldukça geri.

İtalya Genel Emek Konfederasyonu (CGIL)

CGIL İtalya'daki en büyük konfederasyon. 2.739.909 aktif ve 2.994.946 emekli olmak üzere toplam 5.734.855 üyesi var. Konfederasyon 1944 yılında İtalya'daki sosyalistler, komünistler ve Hristiyan demokratlar arasında imzalanan "Roma Paketi" ile kuruldu. 1950 yılında sosyalistler ve Hristiyan demokratlar CGIL'den ayrılarak UIL ve CISL'i kurdular. O günden bu yana CGIL'in Komünist Parti (PCI) etkisi altında olduğu söylenebilir. CGIL üyesi 13 işkolu federasyonu var. Bunlar;

Metal İşçileri Federasyonu (FIOM), Emekliler Sendikası (SPI), Tarım İşçileri Sendikası (FLAI), İnşaat ve Ağaç Sanayi İşçileri Federasyonu (FILLEA), Ulaştırma İşçileri Federasyonu (FILT), Kumaş Ticareti, Tekstil İşçileri Federasyonu (FILTEA), Kimya, Enerji ve Üretim İşçileri Federasyonu (FILCEM), Ticaret ve Otel İşçileri Federasyonu (FILCAMS), Sigorta ve Kredi Kurumu İşçileri Federasyonu (FISAC), Genel İşçiler Sendikası (NIDIL), Haberleşme İşçileri Sendikası (SLC), Enformasyon Çalışanları Federasyonu (FLC), Kamu Sektörü Çalışanları Federasyonu (FP).

CGIL, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ve Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) üyesi. Ayrıca İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) nezdinde kurulu olan Sendika Danışma Komitesinin de (TUAC) üyesi. CGIL Yönetim Kurulu ve diğer zorunlu organlarını her dört yılda bir yaptığı Kongreler vasıtasıyla belirleniyor.

İtalya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (CISL)

İtalya İşçi Sendikaları Konfederasyonu (CISL) İtalya'daki ikinci büyük konfederasyon. 2.259.969 aktif, 2.200.706 emekli olmak üzere toplam 4.507.349 üyesi var. İtalya Genel Emek Konfederasyonu (CGIL) bünyesindeki Katolikler ile komünistler arasında çıkan uyuşmazlık sonucunda Katolikler CGIL'den ayrıldı ve 30 Nisan 1950 tarihinde CISL'i kurdular. Uyuşmazlığın kaynağı CGIL bünyesindeki sosyalist ve komünist kesimin Komünist Parti Genel Sekreterine yapılan suikast girişimi sonucunda tek taraflı grev kararı almış olmaları. CGIL bünyesindeki Hristiyan Demokratlar bu karara karşı çıktılar.

CISL'e bağlı 19 işkolu federasyonu var. CISL il ve bölgesel düzeyde örgütlü. CISL üyesi işkolu federasyonları; Tarım, Gıda, Tütün, Hayvancılık İşçileri Federasyonu (FAI), Metal İşçileri Federasyonu (FIM), İnşaat, Ağaç, İnşaat Malzemeleri İşçileri Federasyonu (FILCA), Maden, Kimya, İlaç ve Yardımcı İşkolları Fe-

derasyonu (FEMCA), Elektrik İşçileri Federasyonu (FLAEI), Eğlence Dünyası, Enformasyon ve Haberleşme İşçileri Federasyonu (FISTEL), Çiftçiler Sendikası (UGC), Ticaret, Hizmet ve Turizm Sektörü İşçileri Federasyonu (FISASCAT), Banka ve Sigorta İşçileri Federasyonu (FIBA), İtalya Ulaştırma Federasyonu (FIT), Posta Çalışanları Federasyonu (FLP), Kamu Çalışanları Federasyonu (FPS), Emekliler Federasyonu (FNP), Kamu Araştırma Kurumları Çalışanları Federasyonu (FIR), Tüm Okul Çalışanları (CISL Scuola), Tüm Üniversite Çalışanları (CISL Università), Tüm Doktor ve Veterinerler (CISL Medici), İtfaiyeciler Sendikası (Federazione Vigili del Fuoco), Ticaret ve Hizmet Sektörü Çalışanları Birliği (CLACS).

İtalyan İşçi Hareketinin ilerlemesinde CISL'in etkisi çok büyük. 1950'li yıllarda işletme düzeyi toplu pazarlık görüşmelerinin önünü CISL açmıştı. Ayrıca sendikaların bağımsızlıklarını kazanmaları yolunda büyük mücadeleler verdi. Şu sıralar CISL, toplu pazarlık sisteminin yeniden yapılandırılması için

mücadele veriyor. CISL, tüm çalışanların enflasyon karşısında satın alma güçlerinin korunmasını teminat altına alacak bir sistem öneriyor. CISL Yönetim Kurulu ve diğer zorunlu organlarını her dört yılda bir yaptığı Kongrelerle belirliyor.

CISL, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ve Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) üyesi. Ayrıca İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) nezdinde kurulu olan Sendika Danışma Komitesinin de (TUAC) üyesi.

105

İtalya Çalışanlar Sendikası (UIL)

İtalya'daki üç büyük Konfederasyonun en küçüğü UIL. 1.239.189 aktif, 572.428 emekli, 304.682 bağlı örgütlere üye olmak üzere toplam 2.116.299 üyesi var. 1950 yılında sosyalist görüşlülerin CGIL'den koparak kurdukları bir konfederasyon. UIL her şeye rağmen CGIL ve CISL ile yakın işbirliği içersinde. Liberal ve cumhuriyetçi bir konfederasyon olarak tanımlanıyor. UIL'e bağlı 16 işkolu federasyonu var. UIL, Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) ve Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ITUC) üyesi.

Sayılarla İtalya

Başkent	: Roma
Nüfus	: 59.083.000
Kişi başı GSMH	: 31.495.95\$
Toplam İşgücü	: 25.110.000
İşsizlik Oranı	: % 7,8
İşgücünün Sektörel Dağılımı:	
Tarım	: % 5
Sanayi	: % 32
Hizmetler	: % 63
Gençlerde İşsizlik Oranı	: % 29,7
Sendikalaşma Oranı	: % 35
Kadın İşgücü	: % 40,5
Yabancı İşgücü	: % 3,6
Araba almak için çalışılması gereken süre	: 989 saat
Televizyon almak için çalışılması gereken süre	: 44 saat
Ekmek almak için çalışılması gereken süre	: 12 dakika
1 kilo et almak için çalışılması gereken süre	: 76 dakika

Yeni Ekonominin Yükselen Değerleri:

106

“Etik Tüketiciilik ve Etik Ticaret” (*)

Ferda HEKİMCİ

Milli Prodüktivite Merkezi Teknik Müşaviri

Küreselleşme süreci giderek ortak ve tek bir dünya pazarını dayatıyor. Binlerce mal ve hizmetin yağdığı bu olağanüstü pazarda yer bulup rekabet edebilmek her geçen gün daha da zorlaşıyor. Bu ise, günümüzde kısaca “Yeni Ekonomi” olarak anılan küresel ekonomi evreninin; üretim, ticaret ve pazarlama süreçlerinde “Klasik tüketici beklentilerini de aşan bir anlayışla, tüketici ortak paydasında buluşmasını” ve “Tüketici odaklı bir anlayış devrimini” adeta zorunlu kılıyor (Hekimci, 2006:20-21).

“Dün geçti, güne ait söz de dün gibi geçti gitti;

Bugün yeni bir söz söylemek gerek!..”

Mevlana

Küreselleşme, Yeni Ekonomi ve Az Gelişmiş Ülkeler

Yeni Ekonomi, kısaca ‘küreselleşme’ olarak nitelenen evrensel bütünleşme idealinin ekonomik ayağını oluşturan yeni bir düzeni ifade etmektedir. Genelde Yeni Ekonomi bilgiyi ve bilginin ürünü yeni teknolojileri kullanarak ekonominin her alanında verimi artırmaktadır. Ancak üçüncü dünya ülkelerinin

gelişmişlik düzeyleri ve ‘bilgi toplumu’ olabilme yolundaki uzun mesafe göz önüne alındığında; -dünyada gelişim ve bölüşümde adalet olarak iki temel hedef olduğunu varsayarsak- yeni ekonominin bölüşümde adaleti bozarak gelişimi sağlamayı hedeflediğini söyleyebiliriz. Buna göre gelişmiş ülkeler, üretim faaliyetlerini az gelişmiş ülkelere devretmektedir. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ülkelerde üretim standartlarını belirlemekte, ürettikleri yeni teknoloji ürünlerini gelişmemiş ülkelere ihraç ederek daha da zenginleşmektedir. Ticarete aracılık işlevini gelişmiş ülkeler üstlenmekte, gelişmemiş ülkelerin ürettiği mal ve hizmetler birkaç gelişmiş ülke tarafından maralanarak dünyanın diğer ülkelerine ihraç edilmektedir (Eroğlu, 2006).

(*) Bu yazı Ferda Hekimci tarafından hazırlanarak, “MPM Anahtar Dergisi, Ekim 2007, sayı:226, s.14-15’de yayınlanan “Etik Tüketiciilik ve Etik Ticaret I” ve “MPM Anahtar Dergisi, Kasım 2007, sayı 227, s.20-22’de yayınlanan “Etik Tüketiciilik ve Etik Ticaret II” başlıklı makalelerden yazarı tarafından özetlenip güncellenerek yeniden kaleme alınmıştır.

Küresel Ticaretin Adaleti?

Kalkınmakta olan ülkeler açısından, ulusal sınırları ortadan kaldıran küresel pazarda, zengin batılı ülke ekonomilerin üretim faktörlerindeki sermaye, teknoloji üstünlükleri nedeniyle hakimiyet kuracakları yönünde kaygılar söz konusudur. Sonuçta daha 19. yüzyılda Sanayi Devrimini yaparak, deniz aşırı ticaretle pazara hakim olan batı ile az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerin, üçüncü dünya ülkelerinin aynı pazarda rekabeti gündeme gelmektedir...

Üçüncü Dünya ülkelerinin çoğu, düşük ücret düzeylerine rağmen uluslararası rekabete katılamadıklarından, ürettiklerini ihraç edememekte; ayrıca ücretleri arttırmak ve iç pazarlarını genişletecek yüksek verim düzeyini sağlamak için mallarını, iç piyasada uluslararası fiyatlardan satma şansı da bulamamaktadır (Amsden, 1991:20-23).

Yeni Ekonomi koşulları doğrultusunda ticaretin serbestleşip iyice yaygınlaşması, “zaten üçüncü dünya ülkeleri yönünden var olan bölüşüm adaletsizliğini” iyice artırmaktadır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı’nın (UNCTAD) belirlemelerine göre 1965’te dünya nüfusunun en zengin yüzde 20’sinin ortalama adam başına geliri, en yoksul yüzde 20’nin 30 misli üzerindeydi. 25 yıl sonra, yani 1990’da bu fark ikiye katlanmış; 60 misline çıkmıştır (UNCTAD,1997:6-9).

Bu ülkelerde gerek yasal ve yönetsel altyapının, gerekse sosyokültürel düzeyin ve bu çerçevede de yurttaşlık bilinci, çevre ve tüketici bilincinin gelişmemiş olması, küresel şirketler için çok cazip bir ortam yaratmaktadır. Bu çerçevede bu ülkelerin hammadde kaynaklarının çok düşük bedellerle ve hiçbir çevresel kaygı olmaksızın üretim sürecine sokulması söz konusudur.

Bu koşullar söz konusu ülkelerdeki deniz aşırı üretimin; insan hakları, çocuk, kadın hakları, tüketici hakları ve çevre değerlerine aykırı yüzünü de ortaya çıkarmıştır (Hekimci, 2007a:14-15). Nitekim dünya oyuncağı üretiminin yüzde 80’i başta Asya olmak üzere üçüncü dünya ülkelerinde, sağlıksız çalışma koşullarında yapılmaktadır (Consumer Reports, 1997). Yoksul ülkelerdeki üretim koşullarında işçiler, ürünlerin fiyatlanmasında ise üreticiler büyük bir sömürüyle karşılaşmaktadırlar. Bu ülkelerde çocuk işçiler uzun çalışma saatleriyle ve batı standartlarının çok altındaki işçilik ücretleriyle (3 dolar ile 30 cent arasında değişen) çalıştırılmakta (Economist,1999); 12-17 yaş grubunda yer alan 283 milyon çocuk ise çalıştığı için okula devam edememektedir (Aslantepe, 1999). Az gelişmiş Üçüncü Dünya ülkelerin demokratik, ekonomik, sosyokültürel gelişimlerini henüz tamamlayamamış olmalarının yanı sıra çoğu kırsal kesimden gelen ve kalifiye olmayan bu insanların uluslararası işletmeler için “her koşulda çalışmaya hazır” potansiyel işgücü konumunda olması (Çongar, 1999), anılan ülkeleri, söz konusu küresel işletmelerin “çağımızdaki sömürge” olmak durumunda bırakabilmektedir.

Etik Tüketici ve Etik Tüketicilik

21. yüzyılda yeni bir tüketici ile karşı karşıyayız. Tercihinin fazlaca manipüle edilmesinden hoşlanmayan, sosyal sorumluluk duygusu ve duyarlılığı gelişmiş, bu duyarlılığına ortak olan firma ve kurumlara daha fazla yönelen, daha aktif bir tüketici bu (Deniz, 2003). Bu doğrultuda son noktayı ise İngiltere ve ABD’de de 1990’lı yılların başlarında başlayıp tüm Batıya yayılan Etik Tüketicilik (Ethical Consumerism) anlayışı temsil ediyor. Etik tüketicilik, küresel üretim güçlerince Üçüncü Dünya ülkelerinde geliştirilen deniz aşırı

üretimin, insanlıkla bağdaşmayacak düzeydeki çalışma koşulları, düşük ücretler, çocuk işçi çalıştırılması, işçi sağlığı ve iş güvenliğini hiçe sayan emek sömürüsüne bir tepki olarak doğmuştur. Giderek Etik Tüketiciler küresel şirketlerce az gelişmiş ülkelerin hammadde kaynaklarının, küçük çiftçi ve imalatçıların ürünlerinin küresel serbest ticaretin adil olmayan koşullarında çok düşük fiyatlarla sömürülmesine de karşı çıkmış, ayrıca tüketim tercihlerinde çevre ve ekolojik değerleri öne çıkarmışlardır (Hekimci, 2007b:20-23). Bu doğrultuda Etik Tüketiciliği; “Tüketicinin evrensel haklarından olan ‘seçme hakkının’ etik olarak üretilen veya topluma, çevreye zararlı olmayan mal ve hizmetlerden yana kullanması” şeklinde tanımlayabiliriz. Bu seçimin; “Tüketicinin söz konusu üretim ürünlerini satın alması yönünde olduğu gibi, tüketicinin aksine bir üretimi almama hakkını kullanarak boykot etmesi” şeklinde de olabileceğini söyleyebiliriz. Kısaca, “Etik Tüketici olmak demek; bir yumurta satın almak kadar kolay veya çocuk işçilerce üretilen ürünlerin boykot edilmesi ya da çevreye en az zararlı ürünün seçilmesi kadar da karmaşık” olabilecektir (Akdeniz Ü, 2007).

Sivil Toplumun Çabaları

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında iş yasalarının ve Uluslararası Çalışma Örgütü’nün düzenlemelerinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki çalışma koşullarının iyileştirilmesinde yeterince etkili olamadığı görülmektedir. Ayrıca, günümüzde, yasaların ve cezai yaptırımların gerçekleştirmediğini, sivil inisiyatiflerin ve özellikle de bilinçli tüketici hareketlerinin gerçekleştireceğini söylemek bir kehanet sayılmamalıdır. Sivil inisiyatiflerin ve proaktif yaklaşımların öne çıktığı günümüzde, yasal düzenlemelerin ve kontrollerin ötesinde, (ISO

standartlarında ve genel olarak TKY çabalarında da olduğu gibi) ilgili kesimlerin gönüllü katılımını öngören çabaların gerekliliği anlaşılmıştır (Aydemir: 1999). Firmalar, gerek bu alandaki duyarlı tüketici talebini karşılayabilmek, gerekse sosyal ve mesleki ilgi alanlarındaki uzmanlıklarından yararlanmak için; tüketici örgütlerinin, işçi sendikalarının, insan hakları ve kadın hakları örgütlerinin, üniversitelerin, araştırmacıların, dayanışma gruplarının bir araya gelmesiyle oluşan (hükümet dışı) sivil toplum kuruluşu (STK) birlikteliği niteliğindeki organizasyonlara -Non-governmental organization (NGO)- başvurdular. Bunların oluşturduğu, denetlediği, akredite ettiği süreçlerde üretim yaptılar. Bu STK'ların başlıcaları ve elektronik erişim adresleri şunlardır: Etik Çalışma Derneği (Fair Labor Association-FLA-), <http://www.fairlabor.org/>, Etik Giyim Vakfı (Fair Wear Foundation-FWF-), <http://www.fairwear.nl/>, Uluslararası Adil Ticaret Etiketleme Organizasyonu (Fairtrade Labelling Organizations International-FLO-), <http://www.fairtrade.net/>, Uluslararası Adil Ticaret Örgütü (International Fair Trade Association-IFAT-), <http://www.ifad.org/>, Sosyal Sorumluluk Enternasyonal (Social Accountability International-SAI-), <http://www.sa-ntl.org/>.

Etik Ticaret Kavramı ve Unsurları

Dünyada 'Etik Ticaret' (Ethical Trade) ve/veya 'Adil', 'Etik', ya da 'Dürüst' ticaret (Fair Trade) olarak adlandırılan ve kısaca "Etik Ticaret" olarak belirtilebilecek bu kavramı; "Küresel üretim güçlerince az gelişmiş/üçüncü dünya ülkelerinde geliştirilen denizaşırı üretim bağlamında, insan haklarını (çocuk, kadın haklarını), işçi sağlığı ve iş güvenliğini öngörerek emek sömürsü yapmayan, 'kurumsal sosyal sorumluluk' sahibi, az gelişmiş/üçüncü dünya ülkelerin hammadde kaynaklarını, küçük

çiftçi ve imalatçıların ürünlerini 'Adil Ticaret' ilkeleri doğrultusunda değerlendiren, çevre ve ekolojik değerlere saygılı üretim" şeklinde açabiliriz (Hekimci, 2007: 20-23).

Etik Ticaretin başlıca temel unsurları ise; "Çalışanlar yönüyle yerli ücret ve insan haklarına saygı", "Küçük çiftçi ve üreticiler yönüyle adil ticaret güvencesi", "Şirketlerin üretim ve ticaret politikaları yönüyle de kurumsal sosyal sorumluluk, adil ticaret ilkelerine uyum ve çevreye saygı", "Tüketiciler için ise kısaca "Etik açıdan gönül rahatlığıyla satın alınabilecek ürünün güvencesi" şeklinde ortaya konulabilir (FLO, 2007).

Sosyal Sorumluluk Enternasyonal

Tüketimde etik değerlerin öne çıkması kurumların da sosyal sorumluluğunu gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda kısa adı SAI olan Sosyal Sorumluluk Enternasyonal (Social Accountability International) 1997'de, hükümet dışı, uluslararası ve çok paydaşlı bir örgüt olarak kurulmuştur. SAI bu tarihten itibaren, ILO ve BM sözleşmelerine dayanan gönüllü bir işyeri standardı olan SA8000 (Sosyal Sorumluluk 8000) standardı çalışmalarını başlatmıştır. SAI, dünyanın her tarafından şirketlerle; tüketici örgütleri, sivil toplum kuruluşları, 2006 yılı itibarıyla yaklaşık 15 milyon işçi barındıran işçi örgütleriyle, hükümet kuruluşları ve sertifikalandırma kurumlarıyla birlikte çalışmaktadır. SAI Sosyal Sorumluluk İlkeleri, "İşçilerin hak ettikleri adil ve insanca muameleyi görebilmelerini sağlamak, etik üretim yaptırma riskini en aza indirmek, işçi verimliliği ve üretkenliğini artırmak ve şirketin veya tesisin sosyal performans sicilini sürdürülebilir şekilde güçlendirmek için yerleşik yönetim sistemlerini" öngörür (<http://www.jo-in.org/tr/orgutler.html>, 1.9.2009).

SA8000 belgesine sahip olabilmek için özetle; 15 yaşın altında işçi çalıştırmaması, emniyetli ve sağlıklı bir işyeri ortamı sağlaması, çalışanların toplu pazarlık haklarına saygı gösterilmesi ve sendika üyesi olmalarının teşvik edilmesi, çalışanın ve ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde maaş politikası belirlenmesi, ücretler ve ödemelerde asgari ücret yerine, minimum yaşam standardını sağlayacak ücreti belirleyerek uygulaması, sosyal sorumluluk standartlarını şirketin yönetim ve uygulamalarıyla entegre edecek bir yönetim sistemini kurmaları öngörülüyor (Bayıksel, 2006).

Etik Ticaretin Geldiği Nokta

Günümüzde Amerika'da satılan bir çok ürünün üzerinde, örneğin, "Bu top için ne çocuk, ne de köle işgören çalıştırılmıştır" şeklinde ifadeler görülmektedir (Economist, 1998). ABD'de 1995'te yapılan bir kamuoyu araştırmasında tüketicilerin yüzde 78'inin, işgörenlerini kötü koşullarda çalıştıran işletmeler yerine, (birkaç dolar daha fazla ödeyerek) etik işletmelerden alışveriş yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Yine, 24 ülkede 24 bin kişiyle görüşülerek gerçekleştirilen bir araştırmaya göre; tüketicilerin yüzde 29'u sosyal sorumluluklarını yerine getirmediğini düşündüğü bir şirketin ürünlerini satın almayarak ya da hakkında olumsuz konuşarak cezalandırmıştır. Türkiye'de de bu oran yüzde 29 olarak belirlenmiştir ve 1999'dan beri artan bir seyir izlemektedir (www.yontemresearch.com, 29.5.2007). Artık Adil Ticaret etiketli ürünler Avrupa'da 79 binden fazla süpermarkette bin 300'den fazla çeşitle sunuluyor (Tuncay, 2007). 25 Avrupa ülkesinde gerçekleştirilen bir araştırmaya göre 2005 yılı sonu itibarıyla son 5 yılda yüzde 155 büyüyen etik pazar, her yıl ortalama yüzde 20 büyüyor (Bayıksel, 2006).

Sonuç ve Türkiye Açısından Öneriler

Küreselleşen pazardaki olağanüstü rekabet ortamında ön almak isteyen firmalar için gelişen etik ürün talebinin yanıtlanabilmesi ayrı bir önem arz ediyor. Buna koşut olarak, az gelişmiş ülkelerdeki yoksul çiftçi ve işçiyi koruyup o ülkeleri kaldırmak, çevre katliamının önüne geçmek”, ancak; “Tüketeceği her ürünün etik olarak üretilip üretilmediğini irdeleyecek olan” tüketicinin elinde. Batıdaki gelişmeler, küresel pazarın bel kemiğini oluşturan bireyin, vicdanının sesine kulak vererek oluşturduğu Etik Tüketici Bilincini daha da etkinleştirecek bir “Etik Tüketici Hareketi”ne dönüştürebildiği oranda, Yeni Ekonomi’nin, (küresel kapitalizmin) yukarıda anılan bazı sakıncalarının da çözümü olabileceğini ortaya koyması açısından çok önemlidir.

Ülkemizde henüz firmaların Kurumsal Sosyal Sorumluluk anlayışı paralelinde kısmen; gönüllü BM sözleşmelerine imza koyma, SA8000 Standardı uygulamaları ve bazı sosyal sorumluluk projelerini uygulama gibi girişimler dışında yeterli bir gelişim bulunmamaktadır. İşte bu noktada tüketicilerin “evrensel seçme hakkını” etik ürünleri seçme yönünde kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Böylece; bir yandan yaşamımıza etik tüketiciliğin “insancıl ve çevreci naifliğini” ekleyebilir, diğer yandan; ekonomimizin “küresel pazardaki bu yeni rekabet trendine yetişebilmesindeki itici güç” oluşturabiliriz...

Ülkemizde bu yeni süreç belki de bir sendika ya da bir tüketici derneğinin mütevazı çatısı altında el ele verecek olan etik bir grubun “ilk çoban ateşini yakmasını” beklemektedir. The Body Shop’un Kurucusu Anita Roddick, şirketinin sosyal sorumluluk yaklaşımının ana fikrini; “Bir grup düşünceli ve idealist

insanın dünyayı değiştirebileceğinden kuşkunuz olmasın. Aslında dünyayı değiştirenler hep bu bir grup insan olmuştur...” sözleriyle vurgulularken aslında aynı şeyi söylemiyor mu? (Roddick, 17.5.2007).

O zaman, “Bugün yeni bir söz söylemek gerek”... Ne dersiniz ?...

Kaynaklar

- Akdeniz Ü. (2007), Yerel Gündem 21, “Sürdürülebilir Turizm-Sözlük”, www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn.../glossary.htm. Erş.Tarihi:12.7.2008.
- Amsden, A. (1991), “3. Dünyada Sanayileşme”, New Left Review, Sayı 182, Temmuz-Ağustos 1990, (Çev.Yılmaz S.- Volkan Aytar V.), *Birikim*, Sayı:28, s. 20-23, İstanbul.
- Aydemir, M. (1999), “Sosyal Sorumluluk 8000 (Social Accountability 8000) Standardı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 3, İzmir.
- Bayıksel, Ş. Ö. (2006), “Etik Ticaretin Müthiş Yükselişi”, *Capital*, 1 Ağustos, İstanbul.
- Consumer Reports* (1997), “Which Hot Toys Are Cool?”. Vol. 62 Issue 12, December.
- Çongar, Y. (1999), “Binyıl Raund’unun Eşiğinde...”, *Milliyet*, 6 Aralık.
- Economist* (1999), “Sweatshop Wars”, Vol. 350 Issue 8108, 27 February.

Economist (1998), “The Power of Publicity”, Human-Rights Law Survey, Vol. 349, Issue 8097, 12 May.

Eroğlu, E. (2006), “Yeni Ekonomi”, http://dream.gen.tr/ekonomi/yeni_ekonomi.php. Erş.Tarihi: 11.8.2007.

FLO (2007), Fairtrade Labelling Organizations International (FLO), <http://www.fairtrade.net>. Erş.Tarihi:27.8.2007.

UNCTAD (1997), “Küreselleşmenin Yedi Günahı”, *İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 12 (39), s. 6-9, Ankara.

Hekimci, F. (2006), “Tüketici Çağı ve Verimlilik”, *MPM Anahtar Dergisi*, Sayı: 214, s. 20 -21, Ankara.

Hekimci, F. (2006), “Tüketici Çağı ve Verimlilik”, *MPM Anahtar Dergisi*, Sayı: 214, s. 20 -21, Ankara.

Hekimci, F. (2007a), “Etik Tüketicilik ve Etik Ticaret I”, *MPM Anahtar Dergisi*, Sayı: 226, s.14-15, Ankara.

Hekimci, F. (2007b), “Etik Tüketicilik ve Etik Ticaret II”, *MPM Anahtar Dergisi*, Sayı: 227, s. 20-23, Ankara.

Roddick, A (2007), “Aile İç Şiddete Sessiz Kalma” Kampanyası, www.thebodyshop.com.tr/sosyal. Erş.Tarihi: 17.5.2007.

Tuncay, E. (2007), “Coldplay Adıyamanlı Köylüyü İhracatçı Yaptı”, *Focus*, Referans, 24 Şubat.

<http://www.sa-ntl.org>. Erş. Tarihi: 11.8.2009.

www.yontemresearch.com. Erişim Tarihi 29.5.2007.

Ankara'da Ulaşım Zammına İptal Davası

Son zamla, Ankara, kent içi ulaşımında Türkiye'nin ve ulusal gelir ile alım gücü dikkate alındığında ise dünyanın en pahalı kenti durumunda. Bilindiği gibi, Ankara Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Koordinasyon Merkezi'nin (UKOME) 16.12.2009 tarihli kararıyla 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren uygulanmak üzere şehir merkezinde hizmet veren toplu ulaşım araçlarında uygulanan tam yolcu ücreti 1.69 TL'den 1.85 TL'ye, iki binişlik biletteki bir biniş bedeli 1.69 TL'den 1.85 TL'ye, çok binişli biletlerde bir biniş bedeli ise 1.39 TL'den 1.50 TL'ye çıkarıldı. Çok binişli indirimli biletlerde ücret artışı yapılmadı, daha önceden olduğu gibi 1.10 TL olarak kaldı.

Ancak asıl büyük zam çok binişli tam biletlerde uygulanan transferlerde oldu. Daha önce hiçbir bedel alınmayan her transfer için 50 kuruş alınmasına karar verildi. Buna göre, tüketiciler, çok binişli tam biletler-

le yaptıkları bir transferli yolculuk için 1.39 TL öderken 2 TL, iki transferli yolculuk için 1.39 TL öderken 2,5 TL ödeyecekler. Zam oranı ise, bir transferli yolculuklar için yüzde 44, iki transferli yolculuklar için yüzde 80 oldu. Aynı transfer ücreti indirimli biletlere de uygulanıyor. Ankara şehir merkezinde toplu taşıma araçlarına yapılan zam ile asgari ücret artışlarını karşıladığımızda, görülen manzara şöyle: Asgari ücret, 2010 yılının ilk 6 ayı için aylık 547 TL'den 577 TL'ye çıkarıldı. Yani, asgari ücret aylık 30 TL arttı. Oysa, Ankara şehir merkezinde toplu taşıma araçlarına yapılan zam sonucunda tüketiciler bir transferli yolculuklar için bir ayda 36.6 TL, iki transferli yolculuklar için bir ayda 66.6 TL daha fazla ücret ödeyecekler. Yani, bir transferli yolculuklardaki aylık zam artışı asgari ücretteki aylık artışın üzerinde, iki transferli yolculuklardaki aylık zam artışı ise asgari

ücretteki aylık artışın iki katından daha fazla.

Bununla birlikte, Ankara şehir merkezinde toplu taşıma araçlarına yapılan son zam ile bir asgari ücretlinin hiç transfer yapmadan aylık ulaşım gideri işe gidiş-dönüş ortalama 90 TL, yani asgari ücretin yüzde 16'sı kadar. Bir transferli ulaşım için aylık ulaşım gideri ortalama 120 TL olmak üzere asgari ücretin yüzde 21'i kadar. İki transferli ulaşım için aylık ulaşım gideri ise ortalama 150 TL olmak üzere asgari ücretin yüzde 26'sı kadar.

Asgari ücretli bir kişinin 4 kişilik ailesinden birisi öğrenci ise, bu öğrencinin transfersiz aylık ulaşım gideri okula gidiş-dönüş 66 TL. Eğer, öğrenci de bir transfer yapıyorsa bir ayda ortalama 30 TL, iki transfer yapıyorsa bir ayda ortalama 60 TL daha fazla ücret ödeyecek.

Uygulanması halinde, telifisi güç ve imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması nedeniyle, zam kararının yürütmesinin durdurulması ve iptali için 8.1.2010 tarihinde Ankara Nöbetçi İdare Mahkemesi Başkanlığı'nda, Tüketici Hakları Derneği Hukuk Komisyonu Üyesi Avukat Emre Baturay Altınok'un hazırlamış olduğu dava dilekçesi ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve EGO Genel Müdürlüğü'ne Tüketici Hakları Derneği tarafından dava açıldı.

Yanılıcı Reklama Ceza

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sakarya Barosu'na kayıtlı Avukat Nur Kamer Büyü Çırak'ın başvurusu üzerine, bir GSM şirketine 'Yanılıcı reklam'dan 134 bin 400 lira para cezası verdi. Abonesi olduğu GSM şirketinin, 'Bizbize kamu her yöne 1200' tarifesinde haber vermeden değişiklik yaparak, kendisinden 50 lira fazla para aldığını ileri süren avukat Çırak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'ne başvurdu. Başvuruyu değerlendiren Genel Müdürlük, GSM şirketine 'yanılıcı reklam' nedeniyle 134 bin 400 TL para cezası verdi. Avukat Çırak, "Burada alınan paradan ziyade uygulamanın yanlışlığına itirazım oldu. Şimdi de benden fazladan alınan 50 lirayı, hakem heyeti aracılığı ile şirketten geri alacağım" dedi.

Avukat Büyü Çırak, GSM şirketinin televizyon kanallarında ve internet sitesinde yayınlanan reklam ve ilanlarının etkisinde kalarak, kamu çalışanı bir yakınının kontenjanından, 'Bizbize kamu her yöne 1200' tarifesine geçtiğini belirtti. Avukat Çırak, bu reklamlarda, kamu çalışanları için her yöne ayda 1200 dakika görüşme bedelinin 35 TL olduğunun belirtildiğini ve kampanyanın 1 Ocak 2011'e kadar devam edeceğine ilişkin ibareler olduğunu kaydetti. Avukat Büyü Çırak şöyle devam etti: "Ancak şirket tüketiciye bildirmeden tek taraflı olarak bu tarifiede tüketici aleyhine değişiklik yaptı. Her yöne 1200 dakika uygulamasını bin 500 dakikaya çıkartıp, diğer GSM operatörleriyle görüşmeyi de 500 dakika ile sınırlandırdı. Böylelikle diğer operatörleri aradığımızda da görüşmemiz farklı tarifelendi. Bana 35 lira fatura gelmesi gerekirken 85 lira geldi. Buna itiraz ettim."

GSM şirketi tarafından müşteri ve tüketicilerin yanıltıldığını belirten Avukat Büyü Çırak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'ne başvurduğunu, başvuruyu inceleyen Genel Müdürlüğün de, 15 Aralık 2009 tarihinde yaptığı toplantıda, '4077 sayılı kanunun 17. ve 25/8. maddeleri uyarınca şirkete 134 bin 400 TL idari para cezası ve reklamın durdurulması kararı verdiğini söyledi. Avukat Büyü Çırak başvuruyu haksız ve hukuk dışı uygulama nede-

niyle tüketicilerin korunması amacıyla yaptığını kaydederek sözlerini şöyle sürdürdü: "Tüketicuyu aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici reklam yapılamaz. Bu durumda on binlerce kişi var. Bu tarife değişikliği nedeniyle faturaları 35 TL'den fazla gelen mağdurlar, bu fazla bedelin iadesi için 936,37 TL'nin altındaki mağduriyetleri için tüketici sorunları hakem heyetine, 936,37 TL'nin üzerindeki mağduriyetleri içinse tüketici mahkemelerine başvuru yapabilirler."

3G Teknolojisi Çocuklarda Kansere Yol Açıyor mu?

111

Baz istasyonlarının yaydığı radyasyon oranının insan sağlığını tehdit edip etmediği bilimsel olarak hala tatmin edici bir netlik kazanmazken, Türkiye ölçeğinde hastanelere başvuran alerji vakalarındaki artış akıllarda soru işaretleri uyandırıyor.

CHP Ankara Milletvekili Yılmaz Ateş'in üç kez TBMM gündemine taşıdığı baz istasyonlarına ilişkin soru önergelerine de, net açıklamalara yer verilmeden yanıtlanması kamuoyunun endişesini körüklüyor.

Ateş'in 2007 yılında verdiği önergede sorduğu "Ankara'da kaç adet baz istasyonu bulunmaktadır ve hastane, okul, kreş gibi yerlere göre dağılımı nedir" sorusuna, 2007 itibarı ile Ankara'da toplam 2 bin 287 baz istasyonunun bulunduğu belirtilirken, hastane, okul gibi yerlere göre bir dağılımın bulunmadığı yanıtı verildi.

Ateş, Kasım 2009'da TBMM gündemine taşıdığı önergede "3G teknolojisinin hem insan hem de çevre sağlığı açısından büyük riskler taşıdığı, bununla birlikte İsveç'te 3N/3UMTS sistemi üzerinde yapılan incelemeler baz istasyonuna ilk 300 metre mesafede oynayan çocukların diğer çocuklara oranla yüzde 500 daha fazla kansere yakalanma riski taşıdıkları bu nedenle okul, hastane, park gibi alanların çevresine kesinlikle baz istasyonu bulundurulmasına izin verilmemektedir" bilgilerine yer verdi.

Genetik Gıda'da Değişen Bir Şey Yok

112

Yine İthal Ediyor ve Yine Tüketiyoruz

Sinan VARGI

TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma ve
Tüketici Sorunları Uzmanı
sinanvargi@turkis.org.tr

Geçtiğimiz Ekim, Kasım ve Aralık aylarında Türkiye'de genetik yapısı değiştirilmiş ürünler ile ilgili tartışmalar yeniden alevlendi. Türkiye'de üretilmeyen genetik yapısı değiştirilmiş tohumlarla ilgili olarak yapılan düzenleme kafaları karıştırdı. Bilindiği gibi yeni çıkarılan bir yönetmelikle, bugüne kadar yasal boşluktan yararlanılarak ülkemize giren genetiği değiştirilmiş ürünlerin (GDO) ithalatı ve tüketimi

bundan sonra yasal olarak da serbest bırakılmıştır. Yönetmelik, gıda ya da hayvan yemleri içerisinde var olan GDO'ların oranı binde 9'dan daha az ise bu ürünleri GDO'suz olarak kabul etmektedir. Yönetmelik, zararlı olduğu kabul edilerek doğrudan yasaklanan GDO'ların gıda ve yemlerdeki oranı binde 5'ten az ise bunlara izin vermektedir.

Aslında piyasayı düzenleme olarak görülen bu yönetmelik, ülkemizde zaten yıllardır tüketiciye bilgi vermeksizin satılan GDO'lü ürünlerin ithalatını, satışını, depolanmasını bir yönetmeliğe bağlama amacını güder gibi görünüyorsa da zararlı olduğu bilinen bazı ürünlere bazı alt limitler getirerek satışlarını serbest bırakmayı amaçlıyordu.

Söz konusu yönetmeliğin yayınlanmasından sonra kamuoyundan gelen yoğun baskılar üzerine Danıştay 10 ve 13. Daireleri Müsterek Heyeti, 26 Ekim 2009 tarihli "Gıda ve Yem Amaçlı Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerinin İthalatı, İşlenmesi, İhracatı, Kontrol ve Denetimine Dair Yönetmelik" in 11. ve 20. maddelerinin yürütmesini durdurmuştur. 20. maddenin yürürlük maddesi olması nedeniyle, böylelikle, nihai karar verilene kadar tüm Yönetmeliğin yürürlüğü durdurulmuştur.

Danıştay kararında, temel olarak, Ulusal Biyogüvenlik Yasası çıkarılmadan, ilgili alanın Yönetmelik ile düzenlenilmesinin yasama yetkisinin devri niteliğinde olduğu belir-

tilmiştir. Böylece, Danıştay, zımnen, ilgili Yönetmelik düzenlemesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye'de GDO'ların ekimi, dikimi, üretimi ve ithalatı kanunen tamamıyla yasak olmasına rağmen, 2003 yılında Türkiye'nin yurtdışından satın aldığı tarım ürünlerine ve bu ürünleri aldığı ülkelere bakacak olursak, satın alınan 800 bin ton soyanın yüzde 90'ının ve 1.8 milyon ton mısırın da yüzde 80'inin ABD ve Arjantin kaynaklı olduğunu görürüz. ABD ve Arjantin'den elde edilen ürünlerin özellikle de mısır ve soyanın GDO olmama ihtimali oldukça düşüktür. Çünkü bu ülkelerde üretilen soya ve mısırın yüzde 95'inin genetik yapısı değiştirilmiş ürünler olduğu bilinmektedir. İthalatı yasak olan bir madde gümrük kapılarına geldiğinde genetik yapısı değiştirilmiş bir ürün olup olmadığı son derece gelişkin modern laboratuvarlarla test edilebilecek iken, Türkiye'de ne gümrüklerde ne de diğer bölgelerde GDO analizi yapabilecek altyapıya sahip akredite bir laboratuvar olmadığından, ithal edilen ürünler kontrolsüz olarak sınırlarımızdan girmektedir. Türkiye'de genetik yapısı değiştirilmiş mısır ve soyadan elde edilen ürünler şunlardır:

- GDO'lu mısırın tamamen kendisinden üretilen ürünler: Mısır yağı, mısır gevreği, mısır unu, mısır cipsi, mısır nişastası, mısır konservesi.
- GDO'lu mısırdan elde edilen nişasta bazlı tatlandırıcıların (glikoz şurubu, fruktoz şurubu) kullanıldığı ürünler: Kolalar, gazozlar, meyve suları, kekler, bisküviler, bebek bisküvileri, çubuk krakerler, mısırlı bebe kahvaltısı.
- GDO'lu mısır nişastasının kullanıldığı ürünler: Gofretler, bebek bisküvileri, normal bisküviler, hazır çorbalar, et

suyu tabletleri, mayonez, çikolatalı pudingler, makarna sosu, ketçap.

- GDO'lu soyanın tamamen kendisinden üretilen ürünler: Soya yağı, soya etli kıyma, soya cipsi, soya unu, hazır soya köftesi.
- GDO'lu soya ununun kullanıldığı ürünler: Gofretler, bisküviler.
- GDO'lu soyadan elde edilen soya lesitininin kullanıldığı ürünler: Kekler, bisküviler, gofretler, bebek bisküvileri, çubuk krakerler, pudingler, çikolatalı krem, sütlü peynirli pekmezli bebe kahvaltısı, devam sütü, çikolata, margarin.
- GDO'lu soya proteininin kullanıldığı ürünler: Hazır hamburger köftesi, salam, sucuk, sosis, çikolata.
- GDO'lu kanolanın kullanıldığı ürünler: Kanola yağı, margarin.
- GDO'lu pamuğun kullanıldığı ürünler: Margarin.
- GDO'lu pamuktan elde edilen pamuk yağı, çeşitli sıvı yağlarda ve yukarıda margarinde de görüldüğü gibi bazı gıda maddelerinde kullanılmaktadır. Ancak, GDO'lu pamuğun asıl kullanım alanı tekstil sanayisidir.

GDO Neden Zararlı?

Son yılların en gözde tartışmalarından biri genetik olarak değişikliğe uğratılmış organizmalar üzerinedir. Kısa adıyla GMO ya da GDO (Genetically Modified Organisms-Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar), genetik müdahale yöntemleriyle genetik yapısına bitki, bakteri, virüs vb. herhangi bir başka canlıdan alınan gen veya genlerin aktarılmasıyla elde edilen yeni organizmalardır. İsviçre, Tayland, Suudi Arabistan,

Bolivya, Cezayir, Gana, Zambiya ve Gürcistan ise genetiği değiştirilmiş ürün yetiştiriciliğini yasaklayan ülkeler arasındadır. İspanya, Avrupa ülkeleri içinde genetiği değiştirilmiş gıda ya da gıda bileşeni üretmeyen tek ülkedir.

GDO, oldukça tartışmalı bir teknolojidir ve somut etkilerinin görülebilmesi için uzun bir zamana ihtiyaç vardır. GDO sorunu aynı zamanda bir biyogüvenlik, biyoçeşitlilik, sağlıklı insan-hayvan-çevre ayrıca tekelleşme ve demokrasi sorunudur.

Biyogüvenlik sorunudur, çünkü, aktarılan gen kaynağından, genin aktarıldığı organizmaya istenen özelliklerin yanında istenmeyen özelliklerin de taşınması mümkündür.

Kaldı ki transfer edilen genin sadece aktarıldığı organizmadaki bazı etkileri şimdiden görülebilir. Oysa transgenik ürünleri tüketen insan ve hayvan bünyesindeki etkiler oldukça komplekstir ve zaman içinde birikerek ve değişerek ortaya çıkacaktır. Ayrıca GDO'lar biyolojik olarak yayılabilir özelliktedir. Yani bitkilere tozlaşma döneminde böcek, rüzgar vb. etkenlerle taşınan polenler, GDO kaynaklı ise, yapısına girdiği normal özellikteki bitkinin de genetiğini değiştirmektedir.

İnsan sağlığı açısından büyük sorunlar yaratmaktadır. Çünkü, alerjik, patolojik, toksikolojik ve kanserojenik etkileri henüz bilinmemektedir.

GDO'lardaki genetik değişiklik, bitkinin kurak şartlara daha iyi uyum göstermesini sağlamak, bitkiyi böcek benzeri zararlılardan korumak, çeşitli nedenlerden ötürü oluşan bitki hastalıklarına ve antibiyotiğe karşı bitkiye dayanıklılık kazandırmak, o bitkiden üretilen gıdanın raf ömrünü uzatmak vb. amaçlarla yapılmaktadır. Tüm bu farklı amaçtaki etkilere sahip genlerin insan organizmasında meydana

getirebileceği yararlı ya da zararlı etkiler ve bunların komplikasyonları henüz tanımlanmamıştır.

Örneğin antibiyotiğe dirençli gene sahip gıda ile beslenmiş bir hastanın antibiyotik tedavisine cevap verip vermeyeceği ya da ne ölçüde cevap vereceği bilinmemektedir.

Bazı çevreler GDO'lu gıda tüketiminin pek çok hastalığın önemli etkenlerinden biri olduğunu ileri sürmektedir. Bunların başlıcaları, koroner kalp hastalıkları ve alzaimer olarak gösterilmektedir. Bu hastalık listesini diyabetten kronik kalp hastalığına, romatizmadan damar sertliğine kadar uzatmak mümkündür.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus da, özellikle mısır ve soya gibi ürünlerin şekerlemeler, asitli içecekler, çocuk mamaları, sebze püreleri vb. birçok hazır gıda maddesinin içinde bulunduğudur. Mısırın 700, soyanın ise 900 çeşit gıda maddesi içinde kullanıldığı düşünülürse transgenik gıdaların dolaylı tüketim miktarının önemi açıkça görülecektir.

Sorunun Kaynağı ABD'mi?

Tarım Bakanlığı geçtiğimiz aylar içinde Türk tarımını korumak için bir karar almış ve bir ton ithal pirinç satın alındığında bir ton da yerli ürün alma şartı getirmişti. Amerika, Türkiye Tarım Bakanlığının bu uygulamasını Dünya Ticaret Merkezi'nin serbest ticaret kurallarına aykırı olduğunu iddia ederek Dünya Tarım Örgütüne şikâyet etti. Geçen yıllarda ise ABD'nin GDO'yu yasaklayan Avrupa Birliğine dava açmıştı, Tarım Bakanlığına yakın kaynaklar Türkiye'nin GDO'yu ABD ve Dünya Ticaret Örgütü baskısıyla çıkardığı iddialarını haklı çıkardı.

Türkiye zaten yıllardır genetik yapısı değiştirilmiş mısır, soya gibi ürünleri kullanıyordu. Siyasi iktidarlara ABD Yönetiminin baskıları ile Türkiye'ye getirilen mısır küspesinin

hayvanlara olan etkilerini Edirne Ziraat Odası Başkanı Cengiz Yorulmaz şöyle açıklıyor. "ABD'den ihraç edilen genetiğiyle oynanmış mısırdan yapılan küspeler, büyük ve küçükbaş hayvanların yanı sıra tavuk yemlerinde de kullanılıyor. Genetiği değiştirilmiş mısırlardan yapılan küspeler ülkemizde 4 yıldan beri kullanılıyor. 2005 yılında 250 bin ton, 2006 yılında 500 bin ton, 2007 yılında bin ton, 2008 yılında 700 bin ton genetiğiyle oynanmış mısırdan yapılan küspe ülkemize girdi. Bu küspeleri ilk önce hayvanlar yedi. Bu hayvanları da biz yedik. Doğal olarak bu tür ürünlerden biz de zarar görüyoruz. Bu küspeleri dünyada kullanan iki ülke var. Biri Türkiye, diğeri de Meksika. ABD bu küspeleri kendisi bile kullanmadı. Bunlar beyan üzerine ülkemize sokuldu. Tabii ki kimse de 'Ben GDO'lu ürün getirdim demedi. Ama son çıkan yasayla GDO'lu olduğu öğrenildi. Genetiği değiştirilmiş mısırlardan yapılan küspelerin hayvanlara verilmesiyle çeşitli hastalıkların ortaya çıkmaktadır. Hayvanlarda son zamanlarda çok sayıda hastalık meydana geldi. Hayvanlarda yapılan döllemeler tutmadı. İnekler üçüncü buzağıdan sonra iş yapmamaya ve süt vermemesi nedeniyle de kesime gitmeye başladı. Benim üreticilere tavsiyem hayvancıları için genetiğiyle oynanmış mısır küspesi asla kullanmasınlar."

Amerika Birleşik Devletlerindeki genetik tarım şirketleri GDO'lu tohum sattıkları ülkelere daha az tarım ilacı kullanacakları sözü vermişlerdi. Ancak ürettikleri GDO tohumlarını patentledikleri gibi bu organizmaların yetiştirilmesi sırasında kullanılacak kimyasalları üreten şirketleri de satın alarak çiftçiye "bu ilaçları kullanırsanız ürününüz asla zarar görmeyecektir" diyerek kendi tarım ilaçlarının kullanılmasını da garanti altına almışlardır.

Bilim dünyasının insanları da GDO konusunda ikiye ayrılmış du-

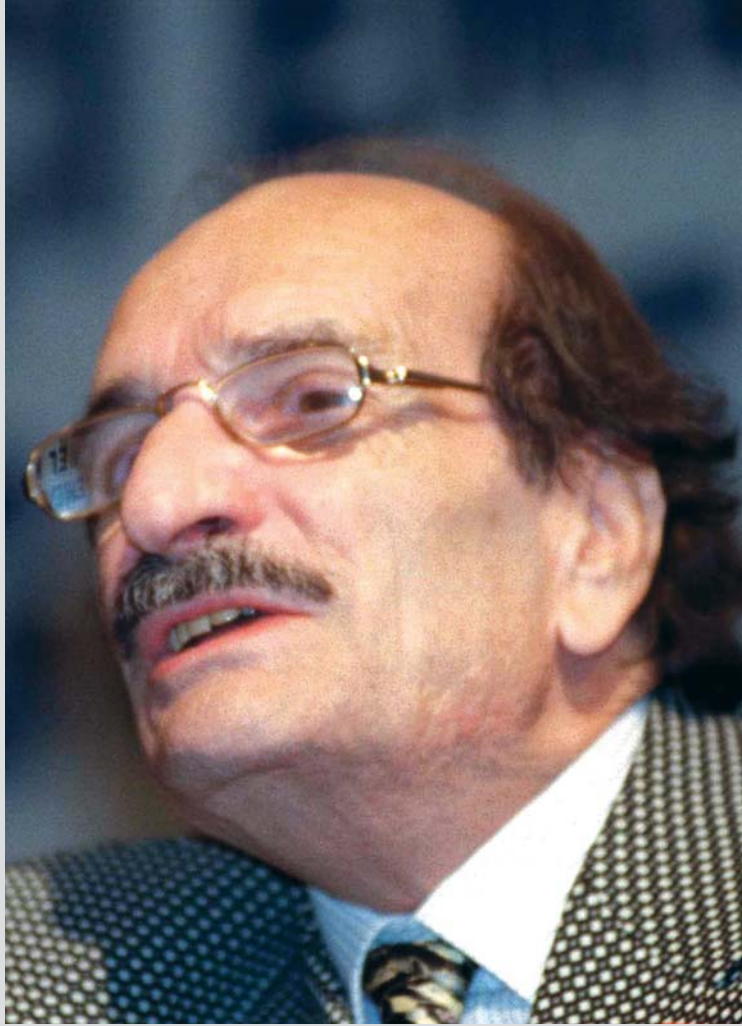
rumda. Kimi bilim adamları GDO'lu ürünlerin, açlığa yoksulluğa bir çare olacağını, dünyada tarım ürünleri üretiminin artacağını savunuyorlar. Büyük bir bölümü de dünyanın tarım üretiminde aslında bir sorun olmadığını, üretilen ürünlerin dünyanın tüm nüfusuna yeteceğini sorunun bir "paylaşım" sorunu olduğunu söylüyorlar.

Bize göre ise, ABD artık dünyanın her alanda efendisi olmak için gelişmekte olan ülkelere hükümetlere askeri, siyasi olduğu kadar tarımsal baskıları da artırmaya devam edecek. Kendi ülkesindeki tütün üreticisini korumak için gelişmekte olan ülkelere sigara fabrikalarının özelleştirilmesini isteyecek, sonra o ülkelerin tütün üretimini yasaklamalarını isteyecek. Böylece kendi ürettiği sigaraları ülkelere kolaylıkla satacak. Sonra yine kendi ülkesindeki mısır çiftçisini korumak için, genetik yapısı ile oynadığı mısırları, gelişmekte olan ülkelere mısır, mısır küspesi, tavuk yemi veya tatlılarda kullanılan nişasta ve glikoz şekeri olarak satacak. Meşrubatlarda mısır glikozu kullanılmasını isteyecek. Böylece bu mısırı sattığı ülkedeki pancar tarımını da ve şeker fabrikalarını da bir bir özelleştirme adı altında kapattırarak.

Sonra genetik yapısı değiştirilmiş tohumları önce bedava dağıtacak sonra parayla satacak. Kendi domates tohumumuzu yetiştirmek için ABD ye para ödeyeceğiz. Sonra o domatesi tükettiğimiz için belki hastalığımıza çare olacak ilacı da bize ABD satacak.

Amerika Birleşik Devletleri artık dünya tarımının da efendisi olmak istiyor. Bunun için Avrupa Birliği de dahil olmak üzere Türkiye gibi zaten ABD güdümünde gelişen ülkelere önce tavsiye, sonra siyasi baskılarla bu efendiliğine biat edilmesini istiyor. GDO'lu ürünler bu senaryonun küçük bir parçası yalnızca...

Ethem Ezgü'yü Kaybettik

115

TÜRK-İŞ eski Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

Ethem EZGÜ

25 Kasım 2009 günü vefat etti. 1966 - 1979 yılları arasında Genel Teşkilatlandırma Sekreteri olarak görev yapan Ethem Ezgü'nün cenazesi 26 Kasım 2009 günü Ankara'da toprağa verildi.

Ezgü, 1924 yılında İstanbul'da doğdu. Gölcük askeri işyerinde işçi olarak çalışmaya başlayan Ezgü 1956'da sendikacılığa başladı. 1959 yılında seçildiği Türk Harb-İş Federasyonu Genel Başkanlığı'nı 1966 yılına kadar sürdürdü. 1977-1980 yılları arasında Adalet Partisi Samsun Milletvekili olarak TBMM'de bulundu. Türkiye Haber-İş Sendikası'nın Genel Başkanlığı'nı yaptı. 1984'de seçildiği Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Genel Başkanlığı'nı ve SSK Yönetim Kurulu Üyeliği'ni uzun yıllar devam ettirdi.

Ethem Ezgü'ye Allah'tan rahmet, ailesine ve TÜRK-İŞ topluluğuna başsağlığı diliyoruz.

2010 Yılı'nın Başlama Vuruşu: Açlık Sınırı 812.- Lira

enisbagdadioglu@gmail.com

Calışanların ücret-maaş gelirlerine yılbaşında yapılan zam, birçok temel mal ve hizmetlerdeki fiyat artışı nedeniyle -özellikle dar ve sabit gelirli milyonlarca vatandaş açısından- anlamını yitirdi.

Hatırlanacağı üzere, 2010 yılının ilk altı aylık döneminde brüt asgari ücret yüzde 5,2 oranında artışla net 576,57 lira olarak belirlendi. Diğer bir ifadeyle aylık net asgari ücrette sadece 30 lira artış sağlandı. Aynı biçimde, düşük maaş almakta olan işçi ve esnaf emeklilerinin aylığı sadece 60 lira artırıldı. Böylece en düşük işçi emeklisi maaşı 668,30 lira ve en düşük esnaf emeklisi maaşı 531,30 lira oldu.

Konfederasyonumuzun hesaplamalarına göre, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenmesi için Ocak 2010 ayı itibarıyla yapılması gereken harcama tutarı ise 811,83 liraya yükselmiştir. Sadece gıda harcaması için altı ay öncesine göre 74 lira daha fazla harcama yapılması gerekmektedir.

2010 yılının başlama vuruşu:
Açlık sınırı 812.- Lira,
Yoksulluk Sınırı 2.644.- Lira,
Asgari Ücret 577.- Lira.

Mutfak enflasyonu aylık yüzde 2,16 ve oniki aylık yüzde 10,37 oranında.

Ücret-maaş artışı zamlarla geri alındı.
Çalışanlara yine açlık ve yoksulluk kaldı.

Kaldı ki, gıda harcaması yanı sıra giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri diğer zorunlu harcamaların da yapılması gerekmektedir. 2010 yılının ilk ayında "insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" için yapılması gereken harcama tutarı 2.644,38 liraya yükselmiştir. Temel mal ve hizmetlerdeki fiyat artışları nedeniyle çalışanlar altı ay öncesine göre 240 lira daha fazla harcama yapmak durumundadır.

Ücret-maaş artışları yapılan zamlarla geri alınmaktadır. Bir anlamda "kaşık ile verilip kepçe ile alınan" bir ücret politikası ile çalışanların satınalma gücü daha da düşürül-

mekte ve yaşama koşulları ağırlaştırılmaktadır.

Kuşkusuz Konfederasyonumuz tarafından yirmi üç yıldan bu yana hesaplanan "yoksulluk sınırı" tutarı ücret düzeyi olmayıp, haneye girmesi gereken gelir toplamını ifade etmektedir. Ancak çoğunlukla işçi ailesinin tek gelir kaynağı olan ücret ile değil aile bireylerinin geçimini sağlamak, çoğu zaman tek bir kişinin geçimini sağlaması bile mümkün olmamaktadır.

Çalışanların "ekmek mücadelesi" günümüzde önemini korumaktadır.

Konfederasyonumuz hesaplama-sına temel olan gıda maddelerinin fiyatları doğrudan piyasadaki, market ve semt pazarları dolaşarak belirlenmektedir. Yapılan hesaplama sonuçları her ayın son haftası açıklanmaktadır. TÜİK tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ise izleyen ayın ilk haftası açıklanmakta ve bu açıklamaya temel olan fiyatlar, benzeri çalışmayı yapan kuruluşların temel girdisi olmaktadır.

Konfederasyonumuz çalışması bu niteliğiyle bağımsız ve tüketici fiyatlarındaki artış eğilimini yansıtan "öncü gösterge" olarak kabul edilmektedir.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

	Ocak'2009	Temmuz'2009	Aralık'2009	Ocak'2010
Yetişkin İşçi	204,92	205,75	218,48	222,89
Yetişkin Kadın	170,00	170,64	184,04	188,36
15-19 Yaş Grubu Çocuk	215,43	215,69	233,25	238,20
4-6 Yaş Grubu Çocuk	145,20	146,17	158,86	162,39
Açlık Sınırı	735,56	738,25	794,63	811,83
Yoksulluk Sınırı	2.395,95	2.404,73	2.588,36	2.644,38

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle toplamda farklı olabilmektedir.

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Ocak 2007	Ocak 2008	Ocak 2009	Ocak 2010
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,44	0,87	-0,56	2,16
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	0,44	0,87	-0,56	2,16
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	12,73	12,31	5,99	10,37
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	9,84	11,49	11,67	4,38

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında Ocak 2010 ayı itibariyle "mutfak enflasyonu"ndaki değişim şöyledir:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı bir önceki aya göre yüzde 2,16 oranında artış göstermiştir.
- Gıda enflasyonunda oniki ay itibariyle artış oranı yüzde 10,37 olarak gerçekleşmiştir. Bunun bir nedeni taban ayının etkisi ve özellikle son üç ayda görülen fiyat artışlarıdır.
- Yıllık ortalama artış oranı yüzde 4,38 oranında olmuştur.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan bazı ürünlerin fiyatlarında Ocak 2010 itibariyle gözlenen değişim ana hatlarıyla şöyle olmuştur:

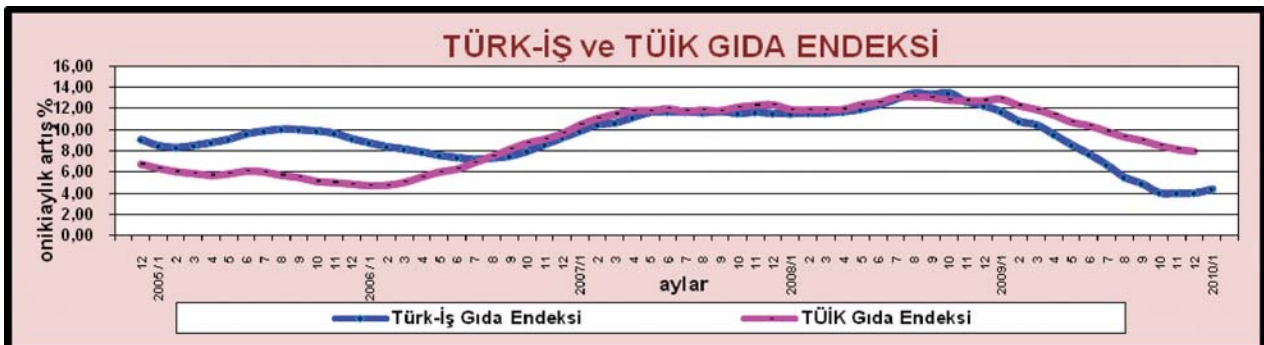
- Süt, yoğurt, peynir grubunda; bütün ürün fiyatlarında artış görülmüştür. Süt fiyatı 5 kuruş ve yoğurt fiyatı 9 kuruş artarken, peynirdeki artış 24 kuruş olmuştur. Bu grubun

mutfak harcamasına ek yükü aylık 3 liraya ulaşmaktadır.

- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et fiyatlarında bu ay bir lira artış görülmüş, sakatat, tavuk ve yumurta fiyatı ise aynı kalmıştır. Balık fiyatları genelde artmış ve ortalama kilogram fiyatı 7,88 lira olarak hesaplanmıştır. Bakliyat ürünlerinden (nohut, mercimek, kuru fasulye, barbunya vb) sadece nohudun fiyatı bu ay artış, diğerleri değişmemiştir. Özellikle et fiyatındaki artış nedeniyle mutfak harcamasına yük gelmiştir. Bu grubun mutfak harcamasına ek yükü aylık 12 liraya ulaşmıştır.
- Özellikle Ocak ayının son haftasında havaların soğumasıyla birlikte meyve-sebze fiyatlarında artış mutfak harcamasını olumsuz etkiledi. Geçtiğimiz ay ortalama kilogram fiyatı 1,98 lira olarak hesaplanan meyve-sebze bu ay yüzde 5,6 oranında artışla 2,09 lira olmuştur. Bu ay özellikle seb-

ze fiyatlarındaki artış dikkati çekmiştir. Bakla, dolmalık biber gibi sebzeler hesaplamada dikkate alınmamış olmasına karşın ıspanak, lahan, domates, fasulye gibi ürünlerin fiyat artışı etkili olmuştur. Ortalama meyve fiyatı artışta yüzde 3,2 olmuş ve kilogram fiyatı 1,92 liraya yükselmiştir. Hesaplamada -her zaman olduğu gibi- pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.

- Ekmek, pirinç, un, makarna gibi ürünlerin bulunduğu grupta; ürünlerin fiyatı genelde aynı kalmış, sadece makarna fiyatında bir gerileme tespit edilmiştir.
- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı, zeytinyağı ve ayçiçeği yağı fiyatı aynı kalmış, margarin fiyatı ise artmıştır. Zeytin fiyatı (siyah zeytinde düşük miktarda gerileme, yeşil zeytinde biraz artış) genelde aynı kalmış, şeker, bal, pekmez, tuz, salça, baharat (kimyon, nane, karabiber, vb) ile yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb), ıhlamur fiyatı ise değişmemiştir. Çay fiyatı bazı marketlerde yürütülen kampanyaya bağlı olarak biraz gerilemiştir. Grubun mutfak harcamasına ek yükü bu ay olmamış ve hatta çok az da olsa olumlu katkı belirlenmiştir.

ANKARA EMNİYET MÜDÜRÜ

Ankara Emniyet Müdürü Orhan Özdemir 9 Kasım 2009 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ni ziyaret etti. Ziyarete Genel Başkan Mustafa Kumlu, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay ve Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Pevrul Kavlak bulundu.

MEMURLARA DESTEK

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Genel Sekreter Mustafa Türkeli ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay 25 Kasım 2009 günü yapılan memurların iş bırakma eylemine destek verdi. Kumlu ve Yönetim Kurulu üyeleri Kamu-Sen'in Abdi İpekçi Parkı'ndaki eylemine giderek dayanışma duygularını iletiler.

DENİZCİLER SENDİKASI

Olağanüstü Genel Kurul ile Denizciler Sendikası Yönetimi'ne seçilen Genel Başkan Hasan Pekdemir ve Yönetim Kurulu Üyeleri 19 Kasım 2009 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve Yönetim Kurulu Üyelerini ziyaret ettiler.

T. YOL-İŞ'TE OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL

Türkiye Yol-İş Sendikası'nın Olağanüstü Genel Kurulu 23-24 Ocak 2010 günlerinde Ankara'da DSI Salonu'nda yapıldı. Genel Kurulda Divan Başkanlığı'nı Genel Başkanımız Mustafa Kumlu yaptı.

Ramazan Açar'ın yeniden Genel Başkan seçildiği Genel Kurul sonucunda T. Yol-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde oluştu:

Genel Başkan	: Ramazan Açar
Genel Başkan Yrd.	: Bekir Avcı
Genel Başkan Yrd.	: İsmet Tan
Genel Sekreter	: Tevfik Özçelik
Genel Mali Sekreter	: Yusuf Doğan
Genel Teşk. Sekreteri	: Mehmet Yolasıgırmazoğlu
Genel Eğitim Sekreteri	: Ahmet Kılıç
Genel Mevzuat Sekreteri	: Recep Karakaşlı

SURİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU BAŞKANI

Suriye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Muhammed Şaban Azuz ve beraberindeki heyet TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ni ziyaret etti. Azuz ve Suriyeli sendikacılar Genel Başkan Mustafa Kumlu ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay ile görüştüler. Suriye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Azuz, Türk ve Suriyeli işçilerin ve sendikaların ilişkilerinin geliştirilmesi için karşılıklı ziyaretlerin artırılması ve ortak çalışmaların yapılması gerektiğini söyledi. Azuz, "Uzun bir geçmişi olan Türk sendikalarından öğreneceklerimiz var. Onların deneyimlerinden ve mücadele geleneklerinden yararlanmak istiyoruz" dedi.

Çalışma Yaşamında Kasım-Aralık 2009

Namık TAN

namiktan@turkis.org.tr

2 Kasım 2009

■ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı müfettişleri, Ocak Haziran 2009 döneminde iş güvencesi ve güvenliği yönünden bin 808 genel, 257 kontrol, 2 bin 739 işletme belgesi, 3 bin 18 iş kazası, 277 meslek hastalığı, 171 şikayet ve 238 diğer incelemeler olmak üzere toplam 8 bin 508 teftiş gerçekleştirdi. İncelemelerde, bu kazalara maruz kalan 3 bin 154 işçiden 670'inin öldüğü, bin 727'sinin yaralandığı, 549'unun uzuv kaybına uğradığı belirlendi. İş kazalarında 208 kişinin de bu ayrımlara girmeyen sonuçlarla karşı karşıya kaldığı tespit edildi. İş kazalarına maruz kalanların 2 bin 975'nin erkek, 179'unun kadın işçi olduğu belirlendi. Kazaların oluş nedenlerinin incelenmesinde 616'sının düşme, 469'unun malzeme düşmesi, 138'inin elektrik çarpması, bin 7'sinin makine ve tezgahlar, 43'ünün kimyasal madde, 11'inin göçük, 26'sinin zehirlenme ve boğulma, 54'ünün dinamit ve benzeri patlama, 654'ünün diğer nedenler sonucu meydana geldiği anlaşıldı.

■ TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri ve Demiryol-İş Sendikası Genel Başkanı Ergün Atalay, Türkiye'deki iş kazalarına dikkat çekerek, tüm işyerlerinin sendikalı olması gerektiği çağrısında bulundu. Atalay, yaptığı açıklamada, kayıt dışı ekonominin yaygın olması, sosyal güvenlik haklarına uyulmaması ve sigortasız-sendikasız

işçi çalıştırılmada yeterli denetimlerin yapılmaması ile çalışanların korumasız bir ortama doğru götürüldüğü ve bu şekilde maliyetlerin düşürülmesinin temel hedef haline geldiğine işaret etti. Atalay, açıklamasında şu tespitlerde bulundu: Bu tür iş yerlerinde maliyetin ilk düşürüldüğü yer ise ne yazık ki, işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinin ihmal edilmesidir. Bu yaklaşım, işsizlik ve iş kazası riskini artırmaktadır. Özelleştirme, taşeronlaşma ve esnek çalışma biçimleri de sağlık-sız-güvenliksiz bir çalışma yaşamını dayatıyor. İşte bu nedenlerle Türkiye, özellikle son yıllarda, iş kazalarında dünyanın en önde gelen ülkelerinden biri haline geldi. Kayıt dışı istihdamın yaygınlığı sosyal hukuk devleti uygulamalarının, sendikal örgütlenmenin de önündeki en önemli engellerden biridir.

3 Kasım 2009

■ Bülent Ecevit başkanlığındaki koalisyonun gerçekleştirdiği 100 liralık memur zammın aynı dönemde SSK ve Bağ-Kur emeklilerine verilmesini öngören 30 Ekim 2002 tarihli Bakanlar Kurulu kararının yürürlükten kaldırılması nedeniyle 100 liralık iyileştirme uygulanamadı. Bunun yerine Hükümet, SSK ve Bağ-Kur emeklilerine farklı bir zam uyguladı. Hak kayıpları oluşturduğundan ve 4447 sayılı Kanunun geçici 4. maddesi ihlal edildiğinden Avukat Sedat Vural, AIHM'ye gönderdiği dilekçede, 7 yıllık kaybın emekli başına 5 ile 13 bin lira arasında olduğunu bildirdi.

4 Kasım 2009

■ Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçi Sendikaları Fe-

derasyonu (ICEM) Dünya Konferansı İzmir'de gerçekleştirildi. Konferansa katılan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu IMF ve Dünya Bankası'nın önerdiği politikaların, yoksulluğun, çevre sorunlarının ve küresel ısınmanın nedenlerinin başında geldiğini dile getirdi. TÜRK-İŞ Krize Karşı Emek Masası'nın son verilerine göre 2008'in son üç ayıyla 2009 Ocak-Eylül dönemini kapsayan sürede konfederasyona bağlı sendikalara üye 42 bin 296 işçinin işten çıkarıldığını, 52 bin 172'sinin de ücretsiz izne ayrıldığını dile getiren Kumlu, en fazla işten çıkarmaların metal, gemi, tekstil, petrol ve çimento işkollarında yaşandığını söyledi. Kumlu, "Kayıt dışı çalıştırmanın yaygınlığı nedeniyle gerçek işsizlik konusunda net bir bilgiye sahip olabilmek çok mümkün görünmemekle birlikte, bu rakamın 500 binleri aştığı tahmin edilmektedir" dedi.

■ Şeker-İş Sendikası Elbistan Şube Başkanı İsmail Şahin, "Şeker Fabrikası, Elbistan'a aylık 1,5 milyon TL para girdisi sağlamaktadır. Özelleştirme kapsamında fabrika kapatılırsa, ilçe ekonomisi büyük zarara uğrar ve Elbistan fakirleşir" dedi. Şeker-İş Sendikası Elbistan Şubesi tarafından ihale süreci devam eden Şeker Fabrikası'nın özelleştirilmesine karşı "Özelleştirmeye Hayır İmza Kampanyası" başlatıldı.

■ Türkiye Gazeteler Sendikası (TGS) Avrupa ülkelerindeki meslektaşlarıyla birlikte, uluslararası "Gazetecilik İçin Ayağa Kalk" kampanyası düzenleyecek. Kampanya için ilk olarak 5 Kasım'da Ankara, İstanbul ve Bursa'da basın açıklamaları yapılacak. TGS'nin Avrupalı meslektaşlarıyla

la düzenlediği “Gazetecilik İçin Ayağa Kalk” kampanyasının bir adımı olarak, 5 Kasım Perşembe günü İstanbul Balmumcu’da Sabah-atv binası, Ankara’da Halk TV’ye mali destek sağlayan CHP Genel Merkezi, Bursa’da da Olay Gazetesi ve Televizyonu önünde basın açıklamaları yapıp, ortak bildiriler okunacak.

6 Kasım 2009

■ Selüloz-İş Sendikası bağlı bulunduğu uluslararası sendikal birlik olan ICEM’in Kağıt İşkolu Sorumlusu Dick Blin Türkiye’de kağıt sektöründe örgütlenme çalışmaları ile ilgili olarak bilgi alışverişinde bulundu. ICEM’in 20 milyondan fazla üyesi olan ve amacının küresel bir işçi örgütlenmesi olduğunu belirten Selüloz-İş Sendikası Genel Başkanı Ergin Alsan, 132 ülke ve 467 birlikle dayanışma içerisinde olduklarını söyledi.

7 Kasım 2009

■ Çorum Şeker Fabrikasının özelleştirilmesine karşı çıkan şeker fabrikası işçileri imza kampanyasının ardından fabrika önünde eylem yaptı. Vardiya çıkışında fabrika önünde toplanan işçiler, Çorum Şeker Fabrikası’nın, Özelleştirme idaresi Başkanlığı tarafından C portföyünde satışa çıkarılmasına tepki gösterdiler. Eyleme katılan işçiler taşıdıkları “Amerikan mısırına gelince kütür kütür pancar çiftçisine gelince yarabbi şükür”, “Ha fabrikayı kapat ha atom bombası at”, “Doğal şekeri köstekle, modifiye mısır şekerini destekle. Halkın geleceği, sağlığı Allah’a havale” pankartlarıyla tepkilerini ortaya koydular. Şeker-İş Sendikası Çorum Şubesi Başkanı Sefer Kahraman, özelleştirme adı altında fabrikaların kapatılacağını belirterek, şeker fabrikalarının kapatılmaması için eylemlerinin artarak devam edeceğini söyledi.

8 Kasım 2009

■ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Tes-İş Sendikası Şanlıurfa Şubesinin DSI 15.Bölge Müdürlüğü salonunda yapılan 9. Olağan Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, “IMF faiz dışı fazla hedefiyle Türkiye’nin kaynaklarına yıllarca el koymuş, yoksulluk üreten bu programlar hükümetlerin de yoksulluğu yönetmesini beraberinde getirmiştir. Türkiye içine girdiği IMF kısılcısından kurtularak, halkının çıkarları için hareket edebileceği bir alanı oluşturmalıdır” dedi.

11 Kasım 2009

■ Anayasa Mahkemesi, sendika üyesi olan personele, sendika aidatlarından kaynaklanan kayıplarını telafi amacıyla, aylık 5 TL ilave ödeme yapılmasını öngören kanun hükmünü Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etti. Anayasa Mahkemesinin sendikali

kamu görevlilerinden üyelik kesintisi her ay için 5 TL tutarında sendika ödeneği verilmesini öngören düzenlemelerin iptaliyle ilgili karar Resmi Gazete’de yayımlandı.

14 Kasım 2009

■ TÜRK-İŞ, işçi ücretlerinden alınan vergilerin yarattığı sıkıntıya dikkat çekmek ve bunun beraberinde getirdiği olumsuzlukların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla milletvekillerine birer mektup yolladı. “Bu yanlışı düzeltmek elinizdedir” başlıklı mektupta, iktisat öğretisinin ücretlileri “sabit gelirli” olarak tanımladığı ancak uygulanan yanlış vergi politikalarının ücretlileri, “azalan gelirli” haline getirdiği belirtildi. İşverenlerin istediği hukuki ve mali düzenlemelerin 7 yıldır yapıldığı ifade edilen mektupta, ekonomik kriz ortamında da işverenlere kolaylıklar, muafiyetler, teşvikler getirilmeye devam edildiğine yer verildi. Bu düzenlemelerin dolaylı etkisinin işçilere yansıtılacağına düşünüldüğü ancak bunun böyle olmadığı vurgulanan mektupta, “işsizlik azaltılamamış, istihdam artmamıştır. İşçiler ve işçi emeklileri yaşam gücü, işsizler ise umutsuzluk içindedir” denildi. İşçilerin yaşam gücünün temel nedenlerinden birisinin vergi uygulamalarındaki adaletsizlik olduğu ifade edilen mektupta, doğrudan ve dolaylı vergilerin en büyük ödeyicisi olan işçilerin, işverenler ile aynı oranlarda vergilendirilmesinin haksızlık olduğu vurgulandı.

24 Kasım 2009

■ TÜRK-İŞ, Hak-İş ve DİSK’in, yarın yapılacak Üçlü Danışma Kurulu toplantısına katılmayacakları bildirildi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer başkanlığında yapılması öngörü-

len toplantıda, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu’nda yapılacak değişiklik ele alınacaktı. Açıklamada, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer’in toplanan İŞKUR 5. Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmaya dikkat çekilerek, “Bakanlığın, sosyal diyalog mekanizmalarına işçi sendikaları kadar önem vermediğinin işareti olarak algılanmıştır” denildi. Bakan Çelik’in, dün TÜRK-İŞ, TİSK, Hak-İş ve DİSK’in ortak bildiriyile, “sözlerine kamuoyu önünde açıklık getirmeye” davet edildiği anımsatılan açıklamada, katılmama kararı şöyle duyuruldu: “Sayın Bakan’ın tavrı ve bu tavrıyla ilgili şu ana kadar herhangi bir açıklama yapmamış olması Üçlü Danışma Kurulu toplantısına gölge düşmesine neden olmuştur. Bu durum, yapılacak toplantıdan verimli sonuçlar alınabileceğine ilişkin endişeleri beraberinde getirmiş, Konfederasyonlarımız, yapılacak toplantıya katılmama kararı almıştır.”

25 Kasım 2009

■ Türkiye Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız, Türkiye Kamu-Sen Genel Merkezi’nde düzenlediği basın toplantısında, memurların insanca bir yaşam, toplu sözleşme ve grev hakkı ve tüm milletin geleceği için ayağa kalktığını söyledi. Eyleme katılımın tahminlerinin çok ötesinde gerçekleştiğini dile getiren Akyıldız, “yurdumuzun dört bir yanından memurlarımızın sesi yükselmiş, bu ses dalga dalga yayılarak, bizleri görmezden gelen yetkililerin kulaklarında çınlamıştır” diye konuştu.

■ KESK Genel Başkanı Sami Evren, Türkiye’nin dört bir yanında, 81 il merkezinde, kamu emekçilerinin ve dostlarının dayanışma

içinde meydana indiğini söyledi. 2 milyondan fazla kamu emekçisi hizmetleri durdurdu ve sokaklarla alanlara çıktı” diyen Evren, hükümete masada anlaşmak ve konuşmak için çağrıda bulunduklarını ancak onların kaçtığını öne sürdü. Kamu emekçilerinin iradesinin masada teslim alınmak istendiğini iddia eden Evren, kendilerinin toplu sözleşme masasının kurulmasından yana olduklarını belirtti.

2 Aralık 2009

■ Şeker-İş Sendikası, şeker fabrikalarının özelleştirilmesi kararından vazgeçilmesi için bazı gazetelere tam sayfa “Sayın Başbakanımıza Açık Mektup” başlıklı ilan verdi. Şeker işçilerinin, “Türkiye’nin, şekerde dünyanın sayılı üreticilerinden olmasını istedikleri” vurgulanan ilanda, bu doğrultuda her türlü fedakarlığa da hazır olduğu bildirildi. Et-Balık Kurumu, SEK, TİGEM ve Yem Sanayi gibi tarımsal KİT’lerdeki özelleştirmelerin ardından gündeme gelen “kamulaştırma ve yeniden kurulum” planlarının, “şeker sanayinin özelleştirilmesi durumunda yapılamayacağı” uyarısında bulunulan ilanda, “Bu da sektörde ciddi sorunlara neden olacak” ifadesine yer verildi.

3 Aralık 2009

■ Çalışma hayatının tarafları arasında İŞKUR Genel Kurulunda ortaya çıkan gerginlik sürüyor. TÜRK-İŞ, Hak-İş ve DİSK Genel Başkanları, Üçlü Danışma Kurulu toplantısının ardından, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Genel Kuruluna katılmama kararı aldı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu ve DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, SGK Genel Kuruluna katılmayacak. Konfederasyon genel başkanları, toplantıya

katılmama gerekçelerini, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer'in İŞKUR Genel Kurulunda yaptığı konuşma ve SGK Genel Kurulunda konuşma sürelerinin 5 dakika ile sınırlandırılmasına dayandırıyor.

7 Aralık 2009

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yapılan açıklamada, emeklilere yönelik yapılması planlanan iyileştirme çalışmalarının devam ettiğini belirterek, bakanlığımız tarafından emeklilerimize yönelik iyileştirmeye ilgili (oran, miktar gibi) bir sonuca ulaşılmadığı belirtildi.

9 Aralık 2009

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer, "Biz Türkiye'deki özel hastaneleri sunduğu hizmetlerin niteliğine, hastanenin uzmanlaşma derecesine ve farklı alanlardaki hizmetlerine göre tasnif edeceğiz. Hastanelerdeki bu hizmetlerin özelliklerine göre daha üst düzeyde olanlara yüzde 70'e kadar fark almalarına izin vereceğiz" dedi.
- Nüfusbilim Derneği Başkanı Prof. Dr. Hilal Özcebe, Türkiye'de 4 milyon 47 bin 214 kişinin devlet tarafından bilinen bir sosyal güvencesi bulunmadığını ifade ederek, "Bu sayılar göstermektedir ki, ülkemizde her 5 kişiden 1'i yaşamıyla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştığında güvence altında olmadığı için sorun yaşamaktadır" dedi. Özcebe, 10 Aralık "Dünya İnsan Hakları Günü" dolayısıyla yaptığı açıklamada, sağlık düzeyini etkileyen etmenlerin başında sosyal koşullar önemli bir yer tuttuğunu söyledi. Birçok sağlık sorununun özellikle gelir düzeyi düşük olan kişiler arasında daha sık görüldüğünü ifade eden Özcebe, ekonomik koşulların iyi olma-

masının hem kişisel ihtiyaçların karşılanamamasına hem yeterli beslenememeye hem de düşük yaşam koşullarında yaşanmasına neden olduğunu kaydetti.

10 Aralık 2009

- Asgari Ücret Tespit Komisyonu toplantısı gergin başladı. Toplantı öncesinde tarafların görüşlerini açıklamalarına izin verilmediği gerekçesiyle TÜRK-İŞ heyeti görüşmeden ayrıldı. Toplantı öncesinde basın mensupları görünümlü alınması için salona davet edildi. Bu sırada TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, görüşlerini basın mensuplarıyla paylaşmak istedi. Çalışma Genel Müdürü Ali Kemal Sayın, toplantıların gizli olduğunu, açıklama yapılamayacağını, dileyen tarafın çıkışta açıklamada bulunabileceğini söyledi. Sayın, komisyonun teknik bir çalışma yürüteceğini ifade ederek, hayırlı olmasını diledi. Bunun üzerine, Nihat Yurdakul, itirazda bulunarak, şunları söyledi: "Çok önemli bir sorunu konuşmak için bakanlıktayız. Burada kamuoyu bizden, taraflardan bir açıklama bekliyor. Anlaşıyor ki bakanlığımız bunu uygun görmemiş. Bizim bunu kabul etmemiz mümkün değil. Bu anlayışta Asgari Ücret Komisyonu'nu ben arkadaşlarımla birlikte TÜRK-İŞ'te tekrar değerlendireceğim. Bundan sonraki toplantıya TÜRK-İŞ olarak katılıp katılmamamız bakanlığın atacağı adıma bağlıdır." Yurdakul'un açıklamasının ardından TÜRK-İŞ heyeti toplantıyı terk etti.

13 Aralık 2009

- Türkiye Maden-İş Sendikası tarafından hazırlanan raporda, Türkiye'de madencilik iş kazası riski fazla, iş yerleri gözden uzak, kayıt dışılığın yüksek bir sektör olduğu belirtildi. Sendika-

nın Eğitim Müdürü Fikret Sazak tarafından hazırlanan raporda, madencilik sektörünün iş sağlığı ve güvenliği açısından içinde bulunduğu durum değerlendirildi. Raporda, Türkiye'de madencilik "iş kazası riski fazla, emek yoğun, iş yerleri gözden uzak, kayıt dışılığın yüksek olduğu, kamunun ağırlığının giderek azaldığı" bir sektör olarak tanımlandı.

14 Aralık 2009

- TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel, yarın 12 bine yakın TEKEK işçisinin Ankara'da AK Parti Genel Merkezi önünde bir araya geleceğini söyledi. Türkel, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ile konfederasyon genel merkezinde düzenlediği basın toplantısında, iş yerlerinin kapatılma kararlarıyla ilgili 2 yıla yakın bir süredir Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Devlet Personel Dairesi Başkanlığına defalarca yazılı başvuruda bulunduklarını, çözüm alternatifleri önerdiklerini anlattı. İlgililerin, "Çözüm üretme yönünde çalışmalar yapacaklarını" ifade etmelerine rağmen sözlerini tutmadıklarını belirterek, TEKEK işçisi kapatılma mağdurdur. Özelleştirme mağduru gibi gösterilerek, sefalet ücretine, 4/C statüsüne mahkum edilmesi kabul edilmeyecektir. Talebimiz son derece açıktır. Özlük haklarımızla başka kamu kuruluşlarına nakledilmek" görüşünü bildirdi.
- TÜRK-İŞ Başkanı Mustafa Kumlu da Tekgıda-İş Sendikasının örgütlü olduğu sigara fabrikalarının özelleştirildiğini anımsatarak, "Sayın Başbakan'ın, bu süreçte TEKEK işçilerine yönelik, 'Yatarak para kazanma dönemi bitti, yatan gider, üretmeye para yok' sözleri ise TÜRK-İŞ topluluğu ta-

rafından öfke ve üzüntü ile karşılaşmıştır. Sayın Başbakan bilmelidir ki bu ülkede yatarak para kazananlar işçiler değildir” diye konuştu.

- Türkiye Emekliler Derneği, bir emekli üyesi adına, özel ve üniversite hastanelerinin sigortalılardan alabileceği fark ücretini yüzde 30’dan yüzde 70’e çıkartan Bakanlar Kurulu Kararı’nın yürütmesinin durdurulması ve iptali için Danıştay’da dava açtı. Dava dilekçesinde, Bakanlar Kurulu Kararı olarak yayımlanan kararname eki ile daha önce yüzde 30 olarak uygulanan fark ücretinin sınırının yüzde 70’e kadar çekilmesine imkan tanındığına işaret edildi. Her ne kadar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunun 73. maddesi ile Bakanlar Kurulu’na bu konuda bir misli arttırma yetkisi verilse de yüzde 30 olarak belirlenen oranın kısa bir süre sonra yüzde 70’e çıkarılmasının makul olmadığı belirtilen dilekçede, “Son bir yıl içerisinde sosyal ve ekonomik şartlarda ne gibi anormal değişik-

likler vaki olmuştur ki, bu oranı bir anda 70’e çıkarma ihtiyacı hasıl olmuştur? Bunun haklı, makul, sağlam ve tutarlı bir gerekçesinin bulunmayacağı açıktır” denildi.

15 Aralık 2009

- İşyerleri kapatıldığı için özlük haklarıyla kamu kuruluşlarına yerleştirilmelerini isteyen TEKEL işçilerinin eylemi başladı. Çeşitli illerden otobüslerle Ankara’ya gelen işçiler, Armada Alışveriş Merkezi önünde otobüslerden inerek AK Parti Genel Merkezi’ne doğru yürüyüşe geçti. Tekgıda-İş Genel Başkanı Mustafa Türkel, AK Parti genel merkezi yakınındaki Yaşam Sokak’ta eylem yapan TEKEL işçilerine hitaben yaptığı konuşmada şunları söyledi: TEKEL’in alkolü içkiler ve sigara fabrikalarının “istihdam arttırılacak denilerek özelleştirildiğini” ancak birçok ilde bu işletmeler kapatıldı. Biz, bu işletmelerde üretim yaptık, yan gelip yatmadık. Biz çalışmak, üretmek, rızığımızı kazanmak istiyoruz. Biz özelleştirme mağduru değiliz. İş yerlerimiz kapatılmak

isteniyor. Biz özlük haklarımızla kamuya geçmek istiyoruz. Bize, ‘TEKEL ile ilgili düzenleme yapılırken, bu talebiniz değerlendirilecek’ dediler.

16 Aralık 2009

- Bazı siyasi parti ve sendika temsilcilerinin Abdi İpekçi Parkı’ndaki TEKEL işçilerinin eylemine destek ziyaretleri sürüyor. Eylemcilerden 15’i açlık grevine başladı. Tekgıda-İş Genel Sekreteri Mecit Amaç, yaptığı açıklamada, eylemin üçüncü gününde çeşitli siyasi parti ve sivil toplum örgütlerinin destek ziyaretlerinin devam ettiğini, Ankara’ya gelen TEKEL işçilerinin bir bölümünün geceyi Abdi İpekçi Parkı’nda kurulan çadırlarda geçirdiğini söyleyerek “Bekleyişimiz sonuç alıncaya kadar devam edecek. Şu anda İzmir’den gelen yeni bir grup AKP’ye yürüyor. Diğer illerden de çok sayıda arkadaşımız geliyor” dedi.

17 Aralık 2009

- TEKEL işçilerinin eylemine yapılan müdahalenin ardından gö-

zaltına alınan TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel serbest bırakıldı. İfadesini alınmasının ardından emniyetten ayrılan Türkel, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ile TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne geldi. Türkel ve Kumlu, genel merkez binasına gelişleri sırasında işçiler tarafından sevgi gösterileriyle karşılandı. Mustafa Türkel, genel merkez binası önünde yaptığı açıklamada Anayasa, yasa ve uluslararası sözleşmelerin kendilerine tanıdığı "hak alma hakkını" kullandıklarını ancak engelle karşılaştıklarını söyledi. Demokratik tepkilerinin engellenmek istenmesinin kendilerini yıldırmayacağını ifade eden Türkel, "Türkiye Cumhuriyetine yakışmayan bir fotoğrafın oluşmaması için çaba gösterdik. Yasal çizgileri aşmamak için her türlü gayreti gösterdik, ama bu manzara Türkiye Cumhuriyeti devletine yakışmadı" dedi. Polisin müdahalesinin ardından Abdi İpekçi Parkı'ndan Bayındır Sokak'taki TÜRK-İŞ Genel Merkezi binasına gelen işçilere kumanya dağıtıldı.

23 Aralık 2009

- TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu toplandı. Toplantı sonrası yayınlanan sonuç bildirisinde "TEKEL işçilerinin sorunlarının çözümü için 25 Aralık Cuma günü bir saat iş bırakılacağı, 30 Aralık 2009 tarihinde yapılacak Başkanlar Kurulu Toplantısında yapılacak eylemlerin yol haritasının belirleneceği" belirtildi.

25 Aralık 2009

- TÜRK-İŞ üyeleri, TEKEL işçileri başta olmak üzere çalışma yaşamındaki sorunların çözülmesi amacıyla "Çalışmama Hakkını Kullanma" eylemiyle bir saat geç iş başı yaptı. Konfederasyon üyeleri, TÜRK-İŞ'in örgütlü olduğu

iş yerlerinde TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda mesaiye bir saat geç başladı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, konfederasyon yöneticileri ve TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların genel başkanları ile Resmi Gazete'nin basıldığı Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü önüne geldi. Kumlu, burada yaptığı açıklamada, TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nun "sürekli eylem" kararı aldığını anımsatarak, bu eylemin "sürekli eylem" kararının ilk adımı olduğunu, eylemlerin süreceğini söyledi.

26 Aralık 2009

- TEKEL işçilerinin eylemi devam ediyor. Sabah saatlerinde TÜRK-İŞ Genel Merkezi önünde toplanan işçilere çeşitli sivil toplum kuruluşları, memur ve işçi sendikaları ile siyasi partilerden destek ziyaretleri yapılıyor. Gün boyunca şarkılar söyleyerek halay çeken işçilerin eylemi akşam saatlerinde de sürdü.

28 Aralık 2009

- TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, TEKEL işçilerinin eylemiyle ilgili sözlerinin kendilerini üzdüğünü belirterek, "Başbakan, yapılan bu eylemlerin nedenini düşünmeli ve çözüm yolları aramalıdır" dedi. Kumlu ve TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu üyeleri, TBMM'deki görüşmelerinin ardından Güvenpark'a geldi. Kumlu ve işçiler, TÜRK-İŞ Genel Merkezi'ne yürüdü. İşçilere seslenen Kumlu, 30 Aralık Çarşamba günü TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nu toplayarak, "bundan sonraki yol haritalarını" belirleyeceklerini belirterek, kendilerinin bugüne kadar sağduyu ve anlayışla hareket ettiklerini, bundan sonra

da bu şekilde hareket edeceklerini dile getirdi.

30 Aralık 2009

- TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, konfederasyon genel merkezinde toplandı. Kumlu, açılıшта yaptığı konuşmada, 2009'un gerek Türk siyaseti, gerekse çalışma hayatı açısından parlak bir yıl olmadığını söyledi. Türk siyasetinin çeşitli uygulamalarla beraber gelen polemiklerle oradan oraya savrulduğunu ve siyasetteki çatışmacı üslubun toplumun her kesiminde büyük rahatsızlıklara neden olduğunu ifade eden Kumlu, Türkiye ekonomisinde de ciddi sorunlar yaşandığını, yaşam kalitesi gün geçtikçe düşen çalışanların, sorumlusu olmadıkları bir krizin tüm yükünü üstlenmek durumunda kaldığını belirtti. TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nun, taleplerinin karşılanması doğrultusunda, "sürekli eylem" kararı aldığını ve bunların bir bölümünü geride bıraktıklarını anımsatan Kumlu, toplantıda durum değerlendirmesi yapıp yeni yol haritasını belirleyeceklerini bildirdi. TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, "sürekli eylem" kararı çerçevesinde TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nun belirleyeceği tarih ve yerlerde diğer emek ve meslek örgütlerinin de davet edilmesiyle geniş katılımlı bir dizi miting düzenlenmesine karar verdi.

31 Aralık 2009

- Zor koşullara rağmen TEKEL işçilerinin eylemi sürüyor. Yılbaşını TÜRK-İŞ önünde kutlayan TEKEL işçileri örnek bir mücadele ve dayanışmayla hak arama mücadelesinde Hükümeti uarmaya devam ediyorlar. Haklarının teslim edilmesine kararlı olan işçiler, işçi ve sendika haklarının korunmasını ve bu şekilde kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmak istediklerini bildirdiler.

Dünyadan Sendikal Haberler

Burak EKMEKÇİOĞLU

intdept@turkis.org.tr

ITUC İnsan Hakları Günü Bildirisi

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) 10 Aralık 2009 gününde İnsan Hakları Günü'nü kutlayarak, işçi haklarını savunmak adına mücadele veren cesur sendikacılar da dâhil olmak üzere insan hakları savunucularının tümüne saygılarını sundu. Bildiride şu görüşler yer aldı:

“2009 yılı, 1949 tarihli Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı konusundaki 98 sayılı ILO Sözleşmesinin 60. Yıldönümü olması açısından da dünya işçi hareketi için özel bir yıl oldu.

Toplu pazarlık hakkı sosyokültürel ve ekonomik olarak insan haklarından tam anlamıyla yararlanılması açısından hayati önem taşımaktadır. Ayrıca, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, ücretlerin artırılması, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi açısından da son derece önemli bir araçtır.

İçinde bulunduğumuz mali kriz yukarıda belirtilen hedeflere ulaşmanın ne kadar önemli olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatmıştır. Toplu pazarlığın güçlendirilmesi söz konusu hedeflere ulaşmada temel teşkil etmektedir.

Ancak bu önemli hakkın etkin olarak tanınır olması 21. yüzyılda küreselleşmenin beraberinde getirdiği endüstriyel ilişkilerde aşınma, kayıt dışı ve istikrarsız istihdamdaki artış neticesinde son derece çetin sıkıntılar ile yüzleşmek durumunda kalmıştır.

İşçinin en temel haklarından biri olan örgütlenme ve toplu pazarlık özgürlüğü adına mücadele vermek günümüz dünyasında çok tehlikeli bir görev haline dönüşmüştür. 2009 yılı birçok sendikacılara yönelik birçok taciz, yıldırma, zulüm ve cinayete sahne olmuştur. Kolombiya, Guatemala, Honduras, Filipinler, Bangladeş, Irak ve Gine'de sendikacılar ile emek adına eylem yapan kişiler öldürülmüş, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Zimbabwe, İran, Güney Kore, Gambiya ve diğer birçok ülkede ise tutuklanmıştır.

Sendikacılara karşı işlenen cinayet, şiddet ve tacizler sosyokültürel ve ekonomik haklara yönelik baskının sivil ve de politik sıkıntılar ile nasıl doğrudan bağlı olduğunun altını çizmektedir.

Temel işçi hakları toplumun geneli için insan hakları ve demokratik hakların altını destekleyen, aynı zamanda da demokrasinin kurallarını belirleyen etkenlerdir. Bu bakımdan temel insan hakları olarak tanınmalı ve korunmalıdır.”

Gürcistan'da İşçi Hakları İhlal Ediliyor

Ülkedeki 2006 tarihli İş Kanunu Gürcü işçiler ve üyesi bulundukları sendikalara ait hakları toplu biçimde ihlal ediyor. Her ne kadar Gürcistan Hükümeti Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Planı altında AB ticaret imtiyazlarından faydalanmak için yaptığı başvurusunda söz konusu haklara saygı gösterilmesine ilişkin sorumluluk aldığını belirtmiş olsa da, uygulamada işçi hakları göz göre göre hiçe sayılıyor.

Ülkede aşırı neoliberal bir politika izleyen hükümet 2006 tarihli yeni İş Kanunu çerçevesinde iş müfettişlerinin yaptığı denetimleri ortadan kaldırdı. Yetkililer de beklendiği üzere sendika üyeleri ve teşkilatçılarının korunmasında yetersiz kaldı.

125

ITUC CSI IGB

lar. İş Kanunu gereğince sendikalar uygulamada yasaların korumasından yoksunlar. Bu bağlamda mahkemelerin İş Kanunundaki sendika karşıtı hükümleri esas almasından ötürü ayrımcılık ve örgütlenme özgürlüğü konusunda açılan davaların hepsi kaybediliyor. Söz konusu kanun sendikal direnişin kırılması ve toplu pazarlığın kenara itilmesine yeşil ışık yakıyor. Sendika karşıtı ayrımcılık ve grev hakkına yönelik kısıtlamalara ilişkin birçok bildirim alınıyor.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ITUC tarafından konu hakkında yapılan açıklamada herhangi bir neden gösterilmeksizin yıldırma ve işten çıkartma gibi sendika karşıtı eylemler ve ILO'nun temel sözleşmelerine uyumdaki eksikliklere daha fazla göz yumulamayacağı kaydedildi. 2006 tarihli İş Kanunun sendikal haklarla alay ettiği vurgulandı.

Gürcistan ILO'nun temel çalışma standartlarına ilişkin sekiz sözleşmesini de onaylamış bir ülke. Ancak, 2006 tarihli İş Kanunu ile Gürcistan'ın temel işçi ve insan haklarına saygı göstermeye yönelik uluslararası taahhütleri arasında ciddi tutarsızlıklar bulunuyor. Özellikle hükümet, 2006 tarihli İş Kanununu ILO'nun temel çalışma standartlarına ilişkin sözleşmelerine uygun biçime getirilmesine ilişkin ILO Sözleşme ve Tavsiyelerin Uygulanması Komitesine ait talepleri yerine getirmede birçok kez başarısız oldu.

Ayrıca istihdam ve ücretlere erişim konusundaki ayrımcılık çok geniş boyutlara ulaştı. Bu durum özellikle kadın çalışanları ciddi biçimde etkiliyor. Gürcistan hükümeti ILO'nun eşit işe eşit ücret ilkesine dayanan 100 ve 111 sayılı sözleşmelerini onaylamış olmasına rağmen söz konusu ilkeye ne uygulamada ne de kanunda uyuluyor.

Çevreyle Barışık İşler ve Kadın İşçiler, İstihdam, Tarafsızlık ve Eşitlik

Çevreyle barışık işler ile çevresel unsurlara yatırımın teşviki gün geçtikçe hız kazanıyor. Çevreye karşı duyarlılığın giderek artıyor olması yeni nesil işçilerin enerji, tarım, ulaştırma ve inşaat işkollarında insan onuruna yakışır, çevreye daha duyarlı işlere yönelik umutlarını besliyor. Fakat çalışma standartları bakımından ücret adaleti ve cinsiyet eşitliği gibi sürdürülebilirliğin tam manasıyla sosyal boyutu olmadan bu eğilim sürdürülebilir kalkınmanın motoru olamaz.

Çevreye daha duyarlı ekonomilerin yaratılması amacını taşıyan 'Yeşil Ekonomiye' yönelik girişimler gelir adaleti, istihdam niteliği ve cinsiyet eşitliği gibi temel sosyal gereklilikleri otomatik olarak birleştiremez. Eğer bu ekonomiler söz konusu sosyal etkenleri dikkate almazlar ise, içlerine mevcut eşitsizlikler ve cinsiyetler arası boşlukların dâhil olduğu geleneksel ekonomilere ait sosyal açıdan olumsuz ve dağıtıcı temayülleri yeniden tesis edebilir hatta daha da ciddileştirebilir.

Yine çevreye duyarlı işler sermaye ile emek arasında gelirin daha eşit paylaşılması imkânını sunmakla beraber daha adaletli bir paylaşma suretiyle büyümeyi eski haline getirir. Ancak çevreye duyarlı işler ILO'nun İnsan Onuruna Yakışır İş gündemine uygun ve aşağıda sıralanan 4 temel niteliğe sahip olduğu sürece sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilir:

1. Yeterli ücret: Çevreye duyarlı işler yeterli ve eşit ücret vasfına sahip olmalıdırlar.

2. Erişim: Çevreye duyarlı işler kadınlar ve erkeklere yoksulluktan kurtulma fırsatı tanımalıdırlar.

3. Sorumluluk: Çevreye duyarlı işler yüksek çalışma standartlarının güvencesini vermelidir.

4. Yandaşlık: Çevreye duyarlı işler örgütlenme ve toplu pazarlık hakkını teşvik etmelidirler.

Çevreye duyarlı işler 'Yeşil İşler' içerisinde yenilenebilir enerji kaynaklarını, az tüketen motorlu araç imalatını, toplu taşıma altyapısına yatırımı, binaların çağdaştırılmasını barındıran düşük karbon salınlı ekonomilere geçiş sürecinden çıkmıştır. Yeşil istihdamın yüzde 40'ından fazlasının -rüzgâr gücünden elektrik üretimi, güne enerjisi, biyokütle, küçük ölçekli su gücü ve jeotermal enerji- gibi yenilenebilir enerjilere yatırım ile ilintili olacağı tahmin edilmektedir.

Yeşil işlerin binaların modernleştirilmesi ve iyileştirilmesi vasıtası ile enerji kaybının azaltılmasına yönelik çabalar çerçevesinde inşaat sektörünün bir parçası olacağı düşünülmektedir. Taşımacılıkta karbon yoğunluğunun azaltılması yeşil istihdamın gelişmesine sürekli bir katkı sağlayabilir. İmalat sektöründe ise yeşil istihdam temiz işleme yöntemleri ile doğrudan ilişkilidir.

Atık üretiminin azaltılarak atıkların güvenli ve temiz bir şekilde işlenmesi, nakli, depolanması ve tanzimine ilişkin yaklaşımlar oluşturulması yeni iş fırsatlarının doğmasını sağlayacaktır. Çeşitli maddelerin geri dönüşümü ve çevreye duyarlı biçimde işlenmesi dünya genelinde milyonlarca insanın istihdam edilmesini sağlayacaktır.

Göçmen Hakları Sözleşmesinin 20. Yıldönümü

18 Aralık 2009 tarihinde insan haklarının korunması vasıtasıyla göçmen haklarının suiistimal edilmesinin engellenmesine yönelik küresel bir kampanya başlatıldı. Birleş-

miş Milletlerin Kurultayı'nın 1990 tarihli Göçmen İşçiler ve Ailelerine Ait Hakların Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin 20. Yıldönümü vesilesiyle Brüksel, Kahire, Cenevre, Kuala Lumpur, Nairobi, New York ve Paris'te etkinlikler düzenlendi.

Söz konusu kampanya çerçevesindeki etkinliklerde parlamento binalarına toplu yürüyüş yapmak suretiyle hükümetlerden dünya genelinde göçmenlerin yaygın biçimde insan hakları suiistimaline uğramalarına Birleşmiş Milletler Sözleşmesini onaylamak kaydıyla bir son vermeleri talep ediliyor. Birleşmiş Milletler tahminlerine göre 2010 yılı itibariyle dünya genelinde 214 milyon insan doğdukları ya da vatan-daşı oldukları ülkelerde değil başka ülkelerde yaşıyor olacaklar. ILO'nun hesaplamalarına göre ise bu insanların yaklaşık yarısı yani 95 milyonu göçmen işçi olarak ekonomik açıdan faal insanlar olacak. Aileleri ile beraber düşünüldüğünde ise bu insanlar dünyadaki toplam göçmenlerin çoğunluğunu oluşturuyor.

Dünyadaki ülkelerin hemen hemen tümü menşei, varış adresi ya da transit geçiş ülkesi olmak kaydıyla göç alıyor. Birçok ülke ise yukarıda belirtilen her üç niteliği taşır durumda. Konu hakkında Birleşmiş Milletlerden yapılan açıklamada göçün olumlu bir deneyim olmasına rağmen, göçmenlerin çoğunluğunun zorunlu sebeplerden ötürü ülkelerini terk ettikleri ve gittikleri ülkelerde çetin zorluklarla karşılaştıkları kaydediliyor. Tüm dünyada göçmen işçiler suiistimal, ayrımcılık ve insan ticareti yapanların, kaçakçılar ile işverenlerin istismarına uğruyorlar. Dünya devletlerinin göçmenleri kötü niyetli suiistimale karşı korumada etkinlik gösterememeleri Birleşmiş Milletlerin konu ile ilgili Sözleşmesinin acil olarak onaylanmasını gerektiriyor.

Konuyla ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ülkelerin ulusal yasaları içerisinde göçmelerin bir takım özel zayıflıklarının tanınmasını ve onlar için insanca, meşru yaşam ve çalışma standartlarının oluşturulmasını sağlıyor. Göçmenlik politikalarının hukuk devleti ilkelerine dayanan ve yasal standartlara bağlı olarak işlemesini temin ediyor. Söz konusu sözleşme 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kurultayında kabul edildiğinden bu yana 42 ülke tarafından onaylanmış bulunuyor. 15 ülke ise onamanın ilk aşaması içerisinde.

AB Parlamentosu Üye Ülkeleri Uyardı

ILO AB Parlamentosunun sözleşmelerin onaylanması ve uygulanması yönündeki çalışmalarını gözden geçirmesini memnuniyetle karşıladı.

AB Parlamentosu geniş çoğunluğun kararıyla AB'nin gerek kendi sınırları içerisinde gerekse AB dışın-

da insan onuruna yakışır iş kavramı ile adil küreselleşmeyi teşvik ettiğini güçlü bir biçimde taahhüt etmiş oldu.

Söz konusu karar 1 Aralık 2009 itibariyle yürürlüğe giren AB'nin işleyişine uyarlanmış Lizbon Anlaşmasından daha önce alındı. Bu kararla AB üyesi ülkeler, AB Komisyonu, Avrupa Konseyi Başkanına ILO tarafından bugüne kadar tasnif edilmiş olan Sözleşmeleri onaylama ve de uygulama konusundaki çalışmaların yenilenmesi çağrısı yapılmış oldu.

Bu kararla özgürlük, insanlık onuru, sosyal adalet, sosyal güvenlik ve eşitliğin sürdürülebilir ekonomik ve de sosyal kalkınmanın temel unsurları olduğu bir kez daha vurgulandı. Avrupa Parlamentosu bu ilkelerin mevcut küresel ekonomik kriz çerçevesinde daha önemli hale geldiğinin altını çizerek, ILO'nun 2008 tarihli ve 'Adil Küreselleşme için Sosyal Adalet' başlıklı bildirgesi ile 2009 tarihli ILO küresel İş Paktı'na özel vurguda bulundu.

HİZMET BORÇLANMASI VE BİRLEŞTİRİLMESİ REHBERİ

İsa KARAKAŞ

Adalet Yayınları

Ankara, Kasım 2009

Hizmet borçlanması ve birleştirilmesi sosyal güvenlikte önemli bir alan oluşturmaktadır. İsa Karakaş herkesin anlayabileceği şekilde yurtdışında geçen sürelerin borçlanması, askerlik borçlanması, kadınların doğum borçlanması, hizmetlerin birleştirilmesi, emniyet mensuplarının borçlanması, grev ve lokavta geçen sürelerin borçlanması, doktorların borçlanması, avukatların borçlanması, öğretim görevlilerinin borçlanması, aylıksız izin sürelerinin borçlanması, tutuklu ve hükümlülükte geçen sürelerin borçlanması başlıkları altında konuyu incelemiş, herkesin işine yarayacağını düşünüyoruz.

ÇALIŞMA HAYATINDA ÖĞRENİLMİŞ ÇARESİZLİK

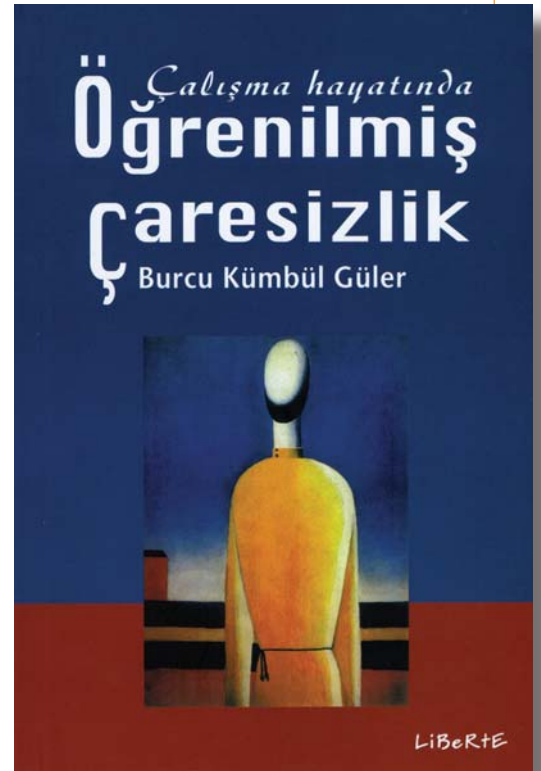
Burcu Kümbül GÜLER

Liberte Yayınları

Ağustos 2006

Kontrol edemediği çevreye ve olaylara sürekli olarak maruz kalan birey, bulunduğu durumu değiştirebileceğine dair inancını yitirmeye başlar. Öğrenilmiş çaresizlik, söz konusu bireyin, olayları değiştirme gücü olduğu başka durumlarda bile pasif ve umutsuz kalmasını ifade eder.

Çalışma hayatında öğrenilmiş çaresizliğin nasıl oluştuğunu ve bu durumdan kurtulmanın yollarını anlatan bu kitap bir “başlangıç”, konu ise heyecanlı ve üzerinde çalışılmaya devam edilecek nitelikte.

TÜRK-İŞ ve BAĞLI SENDİKALAR

TÜRK-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA KUMLU Bayındır Sokak No. 10 ANKARA Tel: (312) 433 31 25 (4 Hat) Faks: (312) 433 68 09 - 433 85 80		18	DOKGEMİ-İŞ Genel Başkan: H. NECİP NALBANTOĞLU Pirimehmetpaşa Mah. Kumbarahane Cad. No. 58 Kat: 2-3 Tel: (212) 369 73 90 (pbx) • Faks: 369 73 93 Beyoğlu / İST.	14
1	TARIM-İŞ Genel Başkan: BEDRETTİN KAYKAÇ Bankacı Sokak No. 10 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 419 04 56 (6 Hat) • Faks: (312) 419 38 47	01	TÜRKİYE YOL-İŞ Genel Başkan: RAMAZAN AĞAR Sümer 1 Sok. No. 18 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 46 87-95 • Faks: (312) 232 48 10	15
2	ORMAN-İŞ Genel Başkan: BAKİ YÜKSEL Özveren Sokak No. 19 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 229 10 56-57-58-59 • Faks: (312) 229 21 15	01	TES-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA KUMLU Meriç Sok. No. 23 Beştepe / ANKARA Tel: (312) 212 65 10 (20 Hat) • Faks: (312) 212 65 52	16
3	TÜRKİYE MADEN-İŞ Genel Başkan: İSMAİL ASLAN Strasbourg Cad. 7/4-5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 73 55-56-57 • Faks: (312) 229 89 31	02	TEZKOOP-İŞ Genel Başkan: GÜRSEL DOĞRU Mebusevler Mah. İller Sokak No: 7 Tandoğan / ANKARA Tel: (312) 213 34 44 (pbx) • Faks: (312) 213 34 30	17
4	GENEL MADEN-İŞ Genel Başkan: RAMİS MUSLU Mithatpaşa Mah. Nizam Cad. Şemsi Denizer Sk. No. 18 Tel: (372) 251 44 77 • Faks: (372) 253 66 35 ZONGULDAK	02	TÜRK KOOP-İŞ Genel Başkan: EYÜP ALEMDAR Özveren Sokak No. 6 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 230 08 55 - 229 44 80 • Faks: (312) 229 58 36	17
5	PETROL-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA ÖZTAŞKIN Altunizade Mah. Kuşbakışı Sok. No. 25 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat) • Faks: (216) 474 98 67 - 474 92 38	03	TÜMTİS Genel Başkan: KENAN ÖZTÜRK İnkılap Cad. No. 35/1-2 Aksaray / İSTANBUL Tel: (212) 530 07 43 • Faks: (212) 588 26 20	18
6	TEKGIDA-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA TÜRKEL 4. Levent Konaklar Sokak Levent / İSTANBUL Tel: (212) 264 49 96-97-98 • Faks: (212) 278 95 34	04	DEMİRYOL-İŞ Genel Başkan: ERGÜN ATALAY Necatibey Cad. Sezenler Sok. 5 ANKARA Tel: (312) 231 80 30-31 • Faks: (312) 231 80 32	19
7	ŞEKER-İŞ Genel Başkan: İSA GÖK Karanfil Sokak No. 59 Bakanlıklar / ANKARA Tel: (312) 418 42 73-74 • Faks: (312) 425 92 58	05	TÜRKİYE DENİZCİLER Genel Başkan: HASAN PEKDEMİR Rıhtım Cad. Denizciler Sok. No. 7 Tophane / İSTANBUL Tel: (212) 292 90 81 (7 Hat) • Faks: (212) 244 52 21	20
8	TEKSİF Genel Başkan: NAZMİ İRGAT Ziya Gökalp Cad. Aydoğmuş Sok. No. 1 ANKARA Tel: (312) 431 21 70-71-72-73 • Faks: (312) 435 78 26	06	HAVA-İŞ Genel Başkan: ATILAY AYÇİN İncirli Cad. Volkan Apt. 68/1-2-3-4 Bakırköy / İSTANBUL Tel: (212) 660 20 95 (5 Hat) • Faks: (212) 571 90 51	21
9	DERİ-İŞ Genel Başkan: MUSA SERVİ Ali Nihat Tarlan Cad. Ertuş Sok. No. 4 (Ardıl İş Merkezi) Kat: 3 Tel: (216) 572 90 50-51-52 • Faks: (216) 572 90 53 Bostancı/İST.	07	LİMAN-İŞ Genel Başkan: MUZAFFER AKPUNAR Necatibey Cad. Sezenler Sok. 4/5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 74 18 • Faks: (312) 230 24 84	22
10	AĞAÇ-İŞ Genel Başkan: MÜRSEL TAŞÇI Necatibey Cad. No. 20/22-23 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 229 53 95 - 229 08 27 • Faks: (312) 231 52 19	08	TÜRKİYE HABER-İŞ Genel Başkan: ALİ AKCAN Kültür Mah. Yüksel Cad. No. 38 Yenisehir / ANKARA Tel: (312) 444 1992 • Faks: (312) 434 57 04	23
11	SELÜLOZ-İŞ Genel Başkan: ERGİN ALŞAN Ankara Cad. İpek Apt. No. 87 İZMİT Tel: (262) 321 18 99 • Faks: (262) 321 34 51	09	SAĞLIK-İŞ Genel Başkan: MUSTAFA BAŞOĞLU Hedef Sok. No. 5 Anıttepe / ANKARA Tel: (312) 231 80 45 • Faks: (312) 230 23 96	24
12	BASIN-İŞ Genel Başkan: YAKUP AKKAYA Hanımeli Sokak No. 26/6-7 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 230 29 08 - 229 85 65 • Faks: (312) 229 43 15	10	TOLEYİS Genel Başkan: CEMİL BAKINDI İnebey Mah. Küçük Langa Cad. No. 16/18 Kat. 3 Bilir İş Merkezi Tel: (212) 530 73 82-585 52 07 • Faks: 530 72 99 Aksaray / İST.	25
13	BASİSEN Genel Başkan: METİN TIRYAKIOĞLU Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No. 15 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 651 48 60 (8 hat) • Faks: (216) 651 48 38	11	TÜRK HARB-İŞ Genel Başkan: AHMET KALFA İnkılap Sokak No. 20 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 417 50 97-98-99 • Faks: (312) 417 13 64	26
14	BASS Genel Başkan: TURGUT YILMAZ Sümer 2 Sok. No. 29 Kat. 3 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 50 09-11 • Faks: (312) 231 67 30	11	TGS Genel Başkan: ERCAN İPEKÇİ Basın Sarayı Kat. 2 Cağaloğlu / İSTANBUL Tel: (212) 514 06 94-96 • Faks: (212) 511 48 17	27
15	TÜRKİYE ÇİMSE-İŞ Genel Başkan: ZEKERİYE NAZLIM Esat Cad. No. 43 Küçüksat / ANKARA Tel: (312) 419 58 30-34 • Faks: (312) 425 13 35	12	TÜRKİYE BELEDİYE-İŞ Genel Başkan: NIHAT YURDAKUL Necatibey Cad. No. 59 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 231 83 43-45 • Faks: (312) 232 08 74	28
16	KRİSTAL-İŞ Genel Başkan: BİLAL ÇETİNTAŞ Sahip Molla Cad. No. 32 Paşabağçe Beykoz / İSTANBUL Tel: (216) 680 07 10 • Faks: (216) 680 12 02	12	TÜRK-SEN Genel Başkan: ARSLAN BIÇAKLI A. Şehit Mehmet R. Hüseyin Sok. No. 7 Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 227 24 44 • Faks: (0.392) 228 78 31	34
17	TÜRK-METAL Genel Başkan: PEVRUL KAVLAK Kızılırmak Mah. Eskişehir Yolu 1. km. Söğütözü / ANKARA Tel: (312) 292 64 00 (30 hat) • Faks: (312) 284 40 18	13	HÜR-İŞ Genel Başkan: YAKUP Ö. LATİFOĞLU Şehit Şener Enver Sok. No. 23 Yenisehir - Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 228 24 56 • Faks: (0.392) 228 64 31	35

Bu dergi sendikali işçiler tarafından basılmaktadır.

TEKEL EYLEMİ İLE İLGİLİ HABER VE FOTOĞRAFLAR AYRI BİR YAYIN OLARAK HAZIRLANMAKTADIR.

